

**VISOS DIENOS MOKYKLOS MODELIŲ UŽDIENIO ŠALYSE IR
VISOS DIENOS MOKYKLOS PASLAUGŲ POREIKIO IR GALIMYBIŲ
GAUTI ŠIAS PASLAUGAS LIETUVOJE TYRIMAS**

TYRIMO ATASKAITA

2017, Vilnius

ŠIUOLAIKINIŲ DIDAKTIKŲ CENTRAS

TURINYS

Ižanga.....	4
1. Visos dienos mokyklos modelių įgyvendinimo patirties užsienio šalyse analizė.....	7
1.1. Įvadas	7
1.2. Anglija	10
1.3. Graikija	15
1.4. Portugalija	23
1.5. Suomija	29
1.6. Vokietija	36
1.7. Apibendrinimas ir išvados	55
2. Visos dienos mokyklos paslaugų poreikio ir galimybių gauti šias paslaugas Lietuvoje tyrimas	58
2.1. Įvadas.....	58
2.2. Teisinės prielaidos visos dienos mokyklai rasti.....	61
2.3. Esamos visos dienos mokyklos praktikos.....	83
2.4. Švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų visos dienos mokykloje poreikis bei prieinamumas.....	109
2.4.1. Tėvų apklausos metodologinis pagrindimas.....	109
2.4.2. Tyrimo dalyvių charakteristikos.....	112
2.4.3. Visos dienos mokyklos samprata.....	115
2.4.3.1. Visos dienos mokyklos modelis.....	115
2.4.3.2. Visos dienos mokyklos tikslinė grupė.....	121
2.4.3.3. Visos dienos mokyklos trukmė.....	124
2.4.3.4. Visos dienos mokyklos finansavimas.....	125
2.4.2. Visos dienos mokyklos teikiamos paslaugos.....	126
2.4.2.1. Švietimo paslaugos.....	126
2.4.2.2. Kultūros paslaugos.....	133
2.4.2.3. Socialinės ir socioedukacinės paslaugos.....	135
2.4.2.4. Sveikos gyvensenos ugdymo paslaugos.....	138
2.4.2.5. Paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams prieinamumas ir poreikis	140
2.4.2.6. Paslaugos tėvams.....	147
2.4.3. Tyrimo dalyvių pastabos apie visos dienos mokyklos idėją.....	149
2.4.3.1. Pozityvūs atsiliepimai apie visos dienos mokyklos idėją.....	150

2.4.3.2. Abejonės ir pastabos visos dienos mokyklos idėjai.....	150
2.4.3.3. Pasiūlymai visos dienos mokyklos veiklos organizavimui.....	151
2.4.4. Apibendrinimas ir išvados.....	154
 Bendros išvados ir rekomendacijos	158
Literatūros sąrašas	161
Priedai	180

IŽANGA

Pastaruoju dešimtmečiu, siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir vienodas akademinės sėkmės galimybes bei mažinti socialinę atskirtį, ES šalyse buvo įgyvendintos politinės priemonės, kurių dėka buvo realizuota *visą dieną dirbančios mokyklos* koncepcija (den Besten, 2010; Pfeifer & Holtappels, 2008; Reh, Rabenstein & Fritzche, 2011; Schnniter & Häselhoff, n. d.).

C. B. Geppert, S. Hofmann ir T. Hopmann (2012) teigimu, visos dienos mokymas(sis) laikytinas būtinu reagavimu į socialinius ir visuomeninius bei struktūrinius šeimos pokyčius, socialinę nelygybę ir nelygias švietimo galimybes užtikrinant vaiko gerovę. Švietimo politikų *visos dienos mokyklos* koncepcija įvardintina kaip vaikui patraukli priemonė užtikrinanti lygias teises į švietimą ir pagalbą.

Visos dienos mokyklos institucionalizavimas nėra naujas švietimo reiškiny (Coelen, 2004). Daugelis šalių turi didesnę ar mažesnę *visos dienos mokyklos* koncepcijos įgyvendinimo patirtį (Thoidis & Chaniotakis, 2015).

Visos dienos mokyklos yra paplitusios Vakarų ir Rytų Europoje, tačiau jo įgyvendinimas yra įvairus, apimantis skirtingus *visos dienos mokyklos* tipus, ugdymosi formas ir pan. Tarptautiniu mastu galima aptikti skirtingus *visos dienos mokyklos* apibrėžimus. Tai yra nulemta *visos dienos mokyklos* sampratos, poreikio bei organizavimo skirtumų ir tarp šalių, ir tarp tos pačios šalies mokyklų, šalies socialinių-ekonominių ir kultūrinių ypatumų, ugdymo tradicijų.

Švietimo prieinamumas, ugdymosi kokybės užtikrinimas ir lygios galimybės siekti asmeninės mokymosi sėkmės įgyvendinant *visos dienos mokyklos* koncepciją yra ir mūsų vyriausybės programinis siekis. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. programa (2016) numato ypatingą dėmesį skirti mokyklų įvairovei ir platesniam prieinamumui – kad mokykla būtų ne tik mokymosi vieta, bet ir kultūros židinys, kuriame būtų puoselėjamos vertybės, ugdoma brandi ir socialiai atsakinga asmenybė. Mokykla taip pat laikoma vieta, kurioje buriasi bendruomenė ir kolegialiai sprendžia aktualias vaikų ugdymo bei bendrąsias švietimo problemas (Geros mokyklos koncepcija, 2015). Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (2013) formuluoja užduotį užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį bei suteikiant palankiausias galimybes individualiems gebėjimams skleisti ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius; taip pat teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų.

Siekiant realizuoti *visos dienos mokyklą* Lietuvoje būtina išsiaiškinti suinteresuotų grupių poreikius tokios mokyklos idėjai plėtoti Lietuvoje, nacionalinę ir tarptautinę patirtį

įgyvendinant *visos dienos mokyklos* koncepciją bei nacionalinį teisinį reglamentavimą, kaip teisinės prielaidas *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui.

Siekiant atsakyti į šiuos klausimus atliktas tyrimas. Pirmajame tyrimo etape tyrinėti *visos dienos mokyklos* modeliai užsienio valstybėse. Antrajame nagrinėtos tokios mokyklos galimybės bei poreikiai Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti *visos dienos mokyklos* patirtis užsienyje ir Lietuvoje bei teiktinų švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų poreikį ir realias galimybes jas gauti.

Tyrimo uždaviniai:

1. Siekiant išskirti kriterijus, reikšmingus *visos dienos mokyklos* paslaugų poreikio ir prieinamumo įvertinimui bei teikimo kokybės užtikrinimui, išanalizuoti *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo modelius (tikslinės grupės ir mokyklų pobūdis; teikiamos paslaugas, jų trukmė ir teikėjai; teisiniai, organizaciniai ir finansiniai aspektai) bei efektyvumo tyrimus atrinktose Europos šalyse.
2. Išnagrinėti egzistuojančias *visos dienos mokyklos* praktikas Lietuvoje.
3. Išanalizuoti švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų teisinį reglamentavimą Lietuvoje.
4. Ištirti švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų poreikį ir prieinamumą vaikams (priešmokyklinio amžiaus, pradinio mokyklinio amžiaus, pagrindinio, vidurinio ugdymo amžiaus vaikų grupėms, t. y. vaikams nuo 6 iki 18 m. (turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams – iki 21 m.) ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) skirtinguose Lietuvos regionuose.

Kiekvienas tyrimo etapas sudarytas iš nuoseklių veiksmų, padiktuotų tam tikros tyrinėjimo strategijos ir metodų, laikantis mokslinių etikos principų.

Tyrimo metodai. Analizuojant *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo modelius bei efektyvumo tyrimus atrinktose Europos šalyse, nacionalinę teisinę bazę bei šalies ugdymo institucijose egzistuojančias praktikas taikyta antrinių duomenų analizė. Siekiant ištirti švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų poreikį ir prieinamumą vaikams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) skirtinguose Lietuvos regionuose, atliktas kiekybinis tyrimas taikant anketinę apklausą.

Tyrimo ribotumai. Tyrimo ribotumu laikytina tai, kad kol kas nėra aiškaus susitarimo, kas yra laikytina *visos dienos mokykla* Lietuvoje. Kitas ribotumas – tyrimui atlikti skirtas laikas (vasaros atostogų laikotarpis) ir jo trukmė (trys mėnesiai).

Ši tyrimo ataskaita apjungia ankstesnes dvi – ataskaitą apie užsienio šalių patirtį įgyvendinant *visos dienos mokyklos* koncepciją ir ataskaitą apie *visos dienos mokyklos* poreikį

ir galimybes tokią mokyklą turėti Lietuvoje. Joje nuosekliai aptariami visi tyrimo aspektai ir pateikiamos bendros išvados bei rekomendacijos.

1. VISOS DIENOS MOKYKLOS MODELIŲ ĮGYVENDINIMO PATIRTIES UŽSIENIO ŠALYSE ANALIZĖ

1.1. ĮVADAS

Globalizacijos procesai per pastaruosius 20 metų veikia švietimo politiką visoje Europoje – intensyviai plėtojamos švietimo sistemų reformos (Steiner-Khamisi, 2012), kuriomis siekiama įgyvendinti gerovės valstybių nuostatas. Gerovės valstybės pagrindinis vystymosi principas – ėjimas nuo socialinės apsaugos iki socialinio skatinimo sistemos, kurios pagrindas yra teisė į švietimą (Bolívar, 2012). Vis dėlto visuotinės gerovės idėja vis labiau veikiama glaudžių ryšių tarp švietimo politikos ir rinką orientuotos bei globalizuotos ekonomikos (Pöder, Kerem & Lauri, 2013). Šiuolaikinėse visuomenėse tūkstančiai vaikų ir paauglių kiekvieną dieną po pamokų leidžia laiką be suaugusiųjų priežiūros. Dėl užimtumo modelių ir šeimos struktūros pokyčių daugelis tėvų nesugeba užtikrinti savo vaikų užimtumo ir priežiūros po mokyklos (Armstrong & Armstrong, 2004). Mokslininkų teigimu, ypač tokioje situacijoje nukenčia vaikai iš išsiskyrusių, vienišų tėvų, daug dirbančių šeimų (Pfeifer & Holtappels, 2008). JAV popamokinis laikas vis dar siejama su vaikų ir paauglių patiriamomis emocijomis ir elgesio problemomis, taip pat su nusikalstamu elgesiu ir narkotikų vartojimu (Armstrong & Armstrong, 2004).

Pastaruoju dešimtmečiu, siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir vienodas akademinės sėkmės galimybes bei mažinti socialinę atskirtį, ES šalyse buvo įgyvendintos politinės priemonės kurių dėka buvo realizuota „visą dieną dirbančios mokyklos“ koncepcija. Tarp šių šalių buvo Vokietija, Graikija, Suomija, Slovakija, Anglija ir Portugalija (den Besten, 2010; Pfeifer & Holtappels, 2008; Reh, Rabenstein & Fritzche, 2011; Schnitter & Häselhoff, n. d.).

C. B. Geppert, S. Hofmann ir T. Hopmann (2012) teigimu, visos dienos mokymas(si) laikytinas būtinu reagavimu į socialinius ir visuomeninius bei struktūrinius šeimos pokyčius, socialinę nelygybę ir nelygias švietimo galimybes užtikrinant vaiko gerovę. Švietimo politikų visos dienos mokymo(si) koncepcija įvardintina kaip vaikui patraukli priemonė užtikrinanti lygias teises į švietimą ir pagalbą.

Visos dienos mokyklos institucionalizavimas nėra naujas švietimo reiškinys (Coelen, 2004). Daugelis šalių turi didesnę ar mažesnę visos dienos mokyklinio ugdymo patirtį (Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Ispanija, Olandija ir Belgija, Vokietija, Italija, Danija, Portugalija, Graikija ir Kipras (Thoidis & Chaniotakis, 2015).

Visos dienos mokyklos modelis yra paplitęs Vakarų ir Rytų Europoje, tačiau jo įgyvendinimas yra įvairus, apimantis skirtingus *visos dienos mokyklos* tipus, ugdymosi formas

ir pan. Tarptautiniu mastu galima aptikti nevienodus *visos dienos mokyklos* apibrėžimus. Tai yra nulemta *visos dienos mokyklos* sampratos, poreikio bei organizavimo skirtumų ir tarp šalių, ir tarp tos pačios šalies mokyklų. Taip pat įtakos turi šalių socialiniai-ekonominiai ir kultūriniai ypatumai, ugdymo tradicijos. Dažniausiai *visos dienos mokykla* suvokiama kaip įprasta mokykla, kurios diena trunka ilgiau nei iki pietų, kurioje išplečiamas ugdymo turinys ir organizuojamos papildomos veiklos, glaudžiai susijusios su pirmos dienos pusėje analizuojamomis temomis; aktualizuojami pedagoginiai ir socialiniai mokinių poreikiai.

Vienas svarbus daugumai šalių bendras bruožas – tai ilgos valandos, kurias mokiniai praleidžia mokykloje. Tačiau Europos šalių „Eurydice“ leidiniuose tikslus valandų skaičius per savaitę, leidžiantis mokyklą apibūdinti kaip *visos dienos mokyklą*, nėra aiškiai apibrėžtas.

Siekiant atskleisti *visos dienos mokyklos* modelių įgyvendinimo patirtis Europoje, atliktas kokybinis tyrimas, kurio objektas – *visos dienos mokykla*. **Tyrimo tikslas** – išanalizuoti *visos dienos mokyklos* sampratos, veiklos organizavimo ir finansavimo modelių patirtis užsienio šalyse. **Tyrimo uždaviniai:**

1. Išanalizuoti *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo modelių patirtis atrinktose Europos šalyse.
2. Aptarti nacionalinius tyrimus apie *visos dienos mokyklos* koncepcijos įgyvendinimą atrinktose Europos šalyse.
3. Išskirti kriterijus, reikšmingus *visos dienos mokyklos* paslaugų poreikio ir prieinamumo įvertinimui bei teikimo kokybės užtikrinimui.

Tyrimo eiga ir atranka. Atlikus pirminę švietimo politikos Europos Sąjungos šalyse analizę išskirti šie modelių analizės elementai: samprata, paskirtis, aprėptis, teisinis reglamentavimas, finansavimas, dienos trukmė, teikiamos paslaugos (veikla), modelio vertinimas nacionaliniame lygmenyje (efektyvumas). Tyrimo tikslui pasiekti atlikta antrinių duomenų metaanalizė, naudojant daugiapakopę analizės vienetų atranką. Pirmame etape atlikta pirminė šaltinių apžvalga ir atrinktos šalys pagal šiuos kriterijus: *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo patirtis, šaltinių (teisės aktų, mokslinių tyrimų) prieinamumas anglų ir/ar vokiečių kalbomis. Pasirinktos šalys: Vokietija, Anglija, Suomija, Graikija, ir Portugalija. Antrajame etape atlikta šaltinių apie *visos dienos mokyklą* pasirinktose šalyse atranka. Į paieškos sistemas buvo vedamas šalies pavadinimas ir raktiniai žodžiai anglų kalba: *school day*, *full day school*, *prolonged school day*, *longer school day*, *integrated school day*. Paieškos sistemoje rasti tekstai rūšiuojami pagal jų validumą, t. y. analizei pasirinkti oficialūs duomenų šaltiniai: teisės aktai iš šalies teisės duomenų bazių, oficialūs vyriausybių, švietimo ministerijų pranešimai, tyrimais grindžiami moksliniai straipsniai su pilnu bibliografiniu aprašu, didžiausiose nacionalinėse žiniasklaidos priemonėse pateikiama informacija. Į

duomenų analizę neįtraukti paieškos sistemoje rasti straipsniai, kuriuose pateikiama visuomenės nuomonė apie *visos dienos mokyklos* koncepcijos įgyvendinimą šalyse, cituojant konkrečius asmenis, tačiau neatskleidžiant jų nuomonės reprezentatyvumo.

Atrinktų šaltinių duomenų analizė grindžiama tarpdiscipliniu požiūriu, derinamos macro (valstybės švietimo politika) ir mezo (*visos dienos mokyklos* koncepciją įgyvendinančių mokyklų) perspektyvos.

Tyrėjai laikėsi mokslinės etikos principų, ypač akcentuojamas etiškas šaltinių pateikimas tekste su aiškiomis nuorodomis bei validuotas teksto vertimas iš anglų ir ar vokiečių kalbų į lietuvių kalbą. Pagrindinis tyrimo apribojimas yra tai, kad didžioji dalis analizei naudotų šaltinių yra šaltiniai anglų/vokiečių kalbomis, tik poros šalių analizei pasitekti tekstai nacionalinėmis kalbomis. Taip pat trūkumu laikytinas ir vartojamų sąvokų nevienodumas (pvz.: vienur – neformalusis, kitur – popamokinis ugdymas ar užklausinė veiklos). Tačiau tokiu būdu siekta būti kuo arčiau originalaus teksto ir atspindėti esamą situaciją kiekvienoje konkrečioje šalyje.

1.2. ANGLIJA

(*visos dienos mokykla* originalo kalba – *longer school day*)

Kontekstas, samprata ir paskirtis. Iki 2020 m. Anglijoje turi būti užbaigta bendrojo (vidurinio) ugdymo reforma, kuri nukreipta į viešojo sektoriaus mokyklų pertvarką. Visos tokio tipo mokyklos turėtų įgyti akademijų statusą. Tai yra vadybinė reforma, kuri keičia bendrojo ugdymo mokyklų vadybinį modelį, pavaldumą, finansavimą, bet iš esmės nedaro įtakos mokymo(si) turiniui. Pagrindinis skirtumas yra tai, kad akademijos yra savivaldžios institucijos, nepriklausomos nuo vietos savivaldos, kaip buvo iki šiol. Nors ši reforma iššaukė dideles diskusijas, ypač tarp mokytojų, tačiau ji vyksta gana sparčiai. Akademijų skaičius išaugo nuo 203 2010 m. iki 4676 2015 m. 2015 m. buvo priimtas Švietimo ir įvaikinimo įstatymas (angl. *Education and Adoption Bill*) (2016), kuris dar labiau paskatino reformą, ypač pokyčius tose mokyklose, kurios nebuvo akredituotos. 2016 m. duomenimis 2075 iš 3381 vidurinių mokyklų ir 2440 iš 16766 pradinių mokyklų turėjo akademijos statusą. Nors procesas yra laisvanoriškas ir mokyklos pačios sprendžia, kada pradėti įdiegti naująjį valdymo modelį, yra tikimasi, kad iki 2020 m. visos Anglijos mokyklos taps akademijomis. Nors kol kas dėl trumpo laiko tarpo negalima atlikti patikimų reformos efektyvumo tyrimų, tačiau preliminaros studijos rodo, kad nėra didelio mokymosi pasiekimų, lankomumo ir iškritimo iš mokyklos skirtumo tarp naujųjų akademijų ir tradicinių mokyklų (European Commission Directorate-General for Education and Culture, 2015 a).

Šiame kontekste šalyje yra diskutuojama bei įgyvendinama ir *visos dienos mokyklos* koncepcija. 2015 m. įsigaliojęs priimtas De-reguliacijos aktas (angl. *Deregulation Act*) (2015) suteikė teisę mokykloms pačioms spręsti mokymosi proceso organizavimo, įskaitant mokymosi dienos trukmės, klausimus. Viešojo sektoriaus mokyklų direktoriai rekomenduoja mokymosi dienos trukmę, pamokų ir pertraukų išdėstymą. Šioms rekomendacijoms turi pritarti mokyklos taryba. Akademijos pačios sprendžia mokymosi trukmės klausimus (Long, 2016). 2014 m. duomenimis 8 proc. akademijų pasinaudojo joms suteikta teise ir prailgino mokymosi dienos trukmę (Cirin, 2014).

Bendrojo ugdymo mokyklų valdymo ir *visos dienos mokyklos* reforma pirmiausia buvo nukreipta į tų mokyklų, kurios neatitiko numatytų standartų, pertvarką. Anglijos atveju, pirmiausia, tai yra mokyklos, kurios veikia probleminiuose šalies rajonuose. Švietimo komiteto parnešime teigiama, kad ilgesnė mokymosi diena „yra galimybė suteikti žemesnio socioekonominio statuso šeimų vaikams erdvę ir vietą atlikti namų darbus“ (House of Commons Education Committee, 2014a). Vyriausybės pranešime ilgesnė mokymosi dienos reforma traktuojama kaip inovatyvi reforma, teigiama, kad ilgesnė diena reiškia, kad

„mokyklos turi daugiau laiko dirbti su vaikais, kuriems reikalinga papildoma pagalba (House of Commons Education Committee, 2014a). 2016 m. biudžete numatytas dienos ilginimo finansavimas yra skirtas „pasiūlyti vaikams įvairesnes, įtraukiant sportines, veiklas” (House of Commons Official Report, 2016).

2014 m. duomenimis maždaug nuo apie 50 proc. valstybinių ir 70–80 proc. privačių mokyklų siūlo prailgintą mokymosi dieną (Briggs & Simons, 2014).

Teisinis reglamentavimas ir finansavimas. Pagrindiniai *visos dienos mokyklą* reglamentuojantys teisiniai dokumentai yra *The Education Act* (2002), *The Education (School Day and School Year) (England) Regulations* (1999), *The Changing of School Session Times (England) (Revocation) Regulations* (2011), bei jau minėti *Education and Adoption Bill* (2016) ir *Deregulation Act* (2015).

Nors 2015 m. naujai išrinkta vyriausybė toliau mažina finansavimą ikimokykliniam ugdymui, tęstiniais mokymams ir aukštajam mokslui, tačiau bendrajam ugdymui jis lieka pastovus ir didės, priklausomai nuo demografinių rodiklių (European Commission Directorate-General for Education and Culture, 2015, p. 3). 2016 m. biudžete buvo numatyta papildomai 285 £ milijonų sumą kas metus paskirstyti 25 proc. vidurinių Anglijos mokyklų mokymosi dienos prailginimui (Long, 2016). Teigiama, kad vėliau finansavimas bus suteikiamas ir likusioms mokykloms.

Švietimo fondo (angl. *Education Endowment Foundation*) duomenimis, vidutinė vieno mokinio mokymo kaina per metus pradinėje mokykloje yra 2500 £ (arba 13 £ dienai), vidurinėje mokykloje – 3500 £ (arba 18 £ dienai). Mokymosi metų pratęsimas dviem savaitėmis kainuotų papildomai apie 260 £ mokiniui per metus pradinėje ir apie 360 £ vidurinėje mokykloje. Popamokinės veiklos vienas užsiėmimas vidutiniškai kainuoja 7 £ mokiniui, esant 39 savaitėms mokslo metams, vienam vaikui vienas savaitinis užsiėmimas pareikalautų 273 £ metams. Kaina ženkliai padidėja, jei popamokinių užsiėmimų pravedimui samdomi aukštos kvalifikacijos specialistai (Extending School Time, 2017).

Šalyje diskutuojama, kad vykdoma reforma yra labai brangi, net jei kai kurias paslaugas apmoka besimokančiųjų tėvai, valstybei tai kainuoja didelius pinigus. Siūlomi įvairūs taupymo variantai, pvz.: kad kelios mokyklos kooperuotųsi į klasterius, suteikiant konkrečias paslaugas, tačiau tam reikalingas detalus planas, kaip saugiai ir nebrangiai mokiniai nuvyktų į pasaulio teikimo vietą (Briggs & Simons, 2014).

Trukmė ir teikiamos paslaugos. Mokslo metai Anglijoje mokiniams trunka iš viso 190 dienų, kurios skirstomos pusdieniais, t. y. į 380 pusdienių į metus. Mokytojai dirba papildomas penkias dienas, t. y. iš viso 195 dienas (European Commission/EACEA/Eurydice, 2015), t. y. 1265 val. (School Teachers’ Review Body: Twenty-Third Report, February 2014,

2014). Įstatymiškai įtvirtinta, kad Anglijoje diena mokykloje turi susidaryti iš dviejų sesijų su pertrauka. Kiekvienos sesijos, pertraukos ir mokymosi dienos trukmę nustato pati mokykla. Standartiškai iki reformos mokymosi diena trukdavo iki 15.30. 2016 m. skirtas papildomas finansavimas numato prailginti dieną mokykloje viena valanda (Long, 2016). Nustatant mokymosi dienos trukmę neprivaloma, bet rekomenduojama atsižvelgti į tėvų nuomonę (Department of Education, 2016). 2014 m. Švietimo sekretorius Michael Gove teigė, kad mokymosi diena galėtų trukti 9 ar net 10 val., vietoje dabartinių 8 val., kad mokiniai galėtų dalyvauti užklausinėje veikloje ir paruošti namų darbus. Ilgesnės mokymosi dienos mokyklose tikslas yra sumažinti skirtumą tarp privačių ir viešojo sektoriaus mokyklų (House of Commons Hansard Debates for 10 Feb 2014, 2014).

Kitose Didžiosios Karalystės dalyse situacija skiriasi. Panašiausia į Anglijos yra Velso sistema (The Changing of School Session Times (Wales) Regulations 2009 No. 575 (W.54) , 2009), kai tuo tarpu Škotijoje ir Šiaurės Airijoje ji skiriasi. Mokymosi savaitė Škotijos pradinėse ir vidurinėse mokyklose trunka 25–27,5 val. (Length of School Week: Pupils in Special Schools and Units, 2002) trukmę sprendžia mokyklos vadovybė ir vietinė savivalda (Long, 2016). Škotija, priešingai nei Anglija, svarstė mokymosi dienos trumpinimo klausimą, tačiau vietos savivaldybių bandymams sutrumpinti mokymosi dieną taupymo sumetimais nepritarta (Long, 2016). Šiaurės Airijoje apibrėžiama minimali mokymosi dienos trukmė, kuri yra 3 val. vaikams iki 8 metų, 4,5 val. – vyresnio amžiaus vaikams (Teaching Days and Hours of Attendance, 2013).

Visos dienos mokyklos koncepcija Anglijoje akcentuoja, kad po akademinio užsiėmimo, popamokinėje veikloje reikia derinti mokymąsi, užklausinę veiklą ir supervizuojamą savarankišką darbą. Ypač didelis dėmesys turėtų būti skirtas sportui ir įvairioms meninėms veikloms (House of Commons Education Committee, 2014 b).

Efektyvumo įrodymai. *Visos dienos mokyklos* įgyvendinimas Anglijoje sulaukia prieštaringo vertinimo. Švietimo politikai, žiniasklaida ir mokslinė bendruomenė skirtingai vertina *visos dienos mokyklos* idėją.

Švietimo politikos formuotojai *visos dienos mokyklą* vertina teigiamai. Konstatuojama, kad kai kurios mokyklos, ypač probleminėse teritorijose, jau patiria ilgesnės mokymosi dienos privalumus, nes papildomas laikas mokymosi proceso užbaigimui ramioje ir palaikančioje aplinkoje didina mokinių pasitikėjimą ir įsitraukimą į mokymosi veiklas (House of Commons Education Committee, 2014 b).

Žiniasklaidoje ilgesnė mokymosi diena vertinama nevienareikšmiškai. Remiantis tyrimų duomenimis teigiama, kad „duomenų meta analizė parodė silpną teigiamą koreliaciją tarp didesnio mokymosi valandų skaičiaus ir pasiekimų, ypač, silpniau besimokančių mokinių

pasiekimų. Tad neaišku, ar į dienos ilginimą investuoti pinigai iš tiesų to verti“ (Worrall, 2013), „nėra jokių stiprių argumentų dėl akademinio mokymosi ilginimo, kai tie patys mokytojai dirba ilgesnes valandas, tačiau svarbu skatinti visas mokyklas, kad jos vaikams pasiūlytų įvairius užklasinius užsiėmimus, namų darbų klubus ir papildomas pamokas“ (Hobby, 2014). Ilgesnė mokymosi diena gali padėti sunkiau besimokantiems vaikams, tačiau abejojama jos reikšme kitiems mokiniams (School's not Out, 2013), nėra statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp penkiolikmečių skaitymo, rašymo ir tikslųjų mokslų pasiekimų ir mokymosi valandų skaičiaus mokykloje (Mansell, 2014).

Moksliniai tyrimai taip pat nevienareikšmiškai vertina ilgesnės mokymosi dienos efektyvumą Anglijoje. Teigiama, kad mokymosi laiko prailginimas automatiškai neveda prie geresnių rezultatų, svarbu, kaip ir kam panaudojamas papildomas mokymosi laikas. Tai pasiteisina, kai žvelgiama į besimokantį vaiką iš holistinės perspektyvos, akcentuojant jo kultūrinį ir socialinį kapitalą, kuris ugdomas per įvairiapusišką užklasinę veiklą. Teigiama, kad tėvų ir mokyklos personalo savanoriškas prailginto mokymosi laiko pasirinkimas yra daug efektyvesnis nei privalomas, bet tuo pačiu tai kelia dvi problemas. Pirmiausia, savanoriškas dalyvavimas sunkiai pasiteisina ekonomiškai, antra, kai dalyvavimas savanoriškas, į jį neįsitraukia tie, kuriems labiausiai to reikėtų (Briggs & Simons, 2014).

Švietimo fondo (angl. *Education Endowment Foundation*) atliktame tyrime teigiama, kad sunku patikimai sieti prailgintą mokymosi laiką su mokymosi pasiekimais, nes reformos, nukreiptos į mokymosi kokybę apima daugiau nei mokymosi laiko mokykloje komponentą, tačiau sutinkama, kad yra galimas ryšys tarp šių kintamųjų. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad sunkiai besimokančių vaikų pasiekimai pagerėja, kai jie praleidžia daugiau laiko mokykloje, taip pat gerėja jų lankomumas, elgesys ir ryšiai su bendraamžiais. Remiantis tyrimo duomenimis pateiktose rekomendacijose akcentuojama, kad yra svarbu planuoti papildomą laiką atsižvelgiant į mokinio poreikius ir gebėjimus. Popamokinės programos turi būti labai struktūruotos, glaudžiai sietis su mokymosi programa, įgyvendinamos aukštos kvalifikacijos personalo. Prieš priimant sprendimą prailginti mokymosi dieną mokykloje, patariama išanalizuoti, ar turimų išteklių efektyvesnis panaudojimas negalėtų duoti tokių pačių ar net geresnių rezultatų nei mokymosi dienos ilginimas (Extending School Time, 2017).

Ilgesnės mokymosi dienos kontekste analizuojamas mokytojų darbo krūvis. Tyrimas atskleidė, kad mokytojų darbo valandos Anglijoje yra ilgesnės nei numatyta įstatymiškai ir jos lenkia darbo laiką daugumoje kitų Europos Sąjungos šalių – pilnu etatu dirbantis mokytojas dirba vidutiniškai 48,2 valandas per savaitę, t. y. 19 proc. laiko ilgiau nei lyginamų šalių vidurkis. Penktadalis apklausoje dalyvavusių mokytojų atsakė, kad jie dirbo 60 ir daugiau

valandų pastarąją savaitę, papildomas darbo laikas dažniausiai buvo susijęs su netiesioginėmis mokymo veiklomis tokiomis kaip mokinių darbų taisymas, administracinės užduotys ir pan. Ilgos darbo valandos trukdo mokytojams kelti kvalifikaciją: iš 36 šalių Anglija yra 30 vietoje pagal dienų, skirtų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui, skaičių, t. y. vidutiniškai vienas mokytojas Anglijoje tobulino kvalifikaciją 4 dienas per metus, kai analizuotų šalių vidurkis yra 10,5 dienos (Sellen, 2016). Tačiau iš kitos pusės, Nacionalinės mokyklų vadovų asociacijos atstovo teigimu, diskutuojant ilgesnės mokymosi dienos koncepciją Anglijoje, negalima tapatinti mokyklos darbo valandų su mokytojų darbo valandomis, besimokančiųjų praleistą laiką mokykloje su mokymosi trukme. Ilgesnė mokymosi diena labiau skirta ne mokymosi, bet popamokinėms veikloms, tokioms kaip pamokų ruošą, papildomos individualios ar grupinės pamokos ir pan., tačiau ir tam reikalingi profesionalūs darbuotojai (Hobby, 2014).

1.3. GRAIKIJA

(*visos dienos mokykla* originalo kalba – *oloimero*)

Samprata. *Visos dienos mokykla* suvokiama kaip įprasta mokykla, kurios diena trunka ilgiau nei iki pietų, išplečiamas ugdymo turinys ir organizuojamos papildomos veiklos, glaudžiai susijusios su pirmoje dienos pusės ugdymo turiniu ir tikslais.

Kontekstas. Per pastaruosius du dešimtmečius Graikijoje buvo išbandytos skirtingos *visos dienos mokyklos* koncepcijos. *Visos dienos mokyklos* pradžia yra siejamas su „kūrybinių klasių“ atsiradimu 1989 m. (Thoidis, Chaniotakis, 2015). Šios klasės buvo inicijuotos mokinių tėvų, kurie papildomai mokėjo mokytojams už vaikų priežiūrą po pamokų. Tokia koncepcija buvo kritikuojama, nes veiklos tikslas buvo užtikrinti mokiniams priežiūrą po pamokų be jokio pedagoginio poveikio. Būtent pedagoginio poveikio siekis ir buvo *visos dienos mokyklos* koncepcijos plėtotės pagrindas. Mokiniai galėjo likti mokykloje, kol jų tėvai baigs darbą, ir ruošti namų darbus ar įsitraukti į kitokią veiklą, pavyzdžiui, sportą, teatrą ar šokį. Prasidėjo *visos dienos mokyklos* programos įteisinimas beveik visose šalies, ypač didžiųjų miestų, pradinėse mokyklose.

Visos dienos mokykla kaip švietimo reformos dalis buvo inicijuota 1997–2002 m.. 1997 m. Švietimo ministerija prisiėmė visą atsakomybę už *visos dienos mokyklos* sistemos adaptavimą šalyje. Nuo 1998–1999 mokslo metų pradėjo veikti dvi skirtingos *visos dienos mokyklos*: neprivaloma ir privaloma.

Neprivaloma visos dienos mokykla (nuo 1998) – išplėstos ugdymo programos kūrybinėse veiklos klasėse po pietų (nuo 12.35). Šių popietinių klasių lankymas mokiniams neprivalomas. Popietinėje programoje buvo įtraukta namų darbų ruošą ir įvairi kūrybinė/laisvalaikio veikla. 65 proc. pradinių mokyklų Graikijoje siūlo neprivalomą *visos dienos mokyklą*. *Privaloma visos dienos mokykla* (1999–2011 m.) – visą dieną veikianti mokykla su visos dienos grafiku. Šalyje buvo įsteigtos 28 *visos dienos mokyklos*, kuriose lankomumas buvo privalomas, nes ugdymo turinys buvo integruotas ir į popietinį mokyklos veiklos laiką (Loukeris, Verdis, Karabatzaki & Syriou, 2009).

Nuo 2011 m. šalyje atsiranda naujas *visos dienos mokyklos* modelis apjungiantis privalomąją ir neprivalomąją *visos dienos mokyklą*. Mokyklos lankymas visiems mokiniams privalomas iki 14.00 val., po to vykdoma pasirenkamoji *visos dienos mokyklos* programa. Tai reiškia, kad po 14.00 val. mokiniai, jei to pageidauja jie ir/ar jų tėvai/globėjai, gali likti mokykloje iki 16.00 val. Šiandien šalyje veikia 1282 tokio tipo pradinės mokyklos. Šiandieninėse *visos dienos mokyklose* dirba papildomas personalas, atsakingas už įvairių veiklų (pvz.: muziką, šokis, teatras ir kt.). mokiniams organizavimą.

Paskirtis. *Visos dienos mokyklos* koncepcija įgyvendinama darželiuose ir pradinėse mokyklose. *Visos dienos mokyklos* tikslai:

- tobulinant mokymo metodus ir praktiką, rengti mokinius kasdienio gyvenimo ir žinių visuomenės iššūkiams;
- plėtoti socialinę mokyklos misiją (mokyklos atvirumas vietos bendruomenei) ir skatinti švietimo, socialinių, mokslo, kultūros ir ekonomikos institucijų įsitraukimą į mokyklos veiklas.

Taigi, yra skiriami pedagoginiai ir socialiniai *visos dienos mokyklos* tikslai. Pedagoginiai *visos dienos mokyklos* tikslai: mokymo programos praturtinimas mokant papildomų mokymosi dalykų ir organizuojant veiklas, ypatingą dėmesį skiriant kultūriniais dalykams, mokymosi metodų įvairovei, mokytojo ir mokinio bendradarbiavimo tobulinimui, mokinių tarpusavio santykių gerinimui, namų darbų mokykloje atlikimui. Socialiniai *visos dienos mokyklos* tikslai: privačių korepetitorių (gr. *para-paideia*) veiklos ribojimas, pagalba mokymosi sunkumus patiriantiems mokiniams, dirbančių tėvų poreikių atlieptis (Gkoratsa, 2014), mokinių konsultavimas, mokinių sąveikos kūrimas siekiant suprasti ir mažinti jų kultūrinius skirtumus, kova su nelygybe ir socialine diskriminacija, negatyvaus vaikų elgesio prevencija, tėvų/globėjų ir vietos valdžios institucijų aktyvinimas siekiant, kad mokykla taptų vietos bendruomenės centru.

Pastaraisiais metais nuolat didėjant politinių ir nelegalių imigrantų Graikijoje skaičiui (Graikijos visuomenei būdingos griežtos tradicinės normos ir minimalus lankstumas bei atvirumas priimant ir sprendžiant imigracijos klausimus), būtinos papildomos priemonės mokyklose tokių vaikų integracijai bei pagalbai užtikrinti.

Veiklos lygmuo: *Visos dienos mokyklos* koncepcija veikia nacionaliniu lygmeniu ir įgyvendinama pradiniam ugdymo lygmenyje (6–12 metų).

Tikslinė grupė. *Visos dienos mokykla* skirta 6–12 metų vaikams.

Trukmė ir teikiamos paslaugos. *Visos dienos mokyklos* trukmė 8–10 valandų per dieną. Vyriausybė reglamentuoja *visos dienos mokyklos* veikimo būdus. Dėl per papildomas valandas vykdomų veiklų sprendžiama atsižvelgiant į kiekvienos mokyklos situaciją, poreikius. Tai labai svarbi naujovė šalies švietimo sistemoje, nes iki jos Graikijos mokyklose vykdoma ugdymo programa tradiciškai buvo vieninga ir valdoma centralizuotai (Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις No. 2525/1997, 1997).

Visos dienos mokyklos veiklos pradžia 7.00 val. pabaiga 16.00–17.00 val. (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Visos dienos mokyklos Graikijoje tipinė dienvartė

Laikas	Apimtis minutėmis	Veiklos pobūdis
07.00–07.15	15	Mokinių atėjimas
07.15–08.00	45	Pasirenkama rytinė veikla
08.00–08.10	10	Mokinių atėjimas
08.10–09.40	90	I-as mokymo(si) etapas
09.40–10.00	20	Pertrauka
10.00–11.30	90	II-as mokymo(si) etapas
11.30–11.45	15	Pertrauka
11.45–12.25	40	III-as mokymo(si) etapas
12.25–12.35	10	Pertrauka
12.35–13.15	40	IV-as mokymo(si) etapas
13.15–13.25	10	Pertrauka
13.25–14.00	35	V-as mokymo(si) etapas. <i>Privalomos programos pabaiga</i>
14.00–14.05	5	Pertrauka
14.05–14.40	35	Pietūs
14.40–14.50	10	Pertrauka
14.50–15.30	40	VI –as mokymo(si) etapas
15.30–15.40	10	Pertrauka
15.40–16.15	35	VII-as mokymo(si) etapas. <i>Visos dienos mokyklos pabaiga</i>
16.15–16.25	10	Pertrauka
16.25–17.00	35	VIII-as mokymosi etapas. <i>Popietinė pasirenkama veikla</i>

Šalies Švietimo ministerijos sprendimu, dėl papildomų mokomųjų dalykų pasirinkimo *visos dienos mokyklose* sprendžia mokytojų taryba po mokyklos vadovo siūlymo, kuriame apibendrinami konkrečių mokinių interesai ir mokyklos galimybės juos atliepti, mokinių mokymosi lygis, tėvų pageidavimai, mokyklos patalpos ir įranga bei papildomas mokyklos laikas. Tėvai gali pasiūlyti ne daugiau kaip du mokymo(si) dalykus. Atsižvelgiant į tai, mokytojų taryba sudaro ir pateikia *visos dienos mokyklos* tvarkaraštį su kiekvienos dienos dviejų valandų pamokomis kiekvienai klasei (iš viso 10 mokymo valandų per savaitę). Papildomi užsiėmimai ir jų trukmė *visos dienos mokykloje* pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Papildomi užsiėmimai ir jų trukmė Graikijos visos dienos mokykloje

Papildomo užsiėmimo pobūdis	Apimtis valandomis per savaitę	Pastabos/komentarai
Namų darbų rengimas	10	
Kūno kultūra ir sportas	nuo 1 iki 5	
Teatras	nuo 1 iki 5	
IKT	nuo 1 iki 5	Pridedamos prie programos, nusprendus mokytojų tarybai, kuriai klasei reikalinga papildoma pagalba dirbant su šiuolaikinėmis komunikacinėmis technologijomis
Anglų kalba	nuo 1 iki 5	Pridedama kaip papildoma pamoka dažniausiai visoms klasėms
Muzika	nuo 1 iki 5	Dažniausiai 3–6 kl.
Antra užsienio kalba	nuo 1 iki 5	
Menai	nuo 1 iki 5	Dažniausiai 4–6 kl.
Kultūrinių grupių veikla	nuo 1 iki 5	Siūloma visoms klasėms.

Pažymėtina, kad papildoma veikla gali būti vykdoma mišrioje mokinių amžiaus grupėse. Įvairių klasių mokiniai kartu gali organizuoti mokyklos renginius, tokius kaip choro pasirodymai, teatro spektakliai ir kt. Ypatingas dėmesys skiriamas kultūriniam ugdymui (literatūra, menas, fotografija, muzika ir pan.). Vykdam šias veiklas būtinas bendradarbiams tarp mokyklos mokytojų, specialistų ir vietos valdžios institucijų.

Paslaugų teikėjai. Mokytojai (papildomiems mokomiesiems dalykams) ir neformaliojo švietimo mokytojai.

Valdymas. Graikijos Konstitucijoje švietimas yra laikomas valstybės atsakomybe. Didžioji dalis mokyklinio amžiaus vaikų lanko valstybines mokyklas. Veikia tik kelios Švietimo ministerijos prižiūrimos privačios mokyklos. Švietimo ministerija centralizuotai kontroliuoja valstybines mokyklas, nustato mokymo programas, valdo personalą ir prižiūri lėšas. Regiono lygmeniu kiekvienoje prefektūroje veikia regioninės tarybos (angl. *Regional Councils for Primary and Secondary Education*). Pagal Graikijos Konstitucijos 16 straipsnį, švietimas yra pagrindinė valstybės misija.

Teisinis reglamentavimas. *Visos dienos mokyklos* trukmė ir veikimo būdai reglamentuojami Švietimo ministerijos. Ministerijos sprendimu, už papildomų mokomųjų dalykų pasirinkimą atsako mokyklos vadovas ir mokytojų taryba. Tėvai gali pasiūlyti ne daugiau kaip du dalykus. Atsižvelgiant į administracijos ir tėvų pasiūlymus, mokyklos situaciją, vaikų poreikius bei situaciją, mokytojų taryba sudaro ir pateikia *visos dienos*

mokyklos tvarkaraštį su kiekvienos dienos dviejų valandų pamokomis kiekvienai klasei (iš viso 10 mokymo valandų per savaitę).

Efektivumo įrodymai. A. Pashalis ir I. Tsiagkis (2000) atlikto tyrimo (vykdytas 18 mokyklų Ioanninos mieste Vakarų Graikijoje) rezultatai atskleidė, kad *visos dienos mokykla* suteikia mokiniams saugią aplinką, kol jų tėvai dirba, yra pagalba rengiant namų darbus, galimybė suteikti papildomą pagalbą mokiniams, kurie turi mokymosi sunkumų. Tačiau tyrimu taip pat nustatyta, kad stokojama veiklų įvairovės. Nustatyta, kad *visos dienos mokyklos* vienas esminių veiklos trikdžių buvo organizacinės problemos, susijusios su mokyklų teikiamomis galimybėmis ir mokytojų trūkumu.

2003 metais Graikijos darbo institutas (gr. *IN.E-Γ.Σ.ΕΕ*) atliko *visos dienos mokyklos* tyrimą socialiniu aspektu. Šio tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma tėvų (93,9 proc.) teigiamai vertina *visos dienos mokyklos* vaidmenį ir išreiškia savo pasitenkinimą (71,2 proc.) tokios mokyklos veikla. Naujas šio tyrimo aspektas buvo tas, kad tėvai (40,9 proc.) mano, kad *visos dienos mokyklos* veikla galėtų būti tobulinama įtraukiant į jos veiklą tėvus.

M. Papapetrou ir A. Sousamidou-Karamperi (2004) tyrė, kokios veiklos būtų pageidaujamos *visos dienos mokykloje*. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokiniai nori kūrybiškumą lavinančių ir judėjimą skatinančių veiklų. Vyresni vaikai išreiškė nuomonę, kad liekant mokykloje ilgesnį laiką, būtina skirti daugiau laiko poilsiui ir jų pageidaujamoms veikloms atlikti. Nustatyta, kad tėvų lūkesčiai susiję su mokyklos pagalba rengiant namų darbus (ypač kalbų ir matematikos). Tėvai taip pat išsakė nepasitenkinimą *visos dienos mokyklų* fizinių erdvių pritaikymu (Papapetrou & Sousamidou-Karamperi, 2004).

Pasak I. Arvaniti (2004) *visos dienos mokykla* sąlygoja geresnį pradinių klasių mokinių švietimą ir padeda dirbantiems tėvams užtikrinti vaikų saugumą po pamokų ir, tuo pačiu metu, užsiimti naudinga mokymo(si) ir/ar kūrybine veikla. Tačiau, mokytojai taip pat išreiškė nepasitenkinimą prasta *visos dienos mokyklų* fizine aplinka ir kitais mokyklos veiklos organizaciniais klausimais, susijusiais su buvimo mokykloje laiko pratęsimu.

2007 m. buvo atliktas nacionalinis tyrimas (Konstantinou, 2007), kurio tikslas buvo įvertinti *visos dienos mokyklos* institucionalizavimą ir veiklos ypatumus šalyje. Tyrimo išvados rodo, kad *visos dienos mokykla* atitinka tam tikrus socialinius tikslus, pvz., užtikrina saugią vaikų aplinką po pamokų, kol tėvai dirba. Tačiau nustatyta, kad *visos dienos mokykla* neatliepia pedagoginių tikslų. Tėvų teigimu, be pagalbos rengiant namų darbus, *visos dienos mokykla* vaikams nesuteikia jokios kitos pedagoginės pagalbos. Tyrimo rezultatai atskleidė tėvų nuomonės priešpriešą mokytojų nuomonei: pastarieji mano, kad *visos dienos mokykla* atliepia mokinių socialinius ir pedagoginius poreikius.

N. Chaniotakis, A. Gregoriadis, ir I. Thoidis (2009), analizuodami mokytojų požiūrį į *visos dienos mokyklos* įgyvendinimą, teigia, kad *visos dienos mokykloje* vykdoma išplėstinė mokymo programa leidžia mokiniams mokytis ir tobulėti klasėje, ypač specializuotuose dalykuose. Specializuoti dalykai paprastai suteikia mokiniams galimybę dirbti grupėmis, patirti pasitenkinimą veikla ir jos rezultatais, mokytis ir gauti paramą. Panašią nuomonę pateikia D. Loukeris ir kt. (2009), kurių teigimu mokinių mokymosi pasiekimus didina atviros, išplėstos ir lanksčios mokymosi programos, kuriose dalyvaudami mokiniai gali paruošti namų darbus kitai dienai ir mokytis socialinių bei kultūrinių dalykų. Mokymo programa suteikia mokiniams galimybę mokytis ir įsitraukti į veiklą, kuri padeda jiems mokytis per praktiką, mokytis dalyvaujant. Tyrėjų teigimu, namų darbų rengimas mokyklos patalpose yra svarbus *visos dienos mokyklos* veiklos efektyvumo kriterijus. Kitas mokyklos efektyvumo kriterijus, pasak mokslininkų, yra tai, kad *visos dienos mokykla* skatina bendradarbiavimą tarp skirtingų mokytojų ir sukuria patrauklesnę mokymosi aplinką. Mokytojų bendradarbiavimas iš tiesų yra svarbus ir esminis veiksnys veiksmingam *visos dienos mokyklų* veikimui. Šiuo atveju mokymosi visą dieną programa skatina mokytojus reguliariai bendrauti tarpusavyje dėl programos įgyvendinimo turinio ir galimų pokyčių (Loukeris et al., 2009).

Tyrimai atskleidžia (Androulakis, Emvalotis, Mponidis, Stamovlasis & Kaklamani, 2006; Konstantinou, 2007; Loukeris et al., 2009), kad nepritaikyta *visos dienos mokyklos* fizinė aplinka ir nepakankami finansiniai ištekliai neigiamai veikia *visos dienos mokyklos* koncepcijos sklandų įgyvendinimą. Pažymėtina, kad nežiūrint to, jog vaikai nemokamai praleidžia papildomą laiką mokykloje, dalyvauja kūrybinėse ir pedagoginėse veiklose, tėvų nuomone, *visos dienos mokykla* neužtikrina mokiniams papildomų veiklų įvairovės. *Visos dienos mokyklos* mokytojai pabrėžia, kad visų tokių mokyklų tvarkaraštis turi būti suvienodintas ir tai turi būti ministerijos užduotis.

Apibendrinant galima įvardinti tokius *visos dienos mokyklos* **privalumus**:

- tėvai patenkinti vaikų namų darbų ruošą atliekama mokykloje;
- *visos dienos mokykla* prisideda prie vaikų socializacijos, elgesio kaitos, jų pasitikėjimo savimi ir savigarbos didinimo;
- tai turi teigiamos įtakos mokyklos mikroklimato kūrimuisi, mokymosi motyvacijos didinimui (Loukeris et al., 2009);
- naujos veiklos ypač naudingos mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų (Gkoratsa, 2014);.

- ilgos mokymosi valandos sudaro galimybę draugiškų santykių tarp vaikų kūrimuisi (ilgalaikė draugystė), kas gali turėti teigiamos įtakos mokinių veiklai ir požiūriui į mokyklą (Gkoratsa, 2014);
- geresni mokytojų ir mokinių santykiai (Gkoratsa, 2014);
- tėvų dalyvavimas sprendimų priėmimo procese dėl popietinių mokymo(si) dalykų ir veiklų (Gkoratsa, 2014).

Išskirtini visos dienos mokyklos trūkumai:

- *visos dienos mokyklos* veiklos neprieinamos mokiniams, kurie pasirinkę veiklas kitur;
- mokytojai neturi pakankamai laiko susitikti ir tai riboja jų bendradarbiavimą;
- nepakankama materialinė ir techninė infrastruktūra;
- nepakankamas finansavimas švietimo personalui įdarbinti, trukdo biurokratinės procedūros (Loukeris et al., 2009);
- pažymima, kad mokykla buvo išplėsta greitai, be sistemingo planavimo;
- perkrautas tvarkaraštis ir jaunesnių mokinių pervargimas dėl to;
- 3–6 kl. mokiniams nepakanka laiko baigti namų darbus;
- mokiniai praranda teisę į asmeninį laisvalaikį – jis paverčiamas mokyklos laiku (Androulakis et al., 2011);
- neišspręstas korepetitorių klausimas (Gkoratsa, 2014);
- tėvai abejoja popietinio laiko mokykloje leidimo svarba (Gkoratsa, 2014);
- įtampa tarp pagrindinių mokytojų ir naujų/papildomų dalykų mokytojų (Gkoratsa, 2014);
- kyla sunkumų (laiko ir darbuotojų trūkumas), teikiant mokiniams pagalbą, reikalingą namų darbų kokybiškam atlikimui mokykloje (Gkoratsa, 2014);
- popiečio mokymos(si) tarpsnio mokytojai išreiškė nusivylimą, dėl ribotų galimybių daryti įtaką mokyklos programai (Gkoratsa, 2014);

Visos dienos mokyklos koncepcijos realizavimo galimybės:

- Būtina ne išplėsti tradicinę mokyklą į visą dieną dirbančią mokyklą, o reformuoti ir tobulinti ugdymo programos organizavimą taip, kad ji taptų integruota *visos dienos mokyklos* dalimi.
- *Visos dienos mokyklos* paslaugų vaikui ir šeimai plėtra, pavyzdžiui: mokinių savipagalbos, įgūdžių ugdymo grupių organizavimas, konsultacijos mokiniams; bendradarbiavimas su kitomis institucijomis ir grupėmis, parama mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų

arba elgesio problemų; mokyklos atvėrimas bendruomenei (Behr-Heintze & Lipski, 2005).

- Būtinasis mokyklos dalyvavimas platesniuose socialiniuose procesuose, pvz., mokyklos veiklos valandų išplėtimas kartu įtraukiant ir bendruomenę, kas kurtų kokybiškai kitokią sąveiką tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo. Įgyvendinant *visos dienos mokyklos* koncepciją yra būtina formaliojo ir neformaliojo švietimo sąveika (Thoidis & Chaniotakis, 2015).

1.4. PORTUGALIJA

(*visos dienos mokykla* originalo kalba – *Programa Escola a Tempo Inteiro*)

Samprata. *Visos dienos mokykla* apibrėžiama kaip decentralizuotos švietimo viešosios paslaugos, skirtos socialinės intervencijos įgyvendinimui praturtinant nemokamomis veiklomis pradinio ugdymo ciklo programas ir teikiant socialinę pagalbą šeimai. *Visos dienos mokykla gali būti apibrėžiamas kaip pilnos dienos mokinių mokymas(is) ir užimtumas mokyklos fiziniame erdvėje* (Pires, 2007). *Visos dienos mokyklos* koncepcija Portugalijoje sietina su švietimo prieinamumo didinimo ir mokyklos visiems idėjomis (Leite, 2006).

Kontekstas. *Visos dienos mokyklos* idėja grindžiama siekiu užtikrinti vienodas mokymo(si) galimybes visiems vaikams (Dobert, Echard, & Sroka, 2004; Field, Kuczera & Pont, 2007). Pagrindinis šalies siekis, įgyvendinant *visos dienos mokyklos* koncepciją, yra užtikrinti individualizuotas ir diferencijuotas galimybes į mokymą(si) visiems mokiniams, neatsižvelgiant į jų gebėjimus, pasiekimus, socialinę padėtį (Muñoz, 2005). *Visos dienos mokyklos* pagrindas – Ugdymo turinio praturtinimo programa (port. *Atividades de Enriquecimento Curricular, AEC*), kuri inicijuota atsižvelgiant į kitų ES šalių patirtį siekiant mažinti diskriminaciją švietime (Demeuse, Frandji, Greger, & Rochex, 2008; Field et al., 2007). *Visos dienos mokyklos* koncepcija taip pat grindžiama idėja, kad išplėstas ugdymo(si) laikas mokykloje yra socialiai vertingesnis, nei veiklos, kurias šeimos ir patys vaikai galėtų organizuoti po mokyklos. Kaip teigia A. M. Magalhães ir S. R. Stoer (2002), papildomas laikas praleistas mokykloje sietinas su mokinių ribinio elgesio, kuris gali atsirasti dėl ilgo buvimo be suaugusiųjų priežiūros, prevencija. *Visos dienos mokyklos* koncepcija šalyje glaudžiai susijusi su neformaliuoju švietimu. Esminis iššūkis yra kaip sumodeliuoti formaliąją ugdymo programą su integruotomis neformaliojo švietimo programomis (Lipovetsky, 1989).

Portugalijoje *visos dienos mokyklos* koncepcija buvo pradėta įgyvendinti 2006–2007 mokslo metais nacionaliniu lygmeniu ir įdiegta visose 1-ojo bendrojo ugdymo ciklo mokyklose (pradinio ugdymo lygmuo – 6–10 m. vaikai) kaip AEC dalis. Pastaroji tapo tinkama politine priemone *visos dienos mokyklos* (port. *Programa Escola a Tempo Inteiro, PETI*) įgyvendinimui. AEC buvo inicijuota Portugalijos vyriausybės ir sukurta kaip šalies modernizavimo politikos priemonė, atitinkanti vyraujančias ES politikos kryptis ir iš esmės skirta skatinti ankstyvąjį anglų kalbos mokymą(si) pradiniam ugdyme (judumas ES erdvėje). Tačiau anglų kalbos mokymo programa buvo išplėsta į AEC – socialinę programą, kurios misija – lygių galimybių švietime ir švietimo visiems nuostatų įgyvendinimas.

Siekiant įgyvendinti AEC programą nacionaliniu mastu buvo būtina atlikti tam tikrus pakeitimus pagrindinio ugdymo programose: pertvarkyti siekiamus rezultatus, užtikrinant jų

tęstinumą per visus švietimo lygmenis, papildomai įdarbinti skirtingo profilio pedagoginį personalą darbui su vaikais klasėje, sukurti naują veiklos mokykloje sistemą, grįstą bendradarbiavimu tarp centrinės administracijos, savivaldybių ir mokyklų, siekiant užsibrėžtų švietimo tikslų.

Pradžioje programa buvo vadinama „*popamokine laisvalaikio užimtumo veikla*“, vėliau – „*parama ir papildoma švietimo veikla*“, tada „*papildomo mokymo programa*“ ir, galiausiai, „*ugdymo turinio praturtinimas*“.

Paskirtis. *Visos dienos mokyklos* koncepcijos paskirtis šalyje – praturtinti pradinio ugdymo ciklo programas ir įgyvendinti socialinės paramos šeimai priemonės. *Visos dienos mokyklos* koncepcija grindžiama AEC programos įgyvendinimu, kuria siekiama garantuoti visiems pradinį klasių (6–10 metų) mokiniams nemokamų veiklų įvairovę, kuri gali prisidėti prie ugdymo turinio tobulinimo bei įgyvendinti vyriausybės prioritetą – suderinamumo tarp mokyklos veiklos sąlygų ir socialinio atsako į šeimos poreikius organizavimo skatinimą. Lyginant su Vokietijos atveju, Portugalijoje šis socialinės paramos šeimai aspektas yra labiau aktualizuojamas.

Veiklos lygmuo. Koncepcija įgyvendinta nacionaliniu lygmeniu visose pradinio ugdymo institucijose (tiek savivaldybės, tiek parapijos).

Teikiamos paslaugos, valdymas ir personalas. *Visos dienos mokykloje* apjungiamas formalusis ir neformalusis švietimas. Paramos šeimai komponentas užtikrinamas per papildomą laiką, kurį vaikas praleidžia mokydamsis ir užsiimdamas įvairiomis veiklomis mokykloje (žr. 3 lent.).

3 lentelė. *Visos dienos mokyklos (PETI) įgyvendinimo charakteristikos*

	AEC programa (pasirenkamoji ugdymo dalis)	Formalusis privalomas ugdymo turinys	Paramos šeimai komponentas (pasirenkamoji dalis)
Atsakingas vykdytojas	Savivaldybė; tėvų asociacijos arba parapija (parapijinių mokyklų atveju)	Švietimo ministerija	Savivaldybė
Buvimo mokykloje trukmė (8 val. per dieną)	3 val.	5 val.	Kintanti, iki 5 val. per savaitę (~3 val. per dieną)
Vieta	Klasė / kitos mokyklos aplinkos vietos (pvz. laukas) / už mokyklos ribų (pvz. plaukimo baseinai)	Klasė / mokykla	Klasė / kitos mokyklos aplinkos vietos / už mokyklos ribų
Privalomas pasiūlymas	Anglų klaba Mokymosi parama	Formaliojo ugdymo programa	Maitinimas ir priežiūra

Pasirenkamas pasiūlymas	Muzika Kūno kultūra ir sportas Meninė raiška Kita		
Personalas	Skirtingų sričių mokytojai	Pradinių klasių mokytojas	Nepedagoginis personalas
Lankomumo kontrolė	Reglamentuojama mokyklos, bet nėra jokio poveikio mokiniams	Reglamentuojama Švietimo ministerijos su poveikiu mokiniams	Netaikoma

Už papildomų veiklų (neformaliojo švietimo dalis) planavimą atsako ugdymo turinio praturtinimo programos koordinatoriai, o už pedagoginę priežiūrą ir formaliojo ugdymo turinio realizavimą – kiekvienos klasės mokytojas. Mokyklos administracija atsako už *visos dienos mokyklos* programos realizavimo grafiko sudarymą, jo pakeitimus siekiant sudaryti geriausias sąlygas ugdymo turinio praturtinimo veikloms įgyvendinti. Pradinių mokyklų darbo valandų pratęsimas buvo susijęs ir su fizinės mokyklos erdvės atnaujinimu bei žmogiškųjų išteklių mokykloje pokyčiais.

Pažymėtina, kad didžiąja dalimi *visos dienos mokyklose* vykdomos veiklos, kurių vykdymą finansuoja Švietimo ministerija (anglų kalba, muzika, kūno kultūra ir sportas, dalykų mokymosi parama (portugalų kalba; matematika ir pan.)). Mokyklose, kuriose už ugdymo praturtinimo programos įgyvendinimą atsakinga Miesto taryba, ugdymo turinio prisotinimo veiklos vykdomos nuo 16.00 val. iki 17.30 val. Parapijos tarybos kuruojamų mokyklų atveju – veiklos vykdomos ryte, kai mokiniai formaliojo ugdymo veiklas turi po pietų ir atvirkščiai.

Klasės dydis – ne daugiau kaip 15–20 to paties amžiaus mokinių.

Norint dalyvauti ugdymo turinio praturtinimo veiklose būtinas tėvų sutikimas. Jei tėvai sutinka, kad jų vaikas dalyvautų tokioje programoje, tolesnis mokinio dalyvavimas visose veiklose yra privalomas. Siekiant Ugdymo turinio prisotinimo programos įgyvendinimo kokybės užtikrinimo tiek Miesto tarybos kuruojamų mokyklų, tiek Parapijos tarybos kuruojamų mokyklų atveju yra sukurtos atskiros veiklos valdymo struktūros, koordinuojančios ir prižiūrinčios savo kuruojamų mokyklų veiklas. Įkurtosios AEC programos įgyvendinimo valdymo institucijos yra atsakingos už programos įgyvendinimo koordinavimą, vadybą ir vertinimą: bendradarbiauja su paslaugų teikėjais, atlieka AEC programos ir programoje dirbančių mokytojų vertinimą, mokyklų poreikių tyrimą, kartą per metus susitinka su mokyklų administracija, mokytojais ir pan. Nustatytas vienintelis *visos dienos mokyklos*, administruojamos Parapijos tarybos skirtumas nuo Miesto tarybos

administruojamų *visos dienos mokyklų* – Parapijos tarybos mokyklų atveju, sukurtasis darinys atsakingas ir už pedagoginę programos dalį.

Tikslinė grupė. *Visos dienos mokykla* skiriama 6–10 metų vaikams.

Mokyklos veiklos trukmė. Mokyklos laikas išplėstas iki aštuonių valandų per parą, penkios kurių skiriamos formaliojo ugdymo turinio realizavimui ir trys – ugdymo turinio praturtinimo veikloms.

Veiklos efektyvumo įrodymai. Iki 2017 metų Portugalijoje nėra atlikta sisteminio *visos dienos mokyklos* poveikio mokinių mokymosi pasiekimams vertinimo.

2015 m. atliktas tyrimas, siekiant įvertinti AEC programos įgyvendinimą. Tyrimas atliktas Porto mieste (Martins, Vale & Mouraz, 2015). Tyrimui pasirinktos dviejų tipų mokyklos: mokyklos, kurių steigėjas savivaldybė ir mokyklos, kurių steigėjas parapija.

Tyrimu nustatyta:

- Pratęstas mokinių buvimo toje pačioje fizinėje mokyklos erdvėje laikas paskatina konfliktus tarp mokinių ir iššaukia tam tikras drausmines problemas. Daugelyje mokyklų tai sietina su nepakankamu personalo kokybiškai vaikų priežiūrai užtikrinti kiekiu.
- Mokymosi paramos organizavimas ir teikimas padidina pradinį klasių mokytojo (pagrindinio mokytojo) savaitinį darbo krūvį ir skatina naujų veiklų už mokyklos ribų įgyvendinimą.
- Siekiant programos įgyvendinimo kokybės, ***būtinai pokyčiai ugdymo programose (horizontalios ir vertikalios sąveikos tarp pradinio ir pagrindinio ugdymo programų užtikrinimas) ir mokytojų darbo tvarkos organizavime; būtina tobulinti mokytojų kompetencijas.***
- Programos socialinio aspekto tinkamumas.
- Ilgas laiko praleisto mokykloje neigiamas poveikis mokinių mokymo(si) procesui: didėja mokinių išsiblaškymas, demotyvacija dalyvauti programoje, nuovargis.
- Pagrindinė mokinių nepakankamo įsitraukimo į programą priežastis – skurdi veiklų įvairovė.
- Mažėjantys akademiniai mokinių pasiekimai dėl individualaus darbo ir mokymosi sumažėjimo.
- *Visos dienos mokyklos* sukeltas mokyklos nuovargis, kurį sukelia „laisvalaikio pedagogizavimas“, kai sumažinamas vaikų savarankiškam veikimui skirtas laikas.
- Tėvai/globėjai teigiamai vertina nemokamų papildomų veiklų, nemokamo maitinimo vaikams pasiūlą bei vaikų priežiūros laiko pratęsimą.

- Aktyviau tėvai į *visos dienos mokyklos* veiklas įsitraukia parapijos mokyklose, kur jie vaidina svarbų vaidmenį numatant bendradarbiavimą su partnerių institucijomis.

Tyrimu atskleisti *visos dienos mokyklos* koncepcijos įgyvendinimo **trūkumai**:

- Silpnas bendradarbiavimas tarp pradinio ugdymo mokytojų, AEC programos pedagogų ir programos įgyvendinimą koordinuojančios institucijos.
- Formaliojo ir neformaliojo švietimo dubliavimosi toje pačioje ugdymo(si) erdvėje, kas sąlygojo nesusipratimus susijusius su veiklų tikslais. Nustatyta, kad tiek tėvams, tiek vaikams, taip pat kai kuriems mokyklos vadovams ir AEC programos mokytojams yra neaiški ugdymo turinio prisotinimo programos specifika. Daugelis vaikų ugdymo turinio prisotinimo programą priskiria prie laisvalaikio užimtumo.
- Viena iš pagrindinių programos kritikos priežasčių – mokinių nuovargis dėl ilgo buvimo toje pačioje fizinėje erdvėje (daugiausia klasėje). Šis nerimas dėl fizinės erdvės pasekmių atliepia Schnitter ir Häselhoff (n. d.), Reh ir kt. (2011), bei den Besten (2010) tyrimų rezultatus, kurie pabrėžia fizinių erdvių ir turinio įvairovės bei lankstumo poreikį, siekiant skatinti mokinių socialinę ir edukacinę tobulėjimą.
- Laiko ir jo naudojimo *visos dienos mokyklos* atveju nestabilumą sukėlė tai, kad, nors pasiūlytų veiklų paketas buvo privalomas mokyklai, tačiau vaikų dalyvavimas nebuvo privalomas, ypač kalbant apie anglų kalbos mokymą. Toks neatitikimas sustiprino žinių ir pasiekimų atotrūkį užsienio kalbos mokymosi procese ir turėjo neigiamų pasekmių pereinant į kitą ugdymo lygmenį.
- Pabrėžiama, kad *visos dienos mokyklos* įgyvendinimas yra susijęs su vaiko faktinio laisvo laiko panaikinimu (atliepia M. C. Roldão (2008) tyrimus). Būtina pritaikyti ugdymo ir veiklų turinį konkrečios mokyklos bendruomenės situacijai (Madureira, Rando, Alexandre & Martins, 2011).
- *Visos dienos mokyklos* veiklos įgyvendinimui būtinas papildomas finansavimas.
- Pažymėtina, kad *visos dienos mokyklos* koncepcija yra sietina su mokinių, kaip besimokančiųjų, atsakomybės prisiėmimo stoka: nors deklaruojama, kad programa siekiama skatinti mokinių savarankiškumą, pati programa labiau remiasi suaugusiųjų parama ir mokinių nugalimu.

Tyrimas atliktas 2012 metais nacionaliniu lygmeniu lygina *visos dienos mokyklos* veiklą miesto ir kaimo kontekste (Tavares, 2012). Tyrimu nustatyta, kad tiek kaimo, tiek miesto vaikai pradžioje buvo patenkinti *visos dienos mokykla*, tačiau netrukus po to, pripažįsta, veiklos pokyčių būtinybę. Dauguma pripažino, kad jiems patiko, kad mokykloje praleistas laikas buvo ilgesnis, kad buvo pritaikytos mokyklos erdvės – turėjo vaikų žaidimo aikštelę,

vyko įvairios veiklos, buvo daugiau laisvo laiko ir daugiau mokytojų – veiklų vadovų. Šie duomenys galioja tiek kaimo grupėje, tiek ir miesto. Tačiau nustatyta, kad kaimo grupės vaikus visiškai tenkino valandų skaičius, praleistas mokykloje, o dauguma miesto grupės tiriamųjų pažymėjo norintys būti mažiau laiko mokykloje. Miesto klasterio atveju buvo nustatytas atotrūkis tarp mokyklos siūlomo modelio ir vaikų poreikio. Nustatyta, kad tiek kaimo, tiek miesto vaikai teigiamai vertino AEC programą, ypač veiklas, metodus, mokymosi erdves, mokytojus. Tačiau pateikė pageidavimų dėl veiklų pokyčio, kurie buvo gan skirtingi: didžioji dalis rinkosi sporto veiklas, bet ne tas, kurios buvo siūlomos programoje. Vienas iš didžiausių pasirinkimų, neįtrauktų į programą, bet pageidaujamų vaikų – baseinas, kino teatrai (miestas ir kaimas), muziejai (kaimas). Tyrimas parodė, kad nežiūrint to, kad programa vertinama teigiamai, jei nebūtų visą dieną mokykloje, vaikai užsiimtų visai kitomis veiklomis, nei siūloma mokykloje. Šie rezultatai ypač būdingi miesto klasteriui. Esminis klausimas, keliamas tyrime: *kaip visos dienos mokykla atliepia Vaiko teisių konvencijos vieną pagrindinių nuostatų – vaiko teisę pasirinkti kaip jis norėtų leisti savo laisvą laiką.*

Pagrindinės tyrimo rekomendacijos, kylančios iš tyrimo rezultatų:

- Kad veikla nuo 16.00 val. iki 17.30 val. būtų neprivaloma, kas sudarytų galimybę tenkinti vaikų laisvalaikio užimtumo individualizuotus poreikius ir aktyviau įsitraukti tėvas į tų poreikių tenkinimą (tėvų poreikiai ir galimybės, vaikų poreikiai).
- Įgyvendinant *visos dienos mokyklos* idėją ir siekiant veiklų įvairovės būtina užtikrinti mokyklos ir kitų aplinkų bendradarbiavimą: sudaryti galimybę vaikams lankyti baseiną, lankytis muziejuose, teatruose, kino teatruose, vaikų pramogų parkuose.
- Labai svarbu atsiminti, kad vaikams reikia laisvo laiko būti su šeima, žaisti atskirai už mokyklos ribų. Svarbu išlaikyti balansą tarp kryptingo vaikų užimtumo ir jų teisės į poilsį.

1.5. SUOMIJA

(*integruotos dienos mokykla* originalo kalba – *joustava koulupäivä* arba *eheytetty koulupäivä*)

Kaip atitiktis *visos dienos mokyklai* Suomijoje yra vykdomas *integruotos dienos mokyklos* projektas MUKAVA, kuris prasidėjo septyniose mokyklose (Jyväskylä, Kuopio, Sipoo ir Sievi bendruomenės). Jame dalyvavo 1–9 klasių mokiniai. Tolesnė plėtra vyko šiose pilotinėse savivaldybėse: 2013–2015 m.: Pori, Kannus, Kajaani, Ylitornio, Kokkola, Kouvola, Lahti, Kangasala, Vesilahti, Vantaa, Varkaus; 2014–2015 m.: Akaa, Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Imatra, Jyväskylä, Kauniainen, Kemijärvi, Kemi, Kerava, Kirkkonummi, Kitee, Kotka, Lappeenranta, Lieksa, Luumäki, Muonio, Pello, Porvoo, Salo, Sastamala, Savitaipale, Tampere, Turku, o taip pat Helsinkio universiteto Viikin Normaalkoulu (ang. *Viikki Teacher Training School of the University of Helsinki*) bei Maskvos suomių mokyklose, Suomijos Adventtikirkko (angl. *Seventh-day Adventist Church in Finland*) ir Siikasalmen mokyklose (Rajala, 2017).

Samprata. Terminas *integruota mokyklos diena* apima mokyklos dieną, kurią mokiniams prieš ir po pamokų (kartais tarp pamokų) organizuojamos įvairios užimtumo veiklos. Projekto pradžioje tai pavadinta *visos dienos mokykla*, tačiau, kadangi šis terminas plačiajai visuomenei buvo suprantamas kaip privalomas mokyklos dienos pailginimas, o mokytojams – visa darbo diena, pradėtas vartoti terminas *integruota mokyklos diena* (Pulkkinen, 2012).

Integruota mokyklos diena reiškia kitokį dienos mokykloje organizavimą, dalį dienos paverčiant planinga būrelių ir užsiėmimų veikla. Pagrindinė tokios mokyklos idėja yra paskatinti mokinius įsitraukti į veiklas, stiprinti jų gerą savijautą ir komfortą (emocinį, psichologinį), siūlant jiems kokybišką ir įvairiapusę veiklą. *Integruotoje mokyklos dienoje* mokyklos kasdienybėje išbandomi nauji veiklos ir mokymosi būdai ir modeliujama kitokia mokymosi aplinka. *Integruota mokyklos diena* padeda įgyvendinti pagrindinę mokyklos užduotį, įtraukiant trečiojo sektoriaus ir partnerių pajėgas.

Integruotos mokyklos dienos užsiėmimai gali vykti ryte, vidury dienos arba po pietų. Užsiėmimai vidury dienos suteikia galimybes užsiimti mėgstama veikla visiems mokiniams nė vieno neišskiriant (Rajala, 2017).

Projekte vykdomas veiklas sąlyginai galima skirstyti į 1) suaugusiųjų prižiūrimas veiklas vaikams ryte prieš mokyklą ir / arba po pamokų ir 2) tikslingą vaikų užimtumą, siekiant praturtinti siūlomą rytinę ir popietinę veiklą. Pagal šalies Pagrindinio ugdymo įstatymą rytinės ir popietinės veiklos tikslas yra prisidėti prie namuose ir mokykloje vykstančio auklėjimo, taip pat vaiko emocijų ugdymo ir etinės ūgties, puoselėti gerą vaiko

savijautą ir lygybę, stiprinti iškritimo prevenciją ir įtraukimą, sudaryti įvairias galimybes dalyvauti kryptingoje, įdomioje ir saugioje veikloje (Aamu- ja iltapäivätoiminta (n. d. a).

Kontekstas. Nors Suomijoje mokinių pasiekimai yra aukšti, tačiau tyrimai parodė, kad 13–15 metų mokiniai turi neigiamą požiūrį į mokyklą (Haapasalo, Välimaa & Kannas, 2010). Mokslininkų teigimu, mokykloje pamokų metu neformaliai mokinių bendravimui yra skiriama mažai laiko. Po pamokų, mokiniai grįžta namo, kur, dažnu atveju, suaugusiųjų dar nėra. Daugelis vaikų kenčia nuo vienatvės (Junttila, 2010). Taigi, nepaisant gerų akademinių pasiekimų, šalies mokyklose vis dar būtina gerinti mokinių savijautą ir pasitenkinimą mokykla bei mokymusi. Tuo tikslu ir buvo inicijuotas MUKAVA projektas (Pulkkinen, 2005). Kaip kitos *prielaidos* keisti buvimo mokykloje trukmę nurodytinos:

- Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos nuostatų, kuriose pabrėžiama vaiko teisė būti išklausytam ir lygios kultūrinės, meninės, rekreacinės ir laisvalaikio veiklos galimybės, įgyvendinimas;
- Europos Komisijos rekomendacijos dėl investicijų į vaikus didinimą ir vaiko gerovės politikos įgyvendinimą;
- *visos dienos mokyklų* plėtra kitose Europos šalyse;
- šalies vyriausybės nuostatų suteikti mokiniams galimybę užsiimti patinkančia veikla mokykloje įgyvendinimas;
- reformuojamas pagrindinio ugdymo turinys;
- sėkmingas mokyklos dienos struktūros keitimo eksperimento įgyvendinimas pilotinėse mokyklose;
- partnerių siekis dalyvauti organizuojant mokinių užimtumo veiklas (Pulkkinen, 2015).

Tikimasi, kad mokinių ir jų tėvų dalyvavimas siūlomose veiklose, viena vertus, padidins mokyklos socialinį kapitalą, kurio indikatoriai vertybės ir normos, tinklai ir savanorystė bei pasitikėjimas žmonių santykiais, kita vertus, veikla *integruotos dienos mokykloje*, didesnis tėvų įsitraukimas, prisidės prie vaikų socialinės kompetencijos tobulinimo. Manoma, kad tiek socialinis mokyklos kapitalas, tiek vaikų socialinės kompetencijos tobulinimas skatina vaikų socialinę ir emocinę plėtrą. Socialinė emocinė raida apima emocijų reguliavimą, socialinius ryšius ir tarpasmeninio elgesio dimensijas socialinėje srityje (Pulkkinen, 2002). Taigi, MUKAVA projektu siekta 1) vaikų saugumo didinimo (trumpinti vaiko buvimo laiką be suaugusiųjų priežiūros); 2) sėkmingos vaiko socialinės-emocinės raidos užtikrinimo; ir 3) mokymosi aplinkos mokykloje gerinimo.

Pagrindiniai *integruotos dienos mokyklos* principai. Mokslininkai (Pulkkinen & Launonen, 2005) išskiria kelis pagrindinius principus: orientaciją į vaiką; veiklų įvairovę;

mokyklos kaip centro vaidmens stiprinimą; multi-profesionalumą, partnerystės tinklų kūrimą ir dalijimąsi atsakomybe. Svarbiausias principas buvo *orientacija į vaiką*, tai reiškia įsiklausymą į vaiko nuomonę ir pageidavimus, žinias apie vaiko vystymosi poreikius ir suaugusiųjų atsakomybę už vaikų ugdymą ir auklėjimą. Praktikoje šio principo įgyvendinimas reiškiasi, pavyzdžiui, mokyklos dienos organizavimu, siekiant tinkamu ritmu užtikrinti mokymąsi, laisvalaikį ir pomėgius mokykloje. Daugelyje šalies mokyklų pietų pertrauka buvo tik 20 minučių. Per *integruotos dienos mokyklos* eksperimentą daugelis mokyklų pietų pertrauką prailgino iki vienos valandos ir pavadino „*siesta*“. Buvo stebimas kiekvieno vaiko dalyvavimas laisvalaikio veikloje. Mokiniai, kurie buvo neįsitraukę į laisvalaikio užimtumo veiklas, organizuojamas mokykloje arba po mokyklos tėvų, buvo skatinami klasės mokytojo dalyvauti. Tai buvo naujas požiūris į laisvalaikio veiklos organizavimą. *Įvairovės principas* apima mokyklos laisvę būti novatoriška, įgyvendinant *integruotos dienos mokyklos* idėją taip, kad geriausiai atitiktų mokyklos kontekstą ir tėvų pageidavimus bei darbo sąlygas. *Mokyklos kaip centro principas* reiškia, kad mokyklose organizuojamos ryto (M) arba popietės (A) grupės ir užimtumo veiklos (laisvalaikio klubų), kurios yra prižiūrimos mokyklos vadovo įdarbintų ir jo vadovaujamų darbuotojų. Mokykloje veikla gali būti planuojama glaudžiai bendradarbiaujant su tėvais ir integruota į mokymosi procesą tiek turinio, tiek ir laiko atžvilgiu. Svarbus akcentas – pastebėti vaikų kognityvinę ir socialinę bei emocinę raidą. Tikėtina, kad mokykloje organizuota priežiūra teikia mokiniams daugiau ilgalaikių žmogiškųjų santykių nei atsitiktinai organizuota veikla. Mokykloje organizuojama laisvalaikio užimtumo veikla mažina naujų organizacijų steigimo poreikį, tokios veiklos ištekliai, palyginti su ištekliais, reikalingais organizuojant šią veiklą už mokyklos ribų, yra mažesni. Mokyklos vidaus ir lauko patalpos yra pritaikytos vaikams ir tinkamos įvairioms veikloms vykdyti. Mokyklos yra tuščios prieš ir po pamokų laiko. Taigi, nuspręsta ekonomiškai naudoti mokyklos patalpas, o ne kurti atskiras erdves. Visą dieną leisdami mokykloje mokiniai turi galimybę būti su savo bendramoksliais, jiems nereikia keliauti iš vienos vietos į kitą, kad užsiimtų patinkančia veikla, o tai didina jų saugumą. Tačiau laisvas mokyklų erdvių kaip centro naudojimas nėra paprastas, jei šis principas nėra išsamiai aptartas mokyklos vadovų ir patvirtintas savivaldybės institucijos, atsakingos už viešųjų erdvių panaudojimą. *Multi-profesionalumo, tinklų kūrimo ir bendros atsakomybės principai* yra tarpusavyje susiję. Mokykla gali būti veiklos, kurioje mokytojai bendradarbiauja su skirtingų profesijų atstovais ir skirtingais specialistais, centras. Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis padeda pritraukti personalą ir mažina išlaidas, nes dažnai tai yra turimų išteklių panaudojimo pertvarkymas, o ne papildomų išteklių šiai veiklai skyrimas. Pavyzdžiui, bažnyčios darbuotojai ar savanoriai ar savivaldybių jaunimo reikalų padaliniai dažnai yra

pasirengę dirbti vakarais. Bendrą atsakomybę už vaikus ir jų kognityvinių bei socialinių įgūdžių ugdymą galima perduoti mokyklos personalui ir bendruomenei.

Vykdoma veikla. Tokios mokyklos dienos veikla planuojama orientuojantis į vaiką, tokiu būdu stiprinant jo gerą savijautą ir didinant pasitenkinimą mokykla. *Integruotos dienos mokyklos* veiklai būdinga:

- ilgesnės pertraukos (sportas, mankšta, pratimai);
- ilgesnė pietų pertrauka – „siesta“ pertrauka;
- būrelių užsiėmimai ryte, viduryje dienos ir po pamokų (Rajala, 2017).

Integruotos dienos mokykloje labai skatinamas tėvų dalyvavimas ir įsitraukimas į veiklų planavimą. Veiklos planuojamos tariantis su tėvais bei remiantis metinių tėvų apklausų informacija, kuriose tėvai informuoja apie vaikų per praėjusius mokslo metus lankytas popamokines veiklas ir išreiškia pageidavimus, kokiose veiklose vaikai norėtų dalyvauti ateinančiais mokslo metais. Užklasinį veiklų organizavimas projekto metu mokyklose buvo finansuojamas Suomijos inovacijų fondo (suom. *Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Sitra*) lėšomis, o tai leido užtikrinti užklasinės veiklos įvairovę ir lygias galimybes visiems vaikams dalyvauti veiklose, nepriklausomai nuo jų tėvų gaunamų pajamų dydžio.

Už darbuotojų įdarbinimą atsakingas mokyklos vadovas. Vaikų priežiūrai rytinėje ir popietinėje grupėse dažniausiai buvo įdarbinami mokytojų asistentai, padedantys specialiujų poreikių vaikams, kurie dažniausiai mokykloje iki projekto dirbo ne pilną darbo dieną. Neformaliojo švietimo veiklose (hobio klubuose) už papildomą mokesť dirbo mokytojai, jei jie norėjo dirbti, o jei ne, buvo įdarbinti kiti su mokykla bendradarbiaujančių įstaigų asmenys. Šis tinklas įtraukė sporto ir meno organizacijas, bažnyčios ir savivaldybių jaunimo sektorių, skautus ir tėvų organizacijas. Projektas neturėjo įtakos mokytojų darbo pobūdžio pasikeitimui. Esminis pokytis – tai mokyklos atsivėrimas aplinkai.

Kiekvieno mokinio dalyvavimas buvo stebimas, ir tų šeimų, kurių vaikai nedalyvavo mokyklos veiklose vaikai ir tėvai buvo skatinami dalyvauti savo klasės mokytojo. Tai buvo naujos rūšies požiūris į popamokinę veiklą, stengiantis įtraukti visus vaikus. Projekto metu mokytojai rado užklasinę veiklą, kuri nekonkuravo su mokyklos darbu ir buvo prasminga vaikams. Vaikų dalyvavimo popamokinėje veiklose stebėjimai padėjo mokytojams pažinti kiekvieną vaiką individualiai, įtraukti į veiklas rizikos grupės vaikus, tai puiki prevencinė priemonė, padėjo kurti multiprofesinius tinklus, tuo pačiu stiprinti bendradarbiavimą su tėvais ir kitomis organizacijomis.

Lappeenranta mokyklos atvejis (Joustava koulupäivä, n. d.). Naujas mokyklos veiklos būdas leidžia formuotis naujai veiklos kultūrai. Pamokos trukmė – 90 minučių, kas sudaro

galimybę įgyvendinti aktyvų, į vaiką orientuotą mokymą(si), o valandos trukmės „siesta“ dienos viduryje sudaro galimybę mokiniams ramiai papietauti ir pailsėti. Vaikų vertinimu, „siesta“ yra vienas labiausiai pasitvirtinusių pokyčių. Pastebėta, kad su mokomaisiais dalykais nesusijusi veikla didina mokinių pasitenkinimą mokymusi, komforto jausmą mokykloje, aktyvų dalyvavimą ir gerina savijautą. 4 lentelėje pateikiami mokyklos, kurios atvejis pristatomas, veiklos tvarkaraščiai 1–2 klasėms ir 3–6 klasėms.

4 lentelė. *Veiklų tvarkaraštis 1–6 klasėse: Lappeenranta mokyklos atvejis*

1-2 klasė		3-6 klasė	
Laikas	Veikla	Laikas	Veikla
8.00–8.45	Pamoka	7.30–8.00	Rytinė veikla / užsiėmimas / būrelis
8.45–9.00	Trumpa pertrauka	8.00–9.30	Ilga pamoka
9.00–10.15	Ilga pamoka	9.30–9.45	Trumpa pertrauka
10.15–11.15	Pietūs, ilga pertrauka, būrelių veikla	9.45–10.30	Pamoka
11.15–12.00	Pamoka	10.30–11.30	Pietūs, ilga pertrauka, būrelių veikla
12.00–12.15	Trumpa pertrauka	11.30–13.00	Ilga pamoka
12.15–13.00	Pamoka	13.00–13.15	Trumpa pertrauka
13.00–13.15	Trumpa pertrauka	13.15–14.45	Ilga pamoka
13.15–14.00	Pamoka		

Kiekvieną rytą nuo 7.30 val. iki 8.00 val. veikia rytinis būrelis pavėžėjimu besinaudojantiems vaikams. Siestos metu (ilgosios pertraukos) vaikai gali rinktis jiems įdomų, patinkantį užsiėmimą. Visuomet yra galimybė rinktis pabuvimą lauke. Antradieniais ir ketvirtadieniais veikia „Mano veiklos būrelis“, kuriame 5 ir 6 kl. mokiniai patys sugalvoja ir suplanuoja užsiėmimus 1 ir 2 kl. mokiniams. Penktadieniais 11.00–11.30 val. vyksta namų užduočių rengimo būrelis. Trečiojo sektoriaus, t. y. mokyklos aplinkoje veikiantys partneriai, kiekvieną trečiadienį siestos metu ketvirtokams veda sporto būrelį, o po jos – čempionų būrelį. Šeštokams vedamos dailės dirbtuvės. Pirmadieniais vedami braziliško džiu džitsu užsiėmimai. Rudens semestro popietėmis buvo organizuojami tokie būreliai kaip kalbų nuotyčiai, žygiai, mokslo, Metku-choro, beisbolo, muzikos grupės (Joustava koulupäivä, n. d.).

Tikslinė grupė. *Integruotos dienos mokykla* skirta pradinės mokyklos mokiniams (1–6 kl.) ir specialiųjų poreikių turintiems mokiniams.

Valdymas. *Integruotos dienos mokyklos* organizavimu rūpinasi savivaldybės. Mokiniai dalyvavimą rytinėse ir popietinėse grupėse renkasi laisvai, ji nėra privaloma. Suomijos nacionalinė švietimo agentūra formuoja veiklos tikslus ir turinio esmę, sudaro rytinės ir popietinės veiklos planą. Savivaldybė atsako, kad paslaugos būtų organizuojamos laikantis norminio reglamentavimo (Aamu- ja iltapäivätoiminta, n. d. a). Savivaldybės turi daug savarankiškumo ir savarankiškai gali nuspręsti, kaip organizuoti mokymąsi savo teritorijoje. Todėl mokyklų veikla, priklausomai nuo savivaldybės, skiriasi. Savivaldybė gali organizuoti rytinę ir/arba popietinę veiklą viena arba bendradarbiaudama su kitomis savivaldybėmis, taip pat įsigyti šias paslaugas iš organizacijų, sąjungų, parapijų bendruomenių. Veikla gali vykti mokykloje, ikimokyklinio ugdymo įstaigose arba kitose sutartose vietose. Savivaldybė informuoja apie vietą, kurioje vyksta veikla, jos grafiką ir kaip į ją patekti. Priimant į rytinę ir popietinę veiklą visiems vaikams galioja vienodi priėmimo reikalavimai. Pažymėtina, kad savivaldybės neprivalo organizuoti tokios veiklos (Aamu- ja iltapäivätoiminta, n. d. a).

Veiklos trukmė. Įstatymu įtvirtinta veikla organizuojama darbo dienomis nuo 7.00 iki 17.00 valandos.

Paslaugų teikėjai. Reikalavimai rytinės ir popietinės veiklos darbuotojų kvalifikacijai turi atitikti švietimo skyriaus personalui keliamus reikalavimus (Aamu- ja iltapäivätoiminta, n. d. a).

Finansavimas. Pagal pagrindinio ugdymo įstatymą rytinės ir popietinės veiklos organizavimui savivaldybės gauna valstybės subsidiją. Jei savivaldybė organizuoja rytinę ir popietinę veiklą, per mokslo metus kiekviena mokykla kiekvienam veikloje dalyvaujančiam mokiniui gauna 560 arba 760 valandų, kiekvienam vaikui per dieną vidutiniškai skiriant 3 arba 4 valandas. Už dalyvavimą rytinėje ir popietinėje veikloje savivaldybės taip pat gali rinkti pagrįstą mokestį. Mokestis už 570 valandas yra daugiausia 120 Eur, o už 760 valandų – 160 Eur. Konkretesnius mokesčių dydžius numato Pagrindinio ugdymo įstatymas, mokesčių dydį sprendžia savivaldybė. Savivaldybė tvirtina rytinės ir popietinės veiklos planą, kurį rengiant dėmesys skiriamas bendradarbiavimui tarp šeimos ir mokyklos, įvairių partnerių ir veiklos organizatorių. Savivaldybė gali organizuoti rytinę arba popietinę veiklą viena arba bendradarbiaujant su kitomis savivaldybėmis, taip pat įsigyti šias paslaugas iš organizacijų, sąjungų, parapijų bendruomenių. Veikla gali vykti mokykloje, ikimokyklinio ugdymo įstaigose arba kitose sutartose vietose. Savivaldybė informuoja apie vietą, kurioje vyksta veikla, jos grafiką ir kaip į ją patekti. Priimant vaikus į rytinę ir popietinę veiklą visiems vaikams galioja tie patys priėmimo reikalavimai. Joje dalyvaujantieji gauna užkandžių. Svarbu ir tai, kad savivaldybės neprivalo organizuoti rytinės ir popietinės veiklos. Ją gali atstoti mokyklos būrelių veikla arba menų mokymas (pvz.: architektūra, audiovizualika,

šokiai, teatras, cirko menas, mums įprastas piešimas, muzika ir pan.) (Aamu- ja iltapäivätoiminta, n. d. a; Aamu- ja iltapäivätoiminta, n. d. b).

Veiklos efektyvumo įrodymai. Yra teikiami siūlymai dėl *integruotos dienos mokyklos* veiklos organizavimo. Siūloma:

- Vienos valandos laisvai pasirenkama ir neprivaloma užimtumo veikla turėtų būti įtraukta į kiekvieno mokinio mokyklinę dieną. Šią veiklą organizuotų ne tik mokyklos darbuotojai, bet ir meno bei kultūros veikėjai, bibliotekos, amatų asociacijos, sportininkai, jaunimo organizacijos ir kiti partneriai.
- Savivaldybės kultūros tarnybos turėtų parengti mokykloms vietos institucijų/asmenų, suinteresuotų organizuoti užimtumo veiklas ir dirbti kartu su mokyklomis, sąrašus.
- Veikla turi būti lanksčiai planuojama.
- Užtikrinamos lygios galimybės dalyvauti papildomoje veikloje visiems mokiniams (Pulkkinen, 2015).

2017 m. Nacionalinės Suomijos švietimo agentūros pranešime Estijos švietimo politikams (Rajala, 2017) pažymima kad:

- *Integruotos dienos mokyklos* įgyvendinimas reikalauja lankstumo daugelyje veiklos sričių ir gero bendradarbiavimo su partneriais.
- *Integruotos dienos mokyklos* kaita reikalauja ne tik idėjų, bet ir valios.
- *Integruotos dienos mokyklos* naujovė reikalauja drąsos išbandyti nauja ir energijos tai įgyvendinti.

1.6. VOKIETIJA

(visos dienos mokykla originalo kalba – *Ganztagsschule*)

Metus žvilgsnį į aktualų dienos mokyklų diskursą su visa jo pagrindimo, brėžiamų tikslų, organizacijos formų bei koncepcijų įvairove, tampa visiškai akivaizdu: šiandien Vokietijoje, labiau nei kada nors anksčiau, nėra vienos dienos mokyklos. Veikia jau tai, kas diskutuojama po „dienos mokyklos“ iškaba, savo pamatinėje struktūroje yra be galo diferencijuota. (Oelerich, 2007, p. 15).

Su *dienos mokykla* siejami lūkesčiai, jai keliami tikslai bei jos samprata federalinėse žemėse įvairuoja ir jos pavadinimai tačiau apibendrintai vartojamos *visos dienos mokyklos* (vok. *Ganztagsschule*), rečiau – tiesiog *dienos mokyklos* (vok. *Tagesschule*) sąvokos.

Samprata. Dėl formų įvairovės darosi sunku apibrėžti pačią *dienos mokyklos* sąvoką bei tipologizuoti mokyklas. Siekdamas jas bent kiek suderinti, Vokietijos kultūros ministrų asociacija (vok. Kultusministerkonferenz – KMK¹) ir Dienos mokyklų asociacija (vok. *Ganztagsschulverband*) prieš keliolika metų susitarė dėl *dienos mokyklų* definicijos ir klasifikacijos. Ji buvo būtina ir statistiniams duomenims apie *dienos mokyklų* raidą rinkti. Iki dabar įsitvirtino organizaciniais aspektais grindžiama *dienos mokyklos* apibrėžtis. (Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft e. V. [WBW], 2013, p. 22). *Dienos mokyklos* sąvoka apibrėžiama, pasitelkusi mažiausią bendrą vardiklį, – nurodant tris pagrindinius formalius *dienos mokyklos* indikatorius. Apie *dienos mokyklą* kalbėtina tuo atveju, jei:

- bent tris dienas per savaitę mokiniams teikiama galimybė mokykloje užsiimti po mažiausiai 7 valandas per dieną;
- visas tas užsiėmimų dienas moksleiviams teikiama galimybė papietauti;
- dienos užsiėmimai organizuojami mokyklos vadovybės atsakomybe ir vykdomi glaudžiai su ja bendradarbiaujant; be to, jie yra konceptualiai susieti su pamokomis (Züchner, 2015).

Tokie platūs kriterijų rėmai *dienos mokyklos* apibrėžtį daro perdėm miglotą. *Dienos mokyklų* plėtros studijos (vok. *Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen*, StEG²)

¹ Kultusministerkonferenz, KMK – nuolat veikianti Vokietijos kultūros ministrų konferencija yra politinių organų asociacija, koordinuojanti federalinių žemių švietimo ir kultūros politiką. Ji neturi jurisdikcinių teisių, todėl jos sprendimai nėra teisės aktai, švietimo procesus teisiškai reglamentuoja federalinių žemių ir savivaldos administracija.

² *Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen*, StEG – *dienos mokyklų* plėtros studijos. Tai federalinės švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos inicijuotas ir finansuojamas, *dienos mokyklų* plėtrą lydintis kooperacinis mokslinių tyrimų projektas, vykdomas keturių tyrimų institutų: Vokietijos tarptautinių pedagoginių tyrimų instituto (DPIF), Vokietijos jaunimo instituto (DJI), Mokyklų plėtros instituto (IFS) ir Dortmundo techninio universiteto ir Justus-Liebig universiteto Gysene. Trečiojoje tyrimų fazėje (nuo 2016 m.) į tyrimą įsijungė dar trys aukštosios mokyklos. Projekte dirba iš viso 23 bendradarbiai.

apklausos atskleidė, kad kartais net patys mokiniai negalėjo pasakyti, kokią mokyklą jie lanko, dienos ar pusės dienos (Züchner & Fischer, 2011). Susidaro įspūdis, kad „*dienos mokykla*“ skelbiasi esanti kiekviena mokykla, po pietų mokiniams siūlanti kokius nors užsiėmimus. *Dienos mokyklos* sąvokos infliaciją be kita ko didina ir jai skirtų milijardų eurų medžioklė“ (Rekus, 2005, p. 287).

Margame *dienos mokyklų* kraštovaizdyje KMK išskiria tris pagrindines *dienos mokyklos* formas:

1. **Saistančią / įpareigojančią** (vok. *gebundene Tagesschule*), kai užsiėmimuose privalo dalyvauti visi tos mokyklos mokiniai mažiausiai triskart per savaitę po mažiausiai 7 valandas per dieną.
2. **Pusiau saistančią** (vok. *teilweise gebundene Tagesschule*), kai šis įsipareigojimas galioja tik daliai moksleivių, tarkime, atskiroms klasėms ar mokymosi pakopoms.
3. **Atvirą** (vok. *offene Tagesschule*), kurioje pavieniai mokiniai, nepriklausomai nuo lankomos klasės, laisvanoriškai naudojami mokyklos teikiama galimybe dalyvauti popietiniuose užsiėmimuose (Oelerich, 2007).

Šalia šių *dienos mokyklos* formų kai kurie autoriai skiria *dienos mokyklos-namų* formą (vok. *Tagesheimschule*), savo koncepcija labiausiai atitinkančią *dienos mokyklos* idealą, nes pamokos ir laisvi užsiėmimai joje vyksta pagal bendrą planą ritmizuotai – priešpiet ir popiet, taip mokykloje „pasiekiant mokymosi ir natūralaus gyvenimo vienovės“ (Rekus, 2005, p. 289).

Atvira *dienos mokyklos* forma, J. Rekus teigimu, yra skirta tik tam, kad vaikai neliktų be priežiūros, o ne vaikų ugdymui. Pamokos joje vyksta maždaug iki 13.30. Pietų organizavimu rūpinasi tėvai, pagalbinis personalas, socialiniai pedagogai ar reikalui esant mokytojai. Po pietų mokiniams teikiama galimybė ruošti namų darbus (prižiūrint pedagogui), dalyvauti kursuose, sporto ar muzikos užsiėmimuose, žaisti. Šios *dienos mokyklos* formos pagrindiniai uždaviniai – mokymasis ir priežiūra. Tačiau **reformų pedagogikos** (vok. *Reformpädagogik*) idealą atitinkanti *dienos mokykla-namai* – Vokietijoje retai praktikuojama *dienos mokyklos* forma, nes ją kur kas sunkiau organizuoti, ji reikalauja kur kas daugiau lėšų, daugiau personalo, patalpų ir t. t. (Rekus, 2005).

Netilstančiose mokslinėse diskusijose *dienos mokyklos* klausimais ryškėja teorinė reformų pedagogikos idealų gija, ateinanti dar iš pereinamojo amžiaus pradžios. Šią tradiciją atstovaujantys pedagogai įsitikinę, kad tik reformų pedagogikos bazėje formuojama *dienos mokykla* gali būti ateities mokykla (Rekus, 2005, p. 274).

Konceptualus pagrindimas ir filosofija. Vieningos, aiškiai suformuluotos koncepcijos kaip ir nėra. Ir nors pačiam principui organizuoti *dienos mokyklas* ne direktyvomis iš viršaus, o iš apačios, paliekant mokykloms didelę improvizacinę laisvę, apskritai pritariama, vis dėlto netrūksta ir kritinių balsų dėl koncepcinio vakuomo. „*Dienos mokyklos* projektas pasirodė esąs palyginti palankiai vertinamas užmojis reformuoti, taip ir likęs be bendros koncepcinės idėjos“ (Rauschenbach, 2015, p. 30). O ir pati KMK tik pabrėžia, kad kiekviena mokykla turi tą koncepciją pati išplėtoti ir kad tos koncepcijos pagrindą sudaro bendri konkrečios mokyklos tikslai (Kultusministerkonferenz [KMK], 2015). KMK formuluoja tik pačias bendriausias nuostatas. Tarkime, nurodo, jog *dienos mokykloje* keičiasi laiko organizacija ir kad būtina pamokas konceptualiai susieti su nepamokiniaisi pasiūlymais. Ritmiška dienos eiga pedagoginiam darbui atveria naujas galimybes, nes į mokyklos kasdienybę integruojamos įvairios mokymosi, patirties ir laisvalaikio sritys.

KMK išryškina ir keletą svarbiausių *dienos mokyklos* **privalumų**. Vienas jų – *intensyvesnis mokinių ir mokytojų bendradarbiavimas*, nes popietiniai užsiėmimai vyksta laisvesnėje atmosferoje nei rytinės pamokos. *Dienos mokykla* paranki *atviroms mokymosi formoms* praktikuoti. Ta aplinkybė, kad klasės bendruomenės drauge praleidžia daugiau laiko, *teigiamai atsiliepia socialiniam (su)gyvenimui* bei tarpusavio supratimui, ugdo kultūrinę kompetenciją (šis aspektas ypač svarbus ten, kur esama daug migrantų kilmės moksleivių). Pagaliau *mokymo proceso ritmizavimas* (apgalvota dalykinių pamokų ir laisvalaikio užsiėmimų seka) leidžia geriau atsižvelgti į mokinių poreikius (KMK, 2015).

Istorinė raida. Be galo gausioje *dienos mokyklos* temai skirtoje mokslinėje literatūroje svarstymų apie koncepcinius jos pagrindus netrūksta, bet ir patys svarstytojai pateikia labai skirtingas jos vizijas. Antai J. Rekus (2005) dabartinės koncepcijos paieškas mato *dienos mokyklos* koncepcijų istorinės raidos šviesoje. *Dienos mokyklos* Vokietijoje – palyginti senas istorines tradicijas turinti mokymo organizavimo forma. Paminėti čia galima būtų reformų pedagogikos pagrindu XX a. pradžioje steigtas „miško“ ir „lauko“ mokyklas („miško“ mokyklos modelis susiformavo dar XIX a.). XX a. pirmaisiais dešimtmečiais Vokietijoje buvo išbandyti įvairūs *dienos mokyklų* modeliai. Jos steigtos ir kaip modernios didmiesčių pedagogikos reikalavimus atitinkančios įstaigos: dienos mokyklos-namai, kuriose derintas mokymas ir darbinis auklėjimas, taip siekiant ugdyti praktinius techninius bei praktinius socialinius vaikų įgūdžius. Šio tipo dienos mokykla-namai nebuvo vien „produkcinė mokykla“. Joje siekta ugdyti individualius interesus bei gebėjimus, ji kurta kaip „gyvenimo mokykla“ ir „jaunimo kultūros plėtojimo vieta“. *Dienos mokyklos-namai* buvo kuriamos kaip alternatyva internatams, kurie vaikus visiškai atitolina nuo šeimų. (Ludwig 2005, p. 266–270). Į reformų pedagogikos mokyklas (*vok. Reformschulen*) vėl atsigręžta pokario laikotarpiu.

Šeštojo dešimtmečio viduryje pažangiojo ugdymo pedagogai įsteigė Dienos mokyklų asociaciją, kuri tebeveikia iki šiol. Tarp 1945 ir 1965 metų jų išrutuliotos *dienos mokyklų* idėjos įsilieja ir į dabartinę dienos mokyklos sampratą. (Ludwig, 2005, p. 272) Septintojo dešimtmečio viduryje Vokietijoje netgi imta svarstyti visiems privalomos dienos mokyklos idėją (Züchner, 2015, p. 134). Tačiau ilgą laiką *dienos mokyklos* steigtos tik sporadiškai, priklausomai nuo vietos poreikių bei mokyklų ir savivaldybių iniciatyvų. Geras tokios iniciatyvos pavyzdys – dar dešimtajame dešimtmetyje socialiai silpnuose Dortmundo miesto rajonuose įsteigtos 6 *dienos mokyklos* (Bösebeck, Tölle & Hagedorn, 2006, p. 224).

Apibendrinamas istorinę patirtį, J. Rekus (2005) išskiria pagrindinius struktūrinius elementus moderniai *dienos mokyklai*:

- pietūs ir laisvalaikio užsiėmimai;
- darbo rateliai (vok. *Arbeitsgemeinschaften*)
- interesų būreliai (vok. *Neigungsgruppen*);
- pamokos atsiliekantiems (vok. *Förderunterricht*);
- namų darbų ruošimo integracija į mokyklos veiklą;
- naujos mokymo formos („atvira“ pamokos forma, darbas grupėje; projektai);
- lankstus pamokų tvarkaraštis ir ritmizavimas;
- glaudus bendradarbiavimas su tėvais;
- mokyklinio gyvenimo intensyvinimas;
- mokykla kaip gyvenimo erdvė; mokyklos atvėrimas „gyvenimui“;
- mokyklos kaip patariančiosios pedagoginės institucijos formavimas (vok. *Ausbau des schulischen Beratungswesens*);
- daugiau galimybių mokinių veiklai;
- mokytojo vaidmens keitimasis.

Į šiuos struktūrinius elementus skirtingose *dienos mokyklos* formose atsižvelgiama skirtingu mastu. Mokslininkas apgailestauja, kad kai kurie iš šių struktūrinių elementų dabartinėse *dienos mokyklų* formose realizuojami nepakankamai ar išvis nerealizuojami. (Rekus, 2005, p. 274)

Ryškindamas *dienos mokyklų* privalumus, Dienos mokyklų asociacijos primininkas Stefanas Appelis (2006) iškelia pagrindinį argumentą: „skirti daugiau laiko vaikams“. Erdvesni laiko rėmai įgalina ramesnę mokymo procesų tėkmę. Lankstus pamokų tvarkaraštis leidžia atsižvelgti į psichologinį mokinių darbingumo svyravimą dienos eigoje ir pagal tai ritmizuoti mokymo procesą arba įtraukti užsiėmimus, nenumatytus įprastame dėstomųjų

dalykų kanone. Pirmiausia čia turimi omenyje meninio pobūdžio (muzikos, dailės, literatūros, teatro) užsiėmimai, nauji dalykai (tarkime, aplinkosauga), į ministerijos registrą neįtrauktos užsienio kalbos, kita kultūrinė ar darbinė veikla. (Appel, 2006, p. 41–42). Pasak S. Appelio, *dienos mokykla* ypač palanki daug laiko reikalaujančioms mokymo formoms įgyvendinti. Kalba čia eitų ne vien apie atvirą pamoką, bet ir apie savarankiško mokymosi iniciatyvas, visai savaitei planuojamus darbus (vok. *Wochenplanarbeit*), projektines pamokas (vok. *Projektunterricht*). Pastarąsias autorius laiko gyvenimiškiausia pamokos forma, – mat, jos įgyvendinamos ritmizuotai, išsidėsto dienos eigoje, tokiu būdu pasiekiant aktualaus ryšio su gyvenimu, kuris juk ir sudaro projekto idėjos esmę (Appel, 2006, p. 42).

Apibendrinant iš politinio bei pedagoginio diskurso ryškėjančią dienos mokyklos koncepciją, galima būtų brėžti tokius dienos mokyklai keliamus tikslus bei uždavinius:

- moksleivių mokymosi šansų gerinimas, atsižvelgiant tiek į silpniau besimokančiųjų, tiek ir ypač gabių moksleivių poreikius;
- mokiniams teikiama galimybė pasirinkti įvairias klasikinių pamokų rėmuose netelpančias paslaugas (tarkime, kultūrinio meninio pobūdžio);
- socialinio mokymosi galimybė, kurią teikia bendras buvimas mokykloje;
- geresnis mokinių įtraukimas į mokyklos gyvenimo formavimą;
- kitų pedagoginių profesijų, ne vien mokytojų, įtraukimas į mokyklinę kasdienybę;
- varijuojančios mokymo ir mokymosi formos pamokoje ir mokyklos gyvenime;
- organizuota ir užtikrinta mokinių priežiūra ne pamokų metu;
- mokyklų kooperacija su kitais paslaugų teikėjais iš socialinės ir ugdymo srities. (Oelerich, 2007, p. 19–20).

Ši pagrindinių koncepcinių elementų apžvalga rodo, jog, nežiūrint visos organizacinės *dienos mokyklų* įvairovės, ryškėja **centrinė triada**: *ugdymas* (mokymas ir mokymasis), *auklėjimas ir priežiūra* (globa); *gyvenimo erdvės mokykloje kūrimas*. Ši triada įvardijama ir KMK koncepcijoje. Be to, KMK išskiria du modelius, kuriais Vokietijos žemės organizuoja *dienos mokyklas*: **sudėtinį modelį** (vok. *additives Model*), kai priešpiet vyksta pamokos, o popiet – papildomi užsiėmimai, arba **ritmizuotą modelį**. Tačiau pastarasis įmanomas tik saistytos *dienos mokyklos* atveju, kai ją privalomai lanko visa klasė, – tuomet per visą mokyklinę dieną ritmiškai kaitaliojasi įtempto darbo ir atsipalaidavimo fazės (KMK, 2015). KMK atkreipia dėmesį ir į *dienos mokyklose* kintančią mokytojo sampratą, – ji pasislenka nuo klasikinio mokytojo vaidmens link mokymosi proceso organizatoriaus, rėmėjo bei patarėjo, pedagogo ir auklėtojo pozicijos. Iš mokytojų tokiu atveju laukiama multiprofesinių kompetencijų (KMK, 2015). S. Appelis (2006) perspėja, kad *dienos mokykla* turėtų tapti ne

prailginto veikimo mokykla su sriubos porcija pietums, o galimybių erdve, kurioje mokytojai, tėvai, mokiniai ir mokyklos vadovybė mokyklą galėtų taip organizuoti, kad ji atitiktų jų poreikius ir atlieptų naujiems pedagoginiams iššūkiams. Tokia *dienos mokykla* neišvengiamai keičia mokymo ir mokymosi formas, atsiveria socialinei aplinkai, tampa gyvenimo ir patirties erdve, susitikimų traukos tašku, gyvybingo mokymosi ir mokymo vieta. (Burow & Pauli, 2013, p. 9). Ši integrali „gyvenimo“ ir „mokymosi“ koncepcija savo esme artima reformų mokyklos (vok. *Reformschule*) tradicijai.

Šiuolaikinė paskirtis. Esminį postūmį *dienos mokyklų* organizavimui davė tarptautinės moksleivių žinių bei kompetencijų lyginimo studijos TIMSS 1997 ir PISA 2000 metais, kuomet Vokietijos moksleiviai pasirodė ganėtinai prastai. Tyrimai išryškino mokymosi rezultatų priklausomybę nuo mokinių socialinės padėties ir sukėlė diskusijas apie lygias mokymosi galimybes. Anuometinė koalicinė socialdemokratų ir žaliųjų vyriausybė, vadovaujama kanclerio G. Schröderio, 2002 metais inicijavo Investicijų programą „Ateitis, ugdymas ir priežiūra“ (vok. *Investitionsprogramm Zukunft Bildung und Betreuung, IZBB*), kuria užsibrėžta visoje Vokietijoje plėtoti *dienos mokyklų* tinklą. Ten pat formuluojamas ir pagrindinis programos tikslas: „Priemonės, skirtos organizuoti mokyklinėms ir nemokyklinėms visos dienos paslaugoms, siekiant sudaryti papildomas mokymo ir ugdymo galimybes, ypač mokymosi trūkumų ir išskirtinių gabumų turintiems mokiniams“ (KMK, 2015). Iki to laiko Vokietijoje dominavusią pusės dienos mokyklą kai kurie šalies pedagogai tarptautiniame kontekste linkę vertinti kaip atsilikimą. Antai M. Veil (2006) pastebi, kad daugelyje Europos šalių, tarkime Prancūzijoje, išvis nėra tokios sąvokos kaip „dienos mokykla“, nes užsiėmimai, trunkantys mokykloje ilgiau nei iki pietų, ten yra savaime suprantamas dalykas (Tillmann, 2006, p.34).

Socialinė ir politinė argumentacija. Anksčiau išvardinti koncepciniai elementai bei argumentai buvo daugiau pedagoginio pobūdžio. Tačiau naująją *dienos mokyklų* steigimo bangą daug aiškiau nei ankstesniais etapais lydi socialinė politinė argumentacija. (Lettau, Radisch & Fussangel, 2016, p. 95) „Vaikai ir jaunuoliai privalo turėti socialinio iškilimo galimybę. Todėl, kaip nurodo Vokietijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija, *dienos mokyklų* dėmesio centre yra **individualus ugdymas**“ (Gute Bildung in Ganztagschulen, n. d.). Tyrimai atskleidė, kad mokiniai paveldi iš tėvų socialinį statusą, o pusės dienos mokykla nesugeba pageidaujamu mastu koreguoti šeimoje įgytos socializacijos, paveikti socialiniams sluoksniams būdingų „socialinių ypatybių“. Taip mokykla ir toliau „tiražuoja socialinę nelygybę“ (prancūzų sociologo P. Bourdieu sąvoka). Dėl to galėtų kilti net pavojus ekonominei šalies gerovei, nes su tokiais „baziniais deficitais“ ilgainiui ji nebeatlaikytų tarptautinės konkurencijos. Padėtį tikimasi pagerinti sparčiai steigiant *dienos mokyklas*, kurių

„vienas iš svarbiausių tikslų – didinti socialinį visuomenės mobilumą“ (Bettmer, 2007, p. 187–211). Socialinę politinę *dienos mokyklų* paskirtį ryškina ir pedagogikos profesorius Heinzas Günteris Holtappelsas (2007) drauge derindamas ją su pedagoginiais argumentais:

1. *Dienos mokyklos yra socialinės infrastruktūros dalis.* Kintant darbo ir šeimų struktūroms, augant poreikiui geriau derinti profesinį ir šeimos gyvenimą (sudaryti sąlygas dirbti abiem tėvams), daugėjant šeimų su vienišomis motinomis ar tėvais, vis aktualesnis tampa mokyklinio amžiaus vaikų priežiūros bei globos klausimas. Priklausomai nuo gyvenamos vietos, labai skiriasi mokyklinio amžiaus vaikams skirtas socialinių infrastruktūrų tinklas (žaidimo, laisvalaikio praleidimo galimybės, kultūrinės paslaugos bei jų kokybė). Tuo atveju, kai šis tinklas neišplėtotas, *dienos mokyklos* tampa socialiniu ir ekonominiu politiniu instrumentu, leidžiančiu šeimoms sklandžiau įsijungti į darbo procesą.
2. *Dienos mokyklos stiprina socialinę auklėjamąją mokyklų funkciją.* Pusės dienos mokykla neįstengia atlikti socializacijos kaip mokymosi prielaidos funkcijų. Drauge šių dienų visuomenėje vykstantys procesai (kintančios šeimų konsteliacijos, problematiškos auklėjimo formos dalyje šeimų, laisvalaikiui ir žaidimui skirtų erdvių bei centrų stoka, didėjanti naujųjų komunikacijų ir komercializacijos įtaka mokiniams, silpnėjantys jų socialiniai kontaktai bei ryšiai) didina socializacijos deficitus. O dėl to, savo ruožtu, ima trukti jaunuolių tapatybės formavimasis, didėja socialinė dezintegracija. Su *dienos mokykla* siejamos viltys, kad ji šiuos deficitus galėtų kompensuoti.
3. *Dienos mokykla yra ir reakcija į pakitusius švietimo / ugdymo reikalavimus.* Šalia dalykinių žinių vis svarbesnė tampa metakognityvinė kompetencija, savarankiškas mokymasis iš patirtis, kompleksiško sąryšingumo suvokimas. Vis didesnės reikšmės įgauna ir tokie gyvenimiški klausimai kaip aplinkosauga, sveikos gyvensenos ugdymas, kultūrinių priešpriešų bei įtampų klausimas, ilgalaikė bedarbystė ir kt. Šį pamatinį bei orientacinį žinojimą bei medijų kompetenciją geriausiai perteikti gali mokykla, bet tam reikia kur kas daugiau laiko ir kitų mokymosi struktūrų, nei įprastoje pusės dienos mokykloje.
4. *Prailgintas mokymosi laikas turėtų padėti ugdyti mokymosi kultūrą.* Struktūrinių bei pedagoginių deficitų esama ir pačioje mokykloje. Tyrimai atskleidė, kad iki šiol mokyklose vyravę pamokų organizavimas bei mokymosi kultūra nepakankamai atsižvelgė į silpniau besimokančiuosius, ypač iš migrantų šeimų. *Dienos mokyklomis* tikimasi išlyginti ir šią socialinę galimybių nelygybę. (Holtappels, 2007, p. 7–11).

Vertinant *dienos mokyklų* steigimą socialiniu politiniu požiūriu, atsižvelgiama į pedagoginius, šeimų, moterų, socialinius ir darbo rinkos argumentus bei poreikius. *Dienos mokykla* tikimasi esmingai paremti (kompensuoti) tėvų auklėjamąjį darbą. Žvelgiant iš mokinių perspektyvos, teigiama, jog *dienos mokykla* skatina individualų (tiek dalykinį, tiek ir socialinį) mokymąsi, atsižvelgiantį į skirtingus mokinių pajėgumus. Joje sėkmingiau ugdomos kognityvinės bei socialinės mokinių kompetencijos. *Dienos mokykla* ypač svarbi vaikams bei jaunuoliams iš socialiai silpnesnių šeimų, – taip gali būti padidinti jų švietimo šansai. Mokytojams *dienos mokykla* teikia postūmį ieškoti modernių pamokos formų, keisti mokytojo vaidmens sampratą (KMK, 2015).

Paplitimas ir organizavimas. Duomenis apie *dienos mokyklų* skaičių, plėtros dinamiką bei geografiją pateikia KMK kasmetinėse statistikos suvestinėse. Jos atskleidžia, kaip sparčiai per pastuosius 15 metų šalyje plėtėsi *dienos mokyklų* tinklas. Tą procesą, pasitelkus S. Appelio ir G. Rutzo straipsnio antraštę, galima būtų pavadinti „stebuklingu *dienos mokyklų* pasidauginimu“ (Rekus, 2005). Beje, kalbant apie mokyklų skaičių atkreiptinas dėmesys ir į tą aplinkybę, kad esant neryškiems *dienos mokyklos* apibrėžimo kontūrams, atitinkamai problemiška vertintina ir statistika, kuria siekiama nustatyti. Tiesiog neretai darosi sunku nubrėžti ribą tarp visos *dienos mokyklos* ir pusės dienos mokyklos (Züchner & Fischer, 2011). Nors KMK nustatytieji dienos mokyklos bei jos organizacinių formų apibrėžimo kriterijai išties yra perdėm bendri, vis viena atskirose žemėse nuo jų nutolstama, *dienos mokyklų* koncepcijos bei formos įvairuoja, kas neišvengiamai apsunkina statistinių duomenų pateikimą ar netgi daro jį problemiška (Züchner, 2015). Dėl to su išlygomis vertintina ir tos statistikos pagrindu pateikiama *dienos mokyklų* tinklo geografija bei jų plėtros dinamika. Beje, StEG sisteminiame monitoringe nurodoma, jog „*dienos mokyklų* įvairovė ir toliau tik didėja“ (Das Konsortium der Studie zur Entwicklung von Ganztagschulen [StEG-Konsortium], 2015, p. 12). 2014 metais Vokietijoje iš 42000 bendrojo lavinimo mokyklų 16488 buvo įvertintos kaip *dienos mokyklos* (Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, 2016). Naujausia KMK pateikta *dienos mokyklų* statistika iš 2015–2016 mokslo metų rodo ir toliau nuosekliai augantį *dienos mokyklų* skaičių – vadinasi, didėja tokių mokyklų poreikis. Dienos mokyklų skaičius lyginant su 2014–2015 mokslo metais išaugo 5,1 proc.: visos dienos pasiūlymus 2015–2016 mokslo metais teikė 17718 mokyklų (64,6 proc. visų mokyklų skaičiaus) (2002–2003 m. atitinkamai – 4951 t. y. 16,3 proc.). *Dienos mokyklų* statistikoje pirmauja šios žemės: Saksonija (97,4 proc.), Saro žemė (97,0 proc.), Hamburgas (95,3 proc.), Berlynas (89,0 proc.), Tiuringija (77,6 proc.) ir Šiaurės Reino Vestfalija (74,2 proc.) visų mokyklų (KMK, 2015). Beje, kaip atskleidžia Bertelsmanno

studija³, šios žemės statistikoje pirmauja dėl to, kad jose vyrauja atvira *dienos mokyklos* forma. O ir apskritai saistytos formos *dienos mokyklos* visos Vokietijos mastu sudaro labai nedidelę visų *dienos mokyklų* dalį (Klemm, 2014). Pagal mokyklos rūšis *dienos mokyklų* procentinė dalis pasiskirsto taip: tarp integruotų bendrųjų mokyklų (vok. *Integrierte Gesamtschulen, IGS*) dienos mokyklos sudarė 87,6 proc., tarp mišraus ugdymo profilio mokyklų (vok. *Schulen mit mehreren Bildungsgängen*) – 80,0 proc., tarp pagrindinių mokyklų (vok. *Hauptschulen*) – 70,3 proc., tarp ypatingųjų/specialiųjų mokyklų (vok. *Förderschulen*) – 70,3 proc. ir tarp gimnazijų – 60,5 proc. Pradinių mokyklų grupėje visos dienos pasiūlymą teikia 56,1 proc. mokyklų – čia skirtumas tarp atskirų žemių ypač didelis, nuo 100 proc. iki 22 proc. Vis dėlto lyginant su 2002 m., jų skaičius padidėjo daugiau nei 5 kartus. 2015–2016 mokslo metais *dienos mokyklų* šalies mastu lankė 2820360 mokinių, arba 39,3 proc. visų mokinių (2002 – tik 9,8 proc.). Kasmet mokinių, lankančių įvairios formos *dienos mokyklas*, dalis augo maždaug 2 proc. Ypač didelis skaičius mokinių šia galimybe naudojosi Hamburge (91,5 proc.), Saksonijoje (77,5 proc.) ir Berlyne (65,8 proc.). Statistika pagal mokyklų rūšį atskleidė, kad *dienos mokyklos* pasiūlymus mieliausiai renkasi mišraus lavinimo profilio mokyklų mokiniai – daugiau nei kas antras (2002 m. – 3,7 proc.; 2015 m. – 55,2 proc.). Pradžios mokyklose dienos užsiėmimus lankančių moksleivių dalis išaugo nuo 4,2 proc. 2002 m. iki 34,5 proc. 2015 m. Gimnazijose atitinkamai – nuo 3,9 proc. 2002 iki 31,9 proc. 2015 m. Pagal organizavimo formą pradžios mokyklose, gimnazijose, realinėse ir pagrindinėse mokyklose vyrauja atvira *dienos mokyklos* forma. Iš dalies susaistytą formą renkasi mišraus lavinimo profilio mokyklos, integruotos bendrosios mokyklos ir specialiosios mokyklos. Naujausia *dienos mokyklų* statistika atrodo itin įspūdingai, lyginant ją su 1973 metų duomenimis, kai Vokietijos Federacinėje Respublikoje *dienos mokyklas* lankė tik 0,4 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių⁴ (Stötzel & Wagener, 2014, p. 50–51). Vis dėlto tarptautiniame kontekste naujausi statistiniai duomenys, pagal kuriuos *dienos mokyklas* lankė 39,3 proc. visų mokinių, anaiptol neatrodo taip jau puikiai, nes tarptautinis vidurkis 2012 metais buvo 70 proc. mokinių. Vokietijoje darytos tėvų apklausos atskleidė, kad ir čia esamo

³ Bertelsmanno fondo studija. Bertelsmanno fondą įsteigė garsus leidėjas R. Mohnas. Fondo tikslas – remti reformų procesus „į ateitį orientuotoje visuomenėje“. Fondo įtaka politikai ir visuomenei jau ne sykį kritikuota, nors jo tikslai atrodo ištis labai kilnūs – remti demokratinis procesus, rūpintis visuomenės solidarumu ir pilietiškumu ir t. t. Bertelsmanno fondo užsakymu tyrimus vykdė ir studiją parengė profesorius K. Klemmas.

⁴VDR padėtis buvo priešinga nei VFR: kadangi moterų čia reikėjo kaip darbo jėgos ir, be to, siekta ugdyti vaikus kaip vieningą kolektyvą, turint prieš akis socialistinio žmogaus idealą, vaikais stengtasi rūpintis didžiąją dienos dalį. Šalia plataus „mokyklinio prieglobsčio“ (vok. *Schulhorte*) tinklo bei prailgintos dienos grupių mokyklose šalies vyriausybė planavo įvesti privalomą dienos mokyklą, tik projektas užstrigo dėl šalies finansinių sunkumų. Tačiau ir taip bendrojo ugdymo VDR mokykla savo bruožais buvo artima dabar visoje Vokietijoje steigiamoms atviro tipo *dienos mokykloms*.

poreikio suteikti galimybę lankyti *dienos mokyklą* maždaug 70 procentų moksleivių (Klemm, 2014).

Tikslinė grupė. Apskritai nurodoma, jog *dienos mokykla* turėtų būti skirta visiems mokiniams. Visą dieną teikiamų ugdymo bei priežiūros paslaugų (vok. *Bildungs- und Betreuungsangebote*) dėka kiekvienas vaikas turėtų būti individualiai ugdomas. Tačiau šis programinis užmojis tam tikru mastu kertasi su siekiu *dienos mokykloje* paremti pirmiausia mokinius, kuriems iškilusi grėsmė nesusidoroti su mokyklinių pasiekimų keliamais reikalavimais (Steiner, 2011, p. 187). Ši kompensacinė orientacija ypač akivaizdžiai atsiskleidžia, pažvelgus į federalinėse žemėse vyraujančią *dienos mokyklų* steigimo praktiką: tarkime, Badenas-Viurtembergas arba Bavarija nuosekliai laikosi strategijos saistomas *dienos mokyklos* paslaugas teikti visų pirma mokyklose su ypač dideliu papildomos pedagogų paramos reikalaujančių moksleivių skaičiumi. Kompensacinė orientacija ima viršų ir pačių mokyklų tarybose/kolegijose/komandose bei *dienos mokyklų* personalo kolektyvuose, kur vyrauja nuostata, jog *dienos mokyklos* turėtų išeiti į naudą pirmiausia tiems mokiniams, kuriems papildomos paramos bei priežiūros labiausiai reikia (Steiner, 2011, p. 187). Juk neatsitiktinai vienas iš esminių argumentų, pabrėžiančių *dienos mokyklų* svarbą, yra socialinis: kompensuoti tėvų auklėjimo deficitus, bent kiek sumažinti starto į gyvenimą skirtumus, susijusius su šeimos socialiniu statusu bei išsilavinimo lygiu (žr. „Socialinė ir politinė argumentacija“).

Teikiamos paslaugos. Diskusijose apie visą gyvenimą besitęsiantį mokymąsi vis labiau įsitvirtino nuostata, jog vis svarbesnis darosi *formaliojo ir neformaliojo mokymosi ryšys*, kadangi formalusis mokymasis vis mažiau atitinka sparčiai kintančios darbo rinkos keliamus reikalavimus. Europos Sąjungos Komisijos Baltojoje knygoje „Naujas impulsas Europos jaunimui“ (Commission of the European Communities, 2001, p. 208) pasisakoma už mokymosi, darbo ir laisvalaikio veiklos susiejimą, kaip būtiną sėkmingo profesinio ugdymo prielaidą (Burow & Pauli, 2013, p. 36). Visgi, svarbiausia ugdimoji mokyklos misija yra *atverti prieigas į pasaulį, visapusiškai ugdant bei lavinant asmenybę*. Tam pasitelkiami įvairūs ugdymo būdai: tiek formalusis, tiek neformalusis (organizuoti, bet neprivalomi ugdomieji procesai), tiek ir informacinis (neplanuotas, spontaniškas ugdymas šeimos, draugų aplinkoje, leidžiant laisvalaikį ar dirbant) (Burow & Pauli, 2013). Dienos mokykla su popietiniais užsiėmimais teikia kur kas daugiau galimybių individualiam asmenybės bei įvairių jos polinkių (tarkime, sportinių ar estetinių) ugdymui nei pusės dienos mokykla. Popietiniai užsiėmimai neretai organizuojami drauge su socialiniais (vok. *externe*) partneriais. Tuo būdu mokyklose įgalinamas įvairių profesinių kultūrų bendradarbiavimas, o mokiniai

įgyja galimybę gauti papildomas paslaugas, kurios jiems kitu atveju tiesiog būtų likę neprieinamos (KMK, 2015).

KMK išvardija tokias galimas dienos mokyklos teikiamas paslaugas:

- pagalba ir priežiūra ruošiant namų darbus;
- papildomas darbas su mokymosi problemų turinčiais mokiniais;
- estetiškas meninis ugdymas bei lavinimas;
- amatų mokymas(is);
- techniniai ir gamtamokslio užsiėmimai;
- informatika ir komunikacinės technologijos (medijų kompetencijų ugdymas);
- aplinkosaugos ir sveikatos temos;
- socialinis ir tarpkultūrinis auklėjimas;
- globalus mokymasis (švietimas);
- žaidimai, sportas, saugaus eisimo užsiėmimai;
- socialinių jaunimo pagalbos centrų, socialinių bei pedagoginių tarnybų projektai (vok. *Projekte der Jugendhilfe*⁵) (*Kinder- und Jugendhilfe in Deutschland - Präsentationsfolien und Erläuterungen*, 2009), Akcentuojamos neformalios ugdymo formos, smurto prevencija, profesinis orientavimas, savivokos (vok. *Selbstkompetenz*) ugdymas.

Teikiant popamokinius pasiūlymus, atsižvelgiama ir į kultūrinį mokinių heterogeniškumą, į integracijos bei dalyvavimo/demokratijos aspektus (KMK, 2015). Be to, kai kuriose mokyklose praktikuojamos ir darbo bendrijos (tarkime, moksleivių kavinė). Tokia popiečio užsiėmimo dienos mokykloje forma atveria mokyklą jos socialinei aplinkai ir sukuria dialogo su visuomene galimybę (Koehler, 2005). Didžiulė nepamokinių pasiūlymų įvairovė formos požiūriu apima platų spektrą nuo pamokai artimų iki išimtinai laisvalaikio užsiėmimų: nuo papildomo dalykinio mokymo iki pačių moksleivių nuožiūrai palikto mokyklos patalpų naudojimo. Pamokai savo forma artimi yra namų darbų priežiūros ir pagalbos užsiėmimai, papildomi dalykiniai užsiėmimai atsileikantiems ar išskirtinių gabumų mokiniams, specifinio ugdymo užsiėmimai tam tikroms mokinių grupėms; taip pat pasiūlymai pagal atskirus dalykus (matematiką, vokiečių kalbą bei literatūrą, užsienio kalbas, sportą ir muziką bei dailę. Šalia šio tipo pasiūlymų išskiriami tarpdalykiniai pasiūlymai (vok. *fächerübergreifende Angebote*), tokie kaip rankdarbiai, amatai, namų ūkis; technika ir

⁵Jugendhilfe – šia sąvoka apibūdinama įvairių vaikais bei jaunimu besirūpinančių organizacijų bei institucijų visuma. Komunaliniame lygmenyje tai tiek vyriausybės, tiek ir nevyriausybės jaunimo tarnybos, įvairių vertybinių orientacijų „laisvos“ organizacijos. Dažniausia jų forma – atvirų durų namai ir įvairios jaunimo draugijos.

naujosios komunikacijos; bendruomenės uždaviniai ir mokinių savivaldos formos; socialinio mokymosi formos; tarpkultūrinio mokymosi formos; tęstiniai projektai. Laisvalaikio pasiūlymai gali būti tiek privalomos formos, tiek ir laisvanoriški, kai moksleiviai tik prižiūrimi leidžia laisvalaikį (Hopf & Stecher, 2014, p. 71). StEG reprezentaciniai tyrimai atskleidė, kad ne visi pasiūlymai tarp moksleivių vienodai paklausūs. Pradžios mokyklos mokiniai mieliausiai renkasi neįpareigojančias laisvalaikio formas, tarkime, žaidimą (79 proc.) ir darbo grupes (77 proc.). Namų darbų užsiėmimus lanko 46 proc. pradinės pakopos mokinių, o atskirus dalykinius užsiėmimus – tik 28 proc. pradinukų (Hopf & Stecher, 2014, p. 73). Antrosios pakopos moksleiviams patraukliausi pasirodė besantys tarpdalykinių darbo grupių užsiėmimai (65 proc.). Projektinius pasiūlymus renkasi 40 proc. moksleivių, namų darbų ruošimo užsiėmimus 30 proc.), o papildomus dalykinius užsiėmimus – tik 25 proc. (Hopf & Stecher, 2014, p. 74–75). Toks laisvanoriškas popamokinių užsiėmimų pasirinkimas atspindi ir dienos mokyklos efektyvumo rezultatuose.

Paslaugų teikėjai. *Dienos mokyklų* veiklos nebeįmanoma įsivaizduoti be bendradarbiavimo su socialiniais partneriais. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais bei darbuotojais iš šalies tampa tiesiog neišvengiamas jau vien dėl dienos mokyklose ženkliai padidėjusio personalo poreikio. Dienos mokyklose dirba ne vien mokyklos pedagogai, bet ir kitas profesionalus pedagoginis personalas: socialiniai pedagogai bei auklėtojai, darbo su jaunimu, sporto, muzikos ir kultūros specialistai, menininkai bei įvairių sričių ekspertai. Mokyklą jie praturtina įvairiomis dalykinėmis žiniomis bei praktine patirtimi bei įvairiopais mokymosi metodais (Holtappels, 2007). Pats bendradarbiavimas yra įvairialypis – nuo informavimo iki bendros veiklos, nuo veiklos koordinavimo iki tinklinio bendradarbiavimo (vok. *Vernetzung*), nuo kooperacijos partnerių vykdomų pavienių užsiėmimų iki perimamos atsakomybės už visą popietinę veiklą (Arnoldt, 2011). Šio tipo mokyklos dirba drauge su savivaldos, visuomeninėmis ir nepriklausomomis institucijomis bei organizacijomis. Kaip atskleidė 2012 metų StEG vykdyta mokyklų vadovų apklausa, 86 proc. visų dienos mokyklų veikė bendradarbiaudamos su socialiniais partneriais (Züchner, 2015). Gimnazijose veikiančiose dienos mokyklose popamokiniuose užsiėmimuose dirba tik 28 proc. mokyklos mokytojų, o pradžios mokyklose dar mažiau. 17 proc. pradinių mokyklų teigė, kad po pamokų su mokiniais nedirba nė vienas mokytojas – vien tik socialiniai partneriai (StEG-Konsortium, 2015). Tačiau personalo problemas mokyklos sprendžia labai individualiai. B. Arnoldt, 2011), tyrinėjusi dienos mokyklų bendradarbiavimą su socialiniais partneriais, nurodo, jog 2007 metais daugiau nei du trečdaliai dienos mokyklų bendradarbiavo su paslaugų teikėjais iš kitų institucijų bei organizacijų. 2009 metais daugiau nei pusė jų dirbo mokyklose pilnu etatu. Studijos autorė pastebi, kad „dienos mokyklų kooperacija su

socialiniais partneriais intensyvėja“ (Arnoldt, 2011, p. 328). Sritys, kuriose daugiau ar mažiau bendradarbiauja visų žemių mokyklos: sportas; muzika; švietimas, visuomenė, profesinis švietimas; eismas; žemdirbystė, miškininkystė ir namų ūkis. Konkretūs socialiniai partneriai atitinkamai yra: žemių sporto draugijos, jaunimo švietimo susivienijimai, liaudies mokyklų sąjungos, laisvos ir bažnytinės jaunimo organizacijos bei kultūros centrai; moterų organizacijos, ugniagesių draugijos, muziejų draugijos, Vokietijos vaikų ir jaunimo fondai, socialinės ir sveikatos įstaigos (KMK, 2015).

Probleminis žvilgsnis į socialinius partnerius bei bendradarbius iš šalies. Tačiau sėkmingam bendradarbiavimui reikalinga „tiek bendra darbo koncepcija, tiek ir glaudus mokytojų bei socialinių partnerių bendravimas“ (Holtappels, 2007, p. 25). Deja, tyrimai atskleidė, kad šis bendradarbiavimas anaip tol nėra neproblemiškas, kad būtini tam tikri bendri baziniai kvalifikaciniai standartai. Be to, „pedagoginei bendradarbių iš nemokyklinių institucijų kvalifikacijai kelti reikalingi specialūs kursai“ (Kamski & Schnetzer, 2007, p. 87) Apklausos parodė, kad 2007 metais tokius bendrus kursus lankė tik 13 proc. socialinių partnerių (Arnoldt, 2011). Nemokyklinio personalo profesinis pasirengimas darbui mokyklose labai skirtingas. Iš dalies pasitelkiami ir pusiau profesionalūs bendradarbiai: praktikantai, studentai, tėvai, savanoriai pagalbininkai. Tai kelia susirūpinimą, ir S. Appelis (2006) netgi ragina tėvus, kurie kaip taisyklė įtraukiami į dienos mokyklos organizavimą, pasvarstyti, ar tokios mokyklos apskritai atitinka pedagoginėms įstaigoms keliamus reikalavimus (Appel, 2006, p. 50). Turint omeny visą darbui dienos mokykloje pasitelkto personalo įvairovę, tampa aišku, kad sklandų jų bendradarbiavimą organizuoti – be galo sudėtingas mokyklų vadovams išskylantis uždavinys (Kamski & Schnetzer, 2007, p. 84–85).

Trukmė. Vienas iš centrinių su dienos mokykla kaip patikima institucija susijusių klausimų yra mokyklos veikimo trukmė. Tėvai iš dienos mokyklų laukia, kad jos užimtų ir prižiūrėtų vaikus didžiąją dienos dalį, panašiai kaip tai buvo tradicinės mokinių globos įstaigose – mokykliniuose prieglobsčiuose (vok. *Horte*⁶). Tačiau kyla klausimas, ar mokyklos, užsidarančios 14.00, 15.00 ar 16.00 valandą, išvis turi teisę vadintis dienos mokyklomis (būtent tokios dienos mokyklos sudaro 60 proc. visų dienos mokyklų). Apie patikimą dienos mokyklą kalbėtina tik tuo atveju, jei ji veikia mažiausiai iki 17.00 val. (Rauschenbach, 2015).

⁶ Schulhort, Hort – „mokyklinis prieglobstis“. Tai įstaiga prie mokyklos, veikianti prieš pamokas ir po pamokų, dauguma „mokyklinių prieglobsčių“ veikia ir atostogų metu. Pačioje mokykloje ar netoli mokyklos esančiame specialiaame „mokyklinio prieglobsčio“ pastate mokiniai gali leisti laiką, prižiūrimi personalo. Ypač paplitę jie Rytų Vokietijoje, kadangi VDR, kitaip nei VFR, didžioji dauguma motinų dirbo. Be to, moksleivių priežiūra ir auklėjimas ir ne pamokų metu buvo vienas esminių VDR švietimo koncepcijos komponentų. Branderburgo žemėje teisė į vietą „mokykliniuose prieglobsčiuose“ yra netgi teisiškai įtvirtinta ir priklauso žemės švietimo ministerijai. Kai kuriose žemėse „mokyklinius namus“ administruoja Jaunimo tarnybos (vok. *Jugendamt*). Pradėjus intensyviai steigti dienos mokyklas, „mokyklinių prieglobsčių“ institucija ėmė su jomis dubliuotis, ryšiai tarp dienos mokyklų ir „mokyklinių prieglobsčių“ intensyvėjo.

Kaip atskleidė Bertelsmanno studija, papildomo laiko kiekis, skiriamas saistytos dienos mokyklos mokiniams, federalinėse žemėse labai įvairuoja. Antai Heseno žemės pradinukai dienos mokyklose praleidžia papildomai 22 valandas per savaitę. O štai Tiuringijoje, Saksonijoje ir Šiaurės Reino Vestfalijoje numatytos tik 8 papildomos valandos. Panašūs skirtumai konstatuoti ir lyginant valandas, skirtas papildomam mokymuisi. Heseno žemėje ir Hamburge vyresnėse klasėse tam tikslui numatyta vidutiniškai nuo 13 iki 16,4, o Šiaurės Reino Vestfalijoje bei didžiumoje Rytų Vokietijos žemių – vidutiniškai tik 4 papildomos valandos per savaitę (Klemm, 2014). Priklausomai nuo konkrečios dienos mokyklos, mokiniai eina namo tarp 16 ir 17 valandos, tačiau neretai ir po to jiems teikiama prailgintos priežiūros galimybė. Tarkime, Hamburge visų tipų dienos mokyklos veikia nuo 6.00 iki 18.00 valandos. Visos Berlyno dienos mokyklos šalia aktyviems užsiėmimams skirto laiko 5 dienas per savaitę teikia papildomą moksleivių globos ir ugdymo galimybę nuo 6.00 iki 18.00 valandos (KMK, 2015).

Teisinis reglamentavimas. Federalinė Vokietijos švietimo sistema atsiliepė ir dienos mokykloms, ji yra viena iš didžiulės jų įvairovės priežasčių (Kielbock & Stecher, 2014). Be to, Kultūros ministrų asociacija, 2002 metais startavusi dienos mokyklų steigimo programą IZBB, jos realizavimo būdus bei formas delegavo pačioms mokykloms. Pagaliau ir sprendimą mokyklą performuoti į kurios nors formos dienos mokyklą priima pati mokykla (Rauschenbach, 2015). KMK nurodo, kad atsakomybė už dienos mokyklos pedagoginės koncepcijos formavimą tenka mokyklai, kuri ją suformuluoja drauge su tėvų komitetu. Kai kuriose žemėse į šios koncepcijos formavimą įtraukiami ir mokyklų savininkai (vok. *Schulaufwandsträger*) – tiek savivaldybės, tiek ir privatūs asmenys) bei socialiniai partneriai. (KMK, 2015). Iniciatyvos steigti dienos mokyklas gali imtis ir savivaldybių administracija, kaip rodo konkretus Dortmundo mero dr. Gerhardo Langenmeyerio pavyzdys. Siekdamas sudaryti geresnes sąlygas įsidarbinti abiems tėvams, jis drauge su kitais savivaldybės vadovais 2003 metais iniciavo „šeimų projektą“, į kurį be mokyklų vadovybių buvo įtrauktos socialinės institucijos ir mokyklos vadovybė. Vienas iš projekto, siekiančio šeimos ir profesinio gyvenimo suderinamumo, tikslų – steigti dienos mokyklas. Miesto administracija yra suinteresuota, kad kuo daugiau gyventojų dirbtų, taigi į miesto kasą mokėtų mokesčius, užuot ją tirpdę gaunamomis socialinėmis išmokomis. Bet apskritai teisinis dienos mokyklų steigimo bei organizavimo reglamentavimas federalinėse žemėse skiriasi. Kai kurios žemės (tarkime, Bavarija) su viršregioninėmis visuomeninėmis institucijomis bei draugijomis yra sudariusios bazinius bendradarbiavimo susitarimus (vok. *Rahmenvereinbarungen*), reglamentuojančius visoms mokykloms galiojančią bendradarbiavimo su nemokyklinėmis institucijomis tvarką turinio ir personalo klausimais. *Tuo pagrindu mokyklos bendradarbiauja su įvairiais paslaugų*

tiekejais: muzikos mokyklomis, sporto draugijomis, jaunimo darbo įstaigomis ir fondais (KMK, 2015, p. 11).

Tarkime, skirtingai teisiškai reglamentuojamas mokyklų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais. Vienuolikoje iš šešiolikos žemių šis bendradarbiavimas organizuojamas dviem lygmenimis:

1. Už švietimą atsakinga ministerija sudaro bendruosius susitarimus su įvairiais susivienijimais ir organizacijomis (socialiniais partneriais), taip padėdama teisinius pagrindus mokyklų bendradarbiavimui su draugijomis, sąjungomis ir institucijomis, nubrėždama organizacinius bei finansinius to bendradarbiavimo rėmus.
2. Pats bendradarbiavimo organizavimas vyksta jau mokyklos lygmeniu. Konkrečias bendradarbiavimo su socialiniais partneriais vietas ar regiono mastu sutartis sudaro pačios mokyklos savo atsakomybe, numato ilgalaikius bendradarbiavimo tikslus ir detalų jo vykdymo planą bei nemokyklinio ugdymo vietas. Socialiniai partneriai teikia dienos mokyklai ilgalaikes paslaugas arba konkrečius pavienius pasiūlymus (pvz., atskirus kursus). Kai kuriais atvejais socialiniai partneriai įtraukiami ir į bendros dienos mokyklos koncepcijos formavimą.

Be to, mokyklos gali sudaryti sutartis ir su institucijomis, ir su pavieniais kompetentingais asmenimis.

Finansavimas. Keturi milijardai eurų, kuriuos Gerhardo Schröderio vyriausybė skyrė tūkstančių šalies mokyklų perorganizavimui į dienos mokyklas ar naujų dienos mokyklų steigimui – viena iš finansiškai didžiausių investicijų į dabarties mokyklų raidą. Šios sumos plaukė į žemių kasas nuo 2003 iki 2009 m. (Bundesministerium für Bildung und Forschung [BMBF], 2009). Milijardines dienos mokyklų steigimų sumas federalinė vyriausybė skyrė žemėms be jokių dalykinių direktyvų, o žemės, „jausdamos politinį spaudimą veikti, skubėjo tas lėšas pervesti mokyklų administracijai, taip kad palikta mokykloms vietoje improvizuoti, kaip jos organizuos dienos mokyklų veiklą“ (Rauschenbach, 2015, p. 28). Šios Vokietijos vyriausybės lėšos buvo skirtos moderniai dienos mokyklų infrastruktūrai kurti ir moksliniams dienos mokyklų tyrimams finansuoti. Už personalo apmokėjimą atsakingos žemių Kultūros ir švietimo ministerijos (Stötzel & Wagener, 2014) Dienos mokyklų pasiūlymus finansuoja žemės (jos pirmiausia apmoka papildomus mokytojų etatus ar valandas) ir už mokyklas atsakingos savivaldybės. Kai kuriose žemėse už vietą dienos mokykloje ar už joje teikiamas paslaugas finansiškai prisideda ir tėvai (KMK, 2015). Apskritai, kaip atskleidė Bertelsmanno fondo studija, dienos mokyklų plėtrai skiriama finansinė žemių ir savivaldybių parama gerokai įvairuoja – iš dalies priklausomai nuo finansinės jų padėties, bet ir nuo švietimo

konceptijos. Lėšų, skiriamų papildomam dienos mokyklų personalui apmokėti, spektras siekia nuo 1300 Eur už vieną gimnazijos klasę Saksonijoje iki 37000 Eur Reino krašto-Pfalco žemėje (Klemm, 2014). Kai kuriose mokyklose trūkstant lėšų, į dienos mokyklos klases priimami mokiniai priklausomai nuo tėvų profesinio užimtumo (tik dirbančių abiejų tėvų vaikai). Be to, pusėje pradžios mokyklų dienos mokykla yra iš dalies mokama, o socialiai silpnesnės šeimos neįstengia apsimokėti. Taip iš esmės palaidojama pagrindinė dienos mokyklų idėja: juk būtent ja tikėtasi pasiekti kiek įmanoma didesnės mokyklinio lavinimosi lygybės mokiniams iš silpnųjų socialinių šeimų. Vietoj to ir toliau tiražuojama nelygybė, nes ypač pradiniam mokyklinio lavinimo etape vykdoma atranka geriau išsilavinusių socialinių sluoksnių kryptimi (vadinasi, bedarbiai ar finansiškai silpnesni tėvai negali savo vaikų siųsti į *dienos mokyklas*) (StEG 2016 bis 2019, n. d).

Efektivumas. Vokiečių diskusijose dienos mokyklos klausimais ilgą laiką būta didelio atotrūkio tarp išplėtos pedagoginės bei politinės programos vienoje pusėje ir menkų empirinių duomenų kitoje. Tačiau dienos mokyklos tyrimų padėtis sparčiai gerėjo, po to, kai 2004 metais Federalinė švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija (vok. *Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF*) sutartinai su visų žemių kultūros ir švietimo ministerijomis įkūrė konsorciumą ilgalaikiams, visas žemes apimantiems dienos mokyklos tyrimams parengti ir organizuoti (Klieme & Rauschenbach, 2011). Konsorciumas, vadovaujamas pedagogikos mokslininkų E. Klieme'as, H. G. Holtappelso ir Th. Rauschenbacho, metodiškai parengė ir organizavo tęstinę, trijų fazių „Dienos mokyklų raidos studiją“ StEG (vok. *Studie zur Entwicklung von Ganztagschulen*). Vokietijos federalinės vyriausybės finansuojami, dienos mokyklų plėtrą visose žemėse lydintys longitudinaliniai tyrimai (vok. *längsschnittliche Studien*) daugeliu aspektų yra unikalūs, taip pat ir tarptautiniu mastu (Klieme & Rauschenbach, 2011, p. 342). Jų tikslas – sistemingai rinkti ir kaupti žinias apie Vokietijos dienos mokyklų struktūrą, raidą bei poveikumą. Tiesa, esama ir nemažo skaičiaus tyrimų projektų, kuriuos vykdo pavieniai mokslininkai, mokslininkų grupės ar fondai. Vis dėlto centrinė ir reprezentatyviausia šių tyrimų institucija išlieka StEG. Ją vykdančys mokslininkai tiria specifines su dienos mokykla susijusias temas, tarkime, namų darbų užsiėmimų organizavimą ir jo įtaką mokymosi rezultatams, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais, lokalinio mokyklos ryšių tinklo mezgimą, kultūrinį bei sportinį lavinimą. Tyrimų duomenys skelbiami publikacijomis bei filmuota medžiaga (*Gute Bildung in Ganztagschulen* (n. d.). Tyrimais aiškinamasis dienos mokyklų poveikis tiek individualiai vaikų bei jaunuolių ir jų šeimų raidai, tiek ir įtaką pačioms mokykloms. Tyrimuose atsižvelgiama į įvairias perspektyvas: mokinių, mokytojų bei kito pedagoginio personalo, mokyklos vadovų, socialinių partnerių ir mokinių tėvų. Be to, tyrimuose taikomi įvairūs kriterijai: atsižvelgiama į kognityvinį, motyvacinį ir

socialinį aspektus, į mokyklų bei pedagoginių paslaugų kokybę. Ja siekiama ne nustatyti žemių reitingą, o apibendrinti dienos mokyklos efektus individualiai moksleivių raidai bei institucinio pobūdžio pokyčius (Klieme & Rauschenbach, 2011). Tyrimus vykdant, buvo pakartotinai (kas dveji metai) apklausiami tie patys mokyklų vadovai, mokytojai ir kitas pedagoginis personalas, mokiniai bei jų tėvai. Į tyrimus įtraukta 14 žemių, 400 mokyklų ir per 50000 asmenų. StEG tiriamasis projektas vertinamas iš esmės teigiamai, vis dėlto išsakyta ir abejonių dėl jo objektyvumo, kadangi tyrimų užsakovas BMBF yra suinteresuotas teigiamais jų rezultatais. Kaip vienas iš kritikos nusipelnančių momentų minimas BMBF atsisakymas pirmojoje tyrimų fazėje (2005, 2007 ir 2009 m.) pasitelkti mokymosi pasiekimų testus, nors patys tyrėjai ir rekomendavo mokinių žinias testuoti, taip siekiant pasiaiškinti dienos mokyklų įtaką mokymosi rezultatams. Mat, ministerija būgštavo, kad nesulaukus aiškių teigiamų rezultatų, galėtų nuslūgti dienos mokyklų steigimo įkarštis (Kuhn & Tillman, 2015). Vėlesnėse tyrimų fazėse vis dėlto buvo pasitelkti ir mokymosi pasiekimų testai. Dar 2007 metais mokslininkai palyginti optimistiškai vertino galimybę pasiekti teoriškai modeliuoto teigiamo dienos mokyklų efekto, nors pirmosios empirinės studijos euforijos ir nekėlė. „Esama požymių, bent jau iš dalies, jog dienos mokykla teigiamai atsiliepia pamokai ir mokinių motyvacijai mokytis. Toks poveikis galėtų būti aiškinamas, tarkime, pakitusia mokymosi organizacija, didesniu dėmesiu individualiam ugdymui ir didesniu nepamokinių užsiėmimų skaičiumi“ (Bettmer, 2007, p. 188). Pasak F. Bettmerio, šie efektai nėra tiesiogiai susiję su žinių perteikimo sritimi, o veikia jau – su geresnėmis ugdymo socialinėmis prielaidomis. Vis dėlto gilinantis į atskiriems dienos mokyklos aspektams skirtus tyrimus, ryškėja veikia jau santūrus teigiamo dienos mokyklos efekto vertinimas. Antai buvo konstatuota, kad vien tik dienos mokyklos lankymas pažymiams neturi jokios įtakos. Teigiamo efekto būta tik tuo atveju, jei mokiniai dienos mokykloje dalyvavo intensyviai (daug dienų per savaitę). Juo daugiau dalykinių užsiėmimų mokiniai lankė ir juo geresni buvo mokytojo/globėjo ir mokinio santykiai, tuo aiškesnis teigiamas efektas (Kuhn & Fischer, 2011). Dienos mokyklos įtaka mokinių motyvacijai mokytis taip pat pasirodė esanti kukli. Pasak studijos autorių, vien dienos mokyklos lankymas stebuklingo poveikio mokinių motyvacijai, nepriklausomai nuo jų etninės ar socialinės kilmės, neturi. Nors, antra vertus, pastebėta, kad būtent migrantų kilmės berniukai ima mokykloje jaustis geriau, ypač jei popietiniai užsiėmimai atitinka jų interesus (Fischer, Brümmer & Kuhn, 2011). Teigiamų poslinkių tikėtasi socialinio mokinių elgesio srityje, juolab, kad vaikai iš socialinės rizikos šeimų paprastai turi nemažų socialinės kompetencijos deficitų ir jiems neretai būdingas problemiškas socialinis elgesys. Deja, kaip parodė studijos, vykdytos iki 2011 metų, ryškesnės teigiamos dienos mokyklų įtakos šiuo aspektu nepasisekė nustatyti. Tiesa,

mokslininkai įžvelgia tam tikrą ryšį tarp teikiamų paslaugų kokybės ir teigiamos įtakos socialiniam mokinių elgesiui (Arnoldt, Kuhn & Züchner, 2011). Apibendrinami antrosios fazės tyrimų rezultatus, konsorciumo vadovai konstatavo: „Net ir jei dideli lūkesčiai nepasiteisino, vis dėlto StEG be kita ko galėjo įrodyti: dalyvavimas dienos mokykloje teigiamai veikia jaunuolių socialinį elgesį ir atmosferą šeimose. O esant pakankamai aukštai pedagoginių paslaugų kokybei, gerėja ir mokinių pažymiai“ (Klieme & Rauschenbach, 2011, p. 344).

Vertinant tyrimų metu gautus duomenis pagal dienos mokyklos koncepcijos užsibrėžtus pagrindinius tikslus, *rezultatai būtų tokie*:

1. Individualaus ugdymo požiūriu rezultatai vertintini kaip santūriai teigiami. Pradinėse klasėse „Trijų žemių studija“ įžvelgė „teigiamos įtakos tendenciją“ skaitymo kompetencijos srityje. StEG pradžios mokyklose nepasisekė rasti jokių individualių pokyčių, užtat jų užfiksuota antrojoje pakopoje: penktose, septintose ir devintose klasėse. Apibendrinant galima sakyti, kad *dienos mokyklų lankymas padeda mažinti socialinio elgesio problemas ir kurso kartoјimo antrus metus riziką*. Dienos mokyklos lankymas turi veikiau jau proteguojančią funkciją: pristabdo problemišką raidą tiek mokymosi rezultatų, tiek ir elgesio srityje. Teigiamo poveikio mokymosi rezultatams (StEG matuojamo pažymiais) ir motyvacijos požymiams (matuojamo mokinių orientaciniais tikslais bei emociniu santykiu su mokykla) bendrai žvelgiant nepavyko nustatyti, jo būta tik tuo atveju, jei mokiniai užsiėmimus vertino kaip naudingus. Ir čia svarbų vaidmenį vaidina mokinių patiriami laisvo apsisprendimo, kompetencijos patyrio ir socialinių ryšių momentai. Popamokinės paslaugos prie teigiamos mokinių raidos prisidėjo tik tuo atveju, jei mokiniams buvo sudarytos sąlygos jose aktyviai dalyvauti, realizuoti savo gebėjimus bei interesus. Ne mažiau svarbūs ir mokinių santykiai su globojančiais/ugdančiais suaugusiaisiais. Žinoma, svarbus ir nuoseklus užsiėmimų lankymas (Klieme & Rauschenbach, 2011).
2. Ypač svarbiais laikomi dienos mokyklų įtakos *socialinei integracijai* rezultatai, kadangi steigiant dienos mokyklas, būtent socialinės kompensacijos siekis buvo prioritetinis. Todėl jos ir steigtos pirmiausia ten, kur buvo daugiausia mokinių iš socialiai silpnųjų ar/ir migrantų šeimų. Tokiose mokyklose atitinkamai daugiau dėmesio ir laiko skirta ir pamokų ruošimo užsiėmimams ar papildomoms kalbos pamokoms. Deja, StEG tyrimai atskleidė, kad mokiniai iš žemesnio socio-ekonominio statuso ir/ar migrantų šeimų rečiau lankė dienos mokyklą nei vaikai, kurių abu tėvai dirbo, rečiau jie naudojosi ir galimybe lankyti papildomas dalykines pamokas. Vis dėlto dienos mokykla prisideda prie socialinių skirtumų mažinimo, kadangi mokiniai iš žemesnio socio-ekonominio

statuso ir/ar migrantų šeimų, panašiai kaip ir iš aukštesnio statuso šeimų, aktyviai dalyvavo muzikos, kultūros ir sporto užsiėmimuose. Turint omeny, kad muzikos bei dailės mokyklose ar sporto klubuose vykstančius užsiėmimus žemesnio socio-ekonominio statuso šeimų atžalos lanko kur kas rečiau nei aukštesnio, dienos mokykla šioje srityje išties prisideda prie lygių galimybių gerinimo. Be to, aukštesnio išsilavinimo neturintys, žemesnio socio-ekonominio statuso tėvai sakėsi dienos mokyklos dėka jaučią didesnę paramą vaikų auklėjimo srityje (Klieme & Rauschenbach, 2011).

Reziūmė. Bendra tyrimų rezultatų meta analizė rodo, kad tik popamokinių užsiėmimų efektyvumas nulemia, ar ilgesnis buvimas mokykloje turi teigiamą, ar neigiamą poveikį ar apskritai neturi jokio poveikio. Kaip atskleidė tyrimai, vienas iš efektyvumo trukdžių galėtų būti laisvas, mokinių ar/ir jų tėvų nuožiūra, popamokinių užsiėmimų pasirinkimas. (plg. skyrelį „Teikiamos paslaugos“, nuorodą iš Hopf & Stecher, 2014). Ilgametis Dienos mokyklų asociacijos primininkas S. Appelis (2006) pripažįsta, kad iš dienos mokyklų ir toliau laukiama pedagoginių ir socialinių problemų sprendimo. Jo manymu, tie lūkesčiai galėtų pasiteisinti tik tuo atveju, jei dienos mokyklos būtų kuriamos pilna forma kaip tikslingi vidinės ir išorinės mokyklų reformos projektai. Turint omeny didžiulį dienos mokyklų poreikį ir milžiniškas joms skirtas išlaidas, vien pusės dienos mokyklos, papildytos popietinėmis paslaugomis, yra laikinas sprendimas. S. Appelis atkreipia dėmesį ir į būtinumą plėtojant dienos mokyklas neišleisti iš akių tėvų, juoba kad viešuomenėje netrūksta kritinių balsų, perspėjančių dėl iš dienos mokyklų kylančių pavojų: „vaikų sumokyklinimo“, „atitraukimo nuo šeimų“ ar netgi „valstybinio visuotinio auklėjimo“.

1.7. APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

Apžvelgus penkių Europos Sąjungos šalių – Anglijos, Graikijos, Vokietijos, Suomijos ir Portugalijos patirtis (žr. 5 lent.), galima teigti, kad *Visos dienos mokyklos* konceptuali samprata ir jos praktinis įgyvendinimas skiriasi priklausomai nuo šalies kultūros, ugdymo tradicijų, bendro socialinio-ekonominio ir politinio konteksto. *Visos dienos mokyklos* veiklos efektyvumo tyrimai nuosekliausiai ir plačiausiai vykdomi Vokietijoje. Jų rezultatai negali būti vienareikšmiškai traktuojami dėl skirtingų suinteresuotųjų šalių požiūrio, mokslinių prieigų įvairovės, kitų ribojančių faktorių.

Visos dienos mokyklų steigimas siejamas su geresniais mokymosi rezultatais, individualia mokymosi pažanga, socialine įtrauktimi ir lygiomis galimybėmis, formaliojo ir neformaliojo ugdymo derme bei integracija, mokyklos atsivėrimu bendruomenei. Tačiau atlikti tyrimai akivaizdžiai liudija apie vaikų saugumą, globą, užimtumą, o ne pagerėjusius mokymo(si) rezultatus. Todėl mokymosi pažanga, geresni akademiniai pasiekimai negali būti siejami su šio tipo mokyklų veikla. Mokslinėje literatūroje keliami probleminiai klausimai, susiję su mokinių laisvo apsisprendimo ir pasirinkimo galimybėmis, veiklų įvairove ir finansavimu, fizinių erdvių pritaikymu, socialinių partnerių įtraukimu, pedagoginio darbo krūviu ir mokinių nuovargiu šio tipo mokyklose.

Visos dienos mokykla daugiausiai yra orientuota į 6–12 m. amžiaus mokinius. Pabrėžiama jos nauda silpniau besimokantiems, turintiems žemesnį socialinį-ekonominį statusą, kitataučiams, imigrantams. *Visos dienos mokykla visiems* – tenkinanti individualius visų besimokančiųjų poreikius yra daugiau siekiamybė nei realybė visose tyrinėtose šalyse.

Visos dienos mokyklos ateities vizija siejama su griežtų ribų tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo išnykimu, individualaus pasirinkimo galimybėmis, mokyklos erdvių bei mokymosi formų praplėtimu ir atsivėrimu kasdieniam gyvenimui, bendruomenės ir įvairių socialinių partnerių aktyviu dalyvavimu ugdymo veiklose, lygių galimybių užtikrinimu ir, jei ne geresniais mokymosi rezultatais, tai bent mokymosi motyvacijos ir pasitenkinimu mokymusi išaugimu. Tačiau tuo pačiu svarstoma, ar to negalim pasiekti kitomis, paprastesnėmis ir mažiau kainuojančiomis priemonėmis. Bet koku atveju, šios vizijos įgyvendinimas įmanomas tik esant koordinuotoms, organizuotoms pastangoms bei stabiliam finansavimui.

5 lentelė. Visos dienos mokyklų penkiose tyrinėtose ES šalyse lyginamoji analizė

ŠALIS	SAMPRATA/ PASKIRTIS	PAPLITIMAS	TIKSLINĖ GRUPĖ	PASLAUGOS	PASLAUGŲ TIEKĖJAI	TRUKMĖ	TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	FINASAVIMAS	EFEKTYVUMAS	TRŪKUMAI
Anglija – <i>Longer school day</i>	Socialinės lygybės siekis teikiant pedgoginę-socialinę pagalbą mokyklose	50 proc. valstybinių ir 70–80 proc. privačių mokyklų (2014)	5–16 m., t. y. pradinio ir bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	Pamokų ruošą, užklausinę veiklą (neformalusis ugdymas); savarankiškas darbas	Pedagogai	Iki 16.30	The Education Act 2002, The Education Regulations 1999, The Changing of School Session Times Regulations 2011; Education & Adoption Bill 2016; Deregulation Act 2015	Centralizuotas/ valstybinis (Education Endowment Fund)	Silpna koreliacija tarp praleisto laiko mokykloje ir akademinio pasiekimų; šiek tiek gerėja sunkiai besimokančiųjų pasiekimai, lankomumas, socializacija.	Didelis krūvis mokytojams
Griekija – <i>oloimero</i>	Ugdymo turinio pagilinimas ir praturtinimas papildomomis veiklomis, privačių korepetitorių veiklos ribojimas, socialinės atskirties mažinimas	1282 pradinės mokyklos (2015)	Pradinės mokyklos mokiniai (6–12 m.)	Pamokų ruošą, užklausinę veiklą (neformalusis ugdymas), akcentuojama meninė-kūrybinė veikla	Pedagogai, neformaliojo ugdymo specialistai	iki 16.00	Valstybinis reguliavimas ir mokytojų tarybų sprendimai dėl tvarkaraščio	Centralizuotas/ valstybinis	Saugi aplinka, pagalba rengiant namų darbus.	Stokojama veiklų įvairovės; nepritaikyta fizinė aplinka; stokojama finansinės paramos
Vokietija – <i>Ganztagsschule</i>	Sudėtinis modelis: Saistanti/ įpareigojanti mokykla – 7 val/d. visiems; <i>Pusiau saistanti</i> – tik daliai mokinių; <i>Atvira</i> – laisvas ir savanoriškas veiklų pasirinkimas. Ritmizuotas modelis: Mokykla-namiai formalių ir	64,6 proc. visų mokyklų; 39,3 proc. visų mokinių (2015–2016)	Pradinės, realinės ir pagrindinės mokyklos, gimnazijos	Pamokų ruošą, užklausinę veiklą (neformalusis ugdymas), profesinio orientavimo veikla	Pedagogai, socialiniai pedagogai, socialiniai partneriai	iki 16.00; 17.00; 18.00	Investicijų programa „Ateitis, ugdymas ir priežiūra“ IZBB (2002); Vokietijos kultūros ministrų asociacija ir Dienos mokyklų asociacija ,	Investicijų programa „Ateitis, ugdymas ir priežiūra“ IZBB, Federalinių žemių administracija	Mažinamos socialinio elgesio problemos ir kurso kartojimo antrus metus rizika; socialinės integracijos didinimas.	Silpna koreliacija su mokymosi pažanga ir pasiekimais

	neformalių veiklų derinimas visos dienos metu. Mokinių akademinų pasiekimų gerinimas; priežiūra ir globa; gyvenimiškų veiklų įtraukimas į ugdymą. Socialinės įtraukties didinimas/individualizuotas ugdymas									
Suomija – <i>joustava koulupäivä; eheyttetty koulupäivä</i>	Mokinių saugumo, socialinės-emocinės raidos užtikrinimas; mokyklos aplinkos gerinimas ir pasitenkinimo mokymusi didinimas	35 savivaldybėse (2013–2015)	Pradinės mokyklos mokiniai (1–6 kl.) ir specialiųjų poreikių vaikai	Formaliojo ir neformaliojo ugdymo integracija. Planinga ir kokybiška būrelių, užsiėmimų veikla prieš, po ir tarpe pamokų	Pedagogai, mokytojų asistentai; NVO, kiti socialiniai partneriai	Iki 17.00	Nacionalinis projektas „MUKAVA“	Inovacijų fondas SITRA; valstybinė subsidija; papildomi mokesčiai nustatomi savivaldybių sprendimu	Mokyklos atsivėrimas aplinkai; galimybės rinktis mėgstamas veiklas; dėka ilgesnių pertraukų pailsima, gerėja savijauta ir pasitenkinimas mokykla	Reikia geresnio bendradarbiavimo su soc. partneriais; lankstesnio planavimo
Portugalija – <i>Programa Escola a Tempo Inteiro</i>	Decentralizuotos švietimo paslaugos <i>visiems</i> ; lygios galimybės; formaliojo ir neformaliojo ugdymo jungtis; ugdymo turinio individualizavimas ir diferencijavimas	Pradinės mokyklos (2015)	Pradinės mokyklos mokiniai (6–10 m.)	Pamokų ruošą, užklasinę veiklą (neformalusis ugdymas); akcentuojamas anglų k. mokymasis	Pedagogai, AEC programos koordinatoriai	Iki 17.30	Nacionalinė Ugdymo turinio praturtinimo programa, AEC	Švietimo ministerija	Nemokamas papildomos veiklos, maitinimas; vaikų saugumas.	Konfliktai ir drausmės problemos; nuovargis; mokytojų apkrova; stokojama veiklų įvairovės; laisvo pasirinkimo galimybių.

2. VISOS DIENOS MOKYKLOS PASLAUGŲ POREIKIO IR GALIMYBIŲ GAUTI ŠIAS PASLAUGAS LIETUVOJE TYRIMAS

2.1. ĮVADAS

Švietimo prieinamumas, ugdymosi kokybės užtikrinimas ir lygios galimybės siekti asmeninės mokymosi sėkmės yra bemaž visuose svarbiausiuosiuose šalies strateginiuose dokumentuose įrašyti siekiai. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. programa (2016) numato ypatingą dėmesį skirti mokyklų įvairovei ir platesniam prieinamumui – kad mokykla būtų ne tik mokymosi vieta, bet ir kultūros židinys, kuriame būtų puoselėjamos vertybės, ugdoma brandi ir socialiai atsakinga asmenybė. Mokykla taip pat laikoma vieta, kurioje buriasi bendruomenė ir kolegialiai sprendžia aktualias švietimo problemas. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (2013) formuluoja užduotį užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį bei suteikiant palankiausias galimybes individualiems gebėjimams skleistis ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius; taip pat teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų.

Šie ir kiti strateginiai dokumentai kuria solidų pagrindą *visos dienos mokyklos* idėjai įgyvendinti. Mokyklai, kurioje persipintų formalusis ir neformalusis švietimas, kurioje būtų pasirūpinta individualia besimokančiojo pažanga ir ugdymosi poreikiais, emocine, fizine sveikata bei saugumu, kurioje vietą rastų visi bendruomenės nariai.

Nepaisant palankių oficialių nuostatų, kyla klausimai, kokios yra realios galimybės tokiai mokyklai rasti: ar pakanka teisinio reglamentavimo aprėpti turinio ir formų įvairovę?, ar turime praktinės patirties, nuo kurios būtų galima atsispirti?, ar tokią idėją palaikytų tėvai?, koks realus tokios mokyklos poreikis?

Siekiant atsakyti į šiuos klausimus atliktas tyrimas, kurį sudarė antrinių duomenų analizė ir tėvų apklausa.

Tyrimo objektas – poreikis ir galimybės *visos dienos mokyklai* rasti. Antrinė duomenų analizė taikyta nagrinėjant teisinius dokumentus, šalies ugdymo institucijose egzistuojančias praktikas, taip pat anksčiau atliktus tyrimus apie specialiuosius ugdymo(si) poreikius. Kiekybinis tyrimas atliktas aiškinantis tėvų požiūrį į *visos dienos mokyklą* – ar tokio pobūdžio mokykla būtų reikalinga?, kokia tai turėtų būti mokykla?, kokios paslaugos turėtų būti joje teikiamos? **Šio tyrimo tikslas** – išanalizuoti *visos dienos mokyklos* ir joje teiktiną švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų poreikį bei realias galimybes jas gauti.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų teisinį reglamentavimą Lietuvoje, siekiant atskleisti sąlygas, sudarančias galimybes įgyvendinti *visos dienos mokyklą* Lietuvoje.
2. Išanalizuoti esamas *visos dienos mokyklos* praktikas (pagal *visos dienos mokykloje* teikiamos paslaugas, paslaugų teikėjus, paslaugų teikimo trukmę, tikslinę grupę, paskirtį ir aprėptį), jų veiklos organizavimo ir finansavimo būdus Lietuvoje.
3. Ištirti švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų poreikį ir prieinamumą vaikams (priešmokyklinio amžiaus, pradinio mokyklinio amžiaus, pagrindinio, vidurinio ugdymo amžiaus vaikų grupėms, t. y. vaikams nuo 6 iki 18 m. (turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams – iki 21 m.) ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams). Taip pat specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams), pagal gyvenamąją vietovę (kaimas, miestas, didmiestis), skirtinguose Lietuvos regionuose.

Tyrimo eiga. Lygia greta vyko antrinė duomenų analizė ir tėvų apklausa.

Teisinių dokumentų analizė. Įvertinus tai, kad Lietuvos teisės aktuose *visos dienos mokyklos* samprata nėra apibrėžta, analizuojant *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo teises prielaidas, buvo laikomasi nuostatos, kad *visos dienos mokykla* yra tokia bendrojo ugdymo mokykla, kurioje vykdomas formalusis ir neformalusis mokinių švietimas, teikiamos sveikatos, socialinės, kultūros, maitinimo, popamokinės mokinių priežiūros ir vežimo paslaugos. Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (1991) 6 str. pateikta švietimo sistemos struktūra, pirmame tyrimo uždavinyje numatyta švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė siekiant atskleisti sąlygas, sudarančias galimybes įgyvendinti *visos dienos mokyklą* Lietuvoje, buvo papildyta maitinimo, popamokinės mokinių priežiūros ir vežimo paslaugų, kaip būtinų įgyvendinti *visos dienos mokyklos* koncepciją, teisinio reglamentavimo analize. Teisinių prielaidų įgyvendinti *visos dienos mokyklos* koncepciją analizę sudarė Lietuvos strateginių dokumentų, įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų, apimančių *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo teises prielaidas iki savivaldybių lygmens, analizę.

Egzistuojančių praktikų analizė. *Visos dienos mokyklos* praktikų ieškota pagal raktinius žodžius „*visos dienos mokykla*“ ir kreipiantis tiesiogiai į informacijos galinčius turėti švietimo sistemos darbuotojus (mokyklų vadovus, švietimo skyrių specialistus, švietimo centrų darbuotojus). Egzistuojantys modeliai aprašyti remiantis viešojoje erdvėje prieinamais savivaldybių ir mokyklų lygmens dokumentais, mokyklų svetainėje pateikta informacija, kai kurios detalės tikslintos susisiekus su mokyklų administracija ar kitais darbuotojais telefonu,

pateikiant paklausimą raštu. Į ataskaitą įtraukti ir tokie modeliai, kurie nelaikytini *visos dienos mokykla*, tačiau turi jai būdingų bruožų ir gali būti naudingi svarstant *visos dienos mokyklos* koncepciją.

Tėvų apklausa. Tėvų apklausai organizuoti pasirinktas klausimyno raštu metodas. Klausimyno formatas – elektroninis. Apklausoje dalyvavo mokyklinio amžiaus vaikus turintys tėvai iš visų Lietuvos apskričių, gyvenantys skirtingų tipų gyvenvietėse. Iš viso dalyvavo 1615 respondentų. Dalyvavimas apklausoje buvo laisvanoriškas ir anoniminis. Duomenų analizei atlikti naudoti aprašomosios statistikos metodai, χ^2 požymių homogeniškumo, Mann-Whitney ir Kruskal-Wallis kriterijai. Duomenų analizė atlikta IBM SPSS24 programiniu paketu, grafikai braižyti Excel programiniu paketu.

Tyrimo ribotumai. Tyrimo ribotumais laikytina tai, kad kol kas nėra aiškaus susitarimo dėl *visos dienos mokyklos* koncepcijos. Kitas ribotumas yra tyrimo atlikimo laikas ir trukmė (tyrimas vykdytas 2017 m. liepos–rugsėjo mėn.). Vasarą sunku rasti žmonių, galinčių pateikti reikalingos informacijos. Tėvams pateiktas elektroninis klausimynas. Dėl šios priežasties klausimyną galėjo užpildyti tik tie tėvai, kurie turi prieigą prie interneto ir geba naudotis kompiuteriu. Vasaros metu dauguma tėvų atostogavo, todėl sutrumpėjo laikas, skirtas atsakyti į klausimus.

2.2. TEISINĖS PRIELAIIDOS VISOS DIENOS MOKYKLAI RASTIS

Analizuojant *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo teisinės prielaidas, laikomasi nuostatos, kad *visos dienos mokykla* laikoma tokia mokykla, kurioje vykdomas formalusis ir neformalusis mokinių švietimas, teikiamos sveikatos, socialinės, kultūros, maitinimo ir popamokinės mokinių priežiūros, vežimo paslaugos.

Siekiant paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, *Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* (2012), iškėlusį sumanios Lietuvos viziją, akcentuoja, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, nuolat besimokanti, kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas. Švietimo politika ir numatomos švietimo kaitos kryptys turi sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones nuolat kryptingai lavintis siekiant asmeninės ir šalies sėkmės, užtikrinant lygias galimybes. Atskiras dėmesys atkreipiamas į socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, todėl svarbu padėti jiems išsaugoti orumą ir būti visaverčiais visuomenės nariais, aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, padėti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę, socialinę, ypač vaikų, gerovę ir lygias galimybes visiems.

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012) apibrėžiamos siektinos visos visuomenės ir atskiros asmenybės savybės, kurios užtikrintų visuomenės pažangą. *Visos dienos mokykla* galėtų tapti vienu iš švietimo teikiamų paslaugų modeliu, kuriame būtų sukurtos prielaidos, sudarytos sąlygos ir lygios galimybės lavintis ir tobulėti. *Visos dienos mokykla* galėtų užtikrinti palankias sąlygas vaikų ugdymuisi siekiant visuomenės pokyčių, ypač galvojant apie šeimas, kurios neturi pakankamai galimybių, išskyrus privalomąjį švietimą, užtikrinti vaikų įvairiapusį ugdymąsi.

Siekiant įgyvendinti *Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* (2012) ir sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo derme, ir įgyvendinti pagrindines Europos Sąjungos politikos nuostatas, išdėstytas Europos Sąjungos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ (Europos Komisija, 2010), iškėlusioje siekius – mažinti mokyklos nebaigiančių moksleivių skaičių, gerinti švietimo sistemos rezultatus, sudaryti geresnes sąlygas jaunimui patekti į darbo rinką, kurių pasiekimui būtini pokyčiai švietimo sistemoje, 2012 m. buvo priimta *2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa* (2012). Programos pirmojo prioriteto – „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ – bendrasis tikslas yra skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką.

Vienas iš šio tikslo uždavinių yra didinti švietimo prieinamumą ir paslaugų įvairovę, todėl numatoma individualizuoti mokymosi procesą, kad jis atitiktų besimokančiojo poreikius, didinti neformaliojo švietimo prieinamumą ir stiprinti jo poveikį ugdymosi ir mokymosi procesui, didinti mokymosi galimybių įvairovę. Taip pat numatyta stiprinti neįgaliųjų ir kitų socialiai pažeidžiamų grupių įtrauktį į švietimo procesą; plėtoti vaikų ir jaunimo neformaliojo ugdymosi galimybes (ypač kaimo vietovėse); stiprinti kultūros, sporto ir švietimo įstaigų (muziejų, bibliotekų, meno veiklas vykdančių centrų ir kt.) galimybes teikti formaliojo ir neformaliojo ugdymo paslaugas; stiprinti lygias galimybes dalyvauti švietimo veikloje.

Programos uždavinys, numatantis švietimo prieinamumo didinimą ir paslaugų įvairovės plėtrą, tiesiogiai atliepia *visos dienos mokyklos* modelio įgyvendinimą numatant mokinių įtrauktį į švietimą per siūlomų švietimo paslaugų – ypač neformaliojo vaikų švietimo – įvairovę bei prieinamumą ir ugdymo individualizavimą, kad mokiniai, ypač socialiai pažeidžiamų grupių, galėtų jomis pasinaudoti. Programoje numatyti šio uždavinio įgyvendinimo kriterijai iš esmės numato tik nesimokančių asmenų įtrauktį į formaliojo ugdymo procesą, tačiau neatspindi švietimo, ypač neformaliojo, ir paslaugų įvairovės besimokantiems vaikams.

Dar vienas *2014–2020 metų nacionalinėje pažangos programoje* (2012) pirmojo prioriteto numatytas uždavinys, atliepiantis *visos dienos mokyklos* koncepciją ir praplečiantis ugdymo pasiūlos įvairovę, – skatinti kūrybiškumą taikant dvi priemonių grupes. Pirmą, numatoma visapusiškai integruoti kūrybiškumo ugdymą į formaliojo mokymosi programas, antrą, siekiama stiprinti kūrybiškumo ugdymą neformaliojo švietimo sistemoje. Tačiau programos vertinimo kriterijų sąrašas kriterijaus, sietino su kūrybiškumo ugdymo integravimu į formaliojo mokymosi programas, nenumatyta.

Antrojo prioriteto „Veikli ir solidari visuomenė“ tikslas – gerinti gyvenimo kokybę, stiprinti socialinę sanglaudą ir užtikrinti visiems lygias galimybes. Vienas iš numatytų uždavinių – užtikrinti gyventojų pajamų apsaugos sistemos finansinį stabilumą. Viena iš uždavinio įgyvendinimo krypčių – užtikrinti paramos šeimai sistemą, sudarančią palankesnes vaikų ugdymo ir priežiūros sąlygas. Šis siekis glaudžiai siejasi su *visos dienos mokyklos* įgyvendinimo modeliu siekiant sudaryti sąlygas vaikų iš finansiškai nestabilių šeimų įtrauktį į švietimo sistemą, kas ir būtų viena iš *visos dienos mokyklos* funkcijų didinant švietimo, ypač neformaliojo, prieinamumą finansinių priemonių, kurias numato programos uždavinio įgyvendinimas, dėka. Tačiau programos vertinimo kriterijai neatspindi su mokykla susietų priemonių, susietų su mokykla, kurios užtikrintų tikslingą lėšų panaudojimą teikiant pagalbą ir paslaugas šeimai mokykloje.

Horizontaliojo šeštojo prioriteto „Kultūra“ bendrasis tikslas – stiprinti visuomenės tapatybę, kūrybingumą, plėtojant konkurencingas kultūros paslaugas visoje Lietuvoje. Bendrojo tikslo įgyvendinimui numatyti tikslai – stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę, didinti visuomenės kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą bei plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas, užtikrinti jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą – artimai siejasi su formaliojo ir neformaliojo švietimo, susijusio su kultūros paslaugomis, įgyvendinimu. Kultūros paslaugų plėtra sudarytų tinkamas prielaidas plėtoti formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugas naudojantis kultūros infrastruktūra, tačiau, vertinant susietus su kitų uždavinių įgyvendinimu numatytus kriterijus, galima pastebėti, kad numatytos priemonės menkai atspindi šeštojo prioriteto įgyvendinimo prielaidas, susietas su švietimo sistema.

Horizontaliojo septintojo prioriteto „Regioninė plėtra“ tikslas – užtikrinti tolygią, tvarią ir į skirtumų mažinimą orientuotą regionų plėtrą, kurio vienas uždavinių – modernizuoti bazinę, vietos bendruomenėms svarbią infrastruktūrą, diegti aplinkos gerinimo ir aplinkos apsaugos priemones, t. y. kurti ir plėtoti judėjimo, sveikatingumo, sporto, žaidimų infrastruktūrą. Įgyvendinant uždavinį didinti viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą, numatyta kompleksiskai modernizuoti mokyklas, plėtoti neformaliojo ugdymo, mokymosi visą gyvenimą veiklą savivaldybių lygiu, modernizuoti kompleksinių paslaugų infrastruktūrą ir didinti jų prieinamumą.

Visos dienos mokyklos įgyvendinimui būtina tinkama infrastruktūra, kuri apimtų ir formaliojo, ir neformaliojo švietimo, ir mokinių priežiūros paslaugų užtikrinimą, todėl septintojo prioriteto regioninės plėtros priemonės sudaro galimybes sukurti tinkamą švietimo paslaugų infrastruktūrą. Tačiau įgyvendinimo priemonės menkai siejasi su septintojo prioriteto iškeltais uždaviniais ir kryptimis švietimo sistemoje.

Horizontaliojo aštuntojo prioriteto „Sveikata visiems“ tikslas – siekti geros žmonių sveikatos. Vienas iš uždavinių – skatinti sveiką gyvenseną ir jos kultūros formavimą, dėl to numatyta atnaujinti ir plėtoti tolygią sveiką gyvenseną skatinančią bei sveikatos raštingumą didinančią viešąją infrastruktūrą, taikyti universalų dizaino principą (įskaitant švietimo įstaigose ir aukštosiose mokyklose). Siekiant vykdyti ligų prevenciją, įgyvendinti tikslines visuomenės sveikatos stiprinimo ir išsaugojimo priemones, numatyta plėtoti ir vykdyti tikslines priemones, skatinančias sveikos mitybos įpročius, didinančias fizinį aktyvumą, sveikatą žalojančių žalingų įpročių prevenciją.

Sveikatos paslaugų užtikrinimas – viena iš mokykloje teikiamų paslaugų, kuri neabejotinai aktuali *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui. Aštuntojo prioriteto tikslai, siejami su sveikos gyvensenos formavimu ir ligų prevencija, susiję tiek su formaliojo, tiek su

neformaliojo švietimo įgyvendinimu, todėl sudaro palankias prielaidas įgyvendinti *visos dienos mokyklos* modelį tobulinant švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, tačiau įgyvendinimui numatytos priemonės menkai atspindi aštuntojo prioriteto iškeltus uždavinius ir kryptis švietimo sistemoje.

Apibendrinant galima pasakyti, kad *2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje* (2012) išskirti prioritetai, tikslai, uždaviniai, veiklos kryptys sudaro prielaidas *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui, tačiau programos uždavinių įgyvendinimui numatyti vertinimo kriterijai beveik neatspindi su švietimo sistema susijusių numatytų pokyčių.

Siekiant sutelkti švietimo bendruomenės pastangas esminiams švietimo pokyčiams, kurie būtini atsižvelgiant į visuomenės lūkesčius, *Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* (2012) nuostatas, *Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. programoje* (2016) numatyta ypatingą dėmesį skirti mokyklų įvairovei, didinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes visiems, kad mokykla būtų ne tik mokymosi vieta, bet ir kultūros židinys, puoselėjantis švietimo ir kultūros sąveiką, kuriantis žmogaus, visuomenės ir valstybės raidos vertybinį pagrindą, visavertę aplinką jaunimo socialinei brandai, atitinkantis mokytojų bei mokinių iniciatyvas ir asmenybės ugdymo poreikius. *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje* (2013) numatytas vienas iš tikslų – užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius, teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų.

Visos dienos mokyklos įgyvendinimui svarbus strategijoje iškeltas siekis didinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, kurio įgyvendinimui būtina užtikrinti priemones, kurios leistų pasiekti ir į švietimo procesą įtraukti kaip galima daugiau specifinių grupių mokinių – gyvenančių regionuose, kaime, tautinių mažumų, socialinės atskirties, prekybos žmonėmis aukų ir rizikos bei specialiųjų ugdymosi poreikių (turinčių sutrikimų ir gabių asmenų) grupių. Svarbu tai, kad strategijoje iškelti siekiai apima ne tik asmenų įvairovę, bet numato formaliojo ir neformaliojo švietimo įvairovę ir mokinių poreikius bei interesus atitinkančios aplinkos kūrimą, o formaliojo ir neformaliojo mokinių švietimo integralumas ir papildomumas ir sudaro *visos dienos mokyklos* idėjos esmę. Tačiau *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* įgyvendinimo rodikliai ir matavimo vienetai sudaro galimybes fiksuoti švietimo sistemoje dalyvaujančių asmenų skaičius ir pokyčius, tačiau nesudaro galimybių įvertinti įgyvendinimo uždavinių, numatančių turininius siūlomų galimybių komponentus, susijusius su numatomų paslaugų įvairove ir prieinamumu, specialiuosius ugdymosi poreikius

tenkinančių, pedagoginės ir psichologinės pagalbos patiriantiems mokymosi sunkumų priemonių įgyvendinimą.

Siekiant įgyvendinant *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* trečiąjį tikslą, patvirtintas *Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų planas* (2017), kuriuo siekiama įtraukti vaikus mokytis ir išskleisti individualius gebėjimus. Tikslui pasiekti numatyti keturi uždaviniai. Pirmojo uždavinio (išplėtoti įtraukaus švietimo aplinkos įvairovę) įgyvendinimui numatomos priemonės susijusios su švietimo įstaigų infrastruktūros kūrimu, atnaujinimu, modernizavimu. Kaip jau buvo minėta, *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui svarbi infrastruktūra, todėl šio uždavinio įgyvendinimui numatytos infrastruktūros modernizavimo priemonės sudaro tam tikras prielaidas ir *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui – numato kūrybiškumą skatinančios, saugumą užtikrinančios aplinkos kūrimą ar atnaujinimą ir ugdymuisi skirtų priemonių užtikrinimą. *Visos dienos mokyklos* įgyvendinimo modelis grindžiamas mokinio didesnės dienos dalies fiziniu buvimu mokykloje, todėl, be infrastruktūros, apima ne tik ugdymosi procesą, kuriam reikalingos pritaikytos edukacinės erdvės, bet ir mokinių maitinimo, priežiūros, poilsio erdves. Tačiau pirmojo uždavinio įgyvendinimui numatytos priemonės nepakankamai atspindi *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui reikiamos infrastruktūros, susijusios su mokinių maitinimo, priežiūros, poilsio erdvėmis, plėtrą.

Antrojo uždavinio (paskatinti mokyklas bendrųjų kompetencijų ir santykių gerinimui) įgyvendinimui numatomos priemonės ir veiklos siejamos su ugdymo turinio atnaujinimu, mokymo organizavimo formų atnaujinimu, smurto, patyčių, žalingų polinkių prevencijos programų taikymu, nevalstybinio neformaliojo vaikų švietimo plėtra, gabių ir talentingų vaikų ugdymo sistemos tobulinimu ir pan. Antrojo uždavinio įgyvendinimui numatytos priemonės iš esmės atitinka *visos dienos mokyklos* modelį ir galima manyti, kad kai kuriais atvejais *visos dienos mokyklos* organizavimo modelis galėtų padėti įgyvendinti su ugdymo turiniu ir procesu susijusias veiklas sudarant sąlygas pasiekti geresnių mokymosi pasiekimų, ypač akcentuojant tuos mokinius, kuriems *visos dienos mokyklos* modelis yra priimtinas dėl sudarytų galimybių, kurių jie neturi namų aplinkoje.

Trečiojo uždavinio (sustiprinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų įtrauktį į švietimą) įgyvendinimui numatyta pagerinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų galimybes mokytis; sudaryti galimybes gabiems ir talentingiems vaikams papildomai mokytis ir bendrauti; įgyvendinti vaikų ir jaunimo socializacijos veiksmus; įgyvendinti pirminės narkomanijos prevencijos priemones; organizuoti kompleksinę pagalbą vaikui ir šeimai ir pan. Įgyvendinant trečiąjį uždavinį numatytos priemonės atliepia *visos dienos mokyklos* idėją ir sudaro galimybes užtikrinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymąsi

patenkinant jų specifinius poreikius. Be to, labai svarbu, kad numatoma organizuoti svarbią pagalbą vaikui ir šeimai, kuri akcentuojama ir ***Vaiko gerovės 2013–2018 m. programoje*** (2012), kad galima būtų pasiekti kuo didesnio vaiko poreikius atliepiančio suteikiamų paslaugų vaikui (socialinių, švietimo, sveikatos ir kt.) efektyvumo.

Ketvirtąjį uždavinio (integruoti formalųjį ir neformalųjį švietimą) įgyvendinimui numatyta tobulinti neformalųjį vaikų švietimą, užtikrinant bendrųjų kompetencijų ugdymą; padidinti neformaliojo vaikų švietimo įvairovę, prieinamumą ir kokybę; plėtoti neformaliojo vaikų švietimo paslaugas; modernizuoti neformaliojo švietimo erdves; mokyti vaikus plaukti ir saugiai elgtis vandenyje bei prie vandens; patobulinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo sistemą. Formaliojo ir neformaliojo švietimo integravimas atliepia *visos dienos mokyklos* modelį, todėl nekelia abejonių, kad numatytos priemonės sudaro prielaidas jos įgyvendinimui.

Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų plane (2017) numatytos priemonės, susijusios su pokyčiais formaliajame ir neformaliajame švietime, apima vaikų individualių gebėjimų plėtojimą, bendrųjų kompetencijų ugdymą, pokyčius švietimo aplinkoje, priemones specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų įtraukimui, formaliojo ir neformaliojo švietimo integraciją. Šių priemonių įgyvendinimas iš esmės sudaro prielaidas *visos dienos mokyklos* modelio kūrimui.

Nacionalinėje neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programoje (2012) numatoma sukurti palankią aplinką ir sąlygas oriam ir visaverčiam neįgaliųjų gyvenimui Lietuvoje, užtikrinti lygias galimybes ir neįgaliųjų gyvenimo kokybę. ***Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų plane*** (2015) siekiama užtikrinti skirtingas negalias turinčių neįgaliųjų specialiųjų poreikių tenkinimą socialinės integracijos paslaugomis (socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, švietimo srityse). Vienas iš programos uždavinių yra užtikrinti švietimo prieinamumą asmenims, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl negalios, ir didinti ugdymo veiksmingumą. ***Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų plane*** (2015) numatytos priemonės apima fizinės ir informacinės infrastruktūros modernizavimą, kultūros paslaugų prieinamumą ir turėtų sudaryti palankias galimybes skirtingą negalią turinčių asmenų integracijai ir švietimo prieinamumui, todėl šių priemonių įgyvendinimas turėtų sudaryti palankias sąlygas įgyvendinti *visos dienos mokyklos* modelį skirtingą negalią turintiems vaikams.

Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programoje (2014) įvardintas pagrindinis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Programos įgyvendinimui

iškelti trys tikslai: sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį; sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką; formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą; užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius. *Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programoje* išskirti tikslai, uždaviniai ir su mokyklos veikla susijusios priemonės numato palankių vaiko sveikatai prielaidų, tokių kaip smurto, savižudybių prevencija, saugumo užtikrinimas, sveikatinimo kūrimas, sveikos gyvensenos formavimas, kurios sukurtų tinkamas sąlygas *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui, tačiau strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliai ir jų reikšmės neatliepia strategijoje numatytų veiklų, susijusių su mokyklomis, todėl kyla abejonių dėl numatomų priemonių įgyvendinimo efektyvumo.

2011–2020 metų valstybinėje sporto plėtros strategijoje (2011) numatyta sudaryti sąlygas visų Lietuvos socialinių grupių įtraukimui į sporto veiklą, taip sprendžiant itin svarbius visuomenės sanglaudos, gyvenimo kokybės gerinimo, gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos, didesnio darbingumo, laisvalaikio užimtumo uždavinius ir kartu sukuriant socialinį pagrindą didelio meistriškumo sportininkų rengimo sistemai. Vienas iš tikslų – sistemingai didinti visuomenės suvokimą, kad fizinis aktyvumas, sportavimas yra asmens darnos prielaida ir visuotinė vertybė, kuriam įgyvendinti numatoma parengti ir įgyvendinti sveikos gyvensenos, fizinio aktyvumo skatinimo programą formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje. Siekiant sukurti bazinę sporto infrastruktūrą mėgėjams ir didelio meistriškumo sportininkams, numatoma sudaryti sąlygas, kad švietimo įstaigų atnaujinimo projektuose būtų griežtai laikomasi sporto infrastruktūros atnaujinimo ir (arba) sukūrimo reikalavimų: infrastruktūros ir mokymo priemonių reikalavimų, taikomų kokybiškam ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų kūno kultūros bendrųjų programų įgyvendinimui mokymo įstaigose, parengimas. *2011–2020 metų valstybinėje sporto plėtros strategijoje* (2011) įvardinti tikslai ir *2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas* (2014) numatytos priemonės visiškai atliepia *visos dienos mokyklos* modelį papildydamos formaliojo ir neformaliojo, sveikatos stiprinimo paslaugų plėtrą ir galimybes. Visuomenės sveikatinimas per fizinį aktyvumą ir tam reikalingos infrastruktūros plėtra mokyklose sudarytų galimybes pritraukti į mokyklas neformaliojo švietimo teikėjus, ypač tuos, kurių veiklai būtina atitinkama infrastruktūra.

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse (2010) kultūra įtvirtinta kaip strateginė valstybės raidos kryptis, teikianti prioritetą kultūros politikai, pripažįstant, kad kultūra ir menas nuo mažens ugdo asmenybės iniciatyvumą, saviraišką, pasitikėjimą savimi, sintetinį mąstymą, emocinį intelektą, formuoja kūrybiškumui palankią aplinką, skatina pilietiškumą, toleranciją, gerus socialinius santykius, intelektine nuosavybe pagrįstos kūrybos ir žinių

ekonomikos plėtrą, ugdo kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą. Dėl to numatoma visoje šalyje organizuoti išsamų ir kokybišką formalųjį ir neformalųjį meninį ugdymą; formaliojo švietimo sistemoje svarbią vietą skirti kultūriniam švietimui ir visose ugdymo programose skatinti kūrybiškumą; nuosekliai rengti aukštos kvalifikacijos kultūros ir meno pedagogus bei profesionalius kultūros vadybininkus; puoselėti vaikų ir jaunimo kultūrą ir pan.

Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptyse (2015) vienos iš krypčių – „Visų amžiaus grupių Lietuvos visuomenės narių kūrybingumo gebėjimų skatinimas“ – viename iš uždavinių numatyta kurti kūrybingumui palankią ugdymo aplinką. Šiam uždaviniui įgyvendinti numatytos tokios priemonės: įgyvendinti vaikams ir jaunimui skirtas kultūros ir kultūrinės edukacijos skatinimo iniciatyvas; plėtoti kūryba paremtas partnerystes, kūrybingumą ugdančias programas ir metodus visais švietimo lygmenimis; pereiti prie kūrybingumui palankios ugdymo(si) aplinkos, orientuotos į kūrybingumą skatinančios infrastruktūros diegimą visais švietimo lygmenimis; plėtoti vaikų ir jaunimo neformaliojo ugdymosi galimybes (ypač kaimo vietovėse).

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse (2010) ir *Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptyse* (2015) numatytos priemonės siejamos su išsamaus ir kokybiško formaliojo ir neformaliojo meninio ugdymo organizavimu. Nekyla abejonių, kad numatomo siekio įgyvendinimas sukurtų prielaidas *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui užtikrinant kultūrinio ir kūrybiško švietimo pasiūlą. *Visos dienos mokyklos* modelis turėtų apimti formalųjį, neformalųjį švietimą bei pagalbos vaikui ir šeimai teikimą. Ir formalusis, ir neformalusis švietimas sudaro prielaidas ir sąlygas ugdant kūrybingą, sąmoningą, atsakingą asmenybę, kuri atitiktų šiuolaikiniam ir sėkmingam žmogui keliamus reikalavimus, todėl nagrinėjami teisės aktai, reglamentuojantys formaliojo ir neformaliojo švietimo prielaidas bei pagalbos vaikui ir šeimai teikimą mokykloje.

Vaiko teisę į mokslą garantuoja *Lietuvos Respublikos Konstitucija* (1992), *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (1991), *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (1996) ir kiti įstatymai bei teisės aktai. Lietuvoje privalomas švietimas, t. y. privalomas ir valstybės garantuojamas ugdymas iki 16 metų pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Valstybinėje ir savivaldybės mokykloje mokymas pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas ir profesinio mokymo programas, skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti, yra nemokamas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Vaikas turi teisę į mokslą, kuris ugdytų jo bendrą kultūrinį išprusimą, intelektą, sugebėjimus,

pažiūras, dorovinę bei socialinę atsakomybę, sudarytų sąlygas asmenybei vystytis (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

Lietuvos švietimo sistema apima (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991) formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas); neformalųjį švietimą (ikimokyklinį, priešmokyklinį, kitą neformalųjį vaikų (taip pat formalųjį švietimą papildantį ugdymą)) ir suaugusiųjų švietimą; savišvietą; švietimo pagalbą (profesinį orientavimą, švietimo informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, konsultacinę, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kitą pagalbą).

Valstybės garantuojamas ir nemokamas yra formalusis švietimas, apimantis pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą, todėl *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui atskirai švietimo paslaugos, susijusios su formaliojo švietimo teisinėmis prielaidomis, nebus analizuojamos. Tačiau bus analizuojama formaliojo švietimo pasiūla. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme* (1996) numatyta, kad mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, švietimo programų modulius, dalykų kursų programas, mokinyš taip pat renkasi švietimo programą vykdančią mokyklą, kitą švietimo teikėją, mokymosi formą.

2010 m. priimta ***Netradicinio ugdymo koncepcija*** įtvirtino tėvų ir vaikų teisę rinktis savo vertybes, pasaulėžiūrą, religinius įsitikinimus, filosofines pažiūras atitinkantį ugdymą. Netradicinis ugdymas Lietuvoje apima: *klasikinį ugdymą* (Klasikinio ugdymo samprata, 2015), *Jėzuitų pedagogika grįstą ugdymą* (Jėzuitų pedagogika grįsto ugdymo Lietuvoje samprata, 2008), *katalikiškąjį ugdymą* (Katalikiškojo ugdymo sistemos samprata, 2012), *Montesori mokyklą* (Montesori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004), *Valdorfo mokyklą* (Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepcija, 2004), *Suzuki ugdymą* (Suzuki talentų ugdymo Lietuvoje koncepcija, 2005), *sausumos kadetų mokyklą* (Sausumos kadetų ugdymo samprata, 2012), *ekologijos ir aplinkos technologijų ugdymą* (Ekologijos ir aplinkos technologijų ugdymo samprata, 2015), *humanistinės kultūros ugdymą menine veikla* (Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla samprata, 2012), *sporto ir sveikatos ugdymą* (Sporto ir sveikatos ugdymo samprata, 2014). Netradicinis ugdymas gali būti vykdomas ne tik netradicinėje mokykloje, bet ir tradicinėje mokykloje, vykdančioje veiklą pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir (ar) kito neformaliojo ugdymo programas, jei yra įsteigtos netradicinio ugdymo klasės (grupės) arba netradicinio ugdymo metodais organizuojamas kitas neformalusis ugdymas, todėl *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui netradicinio ugdymo turinio ir ugdymo metodų įvairovė sudaro palankias sąlygas užtikrinti formaliojo ir neformaliojo ugdymo įvairovę, atliepančią

skirtingus mokinių ugdymosi poreikius.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1995) pripažįstamas kiekvieno vaiko unikalumas, todėl būtina imtis atitinkamų priemonių, kurios sudarytų sąlygas vaikui naudotis savo teisėmis, taip pat teise į mokymąsi. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* (1991) apibrėžti specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo paskirtis – padėti mokiniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, pripažįstant ir plėtojant jo gebėjimus ir galias.

Kiekvienas vaikas turi teisę į mokymo ir kitų valstybės institucijų paramą atskleidžiant ir ugdant talentus bei gabumus (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996). Šiuo tikslu valstybė ir jos atitinkamos institucijos sudaro būtinas sąlygas ir laiduoja visiems vaikams lygias galimybes jų talentams atskleisti bei ugdyti; steigia labai gabiams (talentingiems) vaikams vardines ir padidintas stipendijas, kitaip juos skatina ir remia; skatina tarptautinį bendradarbiavimą šioje srityje.

Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programoje (2009) iškeltas tikslas – tobulinti gabių ir talentingų vaikų ugdymo sistemą sudarant edukacines, psichologines, socialines, finansines sąlygas gabiams vaikams nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, gyvenamosios vietos, mokyklos tipo, amžiaus, lyties, kalbinės aplinkos rinktis savo poreikius ir interesus atitinkantį ugdymą(si). Programos įgyvendinimo uždaviniai apima gabių vaikų, pasižyminčių labai aukštu intelektinių gebėjimų lygiu, atpažinimo ir įvertinimo metodikos parengimą, ugdymo turinio ir aplinkos pritaikymą, šalies ir tarptautinio bendradarbiavimo projektų finansavimą, tačiau programoje numatytos įgyvendinimo priemonės nepakankamai atspindi tikslą ir uždavinius – pasigesta priemonių, kurios atskleistų gabių ir talentingų vaikų ugdymo procesą, ypač kalbant apie vaikus, kurie, kaip paminėta programos tikslu, „nepriklausomai nuo vaikų socialinės padėties, gyvenamosios vietos, mokyklos tipo, amžiaus, lyties, kalbinės aplinkos“, todėl kyla abejonių, ar gabių ir talentingų vaikų ugdymo sistema atliepia esamus poreikius ir užtikrina pakankamas sąlygas.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių (2013), 2014 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintas ***Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų planas***. Veiksmų planas plėtoja ir tęsia *Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programoje* (2009) numatytas gabių ir talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo kryptis. Pagrindinis *Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo*

sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų plano (2014) siekis – sudaryti sąlygas gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtrai, tikslas – kurti ir plėtoti gabių ir talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo sistemą. Veiksmų plane numatytas tikslas, uždaviniai ir numatomos įgyvendinimo priemonės, kurios apima gabių vaikų paieškos ir atpažinimo sistemos kūrimą, gabių ir talentingų mokslui vaikų ugdymo sistemos kūrimą, talentingų menui mokinių ugdymo(si) galimybių vystymą, sudaro prielaidas gabių ir talentingų vaikų ugdymuisi *visos dienos mokykloje*.

Nepaisant to, kad gabiems ir talentingiems vaikams egzistuoja specialios ugdymosi krypties mokyklos (Profesinės linkmės muzikinio ugdymo modulio aprašas, 2009; Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, 2011; 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategija, 2011), tačiau yra daugybė gabių ir talentingų vaikų, kurie neturi galimybių mokytis tokiose mokyklose, todėl *visos dienos mokykla* galėtų tapti puikia galimybe vaikams atskleisti ir ugdyti savo gabumus ar talentus.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje ir jos fakultatyviajame protokole (2010) pripažįstamas neįgalių vaikų visapusiškas visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimas lygiai su kitais vaikais. Negalios vaikas turi lygias teises su sveikais vaikais aktyviai gyventi, vystytis, įgyti išsimokslinimą, atitinkantį jo fizinės, protinės galias ir pageidavimus, dirbti jam tinkamą darbą, dalyvauti kūrybinėje bei visuomeninėje veikloje (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996). Nepriklausomai nuo neįgalumo lygio, neįgaliųjų ugdymas užtikrinamas vadovaujantis lygių teisių, lygių galimybių, diskriminavimo prevencijos, visapusiško dalyvavimo, savarankiškumo ir pasirinkimo laisvės užtikrinimo, prieinamumo, neįgalumo kompensavimo, decentralizacijos, destigmatizacijos, perimamumo ir lankstumo, skirtingų poreikių tenkinimo principais (Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 1991).

Ikimokyklinio ugdymo programos, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo bendrosios programos, profesinio mokymo programos, neformaliojo vaikų švietimo programos pritaikomos, atsižvelgiant į nustatytus mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, mokinio, tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimus ir vadovaujantis pedagoginės psichologinės tarnybos arba švietimo pagalbos tarnybos išvadomis ir rekomendacijomis (Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas, 2011). Mokyklos, atsižvelgdamos į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, turėtų užtikrinti ugdymąsi pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, reikiamos švietimo pagalbos teikimą, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis pagalbos priemonėmis mokykloje, todėl galima teigti, kad vaikų, turinčių negalią, ugdymosi teisinės prielaidos palankios ir *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui.

Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plane (2014) numatyta gerinant pradinio, pagrindinio ugdymo kokybę, plėtojant inkliuzinio ugdymo prieinamumą, mažinant ankstyvąjį pasitraukimą iš švietimo sistemos, sudarant sąlygas vartoti gestų kalbą, kompleksiskai teikiant švietimo pagalbą mokykloms, vaikams ir jų šeimoms, kuriant mokyklas-daugiafunkčius centrus, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes bendrojo ugdymo mokyklose, užtikrinant saugų toliau kaip 3 kilometrai nuo artimiausios mokyklos kaime gyvenančių vaikų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų, nepajėgiančių savarankiškai atvykti į mokyklą, vežiojimą ir tam kryptingai skiriant finansinius, materialinius ir intelektualinius išteklius.

2008 m. patvirtintoje ***Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijoje*** kultūrinis ir meninis ugdymas įvardijamas kaip sritis, galinti reikšmingai paveikti ne tik visapusišką asmenybės ugdymą, asmens kultūrinės kompetencijos plėtrą, bet ir turinti teigiamos įtakos švietimo sistemos procesams. Akcentuojama kultūrinio ir meninio ugdymo svarba vaikams, įskaitant tautinių mažumų grupes, neįgalius žmones, socialinės atskirties grupes, platesnės galimybės aktyviai dalyvauti kultūrinėje ir meninėje veikloje. Lietuvoje kultūrinio ir meninio ugdymo nuostatos yra integruotos įvairiose ugdymo programose ir vyksta bendrojo ugdymo proceso metu. Kultūrinis ir meninis ugdymas mokymosi procese vykdomas ne tik meninio ugdymo dalykų pamokose, bet ir integruojamas įvairiais lygmenimis su kitais dalykais, iškeliant kiekvieno dalyko kultūrinius aspektus ir sąveiką; integruojant įvairių dalykų turinį mokymosi procese; vykdant projektus. Kultūrinės nuostatos ir kompetencijos ugdomos bendrojo ugdymo procese mokant meninio ugdymo dalykų; visų kitų dalykų mokymo procese; integruojant įvairių dalykų turinį; projektiniame ugdyme; organizuojant popamokinę veiklą; organizuojant mokyklos bendruomenės kultūrinį gyvenimą; organizuojant pažintinę veiklą. Neformaliajame švietime kultūrinis ir meninis ugdymas plėtojamas meno mokyklose, kultūros įstaigose, centruose, klubuose, neformaliojo švietimo veikloje.

Tinkamai organizuojamas ir mokinių poreikius atliepiantis neformalusis vaikų švietimas sudaro prielaidas ne tik sukurti palankias sąlygas ugdyti sąmoningą, pilietišką ir kūrybingą jauną žmogų, gebantį sėkmingai integruotis į šiuolaikinę socialinę ekonominę aplinką, bet ir spręsti kitas problemas – švietimo (švietimo sistemos rezultatų gerinimas, mokyklos nebaigiančių moksleivių skaičiaus mažinimas, geresnių sąlygų jaunimui patekti į darbo rinką gerinimas), socialines (mokinių užimtumas, nusikalstamumo prevencija) ir pan.

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Neformalusis vaikų

švietimas grindžiamas savanoriškumo, prieinamumo, individualizavimo, aktualumo, demokratiškumo, patirties, ugdymosi grupėje, pozityvumo principais (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012). Neformalusis mokinių švietimas skirstomas į neformalųjį vaikų švietimą ir formalųjį švietimą papildantį ugdymą. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai. Neformaliajam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas, kurį vykdo muzikos, dailės, kitos menų ir sporto mokyklos. Formalųjį švietimą papildantį ugdymą įgyvendinančios mokyklos, priklausomai nuo jų specifiškumo, turi savo tikslus ir atitinkamai organizuojamą mokyklos veiklą, todėl *visos dienos mokyklos* įgyvendinimui jų veiklos nagrinėjimas neaktualus.

Iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo vaikų švietimo programų (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas), taip pat ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų, neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų, skirtų tenkinti įvairiems švietimo poreikiams, papildomai kompetencijai įgyti, kvalifikacijai tobulinti, bendruosius kriterijus nustato ***Bendrųjų iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašas*** (2011), kuriame aprašyta programos pateikimo struktūra, tačiau papildomų reikalavimų, atspindinčių siūlomos teikti neformaliojo vaikų švietimo paslaugos kokybės kriterijus, nepateikta. Valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamoms įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms neformaliojo sportinio ugdymo, formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo, pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu ir vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas skirtos ***Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijos*** (2014).

Neformaliojo vaikų švietimo pasiūla koreguojama pagal Pradinio ugdymo programos bendrąjį ugdymo planą (2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo planas, 2017) ir pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosius ugdymo planus (2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai, 2017) atsižvelgiant į poreikius. Mokykla turi sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui, ypatingai turinčiam nepalankias socialines, ekonomines, kultūrines sąlygas namuose, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, pasirinkti jo poreikius atliepiančias įvairių krypčių neformaliojo vaikų švietimo programas. Esant poreikiui ir

galimybėms, neformaliojo vaikų švietimo veiklas galima derinti su formaliojo švietimo veiklomis, siekiant padėti vaikui siekti asmeninės pažangos ir geresnių ugdymo rezultatų pasirinktose srityse. Ir nors neformaliojo švietimo programos (išskyrus priešmokyklinio ugdymo programą) ir savišvietą asmuo renkasi laisvai (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991), tačiau pasirinkimo galimybė yra galima tik esant pakankamai pasiūlai ir finansinėms galimybėms.

Neformalusis mokinių švietimas finansuojamas iš valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų (tėvų, rėmėjų) lėšų. Formaliojo švietimo programoms valstybinėse, savivaldybių ir nevalstybinėse mokyklose, išskyrus aukštąsias mokyklas, finansuoti, neformaliojo vaikų švietimo programoms finansuoti iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžetų taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Taigi, lėšos neformaliajam mokinių švietimui valstybė skiria per bendrojo ugdymo mokinio krepšelį, kurio lėšų apskaičiavimą ir paskirstymą reglamentuoja *Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika*, (2001).

Mokinio krepšelio lėšos skiriamos kaip valstybės biudžeto specialioji tikslinė dotacija savivaldybių biudžetams, kurią savivaldybės gali skirti bendrojo ugdymo mokykloms vykdyti neformalųjį mokinių švietimą, savivaldybių įsteigtoms neformaliojo švietimo įstaigoms ir privatiems neformaliojo vaikų švietimo teikėjams. Valstybės lėšų, skiriamų savivaldybėms mokinių ugdymui pagal neformaliojo vaikų švietimo (išskyrus ikimokyklinio, priešmokyklinio ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo) programas, skyrimo tvarką nustato *Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašas* (2016), kuriame rekomenduojama neformaliajam vaikų švietimui lėšų suma vienam neformaliojo vaikų švietimo programoje dalyvaujančiam vaikui yra 15 Eur per mėn. Jei savivaldybė, atsižvelgdama į prioritetus, nustato kitokią neformaliojo vaikų švietimo lėšų sumą vienam neformaliojo vaikų švietimo programoje dalyvaujančiam vaikui ar skirtingus neformaliojo vaikų švietimo lėšų dydžius, rekomenduojama, kad ji nebūtų 1/3 didesnė ar mažesnė nei 15 Eur. Savivaldybėms suteiktas savarankiškumas organizuojant neformalųjį vaikų švietimą reiškia jų atsakomybę ir už įgyvendinimą bei teikiamų paslaugų kokybę.

Neformaliojo švietimo veiklas, finansuojamas iš valstybės biudžeto (mokinio krepšelio), privalo vykdyti bendrojo ugdymo mokyklos. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrajame ugdymo plane (2017) neformaliojo švietimo valandos 2017–2018 mokslo metais skiriamos 1–2 ir 3–4 kl. – 136 val., 2018–2019 mokslo metais 1–2 ir 3–4 kl. – 140 val. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose (2017) pagrindinio ugdymo

programai grupinio mokymosi forma kasdieniu ar nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu įgyvendinti neformaliai švietimui skiriamas pamokų skaičius per savaitę 2017–2018, 2018–2019 mokslo metais integruojant į ugdymo turinį: 5–8 kl. – 8 val., 9–10 kl. – 5 val., vidurinio ugdymo neformaliai švietimui numatytos 6 val. per savaitę.

Siekiant padidinti vaikų dalyvavimo neformaliojo švietimo veiklose aprėptį, išplėsti neformaliojo vaikų švietimo mokyklų spektrą, renovuotos mokyklos ir atnaujintos ugdymo bazės užtikrins ugdymo kokybę, ***Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plane*** (2014) iki 2016 m. buvo numatyta tobulinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo modelį, gerinti neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūrą ir ugdymo aplinką; sukurti nacionalinių neformaliojo vaikų švietimo projektų finansavimo sistemą.

Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, todėl nuo savivaldybės priklauso vaikų švietimo teikėjų tinklas, t. y. pasiūla ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas. Siekiant įgyvendinti *visos dienos mokyklos* modelį, neformalusis vaikų švietimas gali būti numatomas ir kaip bendrojo ugdymo mokyklų vykdomas neformalusis mokinių švietimas, ir kaip neformaliojo vaikų švietimo ir kitų švietimo įstaigų, laisvųjų mokytojų, kitų švietimo teikėjų pagal neformaliojo vaikų švietimo programas vykdomas neformalusis vaikų švietimas, kuris vyktų konkrečioje mokykloje.

Kalbant apie neformaliojo švietimo organizavimą, kurį vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai, reikėtų spręsti paslaugų prieinamumo, organizavimo ir finansavimo klausimus. Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų teikimą bendrojo ugdymo mokykloje visų pirma lemia jos organizavimo galimybės, t. y. paslaugos organizavimo specifikai yra tinkama mokyklos infrastruktūra (specialios erdvės (stadionai, aikštynai, sporto, šokių salės, instrumentai, kitos priemonės ir pan.), paslaugos gavėjo – mokinio tinkamumas (amžius, lytis, gebėjimai ir pan.) ir neformaliojo švietimo teikėjo suinteresuotumas tokio tipo paslaugos teikimu. Vadinasi, turi būti sprendžiamas ir finansavimo klausimas dėl mokinio krepšelyje numatytų lėšų pakankamumo teikiant neformaliojo švietimo paslaugą. Viena vertus, užsiėmimų pasiūla turėtų atliepti mokinių poreikių įvairovę, kita vertus, kuo ta įvairovė bus didesnė, tuo mažės tokių užsiėmimų rentabilumas ir didelė finansinė našta tėvams, todėl kyla abejonių dėl prieinamumo principo įgyvendinimo visiems vaikams. Ne mažiau svarbus aktualumo principo įgyvendinimas – ar bus pakankamos galimybės užtikrinti veiklą, skirtą socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti, pasiūlą.

Viena iš švietimo sistemos dalių yra švietimo pagalba, kurią sudaro profesinis orientavimas, švietimo informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji

pedagoginė ir specialioji pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje, konsultacinė, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kita pagalba (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Švietimo pagalbos tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. *Visos dienos mokyklos* įgyvendinimui aktuali švietimo pagalba, kuri teikiama mokiniui ir šeimai.

Pagrindinės švietimo įstaigos, teikiančios profesinio orientavimo paslaugas jose besimokantiems mokiniams, yra bendrojo ugdymo mokyklos ir profesinio mokymo įstaigos (Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas, 2012). Mokykla organizuoja ir užtikrina mokykloje mokinių ugdymą karjerai, profesinį informavimą ir profesinį konsultavimą bei stebėseną. Ugdymo karjerai programa (2014) yra neatsiejama ir integrali Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų (2008), Vidurinio ugdymo bendrųjų programų (2011) ir profesinio mokymo dalis. Švietimo informacinės pagalbos paskirtis – padėti mokyklai ir kitam švietimo teikėjui, mokytojams, mokiniams, visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir gyventojams gauti informaciją apie švietimą, jo kokybę, išsilavinimo paklausą darbo rinkoje (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991).

Psichologinė pagalba teikiama ikimokyklinio ugdymo mokyklose, bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, vykdančiose pirminį profesinį mokymą, pedagoginėse psichologinėse tarnybose (Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Asmenybės ir ugdymosi problemų turinčiam mokiniui psichologinė pagalba visuotinai teikiama pagalbos teikėjams bendradarbiaujant su mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais) ir mokytojais, juos konsultuojant. Psichologinę pagalbą teikia, psichologinių problemų prevenciją vykdo pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų psichologai (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991).

Socialinė pedagoginė pagalba švietimo įstaigose, vaikų globos įstaigose, nevyriausybinėse organizacijose ir kitose įstaigose ar organizacijose teikiama vadovaujantis ***Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašu*** (2016). Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo paskirtis – padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko ir mokinio teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: išsiaiškinti ir šalinti priežastis, dėl kurių vaikas ar mokinys negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus ir mokinius, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui ir mokiniui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas, 2016). Pagalbos gavėjai – vaikai ir mokiniai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai), pedagogai. Socialinio pedagogo pareigybė steigiama, atsižvelgiant į vaikų ir mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), pedagoginių darbuotojų, ir kitų dalyvaujančiųjų vaiko ir mokinio ugdyme poreikius.

Igyvendinant *visos dienos mokyklos* modelį svarbu užtikrinti mokinių priežiūrą ir saugumą. Siekiant sukurti saugią, mokinio asmenybės augimui, brandai ir ugdymuisi palankią aplinką mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas, kuriose mokiniai jaučiasi gerbiami, priimti, saugūs, jų nuomonė ir siūlymai yra išklausomi ir vertinami, patvirtintos ***Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos*** (2017). Saugios aplinkos mokykloje kūrimas apima glaudžiai tarpusavyje susijusius, integraliai veikiančius komponentus: mokyklos veiklą ir valdymą, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymą, pozityvaus mokyklos mikroklimato kūrimą, mokinių pozityvių vertybių formavimą ir tėvų (globėjų, rūpintojų) įtraukimą / įsitraukimą.

Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimą organizuoja ir koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padaliniai, pedagoginės psichologinės tarnybos (ar švietimo pagalbos tarnybos), mokyklos, vykdančios formaliojo ir neformaliojo švietimo programas (Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Specialiosios pedagoginės pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą. Pagalbos gavėjai – asmenys iki 21 m., turintys specialiųjų ugdymosi poreikių dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių. Priklausomai nuo specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičiaus, mokyklose gali būti steigiami specialiojo pedagogo, logopedo etatai. Mokyklose, kuriose nėra specialiąją pagalbą teikiančio specialisto, pagalbos teikimą užtikrina savivaldybės administracijos švietimo padalinys ar (ir) pedagoginės psichologinės tarnybos (ar švietimo pagalbos tarnybos).

Mokyklos vaiko gerovės komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas (Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas, 2011). Be to, mokyklos vaiko gerovės komisija rūpinasi saugios ugdymosi aplinkos mokykloje kūrimu, vaikų atskirties mažinimu mokykloje; analizuoja teikiamos švietimo pagalbos mokiniui veiksmingumą, prireikus koreguoja švietimo pagalbos priemonių teikimą; teikia siūlymų mokyklos direktoriui dėl socialinės paramos (maitinimo, aprūpinimo mokinio reikmenimis, ir kt.) mokiniams teikimo, mokinių vežimo į mokyklą ir iš jos, apgyvendinimo mokyklos bendrabutyje, mokinių sveikatos priežiūros mokykloje organizavimo; teikia rekomendacijų pedagogams, tėvams (globėjams, rūpintojams) dėl specialiojo ugdymo būdų, metodų, trukmės pritaikymo, techninės pagalbos ir specialiųjų mokymo priemonių naudojimo, organizuoja ir

koordinuoja ugdymo programų pritaikymą, tvarko specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų apskaitą mokykloje; konsultuoja tėvus (globėjus, rūpintojus) vaikų ugdymo organizavimo, elgesio, lankomumo, saugumo užtikrinimo ir kitais aktualiais klausimais; įvykus krizei mokykloje, t. y. netikėtam ir / ar pavojingam įvykiui, sutrikdančiam įprastą mokyklos bendruomenės ar atskirų jos narių veiklą, emociškai sukrečiančiam visą ar didesnę mokyklos bendruomenės dalį, organizuoja krizės valdymo priemones.

Siekiant užtikrinti švietimo pagalbos teikimą savivaldybės teritorijoje gyvenantiems vaikams, bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams, tėvams (globėjams, rūpintojams) ir švietimo įstaigoms, jų vadovams, pavaduotojams ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjams, mokytojams, švietimo pagalbą teikiantiems specialistams, steigiamos savivaldybės švietimo pagalbos įstaigos (pedagoginė psichologinė tarnyba, profesinio orientavimo centras, mokytojų švietimo centras, švietimo pagalbos tarnyba) (Švietimo pagalbos įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašas, 2011).

Savivaldybės vykdo valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas: visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybės teritorijoje esančiose ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose ugdomų mokinių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, visuomenės sveikatos stiprinimą, visuomenės sveikatos stebėseną (Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, 2002). Sveikatos priežiūros mokykloje paskirtis – saugoti ir stiprinti mokinių sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais). Sveikatos priežiūra mokykloje apima Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo reglamentuotą savivaldybių vykdomą visuomenės sveikatos priežiūrą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Siekiant saugoti ir stiprinti mokinių, ugdomų pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais), mokykloje vykdoma visuomenės sveikatos priežiūra (Visuomenės sveikatos priežiūros organizavimo mokykloje tvarkos aprašas, 2005), kuri apima mokinių sveikatos būklės stebėsenos vykdymą; mokinių sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymą; visuomenės sveikatos rizikos veiksnių stebėsenos ir prevencijos mokykloje vykdymą. Visuomenės sveikatos priežiūros organizavimas grindžiamas mokyklos ir savivaldybės visuomenės sveikatos biuro bendradarbiavimu, todėl visuomenės sveikatos priežiūros įgyvendinimas mokykloje gali būti vykdomas pagal mokyklos poreikius.

Visos dienos mokyklos įgyvendinimui, be formaliojo ir neformaliojo švietimo, būtina užtikrinti tinkamą švietimo pagalbą mokykloje. Apžvelgus švietimo pagalbos teikimo

reglamentavimą, galima teigti, kad visos teikiamos švietimo pagalbos rūšys, kurios teikiamos mokiniui ir jo šeimai, yra aktualios ir gali būti įgyvendinamos *visos dienos mokykloje*. Pagrindinis švietimo pagalbos gavėjas yra mokinys, o tėvai (taip pat ir mokytojai) pagal poreikį yra konsultuojami. Švietimo pagalbos teikimo ir organizavimo pagrindinis principas yra bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais ir kitais su mokinio ugdymu susijusiais asmenimis, todėl *visos dienos mokyklos* organizavimui svarbu, kad teikiama pagalba būtų prieinama ir užtikrinama mokinių buvimo mokykloje laiku.

Pagrindinius mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, įrengimo ir jose vykdomo ugdymo proceso organizavimo sveikatos saugos reikalavimus nustato ***Lietuvos higienos norma HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“*** (2011). Siekiant sudaryti sąlygas sveikatai palankiai vaikų mitybai, užtikrinti geriausią maisto saugą ir kokybę, patenkinti vaikų maisto medžiagų fiziologinius poreikius, ugdyti sveikos mitybos įgūdžius, ***Maitinimo organizavimo ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir vaikų socialinės globos įstaigose tvarkos aprašas*** (2011) nustato vaikų maitinimo, vykdomo ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose, šeimynose ir vaikų socialinės globos įstaigose, reikalavimus. Bendrojo ugdymo mokyklose kasdien turi būti organizuojami pietūs, kurių metu turi būti sudarytos sąlygos vaikams pavalgyti šilto maisto, taip pat gali būti papildomas mokinių maitinimas (pusryčiai, pavakariai, vakarienė). Mokyklos savininko teisės ir pareigos įgyvendinanti institucija ar savininkas yra atsakingas už tai, kad būtų sudarytos sąlygos vaikų maitinimui organizuoti. Vaikų maitinimas *visos dienos mokykloje* gali būti organizuojamas atsižvelgiant į užsiėmimų organizavimo tvarkaraščius, mokinių amžių ir pan. Todėl galima teigti, kad *visos dienos mokyklos* mokinių maitinimui organizuoti yra pakankamos teisinės prielaidos.

Mokiniai, kurie mokosi bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, ikimokyklinio ugdymo mokyklose ar pas kitą švietimo teikėją (išskyrus laisvąjį mokytoją) pagal bendrojo lavinimo (pradinio, pagrindinio, vidurinio ar specialiojo ugdymo) ar priešmokyklinio ugdymo programas, turi teisę į nemokamą maitinimą ir į paramą mokinio reikmenims įsigyti, jeigu vidutinės pajamos vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas, 2006).

Mokiniai į atitinkamą ugdymo programą vykdančią mokyklą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymu, vežami visuomeniniu transportu mokinio pažymėjime nurodytu maršrutu, mokykliniu autobusu arba kitu transportu. Į mokyklą ir atgal privalo būti vežami kaimuose, miesteliuose toliau kaip 3 kilometrai nuo mokyklos gyvenantys mokiniai, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas. Mokinių

vežimo mokykliniu autobusu tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras (Mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarkos aprašas, 2016). Mokinių, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ir nepajėgia patys atvykti į mokyklą mokytis pagal priešmokyklinio ugdymo ar bendrojo ugdymo programas (negali savarankiškai vaikščioti, dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje), vežimą į mokyklą ir atgal organizuoja valstybinės ir savivaldybės mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas).

Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2013–2017 metų programoje (2012) numatyta aprūpinti valstybines ir savivaldybių mokyklas geltonaisiais autobusais ir gerinti miesteliuose, kaimuose gyvenančių mokinių, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ir vaikų, kuriems ikimokyklinis ugdymas privalomas, pavėžėjimo į mokyklas sąlygas. ***Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2018–2020 metais projekte*** (2017) numatyta sudaryti tinkamas sąlygas kaimuose ir miesteliuose gyvenantiems, pagal priešmokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo programas besimokantiems mokiniams bei specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pasiekti jungtines mokyklas, vykdančias įtraukijį priešmokyklinį ir bendrąjį ugdymą ir užtikrinančias gerą ugdymo kokybę.

Vertinant mokinių vežimo į mokyklas tvarką, palanku tai, kad mokyklinio autobuso sustojimo vietos nustatomos, maršrutai, tvarkaraščiai ir vežamų mokinių sąrašai sudaromi ir, jei prireikia, koreguojami, įvertinus mokinių važiavimo poreikius. Mokyklinį autobusą turinčios mokyklos vadovas išsiaiškina mokinių važiavimo poreikius, nustato mokinių instruktavimo tvarką, tvirtina maršrutus, tvarkaraščius, sustojimo vietas, mokykliniais autobusais vežamų mokinių sąrašus, prireikus juos koreguoja (Mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarkos aprašas, 2016). Vaikų vežimo mokykliniais autobusais tvarka iš esmės sudaro prielaidas vaikų vežimą organizuoti *visos dienos mokykloje*, tačiau tik tuo atveju, jei *visos dienos mokyklos* lankymas būtų privalomas ir mokinių vežimas būti derinamas su tokio tipo mokyklos užsiėmimų tvarkaraščiais.

Visos dienos mokyklos įgyvendinimui svarbi popamokinė mokinių priežiūra. Šiuo metu Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas numato, kad atlyginimo dydį už ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklos įstatuose nustatytas mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu teikiamas papildomas paslaugas (pailgintos dienos grupės, popamokinė mokinių priežiūra, klubai, būreliai, stovyklos, ekskursijos ir kita) nustato mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) (valstybinės ir savivaldybės mokyklos), savininkas (dalyvių susirinkimas) (kitų mokyklų) (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991). Taigi, mokinių priežiūra ir pailgintos dienos grupės priklauso mokykloje teikiamoms papildomoms paslaugoms, kurios apmokamos iš tėvų lėšų.

Mokinio krepšelio lėšos skirstomos valstybinėms, savivaldybių ir nevalstybinėms mokykloms, teikiančioms bendrąjį ugdymą, ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, neformaliojo vaikų švietimo mokykloms, formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokykloms ir kitiems švietimo teikėjams, taip pat pedagoginėms psichologinėms tarnyboms. Galima teigti, kad bendrojo ugdymo mokykloje pilnai apmokamas yra mokymasis pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, t. y. priešmokyklinis ir formalusis švietimas, neformalusis švietimas (pagal konkrečioje savivaldybėje nustatytą kainą), švietimo pagalba, vežimas į mokyklą pagal nustatytą tvarką. Taip pat mokiniai, kurių šeimų pajamos yra mažesnės nei nustatytas rodiklis, mokykloje gauna nemokamą maitinimą ir paramą švietimo reikmenims įsigyti. *Visos dienos mokyklos* organizavimui be valstybės garantuojamo formaliojo ir neformaliajam švietimui skirtos krepšelio dalies bei švietimo pagalbos, būtinos popamokinės mokinių priežiūros (arba pailgintos dienos grupių) paslaugos, turi būti organizuojamas mokinių maitinimas. Šios paslaugos nėra finansuojamos, todėl jas turėtų apmokėti mokinių tėvai (globėjai).

Papildomų galimybių įgyvendinti *visos dienos mokyklos* modelį mokyklos, vykdančios formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, gali rasti inicijuodamos ir vykdydamos šalies ir tarptautinius švietimo projektus (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ..., 2011). Taip pat yra galimybė plėtoti neformalųjį vaikų švietimą iš valstybės biudžeto finansuojamų projektų, kurių metu vykdomos neformaliojo vaikų švietimo veiklos ir / ar neformaliojo vaikų švietimo programos (Neformaliojo vaikų švietimo projektų finansavimo ir organizavimo tvarkos aprašas, 2017). Paraiškas projektams finansuoti gali teikti neformaliojo vaikų švietimo, kitos švietimo įstaigos ir kiti švietimo teikėjai, turintys teisę vykdyti neformaliojo vaikų švietimo veiklą, registruoti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Tačiau galimybę teikti paraiškas riboja numatytos konkurso teminės sritys, neapimančios meninio ugdymo, atskirų sporto krypčių.

Apžvelgus, išanalizavus ir įvertinus švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų teisinį reglamentavimą Lietuvoje, siekiant atskleisti sąlygas, remiantis esamu teisiniu reglamentavimu, įgyvendinti *visos dienos mokyklą* Lietuvoje, galima teigti, kad iš esmės yra visos teisinės prielaidos organizuoti *visos dienos mokyklą* vykdant paslaugas bendrojo ugdymo mokykloje:

Švietimo:

- formalusis švietimas (pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas) vykdomas pagal bendrojo ugdymo programas ir yra nemokamas (mokinio krepšelis). Finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų.

- neformalusis švietimas (vykdo bendrojo ugdymo mokyklos ir pagal neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai). Savarankiška savivaldybių funkcija, todėl nuo savivaldybės priklauso vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas. Finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų (tėvų (globėjų, rūpintojų), rėmėjų) lėšų.

Švietimo pagalbos (profesinis orientavimas, švietimo informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje) – vykdoma bendrojo ugdymo mokykloje. Finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų.

Kultūros – teikiamos integruotos bendrojo ugdymo programose ir vyksta bendrojo ugdymo proceso metu, vykdant neformalųjį švietimą, vykdant projektus, organizuojant popamokinę veiklą, organizuojant mokyklos bendruomenės kultūrinį gyvenimą, organizuojant pažintinę veiklą. Finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų (tėvų (globėjų, rūpintojų), rėmėjų) lėšų.

Maitinimo – vykdomos bendrojo ugdymo mokykloje. Kasdien turi būti organizuojami pietūs, kurių metu turi būti sudarytos sąlygos vaikams pavalgyti šilto maisto, taip pat gali būti papildomas mokinių maitinimas (pusryčiai, pavakariai, vakarienė). Į nemokamą maitinimą gali pretenduoti mokiniai, jeigu vidutinės pajamos vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio.

Vežimo – mokiniai į atitinkamą ugdymo programą vykdančią mokyklą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymu, vežami visuomeniniu transportu mokinio pažymėjime nurodytu maršrutu, mokykliniu autobusu arba kitu transportu. Finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų (tėvų (globėjų, rūpintojų), rėmėjų) lėšų.

Popamokinės mokinių priežiūros (arba pailgintos dienos grupių) – priklauso mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu teikiamoms papildomoms paslaugoms (kaip ir klubai, būreliai, stovyklos, ekskursijos ir kitos), už kurias atlyginimo dydį nustato mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) (valstybinės ir savivaldybės mokyklos), savininkas (dalyvių susirinkimas) (kitų mokyklų). Finansuojama iš tėvų (globėjų, rūpintojų) lėšų.

2.3. ESAMOS VISOS DIENOS MOKYKLOS PRAKTIKOS LIETUVOJE

Aiškių susitarimų, kas Lietuvoje laikoma *visos dienos mokykla*, kol kas nėra. Ši aplinkybė užduotį apžvelgti *visos dienos mokyklos* praktikas daro gana komplikuoatą. Paieškos sistema pagal raktinius žodžius „*visos dienos mokykla*“ pasiūlo vos kelias nuorodas. Tačiau iš patirties žinoma, kad Lietuvoje esama tam tikrų praktikų, kurios galbūt ir nelaikytinos *visos dienos mokykla*, tačiau yra atsiradusios kaip atsakas į poreikius, kuriuos patenkinti kitose šalyse taikoma *visos dienos mokyklos* praktika. Ataskaitoje apsispręsta tokio pobūdžio praktikas apžvelgti kaip galinčias teikti įžvalgų svarstant *visos dienos mokyklos* koncepciją bei paslaugų poreikį. Dėl šios priežasties ataskaitoje apžvelgiama pailgintos dienos grupių, užimtumo klubų, vaikų dienos centrų veikla. Visos kitos apžvelgiamos praktikos pasirinktos taikant tą kriterijų, kad pristatydamos savo veiklą ugdymo įstaigos pačios nurodo taikančios *visos dienos mokyklos* modelį. Rengiant praktikų aprašus remtasi savivaldybių ir mokyklų dokumentais, ugdymo įstaigų svetainėse prieinama informacija, interviu telefonu, raštu pateiktais atsakymais.

Pailgintos dienos grupės

Pailgintos dienos grupės samprata. Peržvelgus savivaldybių ir mokyklų pailgintos dienos grupės tvarkos aprašų pavyzdžius matyti, kad pailgintos dienos grupė dažniausiai suprantama ne kaip *visos dienos mokyklos* praktika, o kaip tėvų pageidavimu suburta grupė mokinių, kuriems teikiama neformaliojo švietimo paslauga po pamokų. Tačiau esama ir tokių atvejų, kai pailgintos dienos grupė vartojama kaip sinonimiška sąvoka *visos dienos mokyklai*. Kauno rajono savivaldybės Visos dienos mokyklos apraše (2017), patvirtintame Kauno rajono savivaldybės tarybos 2017 m. gegužės 25 d., kalbama apie *visos dienos* (veiklos po pamokų) grupę, kuri apibrėžiama kaip tėvų (globėjų, rūpintojų) prašymu suburta grupė, kuriai teikiama neformaliojo ugdymo veiklos ir pagalbos pamokoms parengti paslauga. Yra mokyklų, kurios savo svetainėje sukūrusios skirtuką „Visos dienos mokykla“ ten pateikia informaciją apie pailgintos dienos grupės veiklą.

Pailgintos dienos grupės paskirtis. Savivaldybių tarybų patvirtintuose pailgintos dienos grupės paslaugos teikimo tvarkos aprašuose nurodoma, kad pailgintos dienos grupės paskirtis – plėtoti vaikų socializacijos galimybes, užtikrinti saugų, kryptingą vaikų ugdymą ir užimtumą po pamokų. Mokyklų pasirengtuose pailgintos dienos grupės tvarkos aprašuose, be mokinių priežiūros organizavimo, akcentuojami ir tokie su mokinių ugdymu susiję siekiniai: padėti mokiniams įgyti kokybišką išsilavinimą, kryptingai skatinti mokinių gebėjimą nuolat mokytis, ugdyti socialinius gebėjimus, kūrybiškumą, dalyvavimą įvairiuose projektuose,

įvairiose kultūrinio prusinimo programose, skatinti domėjimąsi savo miesto, gimtojo krašto, tautos istorine praeitimi, dabarties gyvenimu, tradicijomis bei norą dalyvauti kraštotyrinėje veikloje, teikti pagalbą mokiniams atliekant namų darbus. Taip pat akcentuojama, kad teikiant pailgintos dienos grupės paslaugą siekiama tenkinti mokinių saviraiškos poreikius, sudaryti sąlygas turiningam laisvalaikiui, stiprinti mokinių sveikatinimą. Kai kuriuose aprašuose pailgintos dienos paskirtis siejama su siekiu užtikrinti tėvams realias galimybes dirbti.

Pailgintos dienos grupės tikslinė grupė. Mokyklų pailgintos grupės paslaugos teikimo aprašai rodo, kad realiai tokia paslauga naudojasi priešmokyklinių grupių, pradinių klasių ir kai kuriose mokyklose 5 kl. mokiniai (pavyzdžiui, Alytaus Vizdgirio pagrindinėje mokykloje).

Pailgintos dienos grupėje teikiamos paslaugos. Pailgintos dienos grupėse teikiamos neformaliojo švietimo, popamokinės mokinių priežiūros paslaugos. Pailgintos dienos grupę lankantiems mokiniams pagal mokyklos galimybes teikiamos maitinimo paslaugos: mokiniai mokyklos valgykloje turi galimybę pietauti, kai kuriose mokyklose turi galimybę pavalgyti pavakarius. Kai kuriose mokyklose prie pailgintos dienos grupės veiklos priderinus švietimo pagalbos specialistų darbo grafikus, mokiniai pagal poreikį eina pas logopedą, į psichologo konsultaciją. Kai kuriose mokyklose teikiama pavėžėjimo paslauga.

Pailgintos dienos grupės paslaugų teikėjai. Pailgintos dienos grupės paslauga gali būti teikiama laisvojo mokytojo, dirbančio pagal išduotą verslo liudijimą / individualios veiklos pažymą. Su grupės pedagogu yra sudaroma patalpų nuomos sutartis. Kitais atvejais paslaugą teikia pati mokykla, grupėje dirba mokyklos pedagogai, paskirti direktoriaus įsakymu. Paslaugą gali teikti ir viešosios įstaigos.

Pailgintos dienos grupės paslaugų teikimo trukmė. Pailgintos dienos grupės veikla vykdoma visus mokslo metus ugdymo proceso metu. Pailgintos dienos grupės veiklos pradžia derinama su pamokų tvarkaraščiu. Veiklos pabaigos laikas įvairuoja nuo 15.30 val. iki 18.30 val. Dažniausiai veikla pirmadienį ketvirtadienį baigiama 18.00 val., prieššventinėmis dienomis ir penktadieniais – 17.00 val.

Pailgintos dienos grupės veiklos organizavimas. Pailgintos dienos grupės darbo laikas derinamas su pamokų tvarkaraščiu, grupė darbą pradeda pasibaigus pamokoms. Pailgintos dienos paslaugos teikimo tvarkos aprašuose dažnai apsibrėžiamas minimalus mokinių grupėje skaičius, nesusidarius reikiamam skaičiui, organizuojamos jungtinės skirtingo amžiaus vaikų grupės. Pailgintos dienos grupės veikla vykdoma pagal grupės pedagogo sudarytą ir su ugdymo įstaigos direktoriumi ar jo įgaliotą asmeniu suderintą grupės dienotvarkę ir veiklos planą. Praktiškai veikiančių grupių veikla būna labai įvairi: nuo menkai struktūruotos, kai

apsiribojama tik mokinių priežiūra ir namų darbų atlikimo organizavimu, iki gana aiškiai apibrėžtų ir realiai įgyvendinamų dienotvarkių (žr. 6 ir 7 lent.).

6 lentelė. Mokyklos pailgintos grupės dienotvarkės pavyzdys

11.00–12.00	Pailgintos grupės vaikų priėmimas, žaidimai, pasivaikščiojimas lauke
12.00–13.00	Ugdomoji veikla
13.00–14.00	Pietūs
14.00–16.00	Veikla pagal vaikų interesus: piešimas, spalvinimas, lankstymas; skaitymas, skaičiavimas; žaidimai, šokiai, diskoteka, animacinių filmų stebėjimas
16.00–17.00	Pasivaikščiojimas lauke, išleidimas vaikų į namus.

7 lentelė. Mokyklos pailgintos grupės dienotvarkės pavyzdys

12.00–13.40	<i>Vaikų priėmimas ir pažintinė, kūrybinė veikla.</i> Žaidimai. Pažintinės, kūrybinės (meninės) veiklos. Veikla lauke (žaidimai, sportiniai žaidimai, kelionės ir kt.)
13.40–14.30	<i>Neužbaigtų užduočių valandėlė.</i> Individualios ar kolektyvinės užduotys, knygelių skaitymas ir kita veikla.
14.30–15.00	<i>Pavakariai</i>
15.00–18.00	<i>Vaikų saviraiška.</i> Konkursai, viktorinos, kūrybinė (meninė) veikla, teatras, parodėlės ir kt. Veikla lauke (žaidimai, sportinės estafetės, kelionės ir kt.).

Kai kurios pailgintos dienos grupės turi vienodą dienotvarkę visoms savaitės dienoms, kai kuriose mokyklose kiekvienos savaitės dienos dienotvarkė turi ir pasikartojančių (pavyzdžiui, namų darbų ruošą), ir skirtingų, tik tą savaitės dieną vykdomų veiklų (taip sudaryta Palangos Vlodo Jurgučio pagrindinės mokykloje veikiančios pailgintos dienos grupės darbotvarkė, skelbiama mokyklos svetainėje (Palangos Vlodo Jurgučio pagrindinė mokykla. Pailgintos darbo dienos grupė, 2016)). Pailgintos grupės auklėtojas rengia ir veiklos planus, kuriuose įprastai numatomos esminės dienos veiklos. kai kurios mokyklos parengia pailgintos grupės planus visiems metams (Jonavos pradinės mokyklos pailgintos dienos grupės planas 2017–2018 mokslo metams, 2017) (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Jonavos pradinės mokyklos metinio pailgintos grupės plano fragmentas

Mėnuo, Diena	RUGSĖJIS
1	<i>Rugsėjo 1-osios šventė.</i>
2	Margaspalvės pievų gėlės, likit sveikos! Susipažįstame.
3	Stebime animacinį filmą „Bonifacijaus atostogos“.
4	Piešinių konkursas „Praleistos vasaros įspūdžiai“.
7	Žaidžiame žaidimus kieme: „Tinklas ir žuvys“.
8	Piešiame, spalviname saugaus elgesio taisykles.
9	Prisimename kelio ženklus, kieme žaidžiame šviesoforą.
10	Prevencinė diena. Animacinio filmo stebėjimas apie tarpusavio draugiškus santykius.
11	Dainelių apie draugystę mokymas.
14	Raidelė prie raidelės, ir turim žodelį... (kam reikalingos raidės, raštas, kalba).
15	Piešiame savo vardo pirmą raidelę.
16	Kuriame eiles / istorijas apie savo vardo kilmę.
17	Žaidimai su kamuoliu.
18	Apibendriname savaitės veiklą: kryžiažodžiai, užduotėlės.
21	Konkursas „Abėcėlė“.
22	Kalbame ir dainuojame daineles apie jutimo organus: ausys, akys, nosis, lūpos (Kn. „Ar pažįsti save“).
23	Žaidimas „Raidžių lotė“ iš raidžių sudedant jutimo organų pavadinimus.
24	Skambant minorinei ir mažorinei muzikai, vaikai spalvina paveikslėlius šviesiom ir tamsiom spalvomis, nustatant muzikos nuotaiką.
25	Žaidžiame kieme.
28	Piešinių konkursas „Mano seneliai“.
29	„Iš senelių albumų“ nuotraukų paroda, pasakojimai apie senelius.
30	Darome suvenyrus savo seneliams (įrėminame savo nuotr.) Tarptautinei pagyvenusių žmonių dienai.

Pailgintos dienos grupės finansavimo būdai. Už pailgintos dienos grupės paslaugą vienos savivaldybės moka tėvai. Paslaugos kainas nustato savivaldybė. Savivaldybės ir mokyklų tvarkos aprašuose nurodoma, kad už pailgintos dienos grupės paslaugos mokestis mokamas tik už faktinį grupės lankymo laiką, fiksuojama rekomendacija atleisti nuo grupės paslaugos mokesčio socialiai remtinų šeimų vaikus bei mažinti grupės mokestį, jei šia paslauga naudojasi keli vienos šeimos vaikai. Kai kurių mokyklų tvarkų aprašuose nustatoma, kad socialiai remtinoms šeimoms mokestis mažinamas 50 proc. Kai kuriose savivaldybėse paslauga finansuojama iš savivaldybės biudžeto.

Ugdymo priemonių įsigijimo praktika irgi įvairuoja: kai kuriose mokyklose mokiniai pailgintos dienos grupėse priemonėmis aprūpinami iš mokyklos lėšų, kai kur tėvai vaikus, lankančius pailgintos dienos grupę, priemonėmis turi aprūpinti papildomai.

Yra mokyklų, kurios organizuodamos pailgintos dienos grupės veiklą ieško galimybių vykdyti nuoseklias ugdymo programas, teikti mokiniams pagalbą, o finansavimui panaudoti mokinio krepšelio lėšas ir pasitelkti bendruomenės pajėgas ir savanorystę. Tokios praktikos pavyzdys yra Šiaulių Salduvės progimnazijos Užimtumo centro veikla. Mokyklos svetainėje nurodoma, kad centro tikslas – organizuoti mokinių popamokinį užimtumą, stiprinti socialinius įgūdžius, plėtoti mokinių socializacijos galimybes, kurti saugią socialinę aplinką (Šiaulių Salduvės progimnazija, b. d.). Centras veikia nuo 2008 m. Tik nuo 2017–2018 m. m. centro veiklai finansuoti bus skiriamos savivaldybės lėšos, o iki šiol centro veikla buvo finansuojama panaudojant mokinio krepšelio lėšas ir apgalvojant etatinių švietimo pagalbos specialistų darbo grafikus taip, kad jų pagalba būtų prieinama pailgintos dienos grupės mokiniams. Mokyklos direktorės teigimu, finansuoti grupę iš mokinio krepšelio lėšų mokyklai buvo gana sudėtinga. Nors centras atviras visų progimnazijos klasių mokiniams, tačiau, direktorės teigimu, juo naudojasi tik pradinė klasių mokiniai, o vyresnieji centre talkina kaip savanoriai. Mokytojos, dirbančios centre, rengia ir įgyvendina programas, orientuotas į socialinių, pažintinių, kritinio ir kūrybinio mąstymo įgūdžių ugdymą programą. Mokyklos direktorė, apibūdindama centro veiklą, atkreipė dėmesį, kad centre dirba ne tos pačios mokytojos, kurios ugdo vaikus pamokų metu, ir tai sudaro galimybę plėtoti bendradarbiavimo galimybes ugdant tuos pačius vaikus.

Mokyklos interneto svetainėje 2017 m. rugpjūčio mėnesį buvo skelbiama tokia savaitės darbotvarkė: (žr. 9 lent.).

9 lentelė. Šiaulių Salduvės progimnazijos Užimtumo centro 2017 m. rugpjūčio mėn. savaitės darbotvarkė

Pirmadieniais	
12.00–13.00	Psichologinė pagalba mokiniams. Mokinių konsultavimas
13.00–14.00	„Ieškau ir atrandu“. Mokymosi pagalba.
14.00–15.00	„Ieškau ir atrandu“. Mokymosi pagalba.
15.00–16.00	Kūrybiniai žaidimai.
Antradieniais	
12.00–13.00	Psichologinė pagalba mokiniams. Mokinių konsultavimas.
13.00–14.00	Integruota programa „Aš skubu pažinti“. Mokymosi pagalba.
14.00–15.00	„Ieškau ir atrandu“. Namų darbų atlikimas.

15.00–16.00	Kūrybiniai žaidimai.
Trečiadieniais	
12.00–13.00	Psichologinė pagalba mokiniams. Mokinių konsultavimas.
13.00–14.00	Mokinių užimtumas.
14.00–15.00	Mokymosi pagalba.
15.00–16.00	Kūrybiniai žaidimai.
Ketvirtadieniais	
12.00–13.00	Psichologinė pagalba mokiniams. Mokinių konsultavimas.
13.00–14.00	Meninė veikla „Kurkime ir kartu“.
14.00–15.00	Namų darbų atlikimas.
15.00–16.00	Kūrybiniai žaidimai.
Penktadieniais	
12.00–14.00	Psichologinė pagalba mokiniams. Mokinių konsultavimas. Mokinių konsultavimas.

Mokyklos svetainėje nurodoma, kad mokslo metais centras nuo pirmadienio iki ketvirtadienio veikia nuo 12.00 val. iki 17.00 val., penktadieniais – nuo 12.00 val. iki 15.00 val.

Pailgintos dienos grupės paslaugas siūlo ir viešosios įstaigos. Jos organizuojamos ne mokyklose. Tokios įstaigos pavyzdys – VšĮ „100 zuikių“, siūlanti kompleksinę pradinukų priežiūros ir popamokinio ugdymo paslaugą, susidedančią iš vaikų pasiėmimo iš mokyklos pasibaigus pamokoms ir atvežimo į paslaugos teikimo vietą ir pradinių klasių programos žinių gilinimo, taikant kontekstinį mokymo metodą, kuris suprantamas kaip įgytų žinių įsisavinimas panaudojant jas realiose gyvenimo situacijose (100 zuikių, b. d.). Paslauga teikiama nuo 12.00 val. iki 19.00 val. (žr. 10 lent.). Dienos eiga gali kisti priklausomai nuo vaikų nuotaikos, norų ir interesų.

10 lentelė. VšĮ „100 zuikių“ dienotvarkės aprašas

12.00–14.00	Susirenkame, ilsimės, žaidžiame lauke (žaidimai orientuoti į komandinių įgūdžių lavinimą ir papildantys savaitės temą).
14.00–15.30	Kalbame apie pamokas, atliekame namų darbus.
15.30–16.15	Užkandžiaujame ir bendraujame.
16.15–17.45	Pasirinkta mokyklos pamokų tema darome bandymą, praktinį taikymą.
17.45–19.00	Ilsimės, žaidžiame, kuriame, laukiame tėvelių.

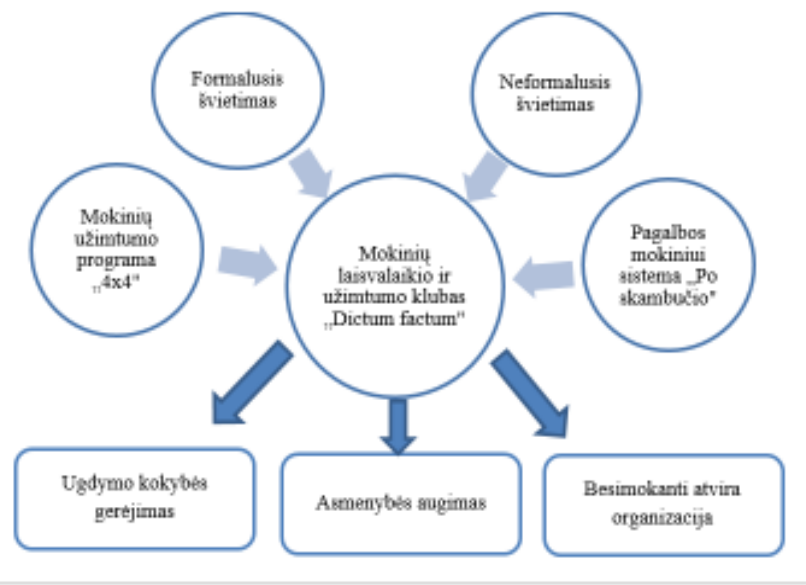
Už pailgintos dienos grupės paslaugas moka tėvai, įkainiai skelbiami įstaigų, teikiančių pailgintos dienos grupės paslaugą, svetainėje. Kai kurios viešosios įstaigos siūlo ir rytines, ir popietines grupes, gali būti siūlomos ir maitinimo paslaugos.

Pailgintos dienos grupės aprėptis. Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenimis, 2016–2017 mokslo metais bendrojo ugdymo įstaigose veikė 503 pailgintos dienos grupės, iš jų 389 buvo skirtos 1–4 kl. mokiniams. Pailgintos dienos grupes lankė 11007 mokiniai, iš jų 9627 pradinį klasių mokiniai (Pailgintos dienos grupės 2016–2017 m., 2017). 2017–2018 mokslo metais (duomenys preliminarūs) veikia 530 pailgintos dienos grupių, iš jų 402 skirtos 1–4 kl. mokiniams. Pailgintos dienos grupes lanko 11154 mokiniai, iš jų 9675 yra 1–4 kl. mokiniai (Pailgintos dienos grupės 2017–2018 m., 2017). Iš savivaldybių ir mokyklų parengtų pailgintos dienos grupės tvarkų aprašų, mokyklų svetainėse esančios informacijos, privačių pokalbių su savivaldybių specialistais ir mokyklų vadovais, peržvelgus ŠVIS viešuosius duomenis galima teigti, kad pailgintos dienos grupės paslauga dažniau teikiama didžiuosiuose miestuose nei mažesniuose miesteliuose ar kaimo vietovėse. ŠVIS duomenimis (duomenys preliminarūs), 2017–2018 m. Šiaulių miesto savivaldybėje veikia 48 pailgintos dienos grupės, kai tuo metu Šiaulių r. savivaldybėje – 1, Klaipėdos miesto savivaldybėje – 64, Klaipėdos rajono savivaldybėje – 18, Panevėžio miesto savivaldybėje – 12, Panevėžio rajono – 8, Vilniaus miesto savivaldybėje – 26, Vilniaus rajone – nė vienos (Pailgintos dienos grupės 2017–2018 m., 2017). Pailgintos dienos grupės paslauga veikiausiai yra aktuali didžiųjų miestų užimtiems tėvams dėl visą dieną užtikrinamos vaikų priežiūros. Į klausimą, kodėl jų mokykloje nėra pailgintos dienos grupės, asmeniškai kalbinti miestelių ir kaimo vietovių mokyklų vadovai atsakė, kad nėra poreikio turėti tokią grupę arba poreikis būtų, bet nėra finansinių galimybių.

Mokinių laisvalaikio ir užimtumo klubai, centrai

Pailgintos dienos grupės dažniausiai skirtos pradinį klasių mokiniams. Mokyklose randasi modelių, kurie skirti ne tik pradinį klasių, bet ir vyresnių mokinių užimtumui organizuoti, ugdymosi poreikiams tenkinti. Tokio modelio pavyzdys yra Kauno Simono Daukanto progimnazijos mokinių laisvalaikio užimtumo klubas „Dictum factum“ (Kauno Simono Daukanto progimnazija, b. d.). Šio klubo veiklą mokyklos bendruomenė suvokia kaip pastangas kurti prielaidas *visos dienos mokyklos* idėjos įgyvendinimui. Šio klubo veikla padeda užtikrinti geresnius mokinių mokymosi rezultatus, stiprėjančią individualią pažangą, mokinių pasitenkinimo mokykla augimą, lygias galimybes, formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo dermę, didėjančią organizacijos atvirumą bei patrauklumą. Klubo tikslas – užtikrinti bei suderinti saugų mokinių funkcionavimą tarp dviejų – formaliojo ir neformaliojo – švietimų

sistemų, atsižvelgiant į vaiko interesus, sukuriant efektyviai veikiančią perėjimo tarp abiejų švietimo sistemų mechanizmą, padėsiantį užtikrinti efektyvų asmenybės augimo procesą. Klubo veikla siekiama šių uždavinių: sudaryti sąlygas efektyviam mokinio asmenybės augimo procesui formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemose, sukurti įdomios mokyklos modelį, padėsiantį siekti ugdymo kokybės bei geresnių mokymosi rezultatų; plėtoti verslumo bei tvarios lyderystės ugdymo programas, atsižvelgiant į mokinių individualius poreikius; skatinti mokinių domėjimąsi gamtos bei inžinerijos mokslų programomis, ugdyti mokinių sveikos gyvensenos bei demokratiškumo įgūdžius; stiprinti mokinių įgūdžius projektinėje veikloje, plėtojant bendradarbiavimą su organizacijos socialiniais partneriais; sukurti saugią aplinką, kurioje kiekvienas mokinys galėtų įgyvendinti savo užsibrėžtus tikslus bei nuolatos tobulėti. Klubo veikla apima neformaliojo švietimo veiklas, mokymosi pagalbą mokiniui ir projektinę veiklą (žr. 1 pav.).

1 pav. Kauno Simono Daukanto progimnazijos mokinių laisvalaikio užimtumo klubo „Dictum factum“ veiklos modelis

Mokinių užimtumo programa „4x4“ apima keturias kryptis (mokinys-mokslininkas, mokinys-sveikuolis, mokinys-inovatorius ir mokinys-lyderis). Veiklos įgyvendinamos kartu su socialiniais partneriais, jos apima formaliojo ir normaliojo švietimo užsiėmimus, projektinę veiklą.

Viena iš klubo struktūrinių dalių – mokinių saviruošos klubas (pagalbos mokiniui sistema „Po skambučio“), į kurį mokiniai gali ateiti rengti namų darbų ir konsultuotis su dalykų mokytojais. Nors klubo lankymas nėra privalomas, mokiniai ir jų tėvai turi išsakyti mokyklai apsisprendimą dėl klubo lankymo. Kubo lankymas privalomas mokymosi sunkumų turintiems, iš užsienio šalių grįžusiems mokiniams. Klubas veikia keturias dienas per savaitę

(nuo pirmadienio iki ketvirtadienio) nuo 14.00 val. iki 16.00 val. Klube kiekvieną dieną dirba keturi mokytojai dalykininkai ir budintis vadovas. Į klubo veiklą intensyviau įsitraukia 5–6 kl. mokiniai. Klubo veikla finansuojama iš mokinio krepšelio lėšų, mokinių tėvams ji nieko nekainuoja.

Vaikų dienos centrai

Vaikų dienos centrų paskirtis – teikti socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas socialinės rizikos ir nepasiturinčių šeimų vaikams. Kaip nurodoma Vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijose (2015), vaikų dienos centrų tikslinė grupė yra vaikai iš socialinės rizikos ir (ar) nepasiturinčių gyventojų šeimų, taip pat jų šeimos nariai. Esant poreikiui ir galimybei, centro paslaugos gali būti teikiamos ir kitiems vaikams bei jų šeimos nariams. Dienos centruose teikiama socialinės priežiūros paslauga, vyksta ugdymo (vaikai ruošia namų darbus, ugdomi jų socialiniai įgūdžiai: bendravimo, stresinių situacijų valdymo, sprendimų priėmimo įgūdžiai, atsakomybės už savo gyvenimą stiprinimas, kulinarijos užsiėmimai, išvykos) veikla, teikiamos socialinės ir psichologinės konsultacijos, nemokamas maitinimas, teikiama pagalba šeimoms (ieškant darbo, sutvarkant būtinas pažymas ir kt. dokumentus, organizuojamos paskaitos ir kt. renginiai tėvams bei kitiems šeimoms nariams), pagal galimybes šeimoms teikiama ir materialinė pagalba. Dažnai veikla centruose organizuojama ir vasaros mėnesiais. Paslaugos teikėjai yra vieši juridiniai asmenys. Vaikų dienos centrų veiklą konkurso būdu finansuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, taip pat savivaldybės, visuomeninės, labdaros ir paramos organizacijos, verslo įmonės, privatūs rėmėjai. Organizuojant veiklas dienos centruose pasitelkiama savanorių pagalba.

Kai kurie vaikų dienos centrai veikia daugiafunkčių centrų ar mokyklų patalpose ir yra orientuoti į tų mokyklų mokinius. Tokiais atvejais dažnai naudojamosi ugdymui reikalinga mokyklų ar daugiafunkčių centrų materialine baze: bibliotekomis, kompiuterių klasėmis ir pan.

Mokyklos patalpoje įsikūrusio vaikų dienos centro pavyzdys yra viešosios įstaigos „Išminties erdvės“ įsteigtas dienos centras „Ateities vaikai“, veikiantis Vilniaus Ateities mokykloje (Vaikų dienos centras „Ateities vaikai“, 2017). Jo paskirtis – teikti efektyvią socialinę priežiūrą ir ugdymo paslaugas vaikams iš etninių grupių (rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, romų, mišrių šeimų) ir jų šeimų nariams. Centre dirba vienas socialinis pedagogas, trys socialiniai darbuotojai ir psichologas. Mokslo metų mėnesiais centras dirba kiekvieną darbo dieną nuo 14.00 val. iki 18.00 val., birželio ir liepos mėnesiais – nuo 10.00 val. iki 14.00 val.. Centrą lanko 7–14 metų mokiniai. Vaikai centre ruošia pamokas, jiems ir jų šeimų nariams teikiama individuali pagalba, vaikams teikiamos maitinimo paslaugos.

Centro veiklą konkurso būdu finansuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei kiti rėmėjai. Finansavimas skiriamas kalendoriams metams. Pasak direktorės, finansavimas gautas 20 vaikų, tačiau norinčių yra daugiau, tad ne visiems vaikams teikiamas nemokamas maitinimas. Dar direktorė atkreipia dėmesį ir į tai, kad nedidelis finansavimas naujai įsikūrusiems centrams yra nemenka problema, nes veiklos pradžioje reikia įsigyti priemonių, kad centras galėtų vykdyti sporto, kūrybinę, meninę veiklą. Stinga lėšų kokybiškam užimtumui organizuoti, todėl šias paslaugas teikia patys centro darbuotojai arba savanoriai. Nors centras yra sudaręs bendradarbiavimo sutartis su aukštosiomis mokyklomis, savanorių prisikviesti, pasak direktorės, yra sunku. Direktorė atkreipia dėmesį, kad jokios pagalbos nei finansų, nei viešinimo, nei palaikomojo ryšio prasme neteikia miesto savivaldybė.

Visos dienos mokyklos praktikos

Ugdymo įstaigų, kurios savo taikomą modelį apibūdintų kaip *visos dienos mokyklą*, nėra daug. Dauguma atvejų yra susiję su nevalstybinių mokyklų veikla. Valstybinėse mokyklose pavyko rasti du atvejus, kai mokyklos savo praktiką apibūdina kaip *visos dienos mokyklos* praktiką. Vienas iš jų susijęs su kryptingo meninio ugdymo programos įgyvendinimu. Klaipėdos Vydūno gimnazija save pristato kaip visos dienos estetiškos pakraipos mokyklą (Klaipėdos Vydūno gimnazija, b. d.). Kitas atvejis susijęs su siekiu gerinti gimnazijos mokinių pasiekimus. Tokį projektinį modelį bando įgyvendinti Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazija (b. d.). Atvejų, kai valstybinės mokyklos nurodo taikančios visos dienos modelį, esama ir daugiau, tačiau jei taikomi modeliai iš esmės nesiskiria nuo pailgintos dienos grupės praktikos, jie šioje ataskaitos dalyje neaptariami.

Visos dienos mokyklos paskirtis. Peržvelgus mokyklų svetaines matyti, kad pasirinktas *visos dienos mokyklos* modelis pirmiausia siejamas su tam tikros ugdymo idėjos įgyvendinimu, akcentuojamas ugdymo visybiškumas. Dalis mokyklų savo veiklą grindžia netradicinio ugdymo koncepcija ir įgyvendina netradicinio ugdymo programas ar jų elementus (pvz., Valdorfo pedagogikos, Katalikiško ugdymo, Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla ir kt.). Taip pat akcentuojami siekiai įgyvendinti tam tikras edukologines idėjas (pvz., remtis G. Gardnerio daugialypio intelekto teorija, taikyti panirimo į kalbą metodą, patirtinio mokymosi strategiją ir pan.) ar remtis kitų šalių (pvz., Skandinavijos šalių) gerąja patirtimi. Kartais išsakomi ir tokie siekiai, kaip neskubėti, turėti laiko žmogui, praktikuoti savitą bendruomenės gyvenimo būdą. Esama atvejų, kai akcentuojamas pasiekimų gerinimas.

Visos dienos mokyklos tikslinė grupė. *Visos dienos mokyklų* tikslinė grupė dažniausiai yra pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas

besimokantys mokiniai, rečiau – pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas besimokantys mokiniai.

Visos dienos mokyklos teikiamos paslaugos. *Visos dienos mokyklose* teikiamos formaliojo ir neformaliojo švietimo, švietimo pagalbos, maitinimo (dažnai valgomi pusryčiai, pietūs ir pavakariai), pavėžėjimo, popamokinės mokinių priežiūros paslaugos, kartais siūlomi dailės, muzikos terapijos užsiėmimai, kineziterapeuto konsultacijos.

Visos dienos mokyklos paslaugų teikėjai. *Visos dienos mokyklose* paslaugas teikia ugdymo įstaigų mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai, socialiniai partneriai (menininkai, neformaliojo švietimo paslaugų teikėjai), samdytos maitinimo paslaugas teikiančios įmonės.

Visos dienos mokyklos paslaugų teikimo trukmė. Įprastai *visos dienos mokykloje* mokiniai prižiūrimi nuo 7.30 val. iki 18.30 val. Privalomoji dalis dažniausiai tunka nuo 8.30 val. iki 16.00 val., pasirenkamoji neformaliojo švietimo dalis, priežiūra iki 18.30 val.

Visos dienos mokyklos veiklos organizavimas. *Visos dienos mokyklos* modelį taikančiose ugdymo įstaigose dažniausiai remiamasi bendraisiais ugdymo planais, tačiau jie turtinami ir įvairinami priklausomai nuo mokyklų įgyvendinamų ugdymo idėjų. Planuose kai kuriems įprastiems mokomiesiems dalykams (pvz., užsienio kalboms, menams, pasaulio pažinimui ir pan.) skiriama daugiau laiko. Į ugdymo planą įtraukiami ir saviti dalykai (pvz., privalomi šachmatų, daržininkystės, kulinarijos užsiėmimai, „miško mokykla“, „svajonių dirbtuvės“, sistemingos dienos veiklos planavimo, refleksijos sesijos, savivaldos užsiėmimai, laikas, skirtas individualiems ir grupiniams projektams įgyvendinti). Nemažai laiko skiriama pačių mokinių pasirinktai ugdymosi veiklai.

Visos dienos mokyklos modelį taikančių ugdymo įstaigų svetainėse dažnai pabrėžiama, kad mokyklose taikomas integruotas visos dienos ugdymas, akcentuojant formaliojo ir neformaliojo švietimo, dalykinio mokymosi ir projektinės, tiriamosios, pažintinės, kūrybinės veiklos sistemingas, apgalvotas sąsajas. Tai pat pabrėžiamas ugdymo proceso teminis integralumas ir tarpdalykinė integracija.

Visos dienos mokyklose organizuojant ugdymosi procesą siekiama mažinti fragmentiškumą. Dalykų dažnai mokomasi periodais, ilginamos mokymosi sesijos (pvz., 1,5 val. pagrindinė pamoka, 1,5 val. moduliai ir pan.). Dažnai mokomasi be skambučių, lanksčiai reguliuojant veiklos pabaigos laiką. *Visos dienos mokyklose* daug laiko skiriama poilsiui, fiziniam aktyvumui.

Visos dienos mokyklos finansavimo būdai. *Visos dienos mokyklos* modelį įgyvendinančių ugdymo įstaigų veikla finansuojama iš mokinio krepšelio lėšų, tėvų įmokų, rėmėjų lėšų.

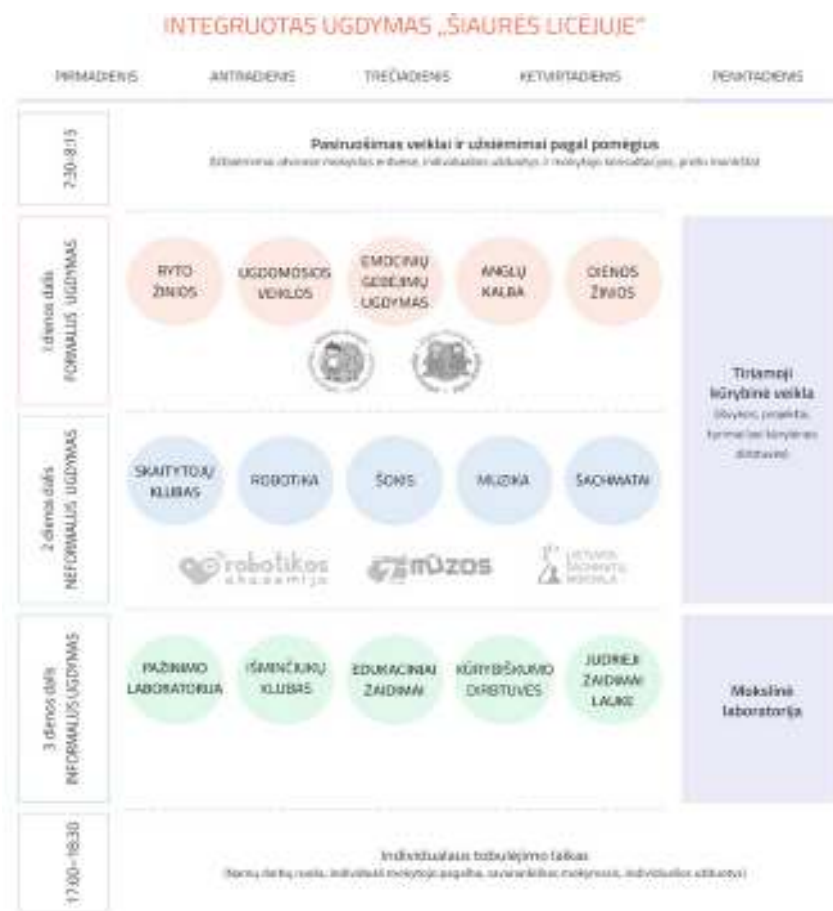
Visos dienos mokyklos modelio taikymo aprėptis. Kaip jau minėta, *visos dienos mokyklos* praktikos dažniau taikomos nevalstybinėse mokyklose ir tik jų dalyje. Kai kuriose nevalstybinėse mokyklose, kaip ir valstybinėse, veikia pailgintos dienos grupės, siūlomas platus neformaliojo švietimo užsiėmimų pasirinkimas, tačiau *visos dienos mokyklos* modelis netaikomas. Ataskaitoje „Lietuvos švietimas skaičiais 2016. Bendrasis ugdymas (2016)“ nurodoma, kad 2015–2016 m. m. Lietuvoje veikė 47 nevalstybinės mokyklos. Žinant, kad nevalstybinės mokyklos nėra didelės ir tik dalyje jų taikomas *visos dienos mokyklos* modelis, galima teigti, kad *visos dienos mokyklos* praktikų yra nedaug.

Nors savo praktiką kaip *visos dienos mokyklą* apibūdina tik Klaipėdos Vydūno gimnazija, tačiau panašų modelį taiko ir kitos kryptingo meninio ugdymo programos įgyvendinančios mokyklos. ŠVIS duomenimis, pagal kryptingo meninio ugdymo programas 2016–2017 m. m. mokėsi 5045 1–4 kl., 4053 5–10 kl. ir 2777 gimnazijos klasių mokinių (Kryptingas meninis ugdymas 2016–2017 m., 2017).). 2017–2018 m. m. pagal kryptingo meninio ugdymo programas mokosi 4944 1–4 kl., 3807 5–10 kl. ir 2731 gimnazijos klasių mokinių (Kryptingas meninis ugdymas 2017–2018 m., 2017).

Toliau pateikiami išsamesni kelių mokyklų praktikų aprašymai. Jie parengti remiantis mokyklų svetainėse skelbiama informacija, mokyklų veiklos pristatymais spaudoje ir kitoje viešojoje erdvėje. Kai kurios detalės patikslintos susisiekus su mokyklų administracija.

Šiaurės licėjus

Nevalstybinė mokykla „Šiaurės licėjus“ įsteigta 2015 m. leidyklos „Šviesa“ iniciatyva. Mokykloje šiuo metu įgyvendinamos priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programos. Mokykla savo praktikoje remiasi gerąja skandinaviskų mokyklų patirtimi. Licėjuje, remiantis suomišku mokyklos pavyzdžiu, orientuojamasi į teminį mokymąsi, dalykų integraciją, patirtinį mokymąsi (Šiaurės licėjus, b. d.). Savo taikomą modelį mokykla apibrėžia kaip integruotą visos dienos mokymą, vykstantį nuo 7.30 val. iki 18.30 val. (žr. 2 pav.).

2 pav. Šiaurės licėjaus savaitės tvarkaraščio modelis

Mokykloje integruojamas formalusis, neformalusis ir savaiminis mokymas(is). Šiaurės licėjuje diena pradedama mokantis atvirose erdvėse, asmeniškai konsultuojantis su mokytojais. Vėliau dirbama nedidelėse klasėse, kur vaikams pagal poreikį padeda du mokytojai. Mokykloje nėra skambučių, veiklų pabaigą lanksčiai numato mokytojas. Antrojoje – neformaliojoje – ugdymo dalyje kiekvieną dieną mokiniai turi neformaliojo ugdymo užsiėmimus, kurių veikla susieta su pirmąja dalimi, t. y. mokiniai toliau plėtoja dienos, savaitės temas. Kiekvieną dieną mokiniams būna skaitytojų klubas, kitos veiklos vyksta priklausomai nuo savaitės dienos. Trečioji – informali – dienos dalis skiriama saviugdai. Priklausomai nuo savaitės dienos vyksta veiklos, skirtos loginio ir kritinio mąstymo, kūrybiškumo ugdymui, sveikos gyvensenos įgūdžių formavimui, judriesiems žaidimams, Penktadieniais daugiau dėmesio skiriama projektinei, tiriamajai kūrybinei veiklai. Mokiniai per savaitę išmokus dalykus įtvirtina praktiškai veikdami, remdamiesi patirtimi, kad suvoktų, kodėl mokosi vienų ar kitų dalykų, kur įgytos žinios ir įgūdžiai yra pritaikomi. Privalomoji ugdymo dalis mokykloje trunka iki 17.00 val.

Mokymasis mokykloje mokamas. Į mokestį įskaiciuota: visos dienos ugdymas nuo 7.30 val. iki 18.30 val.; užsienio (pirmosios) kalbos mokymas; papildomi neformaliojo ugdymo

užsiėmimai; visos reikalingos mokymosi priemonės; išvykos Vilniaus mieste; stovyklos mokinių atostogų metu; psichologo, logopedo konsultacija. Mokykloje teikiamos maitinimo paslaugos (už atskirą mokestį).

Saulės gojaus ir Forvardo mokyklos

VšĮ „Saulės gojus“ įgyvendina priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Pagrindinio ugdymo programą įgyvendinanti ir Saulės gojaus mokyklos veiklos tęstinumą užtikrinanti mokykla vadinama Forvardo mokykla. Mokyklos interneto svetainėje nurodoma, kad mokyklos ugdymo modelis buvo kuriamas derinant Max Brauerio mokyklos modelį su suomiškos mokymo sistemos principais bei Howardo Gardnerio intelektų įvairovės teorija (Saulės gojus, b. d., Forvardas, b. d.). Mokykloje siekiama integruoto ugdymo. Pristatant ugdymo proceso ypatumus mokyklos interneto svetainėje nurodoma, kad visus mokomuosius dalykus jungia 8 temos, kurios per metus keičia viena kitą. Teminį mokymąsi papildoma projektais. Projektinio mokymosi metu tarpusavyje jungiami keli mokomieji dalykai. Čia itin svarbi praktinė mokymosi pusė, eksperimentavimas, t. y. galimybė vaikams teorines žinias įsisavinti pritaikant jas tikrovėje.

Pradinėje mokykloje vaikų priežiūros ir ugdymo veikla vyksta visą dieną nuo 7.30 val. iki 18.30 val. Pagrindinis ugdymosi laikas – nuo 8.30 val. iki 16.00 val. Mokykloje įgyvendinamas ankstyvasis užsienio kalbų mokymasis taikant pasinėrimo į kalbą ir integruoto dalyko ir kalbos mokymo metodus. Užsienio kalboms mokytis mokyklos ugdymo plane skiriama žymiai daugiau valandų nei įprastiniame valstybinių mokyklų ugdymo plane. Mokykloje į ugdymo planą yra įtraukti ir į mokestį už mokslą įskaičiuoti privalomi dalykai, kurie vyksta kartu su kitomis pamokomis tarp 8.30 val. ir 16.00 val. Šie užsiėmimai praturtina ugdymo planą vadovaujantis H. Gardnerio intelektų įvairovės teorija, skatinant skleisti ir stiprėti skirtingus vaikų intelektus bei stiprybes. Privalomieji mokyklos dalykai yra šie:

- Robotikos užsiėmimai. Jie vyksta specialiai įrengtoje klasėje. Užsiėmimų metu vaikai mokosi kurti įvairiausių konstrukcijų robotus ir įgyja robotų programavimo įgūdžių.
- Aikido. Su šiuo rytų kovos menu ir sportu vaikus supažindina aikido meistras. Aikido užsiėmimai mokykloje pakeičia tradicines kūno kultūros pamokas. Mokslo metų pabaigoje vaikai kviečiami į aikido stovyklą, kurioje turi galimybę įgyti meistrystės lygį patvirtinantį „diržą“.
- Daržininkystės pamokos. Jų metu vaikai susipažįsta su daržininkystės pagrindais, mokyklos darže sėja ir augina įvairius prieskoninius augalus, daržoves. Vaikai stebi gamtos procesus, mokosi suprasti jos ritmą bei įtaką daržo „gyventojams“ ir derliui.

- Šachmatų pamokos. Vaikai ne tik išmoka žaisti šį žaidimą, bet ir lavina skaitymo įgūdžius bei emocinį intelektą.
- Teatro užsiėmimai. Padedami profesionalios teatro režisierės vaikai lavina savo gebėjimus viešai kalbėti, vaidinti, improvizuoti. Užsiėmimų rezultatas – vaidinimas tikro teatro scenoje.
- Futbolo klubas (šiltuoju metų laiku).

Taip pat mokykla siūlo ir laivai pasirenkamųjų užsiėmimų. Šie užsiėmimai vyksta prieš (iki 8.30 val.) arba po pamokų (nuo 16.00 val.). Jie skirti padėti vaikams atrasti savo susidomėjimo sritis bei polinkius ir lavinti šiose srityse savo meistriškumą. Už papildomą mokestį (tariamasi su mokytoju individualiai) vaikams mokykloje siūlomi šie užsiėmimai:

- Smuiko bei fortepijono pamokos pagal Š. Suzuki metodą.
- Šachmatų klubas.
- Ankstyvojo kompiuterinio raštingumo pamokos (informatika).
- Sportinių šokių studija vaikams – papildomi užsiėmimai norintiems ne tik intensyviau praktikuotis šokant sportinius šokius, bet ir dalyvauti įvairaus lygio varžybose.
- Rankdarbių klasė – vaikams, mėgstantiems daryti papuošalus, atvirukus, minkštus žaisliukus ir mielas buitį puošiančias detales.
- Dailės ir keramikos studija: čia profesionalios dailininkės padedami vaikai tobulina lipdybos ir *ebru* – tapybos ant vandens – įgūdžius.
- Individualios sistemingos vaikų psichologo konsultacijos emocinių ar / ir psichologinių sunkumų patiriantiems vaikams.
- Individualūs užsiėmimai su logopedu: mokymosi sunkumų patiriantys vaikai (įvairios disleksijos formos, rašybos, skaitymo, tarimo problemos ir pan.) gali papildomai lankytis individualiuose užsiėmimuose su profesionalia logopede.

Pristatant pagrindinio ugdymo programos ypatumus ypač akcentuojamas ugdymo turinio individualizavimas. Remiantis Max Brauer mokyklos modeliu mokykloje Forvardas nėra frontinio mokymosi (mentorius nedėsto prieš klasę dalyko medžiagos visiems tuo pačiu metu ir tuo pačiu būdu), mokymas vyksta nuo 8.45 val. iki 16.00 val. neskirstant laiko pamokomis, mokykloje neužduodami namų darbai. Iki pietų vyksta dvi mokymosi sesijos po 1,5 valandos. Pietų pertraukai skiriama 1 val. 20 min. Po pietų vyksta dar viena 1,5 val. mokymosi sesija ir vienas 45 min. užsiėmimas. Mokinio mokymąsi sudaro trys moduliai: individualus mokymasis, tarpdalykinis (projektinis) mokymasis ir papildomi užsiėmimai, apimantys privalomus ir laisvai pasirenkamus papildomus užsiėmimus. Individualus

mokymasis apima matematikos, lietuvių k. ir anglų k. mokymąsi pagal asmeninį ugdymosi planą. Mokinys pats renkasi, kada kokią temą mokysis, savarankiškai ją studijuoja, prireikus kreipiasi pagalbos į kitus mokinius ar mentorių. Įsivertinęs mokomuoju testu, mokinys informuoja mentorių apie pasirengimą atsiskaityti. Mentorius parenka tinkamą atsiskaitymo būdą ir sėkmingai atsiskaičius fiksuoja rezultatą asmeniniame mokinio mokymosi plane. Tarpdalykinio mokymosi dalis realizuojama per įgyvendinamus 6 projektus, į kuriuos integruojama istorija, gamtos mokslai ir kt. Projektinėje veikloje orientuojamasi į praktiką, pritaikomumą, mokymąsi už mokyklos ribų. Mokomasi individualiai ir kartu su kitais. Galutiniai projektų rezultatai pristatomi mentoriui, bendraklasiams, bendruomenei. Kaip privalomi papildomi užsiėmimai nurodomi muzika, dailė, orientavimosi sportas (vietoj kūno kultūros), informatika, teatras, robotika ir kt. Kaip laisvai pasirenkami papildomi dalykai nurodomi šachmatai, stalo tenisas, užsiėmimai smuiku ir pianinu pagal Suzuki metodą ir kt.

Mokykloje didelę dalį dienos vaikai praleidžia lauke – čia ne tik leidžiamos pertraukos, bet ir vyksta dalis pamokų. Mokyklos 10000 kv. m. teritorijoje sukurta turtinga infrastruktūra: futbolo aikštė, lauko klasė, mokyklinis daržas, pavėsinė, laipynės, sūpynės, takeliai važinėti dviračiais, riedučiais, paspirtukais, supiltas kalnelis, nuo kurio žiemos metu vaikai gali čiuožinėti rogutėmis, čiuožinėmis ir pan. Miškelis priešais mokyklą – dar viena mokyklos „klasė gamtoje“. Mokykloje gausu erdvių bei priemonių įvairiai veiklai ir žaidimams, pvz., staliaus dirbtuvės medžio drožybos užsiėmimams, „Legoteka“, kostiumai improvizuotoms inscenizacijoms rengti, šviesos stalai.

Mokslas mokykloje mokamas. Į ugdymo mokestį įskaičiuota:

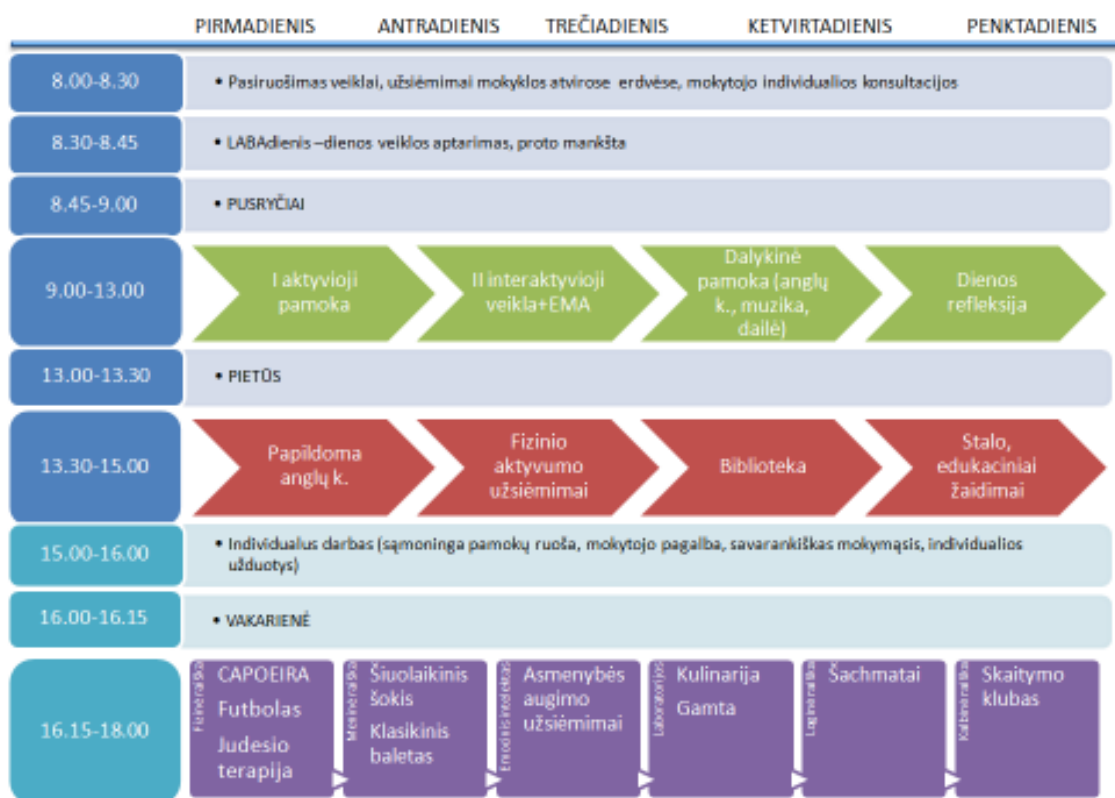
- ugdymas pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas Bendrąsias pradinio ir pagrindinio ugdymo programas;
- vaiko priežiūra darbo dienomis nuo 7.30 val. iki 18.30 val. (nuo rugsėjo 1 d. iki birželio 30 d.), pagrindinės mokyklos pakopoje vaiko priežiūra darbo dienomis nuo 8.00 val. iki 16.30 val.;
- anglų kalba kasdien (pagal CLIL ir „pasinėrimo į kalbą“ metodus);
- papildoma užsienio kalba;
- ugdymo planą papildantys mokomieji užsiėmimai: robotika, daržininkystė, kulinarija, šachmatai, orientavimosi sportas, teatras, futbolo klubas;
- ekskursijos ir edukacinės programos Vilniuje (išvykų po Lietuvą ir į užsienį mokesčiai derinami atskirai);
- kas savaitiniai asmeniniai pokalbiai su pasirinktu kuratoriumi, psichologo monitoringas;
- vaikų psichologo pagalba;

- tradicinės metinės mokyklos šventės: Saulės gojaus gimtadienis – bendruomenės diena, Kalėdų šventė, Užgavėnės, Vasario 16-oji, Kovo 11-oji, metų pabaigos šventė ir kt.

Už papildomus mokesčius mokiniai aprūpinami mokymo priemonėmis, gali eiti į papildomus pasirenkamuosius užsiėmimus, mokykloje teikiamos maitinimo (pusryčiai, pietūs, antrieji pietūs ir pavakariai), pavėžėjimo paslaugos.

Obuolio pradinė mokykla

Obuolio pradinė mokykla (b. d.) yra Kaune veikianti ugdymo įstaiga, įgyvendinanti turiningą ir visapusišką *visos dienos mokyklos* modelį. Mokykloje įgyvendinamos priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programos. Ugdymo procesas sudarytas iš dviejų dalių: formaliojo ugdymo (8.00–15.00 val.) ir neformaliojo ugdymo (15.00–18.00 val.) (žr. 3 pav.).

3 pav. Obuolio pradinės mokyklos ugdymo proceso struktūros schema

Formaliojo ugdymo procesas apima pasiruošimą pamokoms ir mokytojo individualių konsultacijų laiką; „Ryto ratą“ kuriame aptariama dienos veikla, išsikeliama tikslai ir atliekama proto mankšta; I aktyviąją – akademinę – pamoką, skirtą integruotų dalykų (pasaulio pažinimo, matematikos ir lietuvių kalbos) pažintinei bei teorinei veiklai; II interaktyviosios veiklos dalį, skirtą praktikai, taikant IT technologijas, interaktyvias pamokas

bei elektronines pratības; III dalykinę pamoką (anglų k., muzika, dailė ir technologijos, etika); dienos refleksijos dalį, kurią sudaro veiklos aptarimas bei naujų tikslų formavimas; IV patyriminę pamoką (papildoma anglų k., fizinio aktyvumo užsiėmimai lauke ir viduje, laikas bibliotekoje, stalo ir edukaciniai žaidimai). Mokykloje anglų k. mokomasi nuo priešmokyklinės klasės (dvi pamokos pagrindinės, dvi papildomos popietinėje veikloje). Antra kalba įvedama nuo antros klasės.

Neformalioji ugdymo dalis (nuo 15.00 val. iki 18.00 val.) apima individualų darbą ir laisvalaikio užsiėmimus. Individualus darbas skirtas pašalinti mokymosi spragas, tobulėti, ugdyti savarankiško mokymosi gebėjimus. Laisvalaikio užsiėmimais siekiama skatinti vaikus pasirinkti tai, kas juos domina ir skirti laiką savęs tobulinimui. Mokykloje vyksta capoeiros, futbolo, judesio terapijos, šiuolaikinio šokio, baleto, asmeninio augimo, šachmatų užsiėmimai, laboratorijos (gamtos, kulinarijos), skaitymo klubas. Iš anksto sudaromas savaitės veiklų tvarkaraštis, pagal kurį vaikai pasirenka ir dalyvauja vykstančiose užsiėmimuose.

Mokslas mokykloje mokamas. Atskirai mokama už formaliojo ir neformaliojo ugdymo dalį. Į formaliojo ugdymo dalies mokestį įskaičiuota: ugdymas pagal mokyklos programą; anglų k. mokymas (2 pagrindinės ir 2 papildomos pamokos), fizinio aktyvumo užsiėmimai; muzikos užsiėmimai; pirminės psichologo, logopedo ir kineziterapeuto konsultacijos; individualios mokytojo konsultacijos; meninės raiškos priemonės, išvykos Kauno mieste. Į popietinės veiklos (nuo 15.00 val. iki 18.00 val.) mokestį įskaičiuota individualus darbas su vaiku; capoeira; judesio terapija; futbolo treniruotės; šokių pamokos (šiuolaikinis, klasikinis baletas); šachmatų užsiėmimai; asmenybės augimo užsiėmimai; laboratorijos; skaitymo klubas. Atsižvelgiant į mėnesio projekto turinį, 2 kartus per mėnesį organizuojamos išvykos ir edukacinės patyriminės veiklos.

Mokinių atostogų metu pagal poreikį organizuojamos stovyklos, vasaros mėnesiais (birželį, liepą) organizuojamos teminės dienos stovyklos.

Mokykloje už papildomą mokestį teikiama maitinimo paslauga: pagal poreikį vaikai maitinami 3 kartus per dieną (pusryčiai, pietūs, vakarienė) ir pateikiami užkandžiai: vaisiai / daržovės (atsižvelgiant į sezoniskumą). Mokykloje taip pat teikiama pailgintos dienos grupės paslauga (nuo 13.30 val. iki 18.00 val.) vaikams, lankantiems kitas mokyklas, teikiamos muzikos, šokio, dailės terapijos paslaugos, pedagogo, kineziterapeuto, psichologo, logopedo, socialinio pedagogo konsultacijos, organizuojamos paskaitos / seminarai tėvams.

Vilniaus humanistinė mokykla

Viešoji įstaiga „Vilniaus humanistinė mokykla“, įsteigta 2015 m., savo veiklą grindžia Geros mokyklos koncepcija ir humanistinio ugdymo idėjomis ir principais (Vilniaus humanistinė mokykla, b. d.). Ugdymo procesas apima visą dieną (žr. 11 lent.).

11 lentelė. Vilniaus humanistinės mokyklos dienvietė

7.30–8.00	Atvykimas, mankšta
8.00–8.30	Pusryčiaujame drauge su visais, savaitės temos ir dienos plano aptarimas
8.30–12.00	Integruota ugdymo veikla (lietuvių k., matematika, pasaulio pažinimas, anglų kalba, rusų kalba). Skirtingomis dienomis: muzika, tylos ir susikaupimo užsiėmimai. Kiekvieną ketvirtadienį – baseinas.
12.00–13.00	Bendrystės pietūs
13.00–14.00	Laukas. Individualios konsultacijos – logopedas ir kt. Ugdymo veikla
14.00–16.00	Ugdymo veikla: vaikų jogos, teatro, gamtos laboratorijos, šokio, narsos ir ištvermės, meno terapijos užsiėmimai.
16.00–18.00	Bendrystės pavakariai, dienos aptarimas, laisvas žaidimas

Mokykla vadovaujasi priešmokyklinio ir pradinio ugdymo bendrosiomis programomis, mokyklos pedagogai ugdymo turinį papildo, pagilina ir praplečia žiniomis ir veiklomis, kurios atitinka humanistinio ugdymo idėjas. Pasaulio pažinimo kursas mokykloje vadinamas Pasaulio harmonijos pamokų kursu ir realizuojamas per tris savaitines pamokas – Mažąją ekspediciją, Pamoką apie gamtą ir Mokslo laboratoriją. Mažosios ekspedicijos metu tyrinėjamos uolienos, mineralai, Žemės ir gyvybės istorija, važiuojama mokytis į Gamtos tyrimų centro Mineralų muziejų. Pamokose apie gamtą mokomasi pažinti augalus, gyvūnus, kraštovaizdį, visatą. Mokslo laboratorijoje susipažįstama su mokslo pasauliu, atradimais, sąmoningą tarnystę žmonijos gerovei. Vaikai skatinami eksperimentuoti, rengti pranešimus, organizuoti konferencijas. Mokykloje mokomasi dviejų užsienio kalbų. Meninis ugdymas apima muzikos, dailės, šokio ir teatro pamokas. Dorinio ugdymo atitikmuo yra narsos ir ištvermės pamokos, kurios apima fizinį ir psichologinį pasirengimą, skirtą ugdytis tokioms savybėms kaip drąsa, vikrumas, ištvermė, atjauta. Kūno kultūros pamokos organizuojamos netradiciškai. Kiekviena diena pradedama ryto mankšta (penkiais Tibeto pratimais), kartą per savaitę vaikai mankština su profesionalia kineziterapeute, kartą per savaitę pamokos vyksta baseine. Mokykloje du kartus per savaitę vyksta 20–30 min. tylos ir susikaupimo pamokos,

kurio metu mokomasi dėmesingo įsisąmoninimo (angl. *mindfulness*). Kartą per savaitę vyksta mokytis į Vilniuje prieinamas edukacines erdves. Organizuojant išvyką siekiama, kad mokiniai giliau pažintų savaitės temą ir ugdytųsi pasaulio integralumo supratimą.

Mokslas mokykloje mokamas. Mokestis mokamas už ugdymą visą dieną. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mėnesiniam mokesčiui taikoma 100 Eur. kompensacija pagal Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimą. Mokykloje už papildomą mokestį teikiama maitinimo paslauga. Valgymas mokykloje suprantamas kaip yra bendrystės išgyvenimas, todėl valgo kartu visa mokykloje esanti bendruomenės dalis. Valgoma tris kartus: pusryčiai, pietūs ir pavakariai. Mokykloje tiekiamas vegetariškas maistas.

Šv. Juozapo mokykla

Viešoji įstaiga „Šv. Juozapo mokykla“ yra privati mokykla, kurios steigėjai yra Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacija (religinė bendruomenė) bei asociacija „Šv. Juozapo šeimos“ (Šv. Juozapo mokykla, b. d.). Mokyklos veikla grindžiama katalikiško ugdymo sistemos samprata. Pristatydama veiklos modelio inovatyvumą mokykla akcentuoja siekį kurti modelį mokyklos, turinčios pakankamai laiko žmogui, t. y. „neskubančios mokyklos“ modelį. Ugdymo procesas organizuojamas visą darbo dieną, siekiant sudaryti tinkamas sąlygas mokymuisi, bendravimui, poilsiui, žaidimams ir kūrybinei veiklai. Mokykloje siekiama formalųjį ir neformalųjį ugdymą integruoti į visuminį ugdymo procesą, žadinantį vaiko protą, brandinantį poreikį ieškoti tiesos, domėtis mokslu, atrasti jo prasmę, kurti.

Mokykla pradėjo veiklą 2011 m. kaip pradinė mokykla. Šiuo metu joje mokosi 1–6 kl. mokiniai. *Visos dienos mokykla* (ilgoji) apima pradinės klasės. *Visos dienos mokyklos* principai pradedami taikyti ir pagrindinės mokyklos klasėse, tačiau šiuo metu *visos dienos mokykla* 5–6 kl. mokiniams neprivaloma.

Visos dienos mokyklos koncepcija pradėta taikyti nuo pat mokyklos įkūrimo 2011 m. Ryte prieš pamokas vyksta bendras susitikimas „Ryto ratas“, malda, pokalbiai, ryto arbata. Po to vyksta pagrindinės pamokos, jų laiką individualiai bei atidžiai reguliuoja kiekvienos klasės mokytojas. Apie 12.00 val. ilgoji pietų pertrauka, žaidimai lauke. Vėliau laikas skirtas integruotai projektinei veiklai, neformaliajam ugdymui, savarankiškam mokymuisi. 16.00 val. po pavakarių mokiniai gali išvykti į namus, tačiau apie 80 proc. jų lieka mokykloje iki 17.30 val.

Mokykloje be privalomų bendrojo ugdymo dalykų mokiniams yra privalomi teatras, choras, papildomos anglų k., dailės, muzikos valandos. Aktyviai veikia vertybių ugdymo programos, organizuojamos privalomos stovyklos, rekolekcijos, refleksijos dienos (kartą per

mėnesį). Mokiniam siūloma ir pasirenkamųjų dalykų: muzikavimo įvairiais instrumentais, sporto šakų, šachmatų, fotografijos užsiėmimai.

Mokyklos integralią ugdymo aplinką aktyviai bendradarbiaudami kuria klasių mokytojai, popietinės veiklos auklėtojai, įvairių dalykų specialistai: muzikantai, dailininkai, keramikai, sportininkai, užsienio kalbų specialistai. Padeda spec. pedagogas, psichologas.

Mokyklos veikla finansuojama iš trijų šaltinių: valstybės biudžeto (mokinio krepšelis, aplinkos lėšos, projektinė veikla), tėvų įmokos, privačių rėmėjų parama.

2015 m. šv. Juozapo mokyklos 4 kl. mokiniai dalyvavo Nacionalinio egzaminų centro vykdomame Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime. Mokyklos mokinių pasiekimai buvo aukštesni už šalies vidurkį, ypač aukšti buvo skaitymo rezultatai.

Mokykla sulaukia didelio šeimų susidomėjimo. Kiekvienais metais į pirmas klases mokykla gali priimti tik 1 iš 4–5 norinčių. Mokyklos veiklą riboja realus patalpų, skirtų ugdymui, trūkumas. Stinga mokyklos principus bei veiklos kryptį atitinkančių kvalifikacijos kėlimo seminarų, renginių. Siekdama išlaikyti finansinį mokyklos prieinamumą, t. y. nedidinti esamo mokesčio už mokslą, mokykla turi intensyviai rūpintis finansinių išteklių paieška.

Melkio pradinė mokykla

Mokykla yra privati bendruomenės įkurta mokykla, kurioje įgyvendinama pradinio ugdymo programa. Mokyklos filosofija grindžiama permakultūros idėjomis, akcentuojančiomis darnų gamtos ir žmogaus, apsirūpinančio maistu, energija bei patenkinančio kitus materialius ir nematerialius poreikius, santykį, praktikuojamas ekosistemų negriaunantis gyvenimo būdas mažose ekologinėse gyvenvietėse, kur viskas susidėlioja į beatliekį uždara ekosisteminių ciklą (Melkio mokykla, b. d.). Mokykloje siekiama šias idėjas perteikti augančiai kartai. Melkio mokykloje vaikams suteikiama galimybė pamatyti ir patiems išbandyti tokį gyvenimo būdą statant mokyklą, planuojant ir kuriant kraštovaizdį, auginant miško sodą, kraterinį daržą ir kt.

Melkio mokykloje ugdymo procesas pirmadieniais–ketvirtadieniais trunka nuo 9.00 val. iki 16.00 val., o penktadieniais – nuo 9.00 val. iki 14.00 val. (žr. 12 lent.). Pamokų vietą (viduje ar lauke) bei trukmę lemia mokytojas atsižvelgdamas į tos dienos temą bei bendrą nusiteikimą.

12 lentelė. Melkio pradinės mokyklos dienotvarkė

9.00	Ryto mankšta. Mokiniai kartu su mokytojais bėga krosą ir maudosi tvenkinyje.
9.40–9.50	Arbata, lengvi užkandžiai.
9.50–10.10	Dienos planavimas, išpūdžių pasidalinimas, komandiniai, koncentracijos žaidimai.
10.15–11.00	Matematikos ar lietuvių, anglų, rusų kalbų užsiėmimas.
11.00–11.45	Meninės veiklos užsiėmimas – dailė, muzika, darbeliai ar teatras.
12.00–12.45	Matematikos ar lietuvių, anglų, rusų kalbų užsiėmimas.
12.45–13.00	Skaitymai (mokytojas skaito vaikams pasakas ar kitus literatūros kūrinius).
13.00–13.30	Pietūs.
13.30–14.30	Užsiėmimai lauke: gamtos pažinimas, etika / tikyba, projektinė veikla, „gerasis darbelis“ (savanoriška veikla bendruomenės narių namuose ar kitur).
14.30–15.00	Savarankiškos užduotys. Savaitės pradžioje vaikai gauna individualias mokytojų sudarytas užduotis atsižvelgiant į kiekvieno vaiko asmeninį poreikį bei augimą. Šis laikas skirtas savarankiškomis užduotims atlikti. Jo metu vaikai gali patys pasirinkti, kurias užduotis nori atlikti pirmiausia, gali konsultuotis tarpusavyje ar su mokytoju. Savaitės pabaigoje vaikai šias užduotis aptaria su mokytoju bei kartu planuoja, ko norėtų mokytis, ką tobulinti toliau.
15.15–16.00	Neformalusis ugdymas – Šaolino Ušu treniruotės, folkloro ansamblis, šokiai.
16.00–16.30	Laukiama tėvelių, važiuojama namo.

Mokinių tėvai moka tam tikrą mokestį, kuris yra žymiai mažesnis nei kitose privačiose mokyklose. Tėvai daug prisideda tvarkant fizinę aplinką ir organizuojant ugdymo procesą. Mokykloje planuojama teikti pavėžėjimo paslaugą iš Vilniaus į mokyklą ir atgal.

Valstybinėse mokyklose *visos dienos mokyklos* praktikos labai retos. Tokiomis mokyklomis galbūt galima laikyti kryptingo meninio ugdymo programas įgyvendinančias mokyklas. Tokių mokyklų ugdymo planuose daugiau laiko skiriama meninio ugdymo dalykams, ugdymo tikslai realizuojami siekiant sistemingos formaliojo ir neformaliojo švietimo užsiėmimų dermės. Vienose mokyklose programoms įgyvendinti naudojamos ugdymo planuose numatytos neformaliojo švietimo valandos ir valandos, skirtos mokinio ugdymo poreikiams tenkinti. Kitose mokyklose už ugdymo įstaigų teikiamas paslaugas mokinių tėvai moka savivaldybės nustatytą mokestį.

Klaipėdos Vydūno gimnazija (b. d.) bene vienintelė iš tokio tipo mokyklų save pristato kaip visos dienos estetinės pakraipos mokyklos modelį įgyvendinančią ugdymo įstaigą. Mokykla savo veiklą grindžia netradicinio ugdymo koncepcija ir įgyvendina Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla sampratos (2012) elementus. Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla paskirtis – padėti mokiniams kartu su pradiniu, pagrindiniu ir

viduriniu išsilavinimu įgyti kultūrinių ir meninių kompetencijų, perimti humanistines vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą. Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla sampratos elementai įgyvendinami integruojant meninio ugdymo ir kultūrinio ugdymo programas. Siekiama, kad mokiniai galėtų užsiimti prasminga veikla visą darbo dieną. Gimnazijos ugdymo planuose, priklausomai nuo krypties ir ugdymo programos, daugiau valandų skiriama menų dalykams (pvz., antroje muzikinio ugdymo pakraipos klasėje viena valanda skiriama šokiui, dvi valandos dailei ir technologijoms, dvi valandos muzikai, viena valanda teatrui. Į tvarkaraštį įtraukiami ir neformaliojo švietimo užsiėmimai, integruoti į kryptingo meninio ugdymo programas (pvz., antroje muzikinio ugdymo pakraipos klasėje į tvarkaraštį ir ugdymo planą įraukti choro, ir liaudies kūrybos užsiėmimai).

Pradinių klasių mokiniams ugdymo procesas gimnazijoje įprastai trunka iki 16.30 val. Vyresniųjų klasių mokiniams privalomų valandų skaičius yra daug mažesnis, jie turi daugiau galimybių rinktis, tačiau neformaliojo švietimo užsiėmimų pasiūla ir jiems sudaro galimybę likti veiklose iki 16.30 val. Meninio ugdymo ir kultūrinio ugdymo programoms įgyvendinti naudojamos valandos, skirtos mokinio poreikiams tenkinti, neformaliojo švietimo valandos. Taip pat šioms programoms įgyvendinti naudojamas ir savivaldybės nustatyto tėvų mokesčio lėšos.

Lietuvoje esama bandymų kurti *visos dienos mokyklos* praktiką ir gimnazijoje siekiant gerinti mokinių pasiekimus. Tokios patirties turi **Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazija** (b. d.), kuri yra susipažinusi su *visos dienos mokyklos* praktikomis Vokietijoje. Taip pat vystydami projekto veiklas projekto įgyvendintojai rėmėsi H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija. Gimnazijoje 2014–2015 ir 2015–2016 m. m. įgyvendintas projektas „Visos dienos mokykla“. Projekte dalyvavo dvi pirmosios gimnazijos klasės. Į Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnaziją priimami mokiniai iš įvairių Kauno mokyklų, netaikant griežtos mokinių atrankos. Jų gebėjimai bei lūkesčiai yra įvairūs, jie atvyksta iš įvairių socialinių aplinkų. Projektu „Visos dienos mokykla“ siekta sudaryti galimybę pirmųjų gimnazijos klasių mokiniams per formalųjį ugdymą ir neformalųjį švietimą lavinti įvairius gebėjimus, teikti jiems pagalbą mokymosi pasiekimams gerinti.

Už „Visos dienos mokyklos“ projekto veiklą organizavimą buvo atsakingos klasių auklėtojos. Viena iš jų buvo paskirta projekto koordinatoriumi. Auklėtojos tyrė mokinių ir jų tėvų poreikius, kartu su gimnazijos vadovais sudarė popamokinės dalies užsiėmimų planą, tvarkaraštį, būrė mokytojų, kurie teikė dalykines konsultacijas ir vedė neformaliojo švietimo užsiėmimus, komandą ir koordinavo jos veiklą, atliko apklausas apie įgyvendintų veiklų veiksmingumą. Veiklų įgyvendinimo priežiūrą atlikti padėjo direktoriaus pavaduotojas ugdymui.

„Visos dienos mokyklos“ projektą sudarė du etapai, kiekviename etape buvo įgyvendinami skirtingi uždaviniai. Pirmojo etapo pagrindinis uždavinys – mokymosi spragų šalinimas, 3-iosios užsienio kalbos mokymasis ir socialinių įgūdžių formavimas. Mokymosi pasiekimams gerinti ir mokymosi spragoms šalinti per savaitę buvo skiriama viena matematikos pamoka, po vieną lietuvių k. ir anglų k. konsultaciją, viena vokiečių, kaip trečiosios užsienio kalbos, pamoka. Vieną kartą per savaitę vyko socialinių įgūdžių formavimo užsiėmimai. Mokiniai mokykloje realiai būdavo iki 16.00 val.

Visą laikotarpį buvo fiksuojamas mokinių lankomumas ir stebima pažanga (žr. 13 lent.).

13 lentelė. Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazijos „Visos dienos mokyklos“ projekto veiklų lankomumo ir mokinių pažangos stebėjimo forma

Mokinio (ės) individualus konsultacijų lankomumo ir pažangos lapas												
Vardas, pavardė	Matematika		Lietuvių kalba		Anglų kalba		Vokiečių kalba		Socialiniai i įgūdžiai		Iš viso	
	vyko	praleido	vyko	praleido	vyko	praleido	vyko	praleido	vyko	praleido	vyko	praleido
Sausis												
Vasaris												
Kovas												
Balandis												
Gegužė												
Lūkesčiai dalyko (ką noriu pasiekti?)												
Problemų (mokinys)												
Problemų (mokinys)												
Išvados po pusmečio (mokinys)												
Išvados po pusmečio (mokytoja)												

Etapui pasibaigus buvo analizuojami rezultatai, daromos išvados, planuojamas ir įgyvendinamas antrasis etapas, kurio tikslas – daugiau dėmesio skirti visų intelekto formų ugdymui, tam pasitelkiant neformalųjį ugdymą. Mokiniai turėjo pasirinkti ne mažiau kaip du neformaliojo švietimo užsiėmimus. Atlikus antrojo etapo apibendrinimą ir išryškėjus poreikiui, dešimtoje klasėje mokiniams buvo papildomai paskirta viena fizikos pamoka.

Gimnazijos vykdyto projekto „Visos dienos mokykla“ veiklos buvo finansuojamos iš mokinio krepšelio lėšų. Visus užsiėmimus vedė gimnazijos mokytojai, specialiai projekto

veikloms specialistai nebuvo samdomi. Mokiniams buvo sudaryta galimybė maitintis mokyklos valgykloje. Dažniausiai projekto veiklos vykdavo nuo 15.00 val. Mokiniai pagal poreikį turėjo galimybę pavalgyti gimnazijos valgykloje po šešių ar / ir po septynių pamokų (14.35 val.) šilto maisto arba atsigerti arbatos, sulčių ir užkasti. Švietimo pagalbos specialistai – socialinis pedagogas, psichologas – projekto veiklos dienomis (3 kartus per savaitę) gimnazijoje dirbdavo iki 15.30 val. ar 16.00 val., taip buvo sudaryta galimybė konsultotis tiek mokiniams, tiek mokytojams.

Aptardami projekto rezultatus projekto įgyvendintojai nurodo, kad pagerėjo projekte dalyvavusių mokinių lietuvių kalbos ir matematikos pasiekimai. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad mokiniai noriai mokėsi vokiečių kalbos, dešimt mokinių dalyvavo ir dar dalyvaus tarptautiniuose projektuose Vokietijoje. Projekto įgyvendintojai atkreipė dėmesį, kad projekto metu mokiniai aktyviau naudojosi gimnazijos biblioteka-informaciniu centru. Kaip tobulintinos sritys nurodomos lankomumo rodiklių gerinimas (apibendrinus teiktų konsultacijų lankomumo rezultatus, išryškėjo, kad jomis naudojosi apie 60 proc. mokinių). Antrojo pusmečio neformalių ugdymo veiklų pasirinkimai buvo gana įvairūs, apimantys muzikos, dailės, šokio ir sporto sritis, tačiau mokiniai ne itin aktyviai dalyvavo pasiūlytose neformaliojo švietimo veiklose.

Šį projektą mokyklos bendruomenė laiko gimnazijos pagalbos mokiniui ir šeimai sėkmės istorijos gera pradžia. Dėl mokykloje vykusių pokyčių „Visos dienos mokyklos“ projekto veiklos 2016–2017 mokslo metais nebuvo įgyvendinamos, nuo 2017–2018 mokslo metų jas planuojama atnaujinti. Jos bus finansuojamos iš mokinio krepšelio lėšų. Mokiniams numatoma sudaryti galimybę pavalgyti iki 15.00 val. dirbančioje mokyklos valgykloje.

Apibendrinant peržvelgtas esamas *visos dienos mokyklos* praktikas galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra skirtingų modelių, kurie iš esmės susiję su poreikių, siejamų su *visos dienos mokyklos* idėja, tenkinimu.

Kai kurios praktikos (pailginta dienos grupė, mokinių užimtumo klubai, vaikų dienos centrai), nors ir nelaikytinos *visos dienos mokykla*, turi tam tikrų *visos dienos mokyklos* bruožų: juose vaikai prižiūrimi ir ugdomi ilgesnę dienos dalį, iki darbo dienos pabaigos, prireikus teikiama švietimo pagalba, teikiamos mokamos (pailgintos dienos grupės atveju) ar nemokamos (vaikų dienos centrų atveju) maitinimo paslaugos. Vaikų dienos centrų veikla skirta socialinei atskirčiai mažinti, mokinių užimtumo klubai orientuoti į formaliojo ir neformaliojo švietimo dermės užtikrinimą, pasiekimų gerinimą. Tačiau ir pailgintos dienos grupės, ir užimtumo klubų, ir vaikų dienos centrų lankymas nėra privalomas, todėl šių

praktikų atveju sunku įgyvendinti nuoseklias ugdymo programas, jų poveikį patiria tik dalis mokinių.

Kai kuriose ugdymo įstaigose, dažniausiai nevalstybinėse, įgyvendinamas *visos dienos mokyklos* modelis. Tokio modelio pasirinkimas susijęs su tam tikros ugdymo idėjos įgyvendinimu. Tokiose mokyklose ugdymo planai plečiami priklausomai nuo pasirinktos ugdymo idėjos daugiau laiko skiriant tipiškiems dalykams ir kaip privalomus įtraukiant savitus dalykus ir veiklas. *Visos dienos mokyklose* siekiama ugdymo proceso integralumo apgalvojant formaliojo ir neformaliojo švietimo, dalykinio mokymosi ir projektinės, pažintinės, kūrybinės veiklos sąsajas, ugdymo procesą organizuojant teminiu principu. Organizuojant ugdymosi procesą mokymasis intensyvinamas, ilginamos mokymosi sesijos, skiriama daugiau laiko poilsiui, fiziniam aktyvumui, buvimui lauke. Privalomoji dalis dažnai tunka iki 16.00 val., vėliau teikiamos priežiūros paslaugos ir siūlomi neformaliojo švietimo užsiėmimai (panašiai kaip ir pailgintos dienos grupės atveju). Ugdymo įstaigose teikiamos mokamos maitinimo paslaugos. Mokslas tokiose ugdymo įstaigose mokamas. Tokių įstaigų Lietuvoje nėra daug.

3. ŠVIETIMO, SVEIKATOS, SOCIALINIŲ IR KULTŪROS PASLAUGŲ VISOS DIENOS MOKYKLOJE POREIKIS BEI PRIEINAMUMAS

Pailginus bendrojo ugdymo mokyklos darbo valandas iki visos dienos, mokyklai atsiranda galimybės teikti papildomas švietimo, sveikatos, socialines ir kultūros paslaugas. Siekiant nustatyti, koks yra švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų *visos dienos mokykloje* poreikis, atlikta tėvų apklausa. Apklausoje taip pat norėta išsiaiškinti, ar, tėvų nuomone, *visos dienos mokykla* yra reikalinga ir, jei reikalinga, kaip galėtų būti organizuojamas jos darbas.

2.4.1. TĖVŲ APKLAUSOS METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

Duomenų rinkimo instrumentas. Tėvų apklausai atlikti pasirinktas klausimynas raštu. Klausimynu norėta išsiaiškinti *visos dienos mokyklos* sampratą, paskirtį, tikslinę grupę, organizavimo modelius, trukmę, finansavimą, paslaugų poreikį. Klausimyno struktūra pateikta 14 lentelėje.

14 lentelė. Klausimyno tėvams struktūra

Struktūrinės dalys	Klausimų temos	Klausimuose liečiami aspektai
Demografiniai klausimai (D1-D11)	Klausimai, padedantys surinkti įvairių socialinių ir ekonominių sluoksnių tėvus, atstovaujančius įvairioms Lietuvos teritorijoms	Gyvenamoji apskritis, gyvenamosios vietovės tipas, lytis, amžius, išsilavinimas, pajamos
	Klausimai, padedantys surinkti įvairių mokyklų patirtis turinčius tėvus	Kuriose klasėse mokosi vaikai, mokyklos vietovės tipas, privati ar valstybinė mokykla, mokyklos trukmė, ar vaikai lanko neformaliojo švietimo užsiėmimus
Visos dienos mokyklos poreikis ir jos organizacinis modelis (M1-M8)	Klausimai apie <i>visos dienos mokyklos</i> poreikį	Kokioms tikslinėms grupėms <i>visos dienos mokykla</i> būtų reikalinga, ar ji turėtų būti privaloma, ar pasirenkama
	Klausimai apie <i>visos dienos mokyklos</i> organizacinį modelį	<i>Visos dienos mokyklos</i> darbo pradžia ir pabaiga, mokyklos darbo modelis, finansavimas, sąlygos mokiniams
Visos dienos mokyklos paslaugos (Š1-Š3, SV1, K1, SO1, SP1, T1)	Klausimai apie švietimo paslaugas	Papildomos pamokos, neformaliojo švietimo būreliai, įvairios švietimo galimybės, ugdymo proceso išdėliojimas

	Klausimai apie sveikos gyvensenos paslaugas	Sąlygos sveikai gyventi ir ugdytis sveiką gyvenimo būdą
	Klausimai apie kultūros paslaugas	Sąlygos lankytis ir dalyvauti kultūros renginiuose
	Klausimai apie socialines paslaugas	Užimtumas, maitinimas, prevencijos veikla, sąlygos žaisti
	Klausimai apie paslaugas specifinių grupių mokiniams	Paslaugos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, gabiems mokiniams
	Klausimai apie paslaugas mokinių tėvams	Tėvystės ir socialinių įgūdžių ugdymas, konsultavimas, specialistų konsultacijos, savipagalbos grupės, tėvų dalyvavimas mokymo procese
Atviras klausimas (P1)		Pastabos ir pasiūlymai <i>visos dienos mokyklos</i> idėjai

Demografiniai klausimai ir *visos dienos mokyklos* poreikio bei jos organizacinio modelio klausimai yra pasirenkamojo atsakymo tipo su vienu ar keliai pasirinkimais arba trumpo atsakymo tipo. *Visos dienos mokyklos* paslaugų klausimai yra Likert'o skalės tipo su penkiais pasirenkamaisiais pritarimo-nepritario atsakymais. Atvirojo klausimo atsakymo ilgis nebuvo ribojamas.

Klausimynas pateiktas elektroniniu formatu internete.

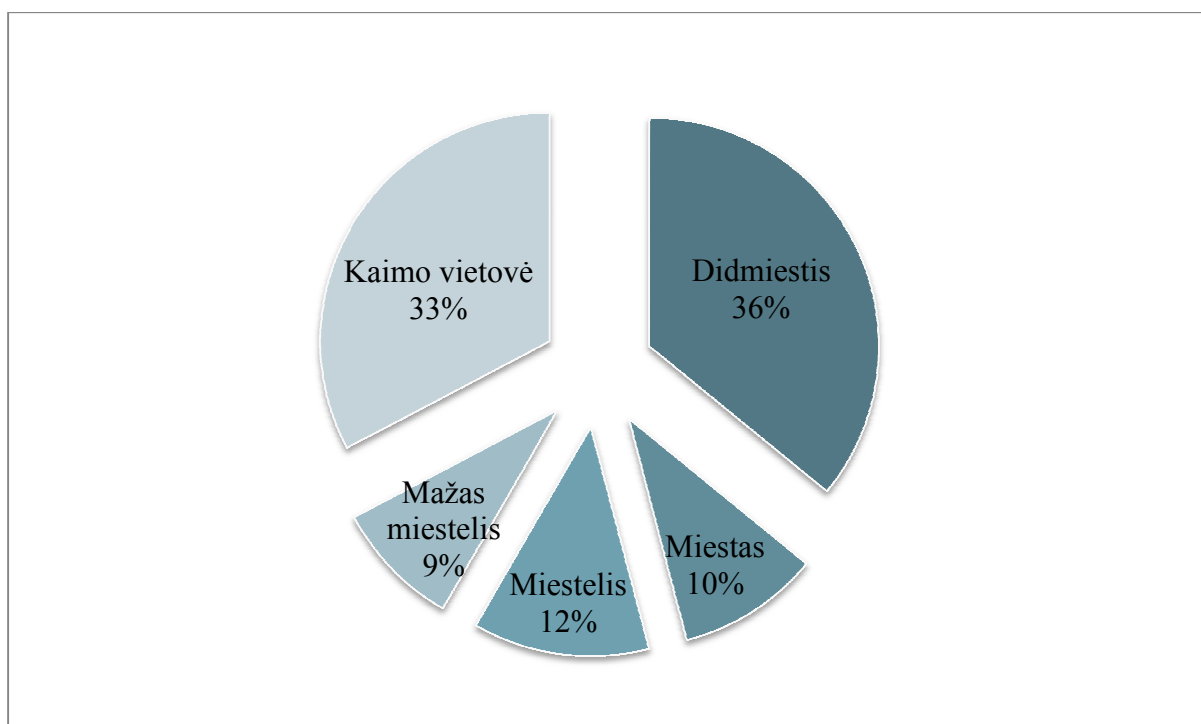
Tyrimo imtis. Tyrimo populiaciją sudarė tėvai, turintys mokyklinio amžiaus vaikus. Tyrime iš viso dalyvavo 1615 respondentų iš visų 10-ies Lietuvos regionų. Populiacijai atspindėti imtis sudaryta dviem sluoksniais: pagal regionus ir vietovės tipus (miestas-kaimas). Siekiant imties reprezentatyvumo apskaičiuoti svoriai, kuriais atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus proporcijas miestuose ir kaimuose kiekvienoje apskrityje atskirai (žr. 15 lentelę). Gyventojų skaičius atitinka 2016 m. Lietuvos gyventojų skaičių.

15 lentelė. Gyventojų skaičius, imties svoriai ir imties dydžiai

Apskritis	Vietovės tipas	Gyventojų skaičius	Gyventojų skaičiaus proporcija	Imties svoris	Imties dydis
Alytaus	Miestuose	84362	0,03	0,129579684	47
Alytaus	Kaimuose	60747	0,02	0,424547495	34
Kauno	Miestuose	403092	0,14	1,001643311	225
Kauno	Kaimuose	174266	0,06	1,173886221	97
Klaipėdos	Miestuose	231111	0,08	3,151578974	129
Klaipėdos	Kaimuose	93507	0,03	10,4559995	52

Marijampolės	Miestuose	73342	0,03	0,872461608	41
Marijampolės	Kaimuose	75735	0,03	2,490801639	42
Panevėžio	Miestuose	137800	0,05	1,751007376	77
Panevėžio	Kaimuose	93201	0,03	4,342409344	52
Šiaulių	Miestuose	173729	0,06	1,079247981	97
Šiaulių	Kaimuose	102600	0,04	6,373768503	57
Tauragės	Miestuose	43158	0,01	0,171132948	24
Tauragės	Kaimuose	58042	0,02	0,901428537	32
Telšių	Miestuose	84574	0,03	0,775172703	47
Telšių	Kaimuose	56719	0,02	5,285289119	32
Utenos	Miestuose	76886	0,03	1,131240917	43
Utenos	Kaimuose	60307	0,02	1,605609261	34
Vilniaus	Miestuose	635174	0,22	1,355447983	355
Vilniaus	Kaimuose	170206	0,06	2,883715156	95
IŠ VISO:		2888558	1		1615

Pritaikius imties svorius respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą išsidėsto taip, kaip pavaizduota 4 paveiksle. Didmiesčių, miestų-miestelių ir kaimo vietovių gyventojai sudaro maždaug po trečdalį visos imties.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamosios vietovės tipą

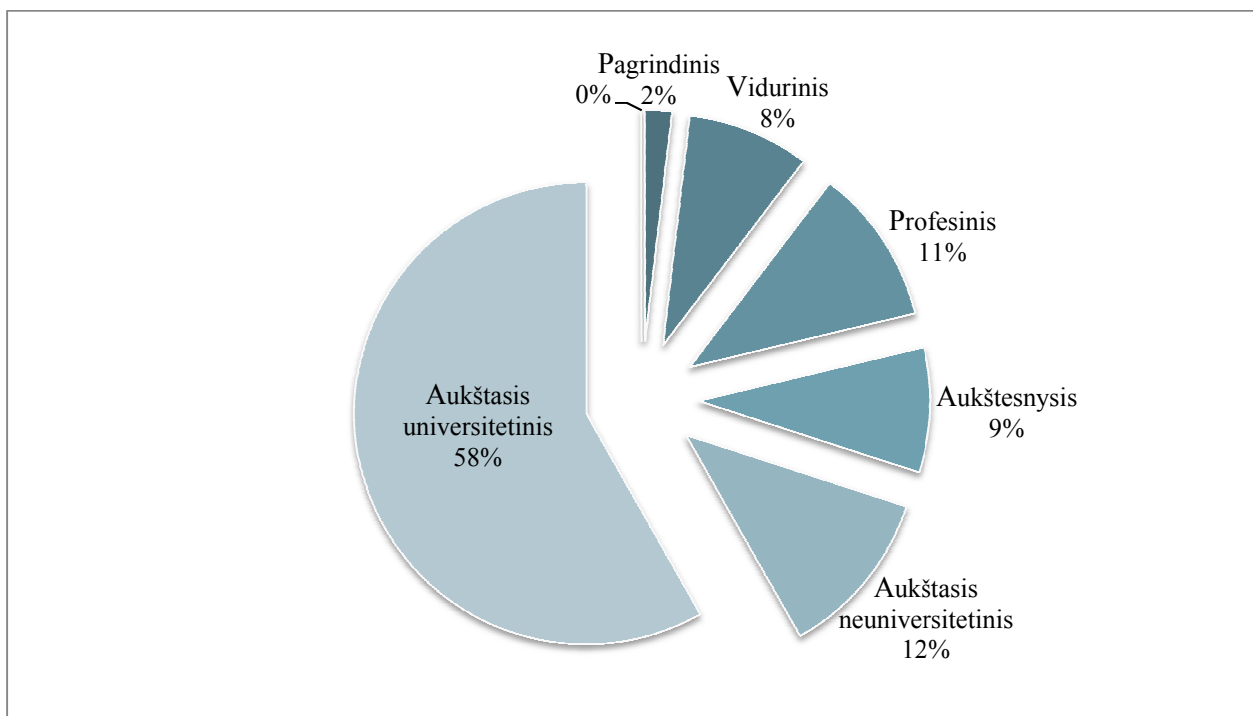
Duomenų analizės metodai. Tyrimo duomenys analizuoti aprašomosios statistikos būdu, rezultatai pateikti grafiškai. Statistiniam reikšmingumui apskaičiuoti naudotas χ^2

požymių homogeniškumo kriterijus ir neparametriniai testai: Mann-Whitney kriterijus, skirtas dviejų nepriklausomų imčių skirstinių palyginimui, ir Kruskal-Wallis kriterijus, skirtas trijų ir daugiau nepriklausomų imčių skirstinių palyginimui, kai kintamieji yra ranginiai. Duomenų analizė atlikta IBM SPSS24 programiniu paketu, grafikai braižyti Excel programiniu paketu.

2.4.2. TYRIMO DALYVIŲ CHARAKTERISTIKOS

Didžioji dauguma tyrimo dalyvių buvo mamos arba globėjos (91,3 proc.). Respondentų amžiaus vidurkis – 38,5 metai (standartinis nuokrypis – 6,1).

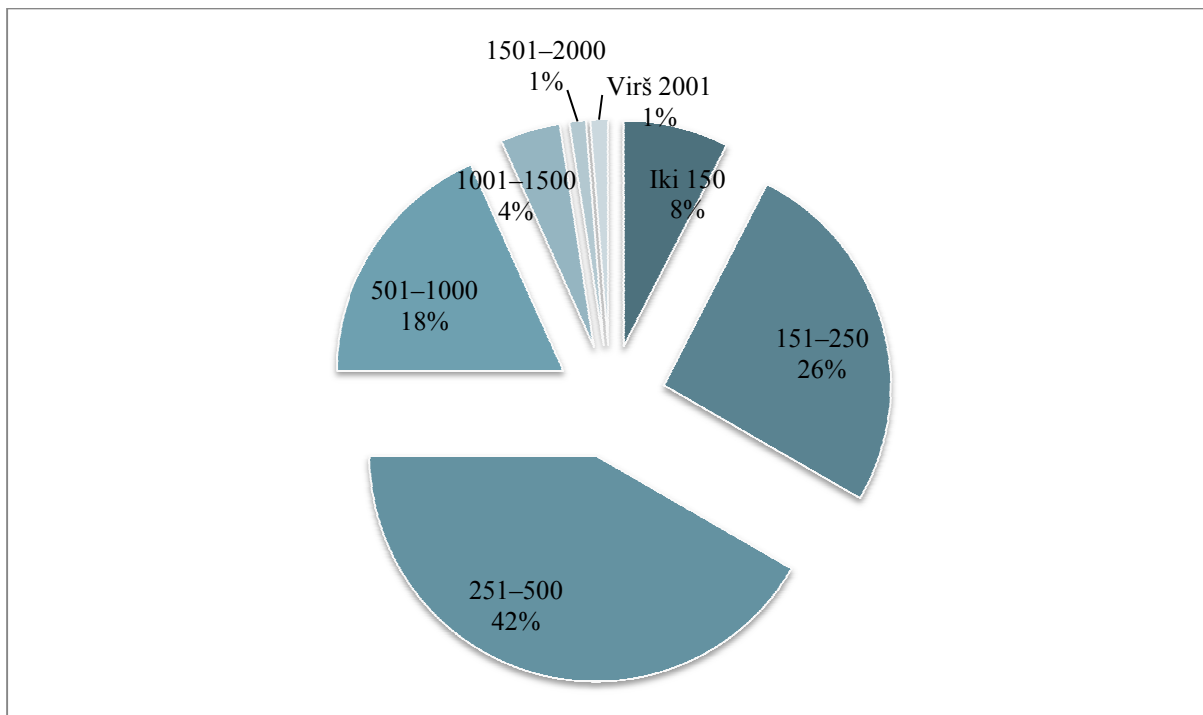
Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą pavaizduotas 5 paveiksle. Kaip matyti, tyrime dalyvavo įvairaus išsilavinimo atstovai, nors vyravo aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys asmenys. Kadangi tyrime dalyvavo jaunesni suaugusieji bei daugiausia moterys, tuo galima būtų paaiškinti, kad didesnė dalis turi universitetinį išsilavinimą.

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal pajamas matyti, kad tyrime dalyvavo įvairias pajamas uždirbantys tėvai, tačiau beveik pusė dalyvių atstovavo ekonominei grupei, kurioje vienam šeimos nariui tenka nuo 251 iki 500 Eur per mėnesį (41,7 proc.) (žr. 6 pav.). Apie ketvirtadalis dalyvių atstovavo ekonominei grupei, kurioje vienam šeimos nariui tenka

nuo 150 iki 250 Eur per mėnesį (25,8 proc.), ir beveik penktadalis – nuo 501 iki 1000 Eur per mėnesį (18,3 proc.). Kitų ekonominių grupių atstovų tyrime dalyvavo mažiau.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pajamas vienam šeimos nariui per mėnesį (proc.)

Dalyvauti tyrime norėta pakviesti tėvus, turinčius įvairių mokyklų patirtis. 5 lentelėje pateikti duomenys apie tyrimo dalyvių vaikų lankomų mokyklų tipus. Iš lentelės matyti, kad dauguma respondentų vaikų lanko 1–4 ir / arba 5–8 kl. (atitinkamai 57,8 ir 40,3 proc.), tačiau tyrime dalyvavo ir nemažas skaičius tėvų, turinčių vyresnius arba jaunesnius vaikus. 7,9 proc. respondentų savo vaikus leidžia į privačias mokyklas, dauguma jų yra iš didmiesčių (net 85,8 proc. iš visų, leidžiančiųjų į privačias mokyklas). Dalyviai, kurių vaikai mokosi privačiose mokyklose, šiam tyrimui yra svarbūs, nes atstovauja patirčiai, kuri gali glaudžiau sietis su kuriamos *visos dienos mokyklos* idėja. Taip pat šiam tyrimui svarbūs dalyviai, kurių vaikai lanko įvairios trukmės mokyklas. Daugiausiai respondentų atsakė, kad jų vaikai lanko įprastos trukmės mokyklą (67,7 proc.), nemažai respondentų vaikų lanko įprastinės dienos mokyklą su pailgintos dienos grupe (27,9 proc.). Pavyko rasti tyrimo dalyvių, kurių vaikai jau dabar turi *visos dienos mokyklos* patirtį (8,4 proc.) arba labai panašią į *visos dienos mokyklos* patirtį – specialiosios sporto, muzikos ar pan. mokyklos ir specialiosios mokyklos, skirtos specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams (iš viso 6,7 proc.). Be skirtingų mokyklų tipų, buvo svarbu tyrimui rasti tėvų, kurių vaikai lanko arba nelanko neformaliojo švietimo užsiėmimus / būrelius, ir jei lanko, lanko juos mokykloje ar už mokyklos ribų. Remiantis respondentų atsakymais matyti, kad tyrime dalyvavo įvairios patirties tėvai: dauguma tokių,

kurių vaikai lanko arba lankė neformaliojo švietimo užsiėmimus / būrelius mokykloje arba už mokyklos ribų (atitinkamai 57,2 ir 59,8 proc.). Be to, dalyvavo ir tokių tėvų, kurių vaikai, nors dabar būrelių ir nelanko, bet jei susidarytų sąlygos, norėtų lankyti mokykloje (8,3 proc.). Pažiūrėjus į tėvų atsakymus pagal gyvenamąsias vietas matyti, kad didmiesčių tėvai žymiai dažniau nei kaimo vietovių tėvai vaikus į būrelius leidžia ne mokykloje (atitinkamai 67,7 ir 39,7 proc.). Tarp tų, kurie šiuo metu būrelių nelanko, bet norėtų lankyti mokykloje, yra daugiau kaimo vietovių gyventojų – 14,0 proc. (tuo tarpu didmiesčiuose – 7,5 proc. miestuose ir miesteliuose – 10,1 proc.) (žr. 16 lent.).

16 lentelė. Respondentų vaikų lankomų mokyklų tipai

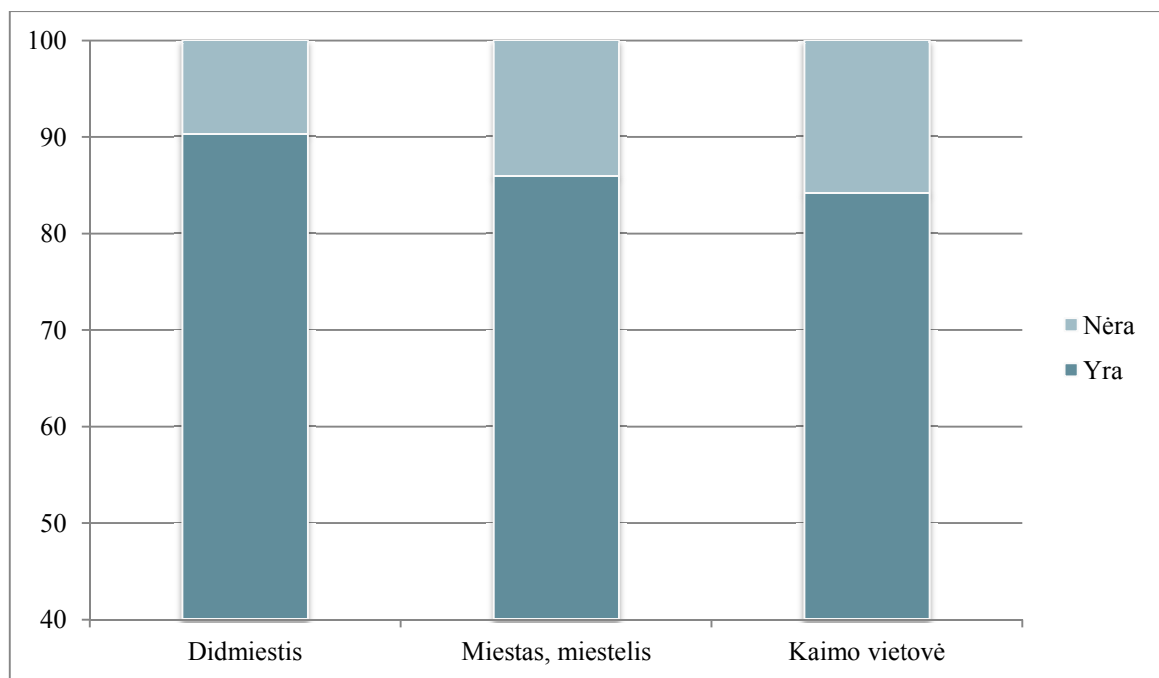
Respondentų vaikų mokyklų tipai	Atsakymų tipai	Procentai
Klasės, kuriose mokosi respondentų vaikai	Priešmokyklinėje grupėje	13,4
	1–4 klasėse	57,8
	5–8 klasėse	40,3
	9–12 klasėse	14,2
	Kita	1,7
Mokyklų, kuriose mokosi respondentų vaikai, trukmė	Įprastinės trukmės mokykla	67,7
	Įprastinės trukmės mokykla su prailginta grupe	27,9
	Visos dienos mokykla	8,4
	Specialioji (pvz., sporto, muzikos) mokykla	5,2
	Specialioji (vaikams su specialiaisiais ugdymosi poreikiais) mokykla	1,5
Neformaliojo švietimo užsiėmimų / būrelių lankymas	Lanko mokykloje	57,2
	Lanko ne mokykloje	59,8
	Nelanko, bet norėtų lankyti mokykloje	8,3
	Nelanko, bet norėtų lankyti ne mokykloje	4,3
	Nelanko ir nenori lankyti	3,5
Mokyklų, kuriose mokosi respondentų vaikai, tipai pagal priklausomybę	Valstybinė	93,1
	Privati	7,9

2.4.3. VISOS DIENOS MOKYKLOS SAMPRATA

Tėvų apklausa siekta išsiaiškinti, kaip tėvai įsivaizduotų *visos dienos mokyklą*, jei tokia atsirastų. Jiems buvo pateikti klausimai apie tai, ar tokia mokykla yra reikalinga, o jei reikalinga, tai kokiems mokiniams ir kaip ji turėtų būti organizuojama.

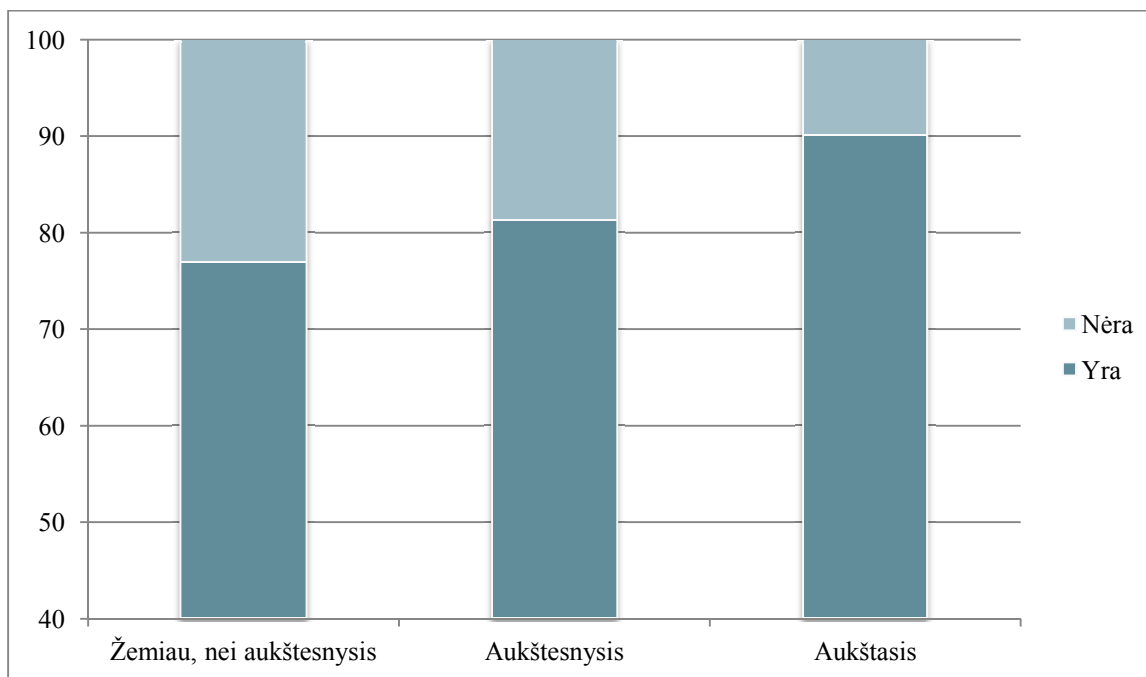
2.4.3.1. *Visos dienos mokyklos modelis*

Prieš nagrinėjant, kokius *visos dienos mokyklos* modelius tėvai mato kaip tinkamiausius, verta atkreipti dėmesį į tai, kad 13,1 proc. tėvų mano, kad tokia mokykla apskritai nėra reikalinga. Kad tokios mokyklos nereikia, labiausiai pasisako kaimo vietovių gyventojai – 15,8 proc. (didmiesčių gyventojai atitinkamai – 9,7 proc.) (žr. 7 pav.). Šis skirtumas statistiškai reikšmingas (χ^2 $p < 0,01$).

7 pav. *Visos dienos mokyklos poreikis pagal gyvenamąją vietovę (proc.)*

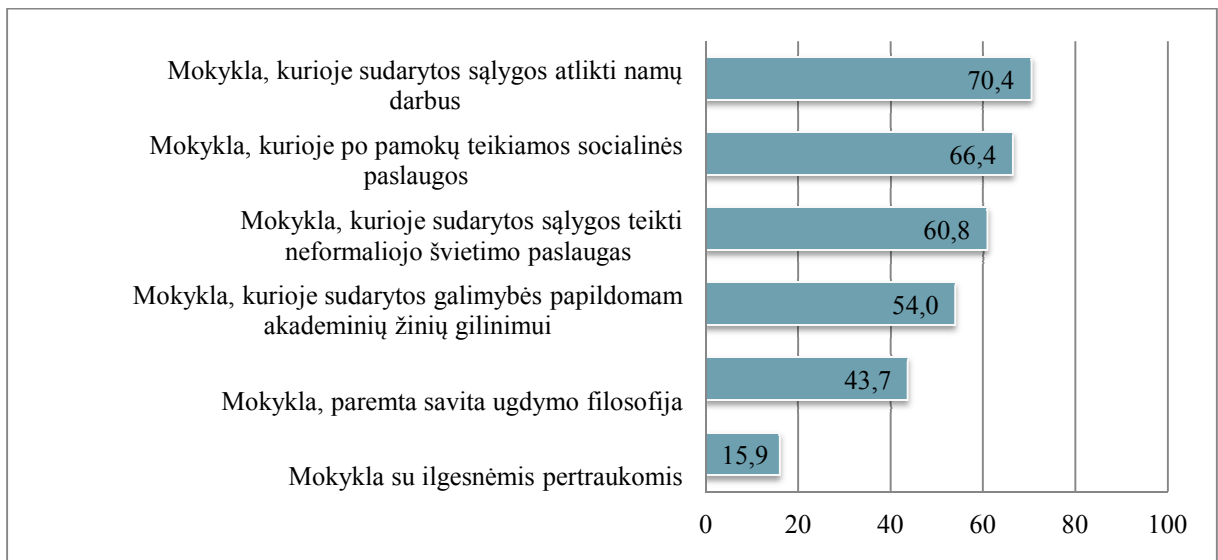
Išskaidžius respondentų atsakymus pagal išsilavinimą matyti, kad labiausiai prieš *visos dienos mokyklos* poreikį pasisako žemesnio nei aukštesnysis išsilavinimo asmenys (pradinio, pagrindinio, vidurinio ir profesinio) – 23,1 proc. (kai, pvz., aukštojo išsilavinimo atstovų, nematančių *visos dienos mokyklos* poreikio, yra tik 9,9 proc.) (žr. 8 pav.). Skirtumas statistiškai reikšmingas (χ^2 $p < 0,001$).

8 pav. Visos dienos mokyklos poreikis pagal išsilavinimą (proc.)

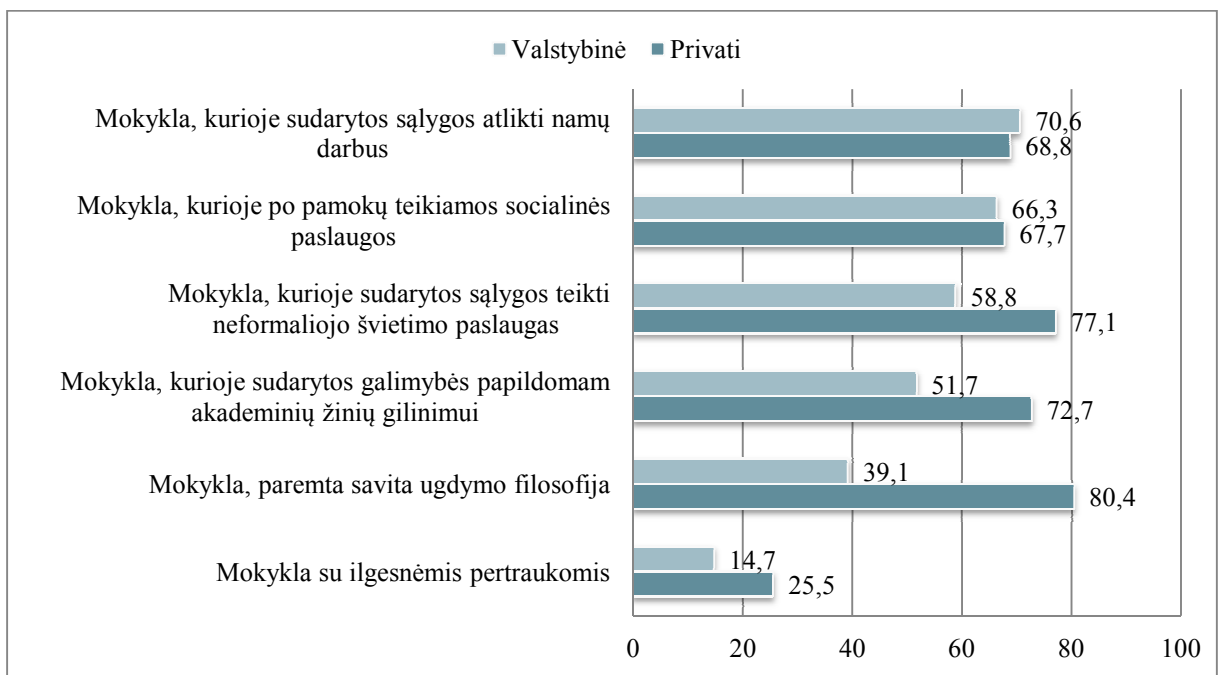
Taigi, didmiesčių ir aukštojo išsilavinimo respondentai labiau sutinka, kad *visos dienos mokykla* yra reikalinga, nei kaimo vietovių ir žemesnio nei aukštesnysis išsilavinimo respondentai.

Norint sužinoti, kokiam *visos dienos mokyklos* modeliui respondentai teikia prioritetą, klausimyne buvo pateikti 6 skirtingi galimi modeliai, iš kurių respondentai turėjo pasirinkti vieną ar kelis, kurie, jų manymu, labiausiai atlieptų mokinių ir jų tėvų poreikius. Nustatyta, kad daugiausiai tėvų *visos dienos mokyklą* įsivaizduoja kaip vietą, kurioje būtų sudarytos sąlygos atlikti namų darbus (70,4 proc.), du trečdaliai tėvų *visos dienos mokyklą* įsivaizduoja kaip vietą, kurioje vaikai gaus socialines paslaugas (66,4 proc.), ir nemažai tėvų *visos dienos mokykloje* tikisi vaikams teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų (60,8 proc.) (žr. 9 pav.). Apie pusę (54,0 proc.) apklaustųjų mano, kad *visos dienos mokykloje* turėtų būti sudarytos galimybės papildomam akademinių žinių gilinimui. Kad *visos dienos mokykla* būtų paremta kokia nors savita ugdymo filosofija, nurodė 43,7 proc. respondentų. Mažiausiai tėvų mano (15,9 proc.), kad *visos dienos mokykla* turėtų būti tiesiog mokykla su ilgesnėmis pertraukomis.

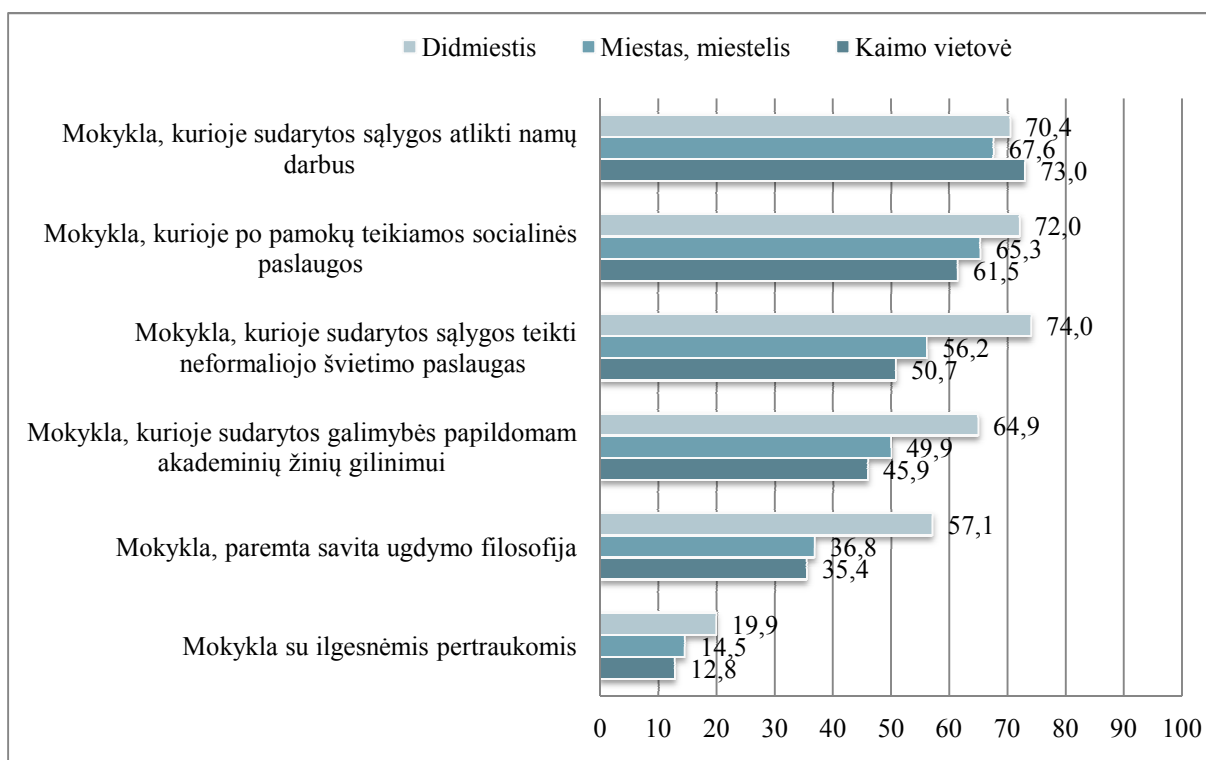
9 pav. Visos dienos mokyklos modelio prioritetai (proc.)

Tyrimo rezultatų analizė rodo (žr. 10 pav.), kad tėvai, kurių vaikai lanko privačią mokyklą, dažniau nei tėvai, kurių vaikai lanko valstybinę mokyklą, *visos dienos mokyklą* sieja su savita ugdymo filosofija (atitinkamai – 80,4 proc. ir 39,1 proc., skirtumas statistiškai reikšmingas, χ^2 $p < 0,001$), sudarytomis galimybėmis papildomam akademinių žinių gilinimui (atitinkamai 72,7 proc. ir 51,7 proc.) ir sąlygomis gauti neformaliojo švietimo paslaugas (atitinkamai 77,1 proc. ir 58,8 proc.).

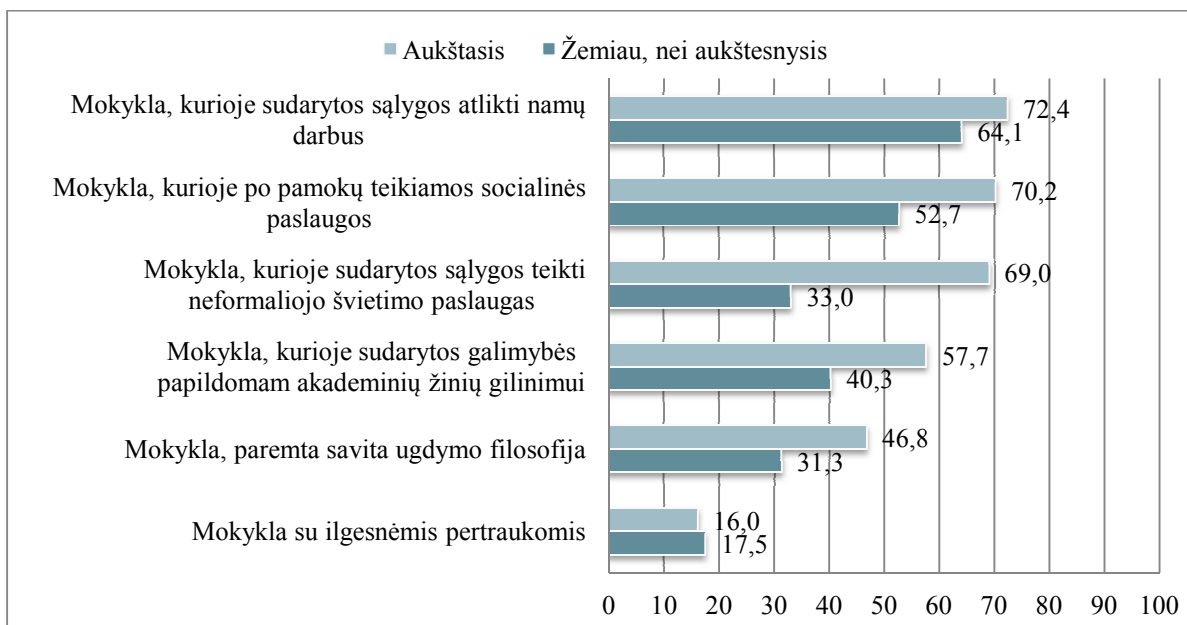
10 pav. Visos dienos mokyklos modelio prioritetai pagal tai, kokią mokyklą – valstybinę ar privačią – lanko respondentų vaikai (proc.)

Analizuojant tyrimo duomenis pagal gyvenamąją vietą pastebėta (žr.11 pav.), kad didmiesčių gyventojai (57, 1 proc.) dažniau nei miestų / miestelių (36,8 proc.) ir kaimo vietovių gyventojai (35,4 proc.) pažymi, kad *visos dienos mokykla* turi būti paremta savita ugdymo filosofija (χ^2 $p<0,001$). Taip pat didmiesčių gyventojai dažniau nei kitose vietovėse gyvenantieji nurodo, kad *visos dienos mokykloje* turėtų būti sudarytos sąlygos gauti neformaliojo švietimo paslaugas (χ^2 $p<0,05$) ir papildomai įgyti akademinį žinių (χ^2 $p<0,01$).

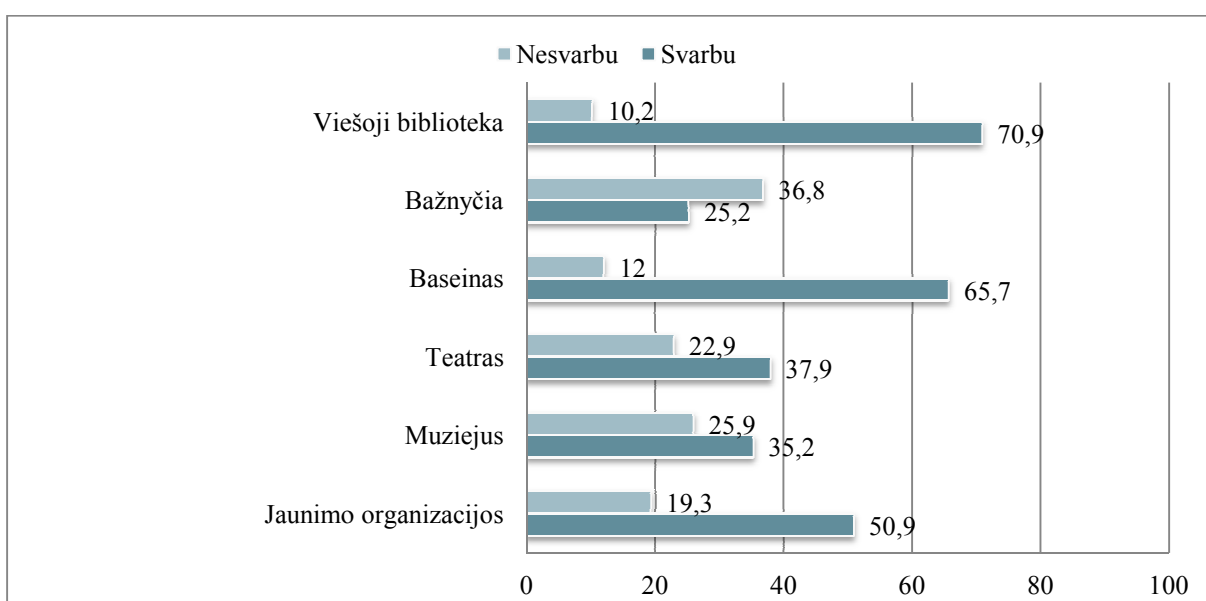
11 pav. Visos dienos mokyklos modelių prioritetai pagal gyvenamąją vietovę (proc.)

Nagrinėjant duomenis pagal respondentų išsilavinimą gauta, kad aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai (69,0 proc.) dažniau nei žemesnį (pradinį, pagrindinį, vidurinį arba profesinį) išsilavinimą įgiję tėvai (33,0 proc.) nurodo, kad svarbiausia, jog *visos dienos mokykloje* būtų sudarytos sąlygos gauti neformaliojo švietimo paslaugas (χ^2 $p<0,05$) (žr. 12 pav.).

12 pav. Visos dienos mokyklos modelių prioritetai pagal išsilavinimą (proc.)

Manytina, kad *visos dienos mokyklos* modelis galėtų būti realizuojamas ne tik mokyklos erdvėje, bet ir kitose šalia mokyklos esančiose įstaigose ar organizacijose (žr. 13 pav.). Didžioji dauguma respondentų nurodė, kad svarbu (pakankamai svarbu ir labai svarbu), jog šalia mokyklos būtų viešoji biblioteka (70,9 proc.) ir baseinas (65,7 proc.). Apie pusę apklaustųjų (50,9 proc.) mano, kad *visos dienos mokyklos* realizavimui svarbu, kad prie mokyklos būtų įsikūrusios jaunimo organizacijos. Daugiau nei trečdalis tėvų mano, kad prie *visos dienos mokyklos* ugdymo proceso organizavimo prisidėtų tai, jog šalia mokyklos būtų teatras (37,9 proc.) ar muziejus (35,2 proc.).

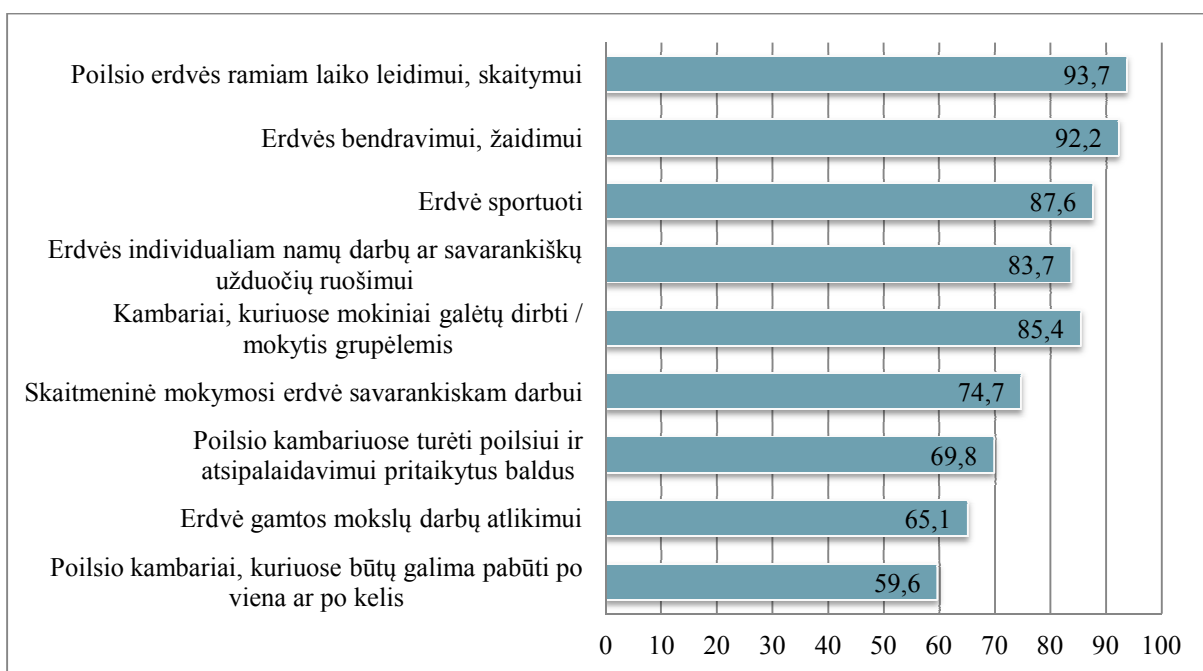

13 pav. Įstaigos ir organizacijos galinčios prisidėti realizuojant visos dienos mokyklą (proc.)

Mažiausiai reikšminga, tėvų požiūriu, tai, kad netoli mokyklos būtų kokios nors įmonės. Tėvai nurodė, kad nesvarbu (visai nesvarbu ar mažiau svarbu), jog prie mokyklos būtų fabrikas (65,5 proc.), žemės ūkio įmonė (63,3 proc.) ar verslo įmonė (59,1 proc.). Dera pažymėti, kad, daugiau nei ketvirtadalis apklaustųjų manymu, nurodytos įstaigos ar organizacijos nėra nei svarbios, nei nesvarbios *visos dienos mokyklos* realizavimui.

Taigi, kaip reikšmingas įstaigas ar organizacijas, galinčias prisidėti prie *visos dienos mokyklos* realizavimo, tėvai nurodo viešąją biblioteką, baseiną ir jaunimo organizacijas. Mažiausias galimybes prisidedant prie *visos dienos mokyklos* realizavimo tėvai sieja su įmonėmis, fabrikais ir bažnyčia.

Domėtasi, kokios, tėvų manymu, *visos dienos mokykloje* turėtų būti sudarytos vaikams sąlygos. Rezultatai apie sąlygas vaikams pateikti 14 paveiksle. Tyrimo rezultatai rodo, kad, absoliučios daugumos tėvų nuomone, svarbu, jog *visos dienos mokykloje* būtų erdvės, skirtos ramiam laiko leidimui, skaitymui (93,7 proc.) ir bendravimui bei žaidimui (92,2 proc.). Ne mažiau svarbu, kad būtų erdvė sportuoti (87,6 proc.), individualiai mokytis savarankiškai ir atlikti namų darbus (83,7 proc.) bei dirbti mažose grupelėse (85,4 proc.). Skaitmeninės mokymosi erdvės savarankiskam darbui svarbą pažymėjo beveik trys ketvirtadaliai apklausos dalyvių (74,7 proc.). Du trečdaliai respondentų pakankamai svarbiu ir labai svarbiu dalyku laiko tai, kad *visos dienos mokykloje* būtų poilsui ir atsipalaidavimui pritaikyti baldai (69,8 proc.). Daugiau nei pusė visų apklaustųjų mano, kad *visos dienos mokykloje* svarbūs poilsio kambariai, kuriuose vaikai galėtų pabūti po vieną ar po kelis (59,6 proc.), galėtų atlikti gamtos mokslų darbus (65,1 proc.).

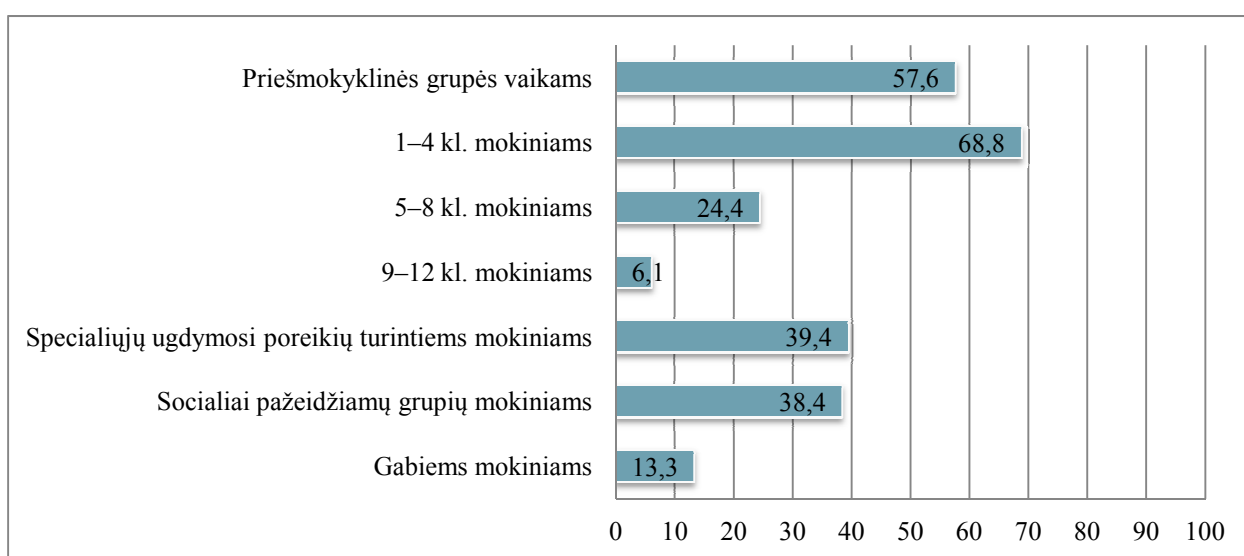

14 pav. *Visos dienos mokyklos poilsio erdvių svarba (proc.)*

Taigi, tėvų nuomone, svarbu, kad *visos dienos mokykloje* būtų sudarytos sąlygos vaikams ne tik savarankiškai dirbti ir mokytis, bet ir ilsėtis, sportuoti bei atsipalaiduoti.

2.4.3.2. *Visos dienos mokyklos* tikslinė grupė

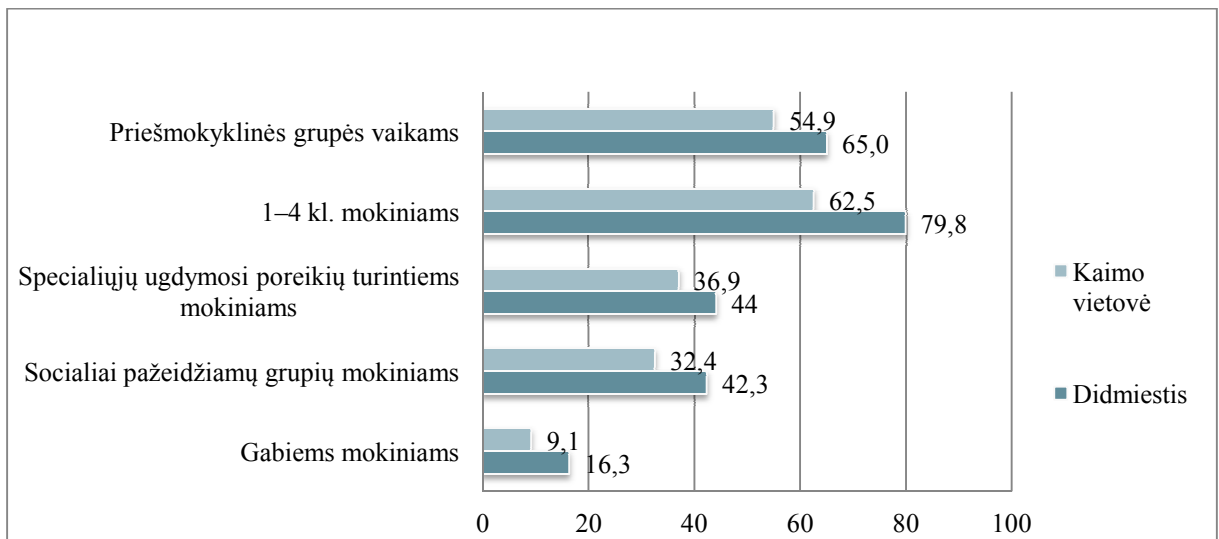
Tyrimu siekta išsiaiškinti tėvų nuomonę apie tai, kokiems vaikams *visos dienos mokykla* būtų aktualiausia. Nustatyta, kad daugiausiai tėvų mano, kad tokio tipo mokykla yra reikalinga pradinį klasių mokiniams (68,8 proc.) ir priešmokyklinės grupės vaikams (57,6 proc.) (žr. 15 pav.).

15 pav. *Visos dienos mokyklos* tikslinės grupės (proc.)

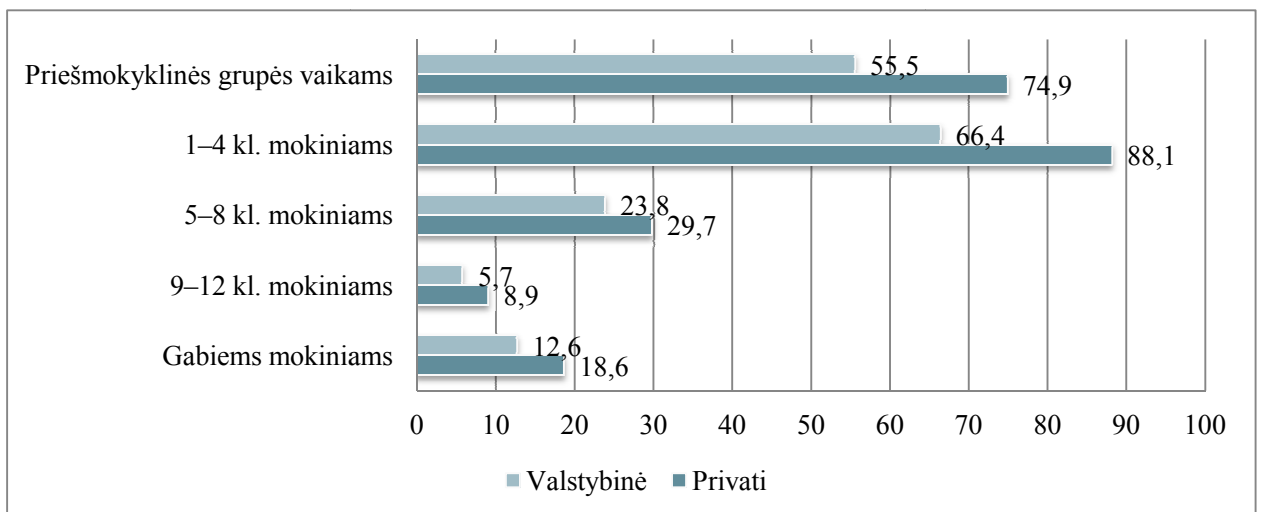
Daugiau nei trečdalis tėvų mano, kad *visos dienos mokykla* yra reikalinga specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems (39,4 proc.) ir socialiai pažeidžiamų grupių (38,4 proc.) mokiniams. Atkreiptinas dėmesys, kad mažiausiai *visos dienos mokyklos* poreikį tėvai sieja su vidurinio ugdymo pakopa: tai, kad *visos dienos mokykla* būtų reikalinga 9–12 klasių mokiniams, pažymėjo tik 6,1 proc. apklaustųjų. Daugiau nei dešimtadalio tėvų teigimu, *visos dienos mokykla* galėtų būti reikalinga ir gabiems vaikams (13,3 proc.).

Analizuojant tyrimo duomenis, nustatyta (16 pav.), kad *visos dienos mokyklos* poreikį visais atvejais, nepriklausomai nuo skirtingos vaikų grupės, dažniau išreiškė didmiesčiuose nei kaimo vietovėse gyvenantys tėvai (χ^2 $p < 0,05$). Galima daryti prielaidą, kad *visos dienos mokyklos* labiau nori didmiesčių gyventojai.

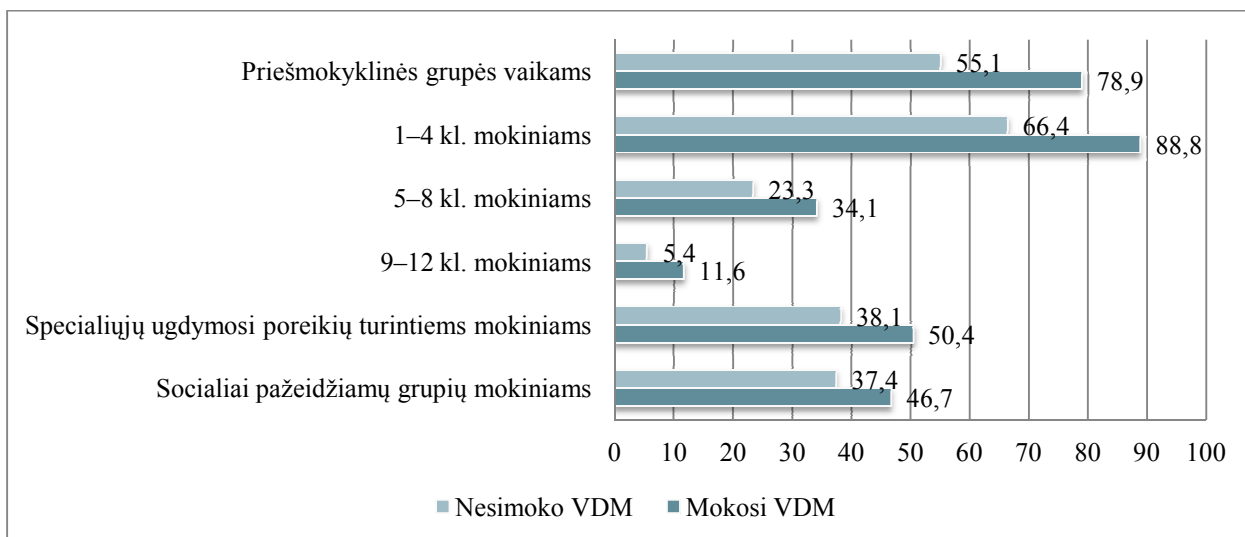

16 pav. Visos dienos mokyklos tikslinės grupės pagal gyvenamąją vietą (proc.)

Nustatyta, kad dažniau visos dienos mokyklos poreikį visoms tikslinėms grupėms išreiškė tėvai, kurių vaikai lanko privačią mokyklą, nei tėvai, kurių vaikai lanko valstybinę mokyklą, ir tėvai, kurių vaikai jau dabar lanko visos dienos mokyklą, nei tėvai, kurių vaikai lanko įprastos trukmės mokyklą (χ^2 $p < 0,05$) (žr. 17 ir 18 pav.).

17 pav. Visos dienos mokyklos tikslinės grupės pagal tai, kokią mokyklą – valstybinę ar privačią – lanko respondentų vaikai (proc.)

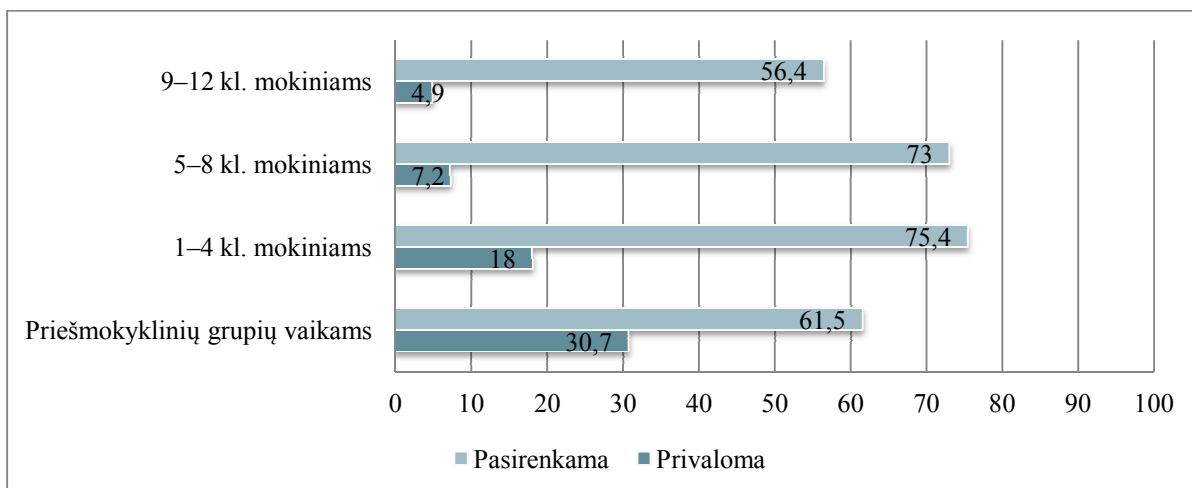

18 pav. Visos dienos mokyklos tikslinės grupės pagal tai, ar respondentų vaikai mokosi ar nesimoko visos dienos mokykloje (proc.)

Taigi, iš rezultatų matyti, kad tėvai, kurių vaikai mokosi privačioje mokykloje arba mokykloje, kurioje ugdymo procesas vyksta pagal *visos dienos mokyklos* modelį, dažniau išreiškia tokio tipo mokyklos poreikį, nei tie tėvai, kurių vaikai lanko įprastos trukmės valstybines mokyklas.

Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad, daugumos tėvų nuomone, lankyti *visos dienos mokyklą* ar jos nelankyti, turėtų būti laisvas apsisprendimas (žr. 19 pav.). Tačiau nemažai respondentų nurodė, kad *visos dienos mokykla* galėtų būti privaloma priešmokyklinių grupių vaikams (30,7 proc.) ir pradinių klasių mokiniams (18,0 proc.).

Dera pažymėti, kad, daugiau nei ketvirtadalis (23,1 proc.) tėvų nuomone, *visos dienos mokyklą* privalomai turėtų lankyti specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai. Dar didesnė tėvų dalis (31,6 proc.) mano, kad *visos dienos mokykla* turėtų būti privaloma socialiai pažeidžiamiesiems vaikams.

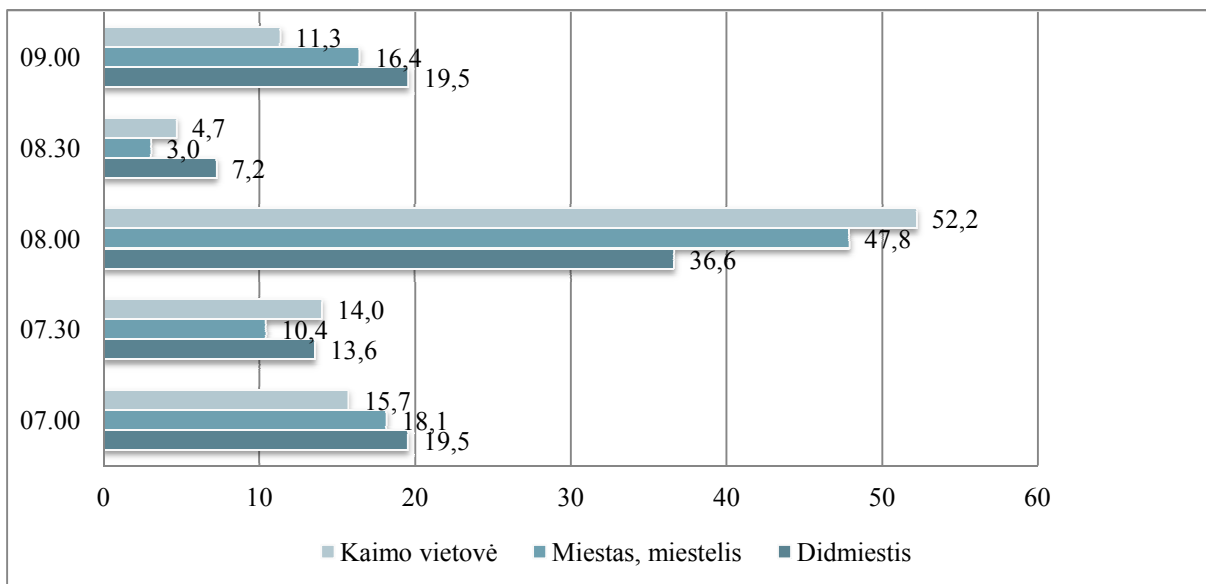

19 pav. Visos dienos mokyklos pasirinkimo pobūdis pagal ugdymo koncentrus (proc.)

Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad *visos dienos mokyklos* poreikis labiausiai išreikštas vaikams nuo 6 iki 11 metų, taip pat socialiai pažeidžiamiems ar turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Pastebima tendencija, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą didmiestyje, privačią ar *visos dienos mokyklą*, labiau sutinka, kad *visos dienos mokykla* yra reikalinga įvairių grupių mokiniams.

2.4.3.3. *Visos dienos mokyklos trukmė*

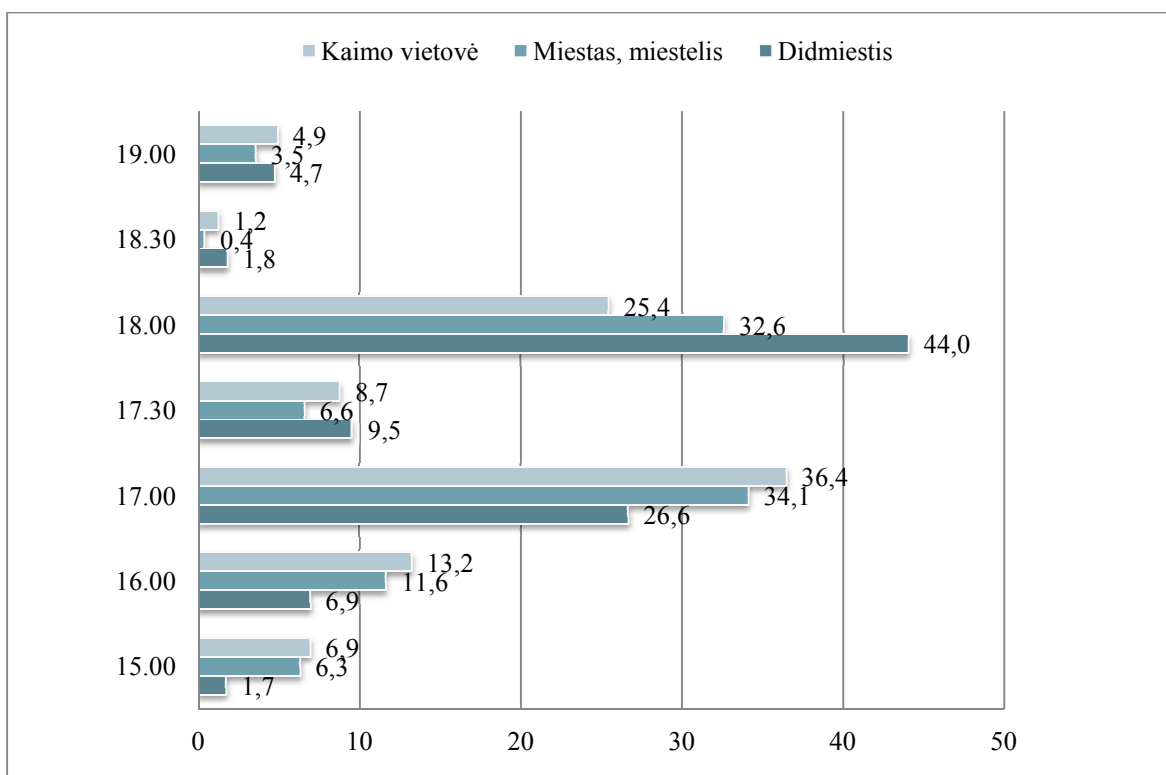
Tyrimu siekta išsiaiškinti, kiek laiko, tėvų nuomone, turėtų tęstis *visos dienos mokyklos* ugdymo procesas. Absoliuti dauguma (97,2 proc.) apklausoje dalyvavusių tėvų mano, kad *visos dienos mokykloje* ugdymo procesas turėtų prasidėti intervale nuo 7.00 val. iki 9.00 val. ryto, iš jų didžiausia dalis (45,3 proc.) pageidautų, kad *visos dienos mokykla* darbą pradėtų visiems įprastu laiku – 8.00 val. (įprasto laiko labiausiai pageidautų kaimo vietovių gyventojai) (žr. 20 pav.). Kai kurie tėvai norėtų, kad mokykla darbą pradėtų žymiai anksčiau – 6.00 val., 6.30 val. ar 6.45 val. Komentaruose prie atviro klausimo tokie tėvai nurodė, kad ankstesnė mokyklos darbo pradžia išspręstų anksti darbą pradedančių tėvų problemas. Taip pat atsirado tėvų, kurie įsivaizduoja mokyklos darbo pradžią žymiai vėliau – 9.30 val., 10.00 val. ar net 12.00, 13.00 val. Šie tėvai savo pasirinkimą argumentuoja vaiko gerove.

20 pav. *Visos dienos mokyklos darbo pradžia pagal tėvų gyvenamąją vietovę (proc.)*

Absoliučios daugumos apklaustųjų (86,0 proc.), *visos dienos mokykla* darbą turėtų baigti intervale nuo 16.00 val. iki 18.00 val. (žr. 21 pav.). Tačiau dalis tėvų mokyklos darbo

pabaigą matytų žymiai ankstesnę: nuo 12.00 iki 15.30 val., o kita dalis – žymiai vėlesnę: iki 19.00 val., 20.00 val. ir net 21.00, 22.00 val. Pastarieji tėvai savo pasirinkimą argumentuoja tuo, kad ilgesnis mokyklos darbo laikas išspręstų pamainomis dirbančių tėvų problemas.

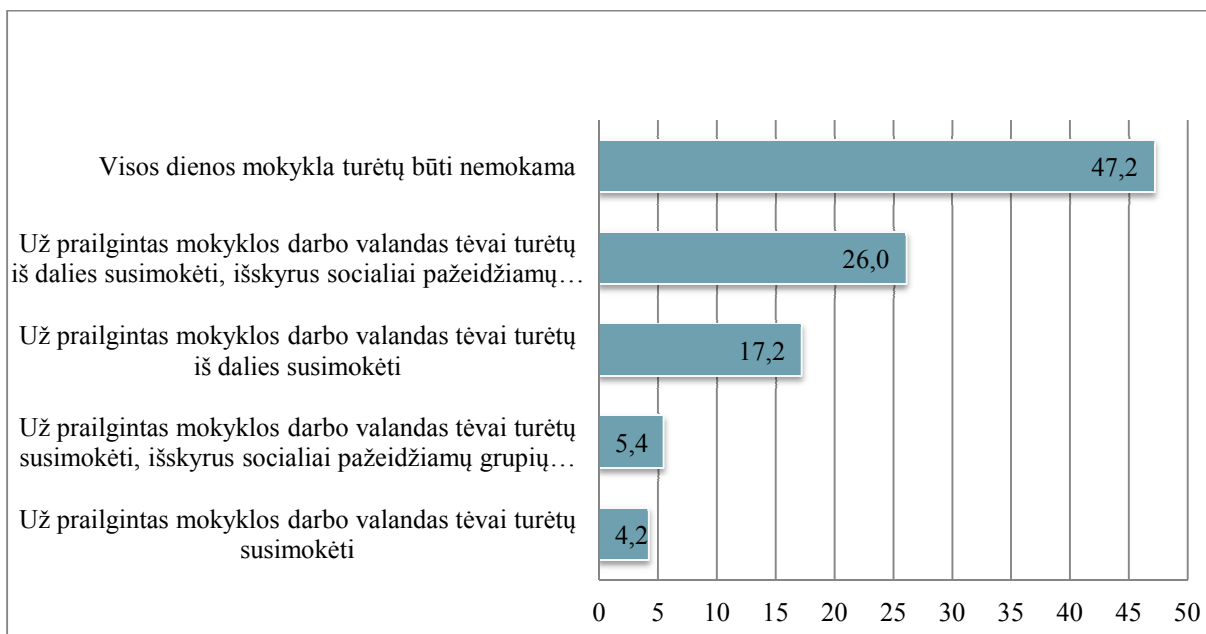

21 pav. Visos dienos mokyklos darbo pabaiga pagal tėvų gyvenamąją vietovę (proc.)

Analizuojant duomenis, pastebima tendencija, kad kaimo vietovėse gyvenantys tėvai dažniau išreiškė siūlymą *visos dienos mokyklai* darbą pradėti vėliau ir baigti anksčiau nei didmiesčiuose ar miestuose gyvenantys tėvai. Šie rezultatai galėtų būti sietini su pavėžėjimo ar kitokio susisiekimo su mokykla galimybėmis kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams.

2.4.3.4. Visos dienos mokyklos finansavimas

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar, tėvų nuomone, jie turėtų prisidėti prie *visos dienos mokyklos* finansavimo. Rezultatų analizė rodo (žr. 22 pav.), kad, beveik pusės apklaustųjų manymu, *visos dienos mokykla* turėtų būti visiškai nemokama. Daugiau nei ketvirtadalis (26,0 proc.) mano, kad už pailgintas mokyklos darbo valandas iš dalies turėtų sumokėti tėvai, išskyrus socialiai pažeidžiamų grupių tėvus. 17,2 proc. tėvų teigimu, už pailgintas mokyklos darbo valandas iš dalies turėtų sumokėti patys tėvai. Tik maža dalis (4,2 proc.) tėvų nurodė, kad už pailgintas mokyklos darbo valandas turėtų susimokėti patys tėvai.

22 pav. Tėvų įsitraukimas į visos dienos mokyklos finansavimą (proc.)

Labiausiai už nemokamą mokyklą pasisakė kaimo vietovių gyventojai (53,5 proc.), kai tuo tarpu nemokamos mokyklos tikisi tik 39,1 proc. didmiesčių gyventojų. Lyginant pagal išsilavinimą, mažiausiai nemokamos mokyklos tikisi tėvai, įgiję aukštąjį išsilavinimą (42,7 proc.), kai tuo tarpu nemokamos mokyklos tikisi 61,3 proc. įgiję aukštesnįjį ir 59,6 proc. įgiję žemesnį nei aukštesnysis išsilavinimą. Analizuojant atsakymus pagal tėvų pajamas matyti, kad didžiausias pajamas gaunantys asmenys (virš 2001 Eur per mėnesį vienam šeimos nariui) linkę manyti, kad už prailgintas mokyklos dienos valandas tėvai turi pilnai arba iš dalies susimokėti, išskyrus socialiai pažeidžiamų grupių asmenis.

2.4.2. VISOS DIENOS MOKYKLOS TEIKIAMOS PASLAUGOS

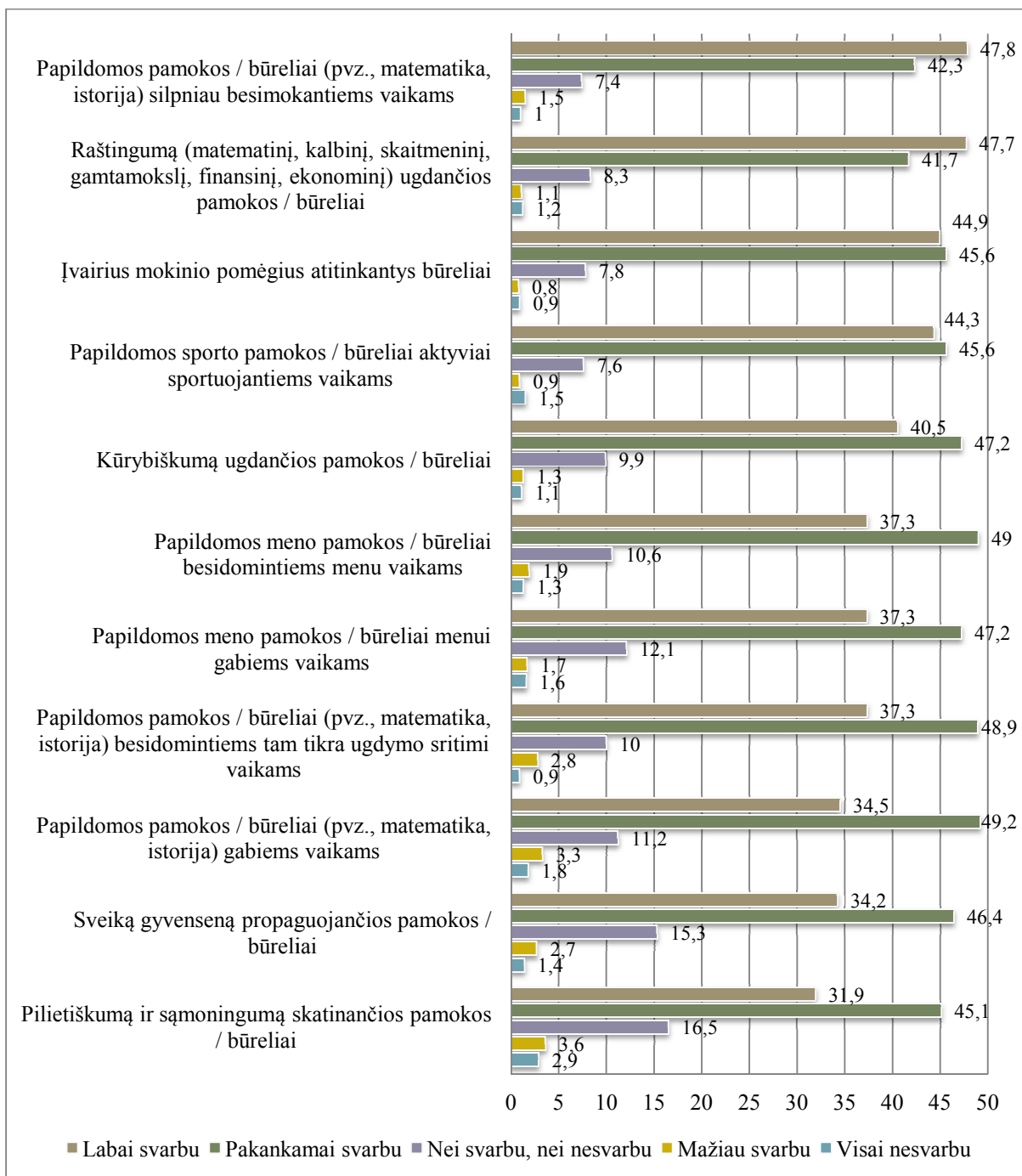
2.4.2.1. Švietimo paslaugos

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje (2013) apibrėžta švietimo misija liudija esminį siekį suteikti kiekvienam asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Apibendrinant **švietimas** daugumos įvardijamas kaip veikla, kuria siekiama suformuoti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam visą gyvenimą tobulinti savo gebėjimus.

Tyrimo metu buvo siekiama atkreipti dėmesį į švietimo paslaugų, šveitimo pagalbos spektrą, galimai integruotą į visos dienos mokyklos viziją. Todėl neatsitiktai buvo orientuojamasi *į papildomų pamokų, neformalių veiklų / būrelių organizavimą, sveikatinimo, kultūros, socialinių, šveitimo pagalbos* ugdymosi proceso dalyviams paslaugų poreikio analizę bei jų pasiūlos poreikį visos dienos mokyklos vizijoje.

Papildomų pamokų / būrelių poreikis. Tiriant visos dienos mokyklos poreikį, buvo svarbu išsiaiškinti tėvų nuomonę, kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje *papildomos pamokos / būreliai* (žr. 3.4.1.1. pav.). Analizuojant gautus tyrimo duomenis pastebėta, kad didžiausias tėvų dėmesys skiriamas būreliams, ugdantiems kognityvinius gebėjimus: tėvams *labai svarbu* (47,8 proc.), kad visos dienos mokykloje būtų organizuojamos *papildomos pamokos / būreliai* (pvz., *matematika, istorija*) *silpniau besimokantiems mokiniams* ($M^7 = 4,3$) ir *raštingumą* (*matematinį, kalbinį, skaitmeninį, gamtamokslį, finansinį, ekonominį*) *ugdančios pamokos / būreliai* ($M = 4,3$). Tuo tarpu 49,2 proc. tyrime dalyvavusių tėvų mano, kad *pakankamai svarbu*, kad visos dienos mokykloje vyktų papildomos pamokos / būreliai (pvz., *matematika, istorija*) gabiems vaikams; papildomos meno pamokos / būreliai besidominantiems menu vaikams – 49,0 proc. ir papildomos pamokos / būreliai (pvz., *matematika, istorija*) besidomintiems tam tikra ugdymo sritimi. Kiek rečiau tėvai pažymi, kad *pakankamai svarbu*, kad visos dienos mokykloje vyktų kūrybiškumą ugdančios pamokos (47,2 proc.); papildomos pamokos, būreliai gabiems vaikams (47,2 proc.); sveiką gyvenseną propaguojančios pamokos / būreliai (46,4 proc.); pilietiškumą ir sąmoningumą skatinančios pamokos / būreliai (45,1 proc.).

⁷ M - vidurkis (skalė nuo 1 iki 5), kai: 1 – visai nesvarbu, 2 – mažai svarbu, 3 – nei svarbu, nei nesvarbu, 4 – pakankamai svarbu, 5 – labai svarbu

23 pav. Papildomų pamokų / būrelių poreikis, tėvų vertinimas (proc.)

Vadinasi, toks duomenų pasiskirstymas leidžia teigti, kad tyrime dalyvavusiems tėvams svarbu, kad visos dienos mokykloje vyktų papildomos pamokos ir būreliai būtų pačių įvairiausių krypčių ir turinio, tačiau tėvams ypatingai svarbu, kad visos dienos mokykloje vyktų papildomos pamokos / būreliai, kurie prisidėtų prie mokinių mokymosi pasiekimų gerinimo ($M = 4,3$).

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Siekiant įvertinti papildomų pamokų / būrelių poreikį pagal skirtingus socialinius-demografinius parametrus, lyginamas poreikio vertinimas respondentų grupėse pagal išsilavinimą, gyvenamąją vietą.

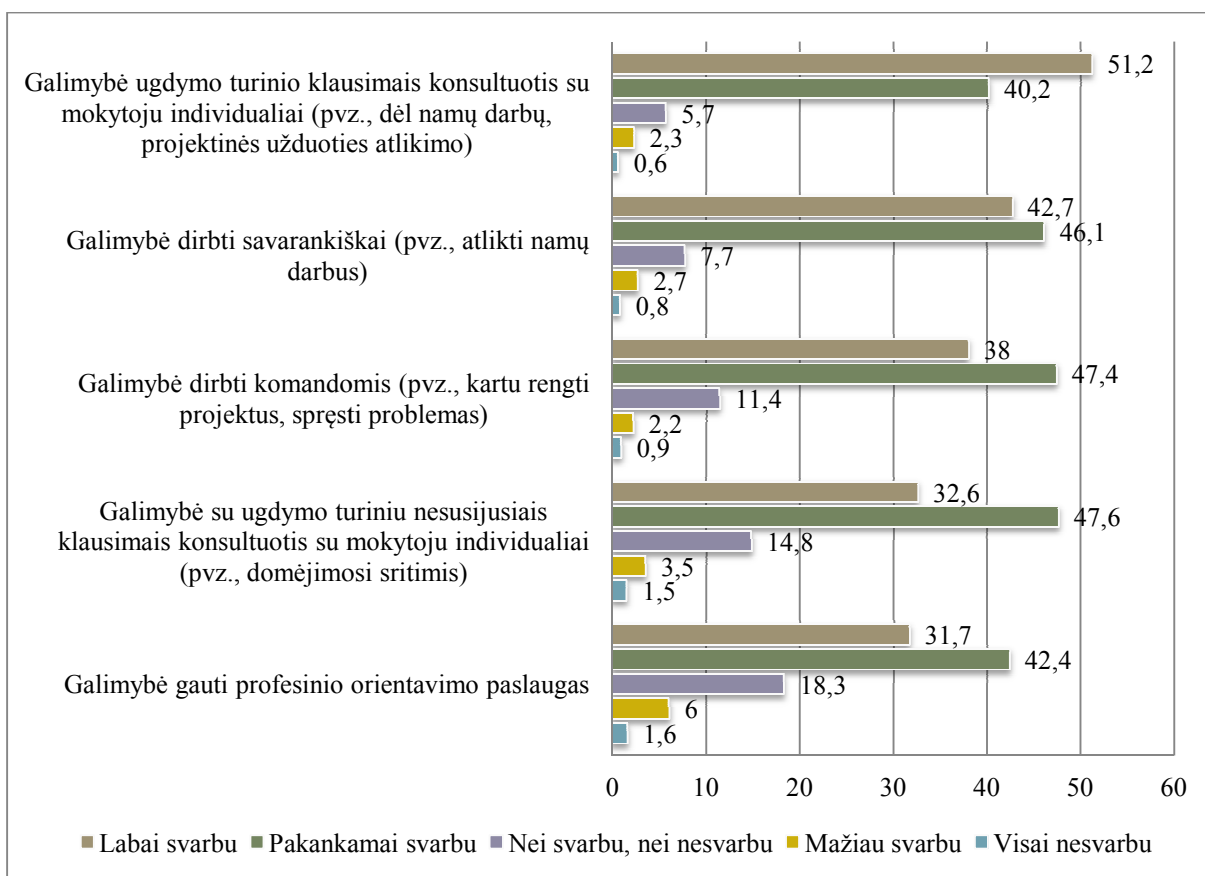
Pagal pateiktus vidutinius rangus ir gautą statistinį reikšmingumą ($p < 0,05$)⁸ daroma išvada, kad papildomų pamokų / būrelių poreikio svarba reikšmingai skiriasi tėvų, turinčių aukštesnį išsilavinimą, ir tėvų, turinčių žemesnį išsilavinimą, grupėse. Aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai akcentuoja *papildomų pamokų / būrelių* (pvz., *matematika, istorija*) *silpniau besimokantiems* ($p \leq 0,05$), besidomintiems tam tikra ugdymo sritimi ($p \leq 0,05$), menui gabiems ($p \leq 0,01$) vaikams ir raštingumą (matematinį, kalbinį, skaitmeninį, gamtamokslį, finansinį, ekonominį) ugdančių pamokų / būrelių ($p \leq 0,05$) poreikį.

Papildomų pamokų / būrelių poreikio vertinimas reikšmingai skiriasi tėvų grupėse ir pagal **gyvenamąją vietą**. Tėvai, kurie gyvena santykinai mažesniame teritoriniame vienetė (kaimo vietovė, mažas miestelis), lyginant su miestų, miestelių atstovais, labiau akcentuoja papildomų pamokų / būrelių (pvz., matematika, istorija) svarbą silpniau besimokantiems vaikams ($p \leq 0,001$) bei labiau pažymi pilietiškumą ir sąmoningumą skatinančių pamokų/būrelių svarbą visos dienos mokykloje, lyginant su didmiesčiuose gyvenančiais tėvais ($p \leq 0,05$).

Įdomu pastebėti tai, kad papildomų pamokų / būrelių poreikio svarba reikšmingai ($p < 0,05$) skiriasi respondentų grupėse **pagal mokyklos vietovę**. Galima teigti, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą santykinai didesniame teritoriniame vienetė (mažas miestelis, didmiestis, miestelis), labiau akcentuoja papildomų pamokų / būrelių svarbą (pvz., matematika, istorija) gabiems vaikams ($p \leq 0,01$). Tuo tarpu tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą santykinai mažesniame teritoriniame vienetė (kaimo vietovė, mažas miestelis), labiau pažymi papildomų pamokų / būrelių (pvz., matematika, istorija) svarbą silpniau besimokantiems ($p \leq 0,01$), papildomų sporto pamokų / būrelių poreikį aktyviai sportuojantiems ($p \leq 0,05$) vaikams. Tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą santykinai mažesniame teritoriniame vienetė (mažas miestelis, miestelis) labiau pažymi sveiką gyvenseną propaguojančios pamokų / būrelių ($p \leq 0,001$) svarbą visos dienos mokykloje.

⁸ Taikomas *Kruskal-Wallis* kriterijus

Socialinio dalyvavimo galimybės užtikrinimas. Tyrimu siekta išsiaiškinti kokios galimybės, tėvų nuomone, yra svarbios konstruojant visos dienos mokyklos modelį (žr. 24 pav.).

24 pav. Tėvų nuomonė, kokias galimybes turi užtikrinti visos dienos mokykla (proc.)

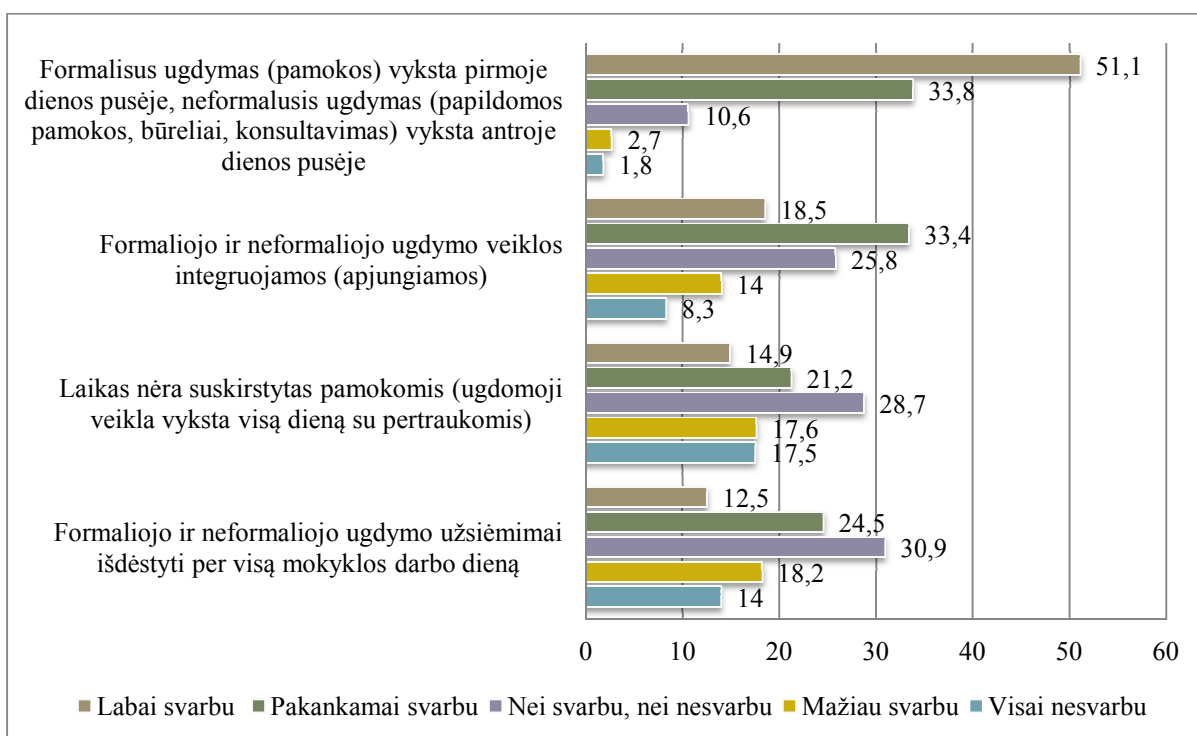
Vertinant gautus rezultatus paaiškėjo, kad pusei (51,2 proc.) tyrime dalyvavusių tėvų pažymėjo, kad konstruojant *visos dienos mokyklos* modelį, *labai svarbu*, kad mokykloje būtų *galimybė ugdymo turinio klausimais konsultuotis su mokytoju individualiai*. Kiek mažiau nei pusė (47,6 proc.) tėvų mano, kad *pakankamai svarbu* sudaryti *galimybę su ugdymo turiniu nesusijusiais klausimais konsultuotis su mokytoju individualiai*, 46,1 proc. tėvų pažymi, kad turi būti sudaryta *galimybė mokiniams dirbti savarankiškai* (pvz., atlikti namų darbus ir pan.), 42,4 proc. – *gauti profesinio orientavimo paslaugas*.

Galima teigti, kad tėvams yra **aktualus individualių konsultacijų poreikis**. Didžioji dauguma tėvų pažymi, kad konstruojant *visos dienos mokyklos* modelį būtina užtikrinti galimybę konsultuotis su mokytoju individualiai. Tai reiškia, kad, planuojant konsultacijas *visos dienos mokykloje*, ypatingas dėmesys turi būti skirtas konsultacijų laiko nustatymui atsižvelgiant į dirbančių tėvų užimtumą.

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Siekiant įvertinti, kokias galimybes turi užtikrinti visos dienos mokykla, lyginamas galimybių vertinimas respondentų grupėse pagal išsilavinimą. Vertinat pateiktų rangų vidurkius, galima teigti, kad aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai lyginant su tėvų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, nuomone, labiau akcentuoja galimybę ugdymo turinio klausimais konsultuotis su mokytoju individualiai (pvz., dėl namų darbų, projektinės užduoties atlikimo) ($p \leq 0,01$); galimybę gauti profesinio orientavimo paslaugas ($p \leq 0,01$).

Vertinant vidutinius rangus ir gautą statistinį reikšmingumą ($p < 0,05$) daroma išvada, kad papildomų pamokų / būrelių poreikio svarba reikšmingai skiriasi respondentų grupėse **pagal mokyklos vietovę**. Vertinat pateiktų rangų vidurkius, galima teigti, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą mažame miestelyje, labiau pažymi galimybę ugdymo turinio klausimais konsultuotis su mokytoju individualiai (pvz., dėl namų darbų, projektinės užduoties atlikimo) ($p \leq 0,01$). Tuo tarpu tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą santykinai mažesniame teritoriniame vienetė (kaimo vietovė, mažas miestelis, miestelis), labiau akcentuoja galimybę gauti profesinio orientavimo paslaugas ($p \leq 0,05$).

Ugdymo proceso būdų vertinimas. Tyrimo metu tėvų buvo klausta, kiek būtų svarbu visos dienos mokykloje ugdymo procesą išdėlioti šiais būdais (žr. 25 pav.).

25 pav. Ugdymo proceso būdai, tėvų vertinimas (proc.)

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis, nustatyta, kad didžioji dauguma tyrime dalyvavusių tėvų pažymi, kad modeliuojant *visos dienos mokyklos* modelį *labai svarbu* (51,1 proc.) ir *pakankamai svarbu* (33,8 proc.), kad formalusis ugdymas (pamokos) vyktų **pirmoje dienos pusėje, o neformalusis ugdymas (papildomos pamokos, būreliai, konsultavimas) – antroje dienos pusėje**. Trečdalis tėvų (33,4 proc.) mano, kad *pakankamai svarbu*, formaliojo ir neformaliojo ugdymo veiklas integruoti (t. y. apjungti). Ugdomajai veiklai, kuri vyksta visą dieną su pertraukomis, pritaria tik 36,1 proc. tėvų (*atitinkamai: labai svarbu – 14,9 proc. ir pakankamai svarbu – 21,2 proc.*).

Tuo tarpu mažiausiai tėvų pritaria tam, kad formaliojo ir neformaliojo ugdymo užsiėmimai būtų išdėstyti per visą mokyklos darbo dieną, net trečdalis tėvų (30,9 proc.) šiuo klausimų neturėjo nuomonės. Atkreiptinas dėmesys, kad kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo prasčiau jie vertina ugdymo proceso būdą *formaliojo ir neformaliojo ugdymo užsiėmimai išdėstyti per visą mokyklos darbo dieną* svarbą *visos dienos mokykloje* ($p \leq 0,001$). Tuo tarpu pastebimas ryškus skirtumas vertinant ugdymo proceso būdą, kai formaliojo ir neformaliojo ugdymo veiklos integruojamos (apjungiamos). Paašškėjo, kad nurodytą būdą palankiausiai vertina tėvai, turintys pradinį išsilavinimą ($p \leq 0,001$). Panaši tendencija pastebima vertinant ugdymo proceso būdą, kai laikas nėra suskirstytas pamokomis (ugdomoji veikla vyksta visą dieną su pertraukomis) ($p \leq 0,01$). Tos pačios tendencijos išlieka, kai lyginamas ugdymo būdo vertinimas tėvų grupėse pagal **vietovę, kurioje yra mokykla**. Vertinant pateiktus vidutinius rangus ir gautą statistinį reikšmingumą ($p < 0,05$) daroma išvada, kad ugdymo proceso būdų vertinimas reikšmingai skiriasi. Nustatyta, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklas miesteliuose, miestuose ir didmiesčiuose, labiau akcentuoja integruotos ugdymo formos svarbą visos dienos mokykloje ($p \leq 0,001$).

Galima akcentuoti keletą tendencijų, analizuojant nuomonių skirtumus ugdymo proceso būdų paskirstymo aspektu. Nors didžioji dalis respondentų pasisako už formaliojo ir neformaliojo ugdymo turinio atskyrimo svarbą, tačiau žemesnį išsilavinimą turintys tėvai išreiškia didesnę poreikį skirtingų formų užsiėmimų išdėstymui per visą dieną, be aiškaus jų suskirstymo dienos režime, o kaimiškose vietovėse lankančių mokyklas vaikų tėvų nuomone svarbi ir šių formų integracija.

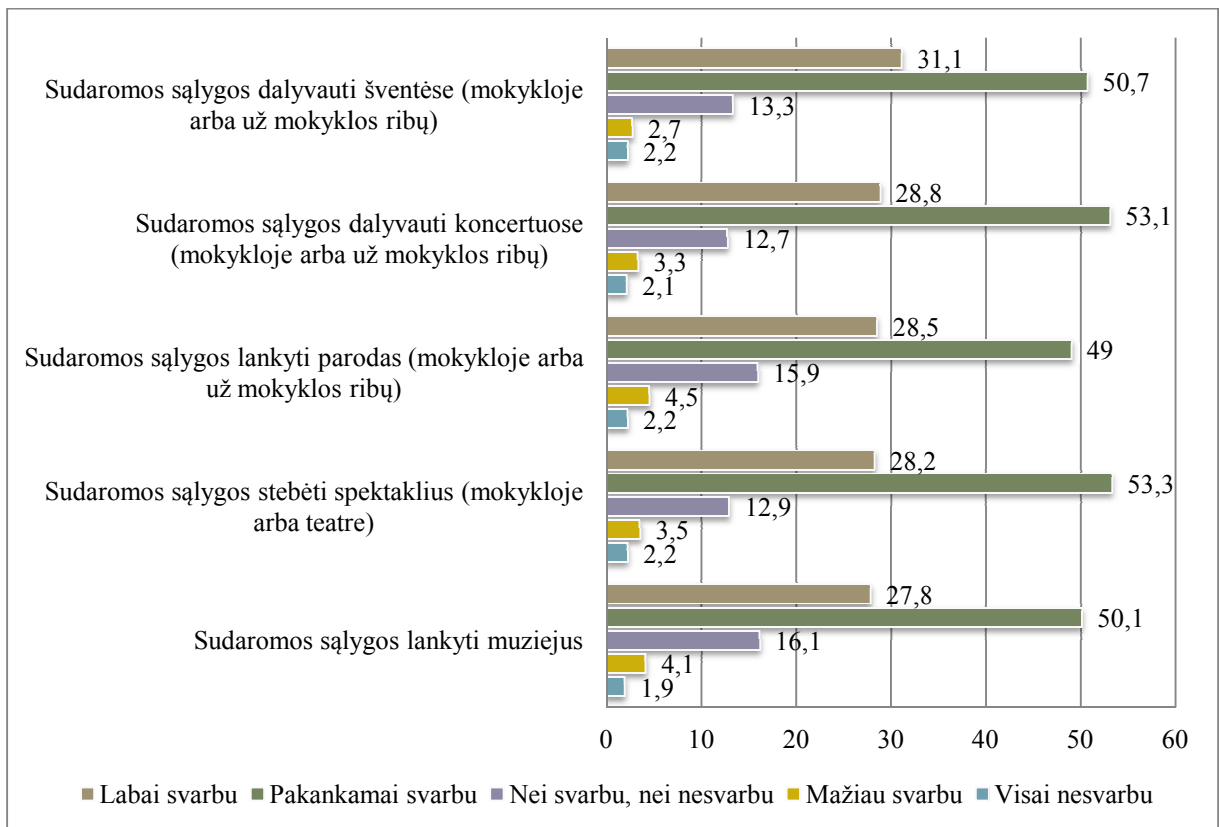
Tuo tarpu papildomų būrelių, įvairaus spektro veiklų pasiūlos poreikio analizė atkleidė veiklų, siejamų su individualios pagalbos ar papildomų pamokų pasiūlos poreikiu, orientuojantis į pagalbą su ugdomąja / mokymo programa, jos turiniu, nors aktualus yra ir profesinio orientavimo segmentas visos dienos mokykloje, kuri labiau akcentuoja kaimiškąsias mokyklas lankančių vaikų bei aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai.

2.4.2.2. Kultūros paslaugos

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (1994) viena iš nurodytų savivaldybių funkcijų (6 straipsnis) yra *gyventojų bendrosios kultūros ugdymas ir etnokultūros puoselėjimas (dalyvavimas kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų, kultūros centrų ir kitų kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas ir jų veiklos priežiūra).*

Vienas iš švietimo įstatyme (2011) numatytų tikslų *perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą.* Tame pačiame įstatyme numatyta, kad švietimo paskirtis skirtinguose ugdymo etapuose sietina ir su kultūros poreikių tenkinimu. Kaip pastebima tyrimo ataskaitoje (Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas, 2012), švietimo įstaigose yra teikiamos paslaugos bendruomenei, tačiau nėra išnaudotas resursų potencialas kultūrinių paslaugų plėtrai: *Švietimo įstaigos turimą infrastruktūrą ir kūrybinių dalykų mokytojus / dėstytojus gali panaudoti ne tik moksleivių ir studentų formaliajam ir neformaliajam švietimui per kultūrines veiklas, bet ir suaugusiųjų kultūriniam ugdymui ir bendruomeninėms veikloms.*

Tad tyrimo metu buvo siekiama atskleisti, koks galimas poreikis kultūrinėms paslaugoms *visos dienos mokyklos vizijoje.* Tėvų buvo klausama, kiek būtų svarbios *visos dienos mokykloje* šios kultūrinio ugdymo paslaugos: *nuo dalyvavimo šventėse iki lankymosi koncertuose, muziejuose (žr. 26 pav.).*

26 pav. Visos dienos mokykloje teikiamos kultūrinio ugdymo paslaugos, tėvų vertinimas (proc.)

Vertinant kultūrinio ugdymo paslaugas pastebima tendencija, kad **kultūrinio ugdymo paslaugų įgyvendinimas visos dienos mokykloje, tėvų nuomone, nėra prioritetinga paslauga**, tik apie trečdalis tėvų teigia, kad šių paslaugų įgyvendinimas yra *labai svarbus*. Tuo tarpu daugumos tėvų nuomone, *visos dienos mokykloje pakankamai svarbu* mokiniams sudaryti sąlygas stebėti spektaklius (mokykloje arba teatre) (53,3 proc.); dalyvauti koncertuose (mokykloje arba už mokyklos ribų) (53,1 proc.); dalyvauti šventėse (50,7 proc.); lankyti muziejus (50,1 proc.) ir parodas (49 proc.).

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Siekiant įvertinti kultūrinio ugdymo paslaugų poreikį pagal tėvų išsilavinimą, gyvenamąją vietovę, stebimos tam tikros nuomonių skirtumų tendencijos sąlygų sudarymo stebėti spektaklius, lankymosi muziejuose aspektais. Turintys aukštąjį išsilavinimą tėvai labiau nei žemesnį išsilavinimą turintys tėvai ($p \leq 0,01$), didmiesčio gyventojai lyginant su kaimiškųjų gyvenamųjų vietų atstovais ($p \leq 0,05$); išreiškia poreikį, kad jų vaikams būtų sudaromos sąlygos stebėti spektaklius (mokykloje, teatre). Didmiesčių gyventojai akcentuoja ir lankymosi muziejuose svarbą ($p \leq 0,01$).

Tėvai, kurių vaikai lanko mažo miestelio ir kaimo vietovės mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti su darytos sąlygos dalyvauti koncertuose (mokykloje arba už mokyklos ribų) ($p \leq 0,05$), lankyti muziejus ($p \leq 0,001$).

Apibendrinant kultūrinių paslaugų (t. y. lankymasis muziejuose, sąlygų sudarymas stebėti spektaklius, klausytis koncertų ir pan.) inkorporavimo poreikį į visos dienos mokyklos viziją, galima teigti, kad nors ir stebima tendencija, jog šios rūšies paslaugos nėra prioritetinės lyginant su kitų paslaugų, labiau orientuotų į kognityvinių gebėjimų ugdymą, poreikiu, tačiau kultūrinių paslaugų pasiūlos poreikis vis tik išlieka aktualus skirtingose vietovėse gyvenantiems tėvams: tiek didmiesčiuose gyvenantys tėvai, tiek tėvai, kurių vaikai lanko kaimiškas mokyklas, akcentuoja muziejų lankymo svarbą, o aukštąjį išsilavinimą ir didmiesčiams atstovaujantys tėvai pageidautų, kad vaikams būtų sudaromos sąlygos stebėti spektaklius.

2.4.2.3. Socialinės ir socioedukacinės paslaugos

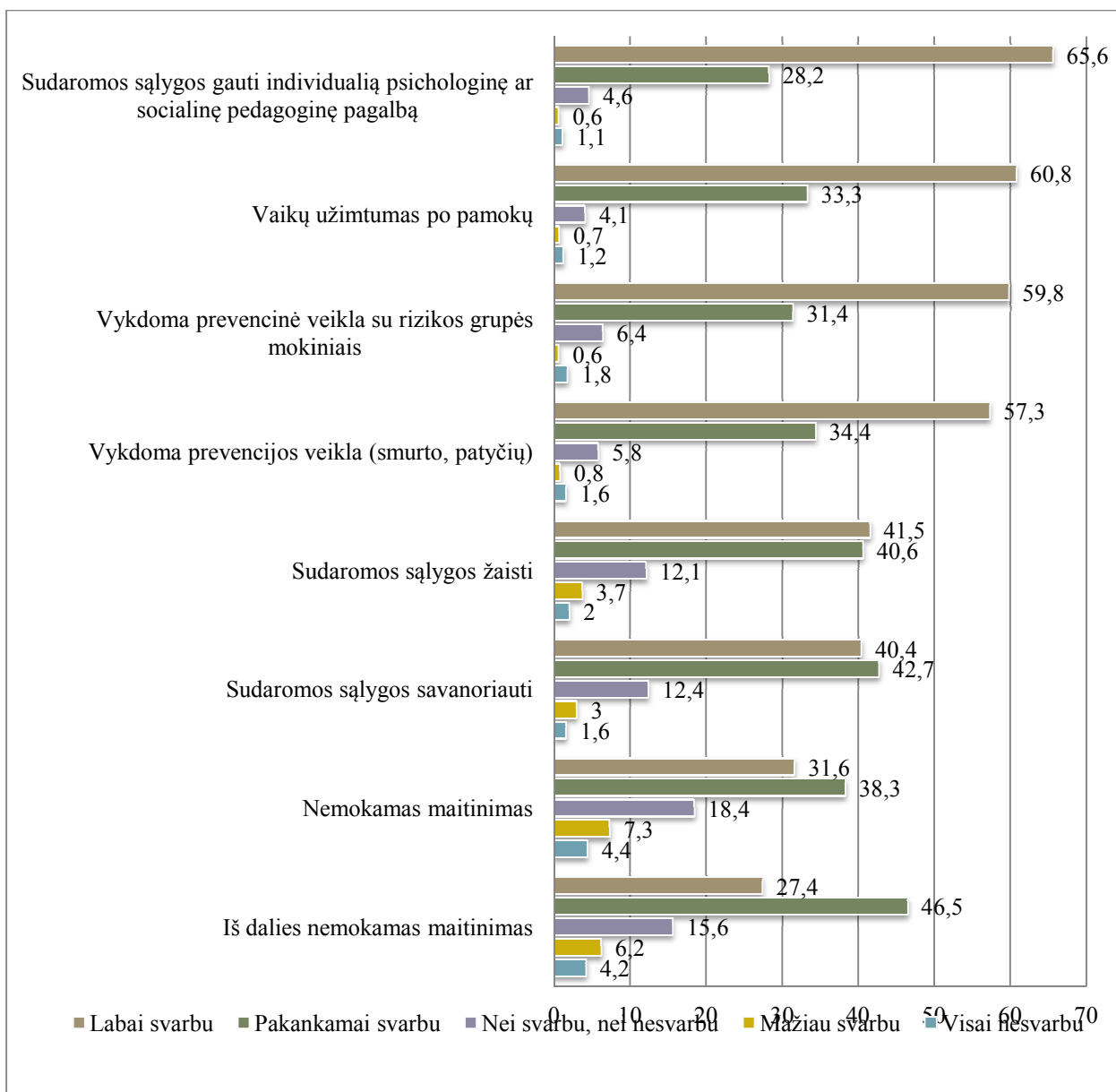
Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme (2006), socialinės paslaugos – tai paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai) savarankiškai rūpintis asmeniniu (šėimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Kaip pažymima, paslaugų paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos siekiant užkirsti kelią asmens, šėimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės saugumui užtikrinti. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) socialinės edukacinės paslaugos traktuojamos kaip pagalba tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje, šalinant priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus.

Analizuojant *visos dienos mokyklos* poreikį ir paslaugų pasiūlos kryptingumą, tyrimo metu buvo siekiama atskleisti, į kokias socialines, socialines edukacines paslaugas mokykla turėtų orientuotis, kokioms paslaugoms turėtų būti skiriamas prioritetas.

Empirinių duomenų analizė akivaizdžiai liudija šių paslaugų poreikį ir šių paslaugų paketo integravimo svarbą į *visos dienos mokyklos* modeliujamą vaizdinį. Dauguma paslaugų, tėvų nuomone, traktuotinos kaip labai ar pakankamai svarbios *visos dienos mokykloje* (vidurkis M varijuoja nuo 3,8 iki 4,6)⁹. Pastebima, kad labiausiai tėvai pageidautų, jog būtų sudaromos sąlygos gauti individualią psichologinę ar socialinę pedagoginę pagalbą (65,5 proc. tėvų nurodė šią paslaugą kaip labai svarbią). Tėvams taip pat labai aktualus *vaikų užimtumas* (M = 4,5 arba 60,8 proc. akcentuoja kaip labai svarbi paslauga) bei *prevencinės*

⁹ M – vidurkis (skalė nuo 1 iki 5), kai: 1 – visai nesvarbu, 2 – mažai svarbu, 3 – nei svarbu, nei nesvarbu, 4 – pakankamai svarbu, 5 – labai svarbu

veiklos organizavimas tiek smurto prevencijos aspektu ($M = 4,5$), tiek koncentruojantis į socialinei rizikai priskiriamiems vaikams skirtas prevencines veiklas ($M = 4,5$) (žr. 27 pav.).

27 pav. Visos dienos mokykloje teikiamos socialinės, socioedukacinės paslaugos, tėvų vertinimas (proc.)

Kaip pateikta 27 paveiksle, ambivalentiškiausia tėvų nuomonė nemokamo ar iš dalies nemokamo maitinimo klausimais.

Apibendrinant socialinių, socialinių paslaugų paketo turinį tėvų nuomonės aspektu, svarbu pastebėti tai, kad **didžiausias dėmesys akcentuojamas individualios psichologinės ir socialinės pedagoginės pagalbos teikimui bei prevencinės veiklos organizavimui.**

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Pagal pateiktus vidutinius rangus ir gautą statistinį reikšmingumą ($p < 0,05$) daroma išvada, kad socialinių paslaugų

vertinimas reikšmingai skiriasi tėvų grupėse **pagal išsilavinimą, gyvenamąją vietą**. Akivaizdu tai, kad tėvai, turintys aukštąjį išsilavinimą, akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti organizuojamos užimtumas po pamokų ($p \leq 0,001$) bei sudaromos sąlygos gauti individualią psichologinę ar socialinę pagalbą ($p \leq 0,001$). Tuo tarpu nemokamo maitinimo paslaugas labiau akcentavo tėvai, turintys aukštesnįjį išsilavinimą ($p \leq 0,001$) bei gyvenantys kaimiškiose vietovėse ($p \leq 0,001$). Tuo tarpu tėvai, gyvenantys didmiesčiuose, labiau nei kiti tėvai akcentuoja vaikų užimtumo po pamokų ($p \leq 0,001$), individualios psichologinės ar socialinės pedagoginės pagalbos ($p \leq 0,001$) bei prevencinių programų poreikį ($p \leq 0,001$). Pastebimas įdomus faktas, kad kuo didesniame teritoriniame vienetė gyvena tėvai, tuo labiau tėvai akcentuoja, kad turi būti sudarytos sąlygos žaisti ($p \leq 0,001$) visos dienos mokykloje.

Vertinant gautus rezultatus galima teigti, kad tėvai, kurių vaikai lanko didmiesčio mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti organizuojamas užimtumas po pamokų ($p \leq 0,001$), sudarytos sąlygos vaikams žaisti ($p \leq 0,001$). Paaiškėjo, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklas, kurios yra mažuose miesteliuose, labiau pabrėžia, kad visos dienos mokykloje turi būti organizuojamas nemokamas maitinimas ($p \leq 0,001$). Tėvai, kurių vaikai lanko kaimo vietovės mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja iš dalies nemokamo maitinimo ($p \leq 0,001$), individualios psichologinės ar socialinės pedagoginės pagalbos ($p \leq 0,001$) poreikį.

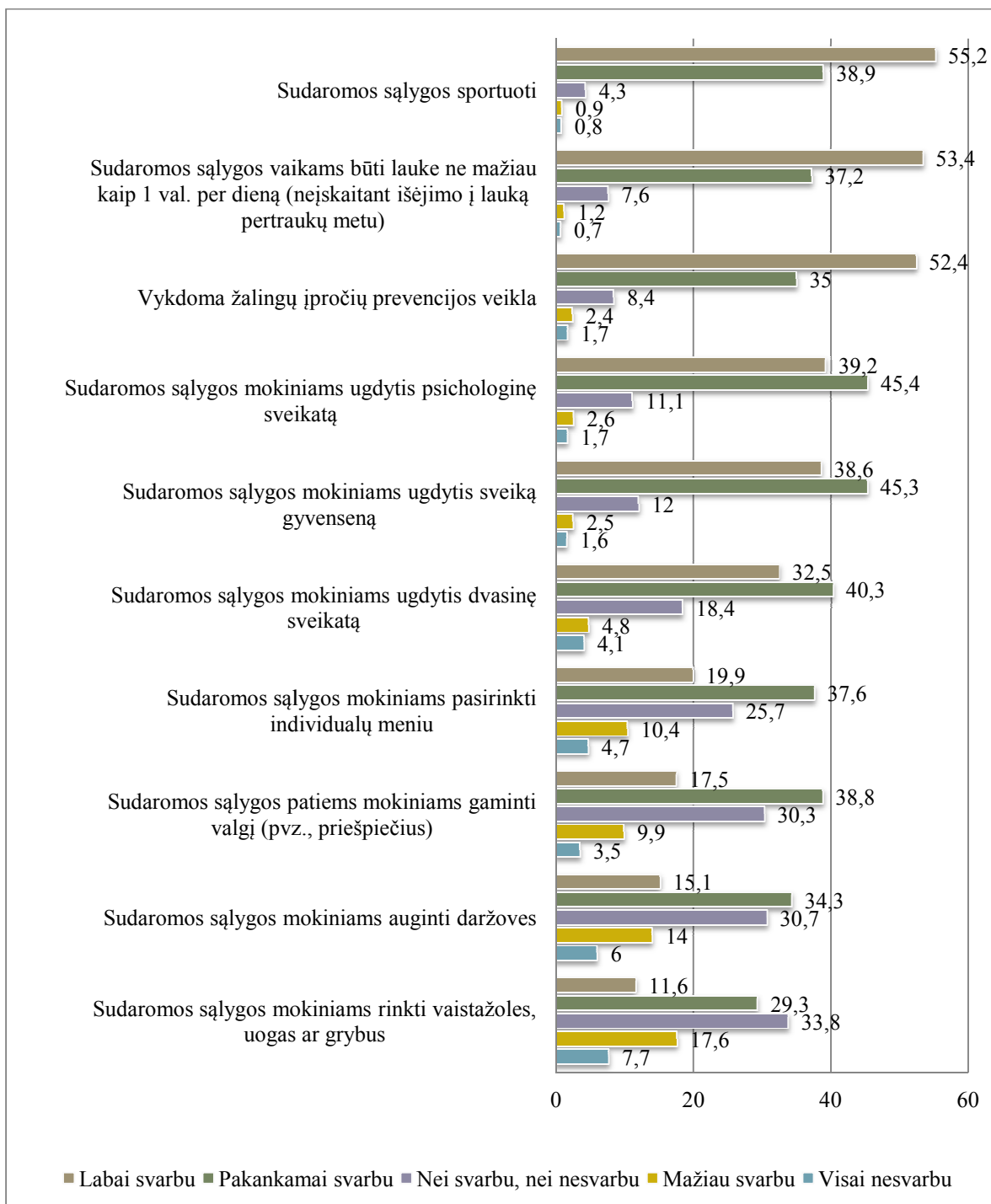
Socialinių, socialinių edukacinių paslaugų poreikis traktuojamas kaip vienas iš labiausiai aktualių paslaugų visos dienos mokyklos kontekste. Nors ir stebimos aiškos tendencijos individualios psichologinės, socialinės, socioedukacinės pagalbos, vaikų užimtumo ir prevencinių veiklų organizavimo paslaugų poreikio aspektais, kurios ypač aktualios didmiesčiuose gyvenantiems bei turintiems aukštąjį išsilavinimą tėvams, tačiau svarbus yra ir vaiko nemokamo maitinimo klausimas, kuris aktualus mažesniame teritoriniame vienetė esančių mokyklų mokinių tėvams.

2.4.2.4. Sveikos gyvensenos ugdymo paslaugos

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011) 22 straipsnyje numatyta sveikatos priežiūros mokykloje paskirtis, t. y. saugoti ir stiprinti mokinių sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais). Mokyklos šiuo tikslu rengia ir įgyvendina sveikatos stiprinimo programas, taip pat siekia užtikrinti vaikų sveikatos paslaugų poreikį.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kiek tėvams būtų svarbios *visos dienos mokykloje* sveikos gyvensenos ugdymo paslaugos, susijusios su sportinės veiklos organizavimu, psichologinės sveikatos, sveikos gyvensenos ugdymu, žalingų įpročių prevencinių programų diegimu ir pan.

Nustatyta, kad tėvų nuomonės dėl *visos dienos mokykloje* sveikos gyvensenos ugdymo paslaugų pasiskirstė netolygiai (žr. 28 pav.). Dauguma tėvų pažymi, kad *labai svarbu*, kad *visos dienos mokykloje* būtų sudarytos sąlygos sportuoti (55,2 proc.), vaikams būti lauke ne mažiau kaip 1 val. per dieną (neįskaitant išėjimo į lauką pertraukų metu) (53,4 proc.), vykdyti žalingų įpročių prevencijos veiklą (52,4 proc.). Tėvai nurodo, kad *visos dienos mokykloje pakankamai svarbu* sudaryti sąlygas mokiniams ugdytis psichologinę sveikatą (45,4 proc.), sveiką gyvenseną (45,3 proc.), dvasinę sveikatą (40,3 proc.). Dalis tėvų atkreipia dėmesį į sveikos mitybos ugdymo įpročius *visos dienos mokykloje*. Todėl, tėvų nuomone, *pakankamai svarbu* mokiniams gaminti valgį (pvz., priešpiečius) (38,8 proc.); pasirinkti individualų menų (37,6 proc.); patiems auginti daržoves (34,3 proc.). Tuo tarpu tokias sveikos gyvensenos ugdymo paslaugas, kaip *visos dienos mokykloje* sudaryti sąlygas mokiniams rinkti vaistažoles, uogas ar grybus, tėvai linkę vertinti labiau neigiamai, tik dešimtadalis tėvų (11,6 proc.) mano, kad tai labai svarbu.

28 pav. Visos dienos mokykloje teikiamos sveikos gyvensenos ugdymo paslaugos, tėvų vertinimas (proc.)

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Siekiant įvertinti sveikos gyvensenos ugdymo paslaugų poreikį lyginamas poreikio vertinimas respondentų grupėse pagal išsilavinimą, gyvenamąją respondentų vietovę.

Vertinat pateiktų rangų vidurkius, galima teigti, kad aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai labiau akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti sudarytos sąlygos sportuoti ($p \leq 0,001$); vaikams būti lauke ne mažiau kaip 1 val. per dieną (neįskaitant išėjimo į lauką pertraukų metu) ($p \leq 0,001$). Pastebima tendencija, kad kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo

labiau tėvai pažymi psichologinės sveikatos ugdymo svarbą visos dienos mokykloje ($p \leq 0,001$). Panaši tendencija pastebima vertinant dvasinės sveikatos ugdymo svarbą: kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo labiau tėvai akcentuoja dvasinės sveikatos ugdymo ($p \leq 0,01$), sveikos gyvensenos ($p \leq 0,01$) svarbą visos dienos mokykloje.

Analizuojant tyrimo rezultatus gyvenamosios vietos apsektu, pastebima, kad kuo mažesniame teritoriniame vienetė gyvena tėvai, tuo labiau akcentuojamos sąlygos sportuoti ($p \leq 0,001$), sąlygos vaikams būti lauke ne mažiau kaip 1 val. per dieną (neįskaitant išėjimo į lauką pertraukų metu) ($p \leq 0,001$). Pastebimo tendencija, kad kuo didesniame teritoriniame vienetui priklauso tėvai, tuo labiau pabrėžia psichologinės sveikatos ugdymo svarbą ($p \leq 0,001$). Tėvai, gyvenantys didmiesčiuose ir miesteliuose, labiau pabrėžia sveikos gyvensenos ugdymo svarbą visos dienos mokykloje ($p \leq 0,001$). Nustatyta, kuo mažesniame teritoriniame vienetė gyvena tėvai, tuo labiau įžvelgia žalingų įpročių prevencijos veiklos svarbą ($p \leq 0,001$) visos dienos mokykloje.

Vertinant gautus rezultatus galima teigti, kad tėvai, kurių vaikai lanko didmiesčio ir miesto mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti sudarytos sąlygos sportuoti ($p \leq 0,001$), vaikams būti lauke ne mažiau kaip 1 val. per dieną (neįskaitant išėjimo į lauką pertraukų metu) ($p \leq 0,001$), psichologinės sveikatos ugdymo svarbą ($p \leq 0,01$). Paaiškėjo, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklas, kurios yra didmiesčiuose ir miesteliuose, labiau pabrėžia dvasinės sveikatos ugdymo ($p \leq 0,01$) ir sveikos gyvensenos ($p \leq 0,001$) svarbą visos dienos mokykloje.

Svarbu atkreipti dėmesį į sveikatinimo paslaugų poreikį visos dienos mokykloje. Stebimos tendencijos, kad kuo didesniame teritoriniame vienetui priklauso tėvai, tuo labiau pabrėžia psichologinės sveikatos ugdymo svarbą. Akcentuojamas ir sąlygų sudarymas sportuoti, būti lauke.

Apibendrinus visų respondentų nuomones, be minėtų paslaugų poreikio, svarbus ir prevencinės veiklos, nukreiptos prieš žalingus įpročius, organizavimas.

2.4.2.5. Paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams prieinamumas ir poreikis

Paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams bei tėvams prieinamumas itin aktualus ir daug iššūkių savyje talpinantis klausimas šiandieniniame švietimo kontekste.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1995) įtvirtinta, kad negalę turintis vaikas turi gyventi visavertį ir prideramą gyvenimą, kuris garantuotų jo orumą, ugdytų pasitikėjimą

savimi ir leistų aktyviai dalyvauti visuomenės veikloje, taip pat lygią su sveikais vaikais teisę aktyviai gyventi, vystytis, įgyti išsimokslinimą, atitinkantį jo fizines, protines galias ir pageidavimus. Lietuva, ratifikuodama šią konvenciją, įsipareigojo imtis reikiamų priemonių, kad būtų įgyvendintos šios ir kitos vaiko teisės.

Geros mokyklos koncepcijoje (2015), nusakančioje mokyklos veiklos tobulinimo kryptingumą, daug dėmesio skiriama asmenybės ūgčiai, kuri apibūdinama per asmenybės brandą, pasiekimus, pažangą (t. y. *per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus*). Mokinių pasiekimai vertinami, atsižvelgiant ne vien į apibrėžtus, programinius ugdymo tikslus, bet ir į individualias kiekvieno mokinio išgales bei ypatybes, siekiant nuolatinės asmeninės pažangos mokiniui tinkamu būdu ir tempu, netrikdomos mokinio pasiekimų lygio klasėje ar mokinių grupėje įvertinimų (Geros mokyklos koncepcija, 2015). Vadinasi, šiandien jau kalbame apie tai, kad kiekvienam vaikui sudaromos galimybės ugdytis pagal jo gebėjimus, poreikius, sudaromos prielaidos jo individualiai pažangai stebėti, vertinti. Ši vertybinė nuostata traktuotina kaip pagrindas kompleksinių bei kompleksiskai teikiamų socialinių, švietimo ir sveikatos paslaugų prieinamumui užtikrinti bet kuriam vaikui, kartu ir ugdytiniui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių.

ŠVIS duomenimis šiais mokslo metais, t. y. 2017–2018 m. m., bendrojo lavinimo klasėse mokosi 36097 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, iš kurių 19426 mokiniai turėjo nedidelius, 12 200 – vidutinius, 4368 – didelius, 2180 – labai didelius ugdymosi poreikius¹⁰ (Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse 2017–2018 m., 2017). Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai sudaro apie 10 proc. nuo visų besimokančiųjų vaikų bendrojo lavinimo klasėse (2017m. rugsėjo 1 d. ŠVIS duomenimis Lietuvoje mokėsi 335650 vaikai), daliai šių vaikų (2180-čiai vaikų) yra individualizuota ugdymo programa. Specialiosiose mokyklose ar specialiosiose klasėse ugdomi 2991, o lavinamosiose klasėse – 1972 mokiniai (Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse 2017–2018 m., 2017).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) apibrėžiama specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis, sietina su asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumo didinimu. To paties įstatymo 34 straipsnio 3 punktą numato tai, kad mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo prieinamumu rūpinasi savivaldybė, kurios teritorijoje jie gyvena, o švietimo prieinamumas užtikrinamas *pritaikant*

¹⁰ Sumuojant visus ugdytinius pagal skirtingus specialiuosius ugdymosi poreikius, ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičius bendrojo lavinimo klasėse skiriasi nei pateikiamas lentelės pradžioje faktinis skaičius – 36097, tad duomenų analizei naudojama pastaroji reikšmė.

mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais.

Analizuojant paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams bei jų šeimoms prieinamumo aspektą, svarbiais analizės aspektais tampa ne tik kiekybiniai (sietini su paslaugų teikimo lygio įvertinimu) ir / ar fiziniai, bet ir kokybiniai ir / ar emociniai parametrai, kaip paslaugų teikimo kokybė ir / ar pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis.

Kiekybiniai paslaugų prieinamumo aspektai. Kiekybiniai paslaugų parametrai neatsiejami nuo savivaldybės administracijos politinės valios, mokyklos direktorių bei kitų valstybininkų socialinio jautrumo, inkliuzinio ugdymo koncepcijos esmės suvokimo, ugdymo proceso dalyvių sąmoningumo bei aktyvumo.

Kaip nurodoma Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos oficialioje suvestinėje, Lietuvoje 2015–2016 m. m. dirbo 2348 pagalbos specialistai (Lietuvos švietimas skaičiais 2016. Bendrasis ugdymas, 2016): iš jų 458 logopedai, 463 specialieji pedagogai, 23 surdopedagogai, 5 tiflopedagogai. Psichologai (N=463) ir socialiniai pedagogai (N=936) suvokiami kaip švietimo pagalbos specialistai, kurių paslaugomis gali naudotis visi ugdymosi proceso dalyviai, tuo tarpu specialiąją pedagoginę pagalbą teikiantys specialistai pagalbą teikia įvertinus specialiuosius ugdymosi poreikius ir nustčius pagalbos lygį savivaldybės pedagoginėje psichologinėje tarnyboje.

Siekiant atskleisti paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams prieinamumo lygį bei kaitos tendencijas, antrinei analizei pasitelkti du regionai: Šiaulių ir Vilniaus. 2007 m. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo duomenimis (Ališauskienė ir kt., 2007), specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas varijavo nuo 11 iki 28 proc. skirtinguose Lietuvos regionuose. Šiaulių regionas, atlikto tyrimo duomenimis, įvardijamas kaip vienas stipriausių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, besimokantiems bendrojo lavinimo mokyklose, paslaugų teikimo ir prieinamumo aspektu regionų (25 proc.), tuo tarp Vilniaus regionas kartu su Kauno ir Alytaus regionais susidūrė su iššūkiais didinant paslaugų prieinamumą.

17 ir 18 lentelėse pateikiamos Šiaulių ir Vilniaus regionų bei jose esančių savivaldybių pastangos didinat paslaugų prieinamumo lygį 10-ies metų laikotarpyje. Akivaizdu tai, kad 2016–2017 m. m. specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis išaugo beveik 2 kartus, t. y. beveik pusei ugdytinių Šiaulių regione ir trečdaliui ugdytinių Vilniaus regione yra prieinama specialiojo pedagogo pagalba (Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse 2016–2017 m., 2017).

17 lentelė. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis / prieinamumas Šiaulių regione

Šiaulių regionas	2007 m. duomenys			2016–2017 m. m. duomenys		
	Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių skaičius, tenkantis 1 spec. pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ¹¹		Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių skaičius, tenkantis 1 spec. pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ¹²	
		Lygis	%		Lygis	%
Akmenė	137	5,5	18	32,8	1,2	83,3
Joniškis	78	3	33	76,7	2,8	35,7
Kelmė	68	2,7	37	81,17	3	33,33
Pakruojis	64	2,6	38	41,5	1,5	66,6
Radviliskis	109	4	25	62	2,3	43,5
Šiauliai	140	6	17	49,4	1,8	55,6
Šiaulių r.	66	2,6	38	78,25	2,9	34,5
Iš viso:	96	4	25	57,3	2,1	47,6

18 lentelė. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis / prieinamumas Vilniaus regione

Vilniaus regionas	2007 m. duomenys			2016–2017 m. m. duomenys		
	Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių skaičius, tenkantis 1 spec. pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ¹³		Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių skaičius, tenkantis 1 spec. pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ¹⁴	
		Lygis	%		Lygis	%
Elektrėnai	-	-	-	Nėra spec. pedagogų; 269 SUP turintys vaikai	-	-
Šalčininkai	262	10,5	10	55	2	50
Širvintos	149	6	17	32,75	1,2	83,3
Švenčionys	54	2	50	32,9	1,2	83,3
Trakai	187	7	14	32,2	1,2	83,3
Ukmergė	81	3	33	63	2,3	43,5
Vilniaus m.	193	8	13	98	3,6	27,8
Vilniaus r.	49	2	50	65,3	2,4	41,7
Iš viso:	155	6	17	77,4	2,9	34,5

¹¹ Specialiųjų poreikių mokinių skaičiaus, tenkančio 1 specialiajam pedagogui, santykis su normatyvu (normatyvas 20–30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių – pagal 2007 galiojančių teisės aktų normatyvą), kuris parodo pagalbos prieinamumą specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams, parodo formalųjį pagalbos teikimo lygį. Idealiu atveju šis santykis turėtų būti lygus 1. Tuo tarpu procentinė santykio su normatyvu išraiška parodo procentą moksleivių, kuriems teikiama pagalba (Ališauskienė ir kt., 2007, p. 76.).

¹² Vienu etatu dirbantis specialusis pedagogas teikia pagalbą ne daugiau kaip 27 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas, kuriems reikalinga specialiojo pedagogo pagalba (Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas, 2011).

¹³ žr. 6.

¹⁴ žr. 7.

Kokybiniai paslaugų prieinamumo aspektai. Remiantis atliktais 2007 ir 2011 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakomaisiais tyrimais (Ališauskienė ir kt., 2007; Ališauskas ir kt., 2011), kokybinis paslaugų prieinamumo komponentas, t. y. specialiojo pedagogo ir logopedo pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, vertinama nevienareikšmiškai:

- **Psichopedagoginis vertinimas ir tiesioginė pagalba vaikui.** Specialistų pagalbos pozityvumas sietinas su vertinimo funkcijos geru realizavimu – psichopedagoginis vertinimas traktuojamas kaip stiprioji specialiosios pedagoginės pagalbos pusė. Palankiai vertinama tiesioginė pagalba vaikui (*t. y. logopedo pagalba ugdytiniui įveikiant kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus; mokinių žinių, mokėjimų, įgūdžių lygio ir jų atitikimo ugdymo programai bei mokymosi sunkumų pobūdžio nustatymas, specialiojo pedagogo pagalba vaikui specialiojo pedagogo kabinete*).
- **Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumo ir pasitenkinimo didinimas per ugdymosi proceso dalyvių / mokyklos bendruomenės įtrauktį ir švietimą.** Anot tyrėjų, silpniausiai išplėtotą logopedo pagalbą bendruomenės nariams, bendruomenės įtraukimas į ugdymo(si) procesą (logopedai linkę apsiriboti individualiu tėvų, pedagogų konsultavimu ir vengti tiesioginio visų ugdymo proceso dalyvių įtraukimo, bendradarbiavimo planuojant pagalbą ir siekiant numatytų tikslų); didžiausias logopedo pagalbos stiprinimo poreikis nustatytas mokyklos bendruomenės švietimo veikloje ir teikiant pagalbą mokytojams, individualizuojant ugdymą; tuo tarpu specialiojo pedagogo pagalbos pageidaujama padedant mokytojams individualizuoti ugdymą (pritaikant programas, mokomąją medžiagą, mokymo priemones specialiųjų poreikių mokiniams), mokiniams ugdantis klasėje bei ugdant vaikų neišlavėjusias funkcijas ir rengiant individualiąsias, grupines programas.

Taigi, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys ugdytiniai, jų tėvai bei šiuos vaikus ugdantys pedagogai vis dar susiduria su paslaugų pereinamumo iššūkiais. Specialiojo pedagogo, logopedo pagalba yra prieinama tik daliai vaikų. Akivaizdu yra tai, kad šios paslaugos svarbios ne tik patiems ugdytiniams, tačiau ir jų tėvams, ugdantiems pedagogams, kuriems reikalingos konsultacijos, kaip padėti vaikui vystyti individualius gebėjimus, padėti ugdytis, padėti matyti bei stebėti vaiko individualią pažangą.

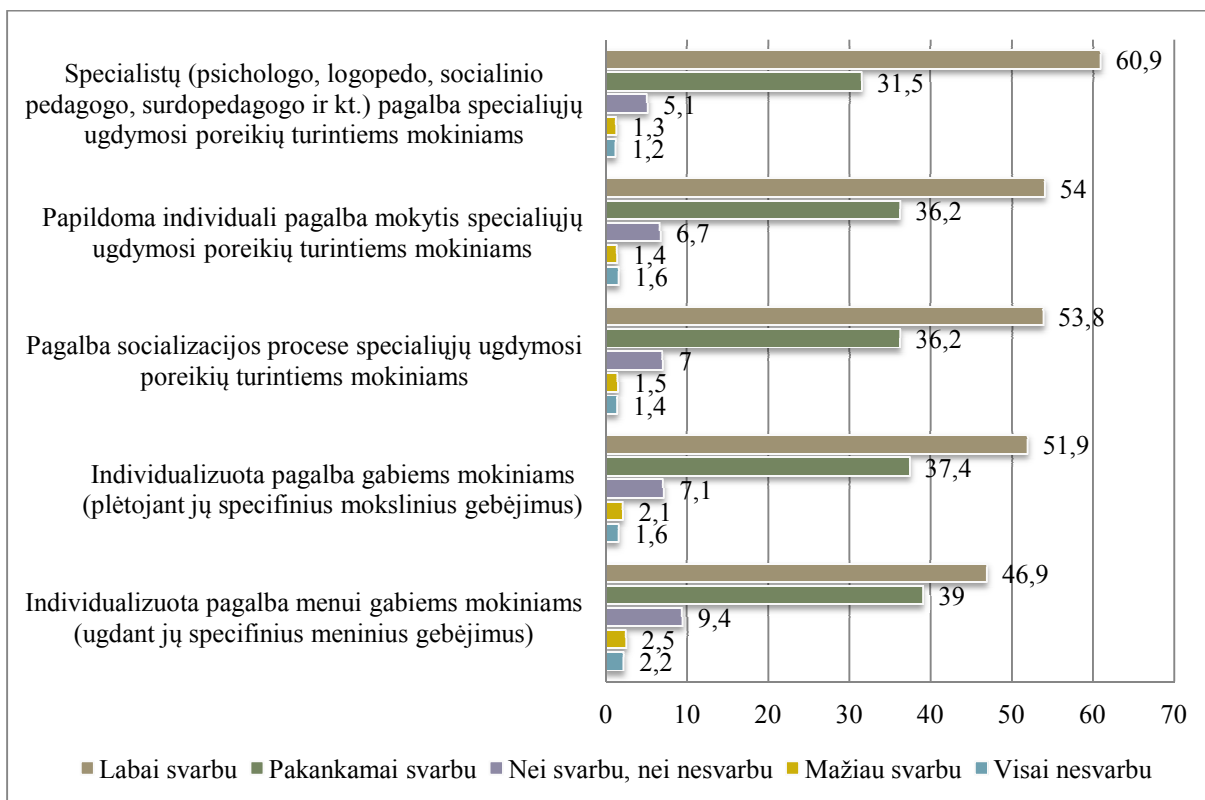
Atkreiptinas dėmesys ir psichologinės, socialinės pedagoginės pagalbos, sveikatinimo paslaugų spektro plėtrą, kadangi specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai lygiai taip pat kaip ir kiti bendraamžiai susiduria ir su psichologinės, socioedukacinės pagalbos paslaugų poreikiu ne vien diagnostiniu, tačiau individualios pagalbos, smurto prevencijos bei kt. aspektais.

Tačiau šio poreikio analizei reikalingi papildomi tyrimai, kad būtų įvertintas šių paslaugų prieinamumo lygis bei kokybė. Akivaizdu yra tai, kad visų su vaiko ugdymusi susijusių asmenų jungtinės pastangos, kompleksiskai teikiamos socialinės, švietimo ir sveikatos paslaugos gali didinti pagalbos prieinamumo tiek kokybinius, tiek kiekybinius parametrus, sudarančius prielaidas švietimo pagalbos, kompleksiskai teikiamų paslaugų efektyvumo didinimui.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (1994) numatyta viena iš savivaldybių funkcijų (6 straipsnis), susijusi su švietimo pagalbos teikimo mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai, vaiko minimaliosios priežiūros priemonių vykdymo organizavimu ir koordinavimu. Švietimo pagalba Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) apibrėžiama kaip pagalba mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. Į švietimo pagalbos turinį įtraukiami profesinis orientavimas, švietimo informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje, konsultacinė pagalba.

Kaip jau buvo minėta, paslaugų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams bei tėvams prieinamumas itin aktualus ir daug iššūkių savyje talpinantis klausimas šiandieniniame švietimo kontekste. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) apibrėžiama specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis sietina su asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumo didinimu, o švietimo prieinamumas užtikrinamas *pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais*.

Šiuo konkrečiu tyrimu taip pat buvo aiškinamasi, kiek būtų svarbios *visos dienos mokykloje* paslaugos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (29 pav.).

29 pav. Visos dienos mokykloje teikiamos paslaugos specifinių grupių mokiniams, tėvų vertinimas (proc.)

Nustatyta, kad *visos dienos mokykloje* teikiamos paslaugos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems ir gabiems mokiniams, tėvų nuomone – prioritetiškai svarbios. Duomenų analizė parodė, kad didžioji dauguma tėvų teigia, kad *labai svarbu, kad visos dienos mokykloje* būtų organizuojama specialistų (psichologo, logopedo, socialinio pedagogo, surdopedagogo ir kt.) pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams (60,9 proc.), papildoma individuali pagalba mokytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (54 proc.), pagalba socializacijos procese specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (53,8 proc.), individualizuota pagalba gabiems mokiniams (51,9 proc.) ir individualizuota pagalba menui gabiems mokiniams (46,9 proc.). Visų paslaugų poreikis, analizuojant vidurkių ir standartinę nuokrypį, yra ganėtinai aukštas (M nuo 4,4 iki 4,7), tai parodo paslaugų poreikio didelę svarbą.

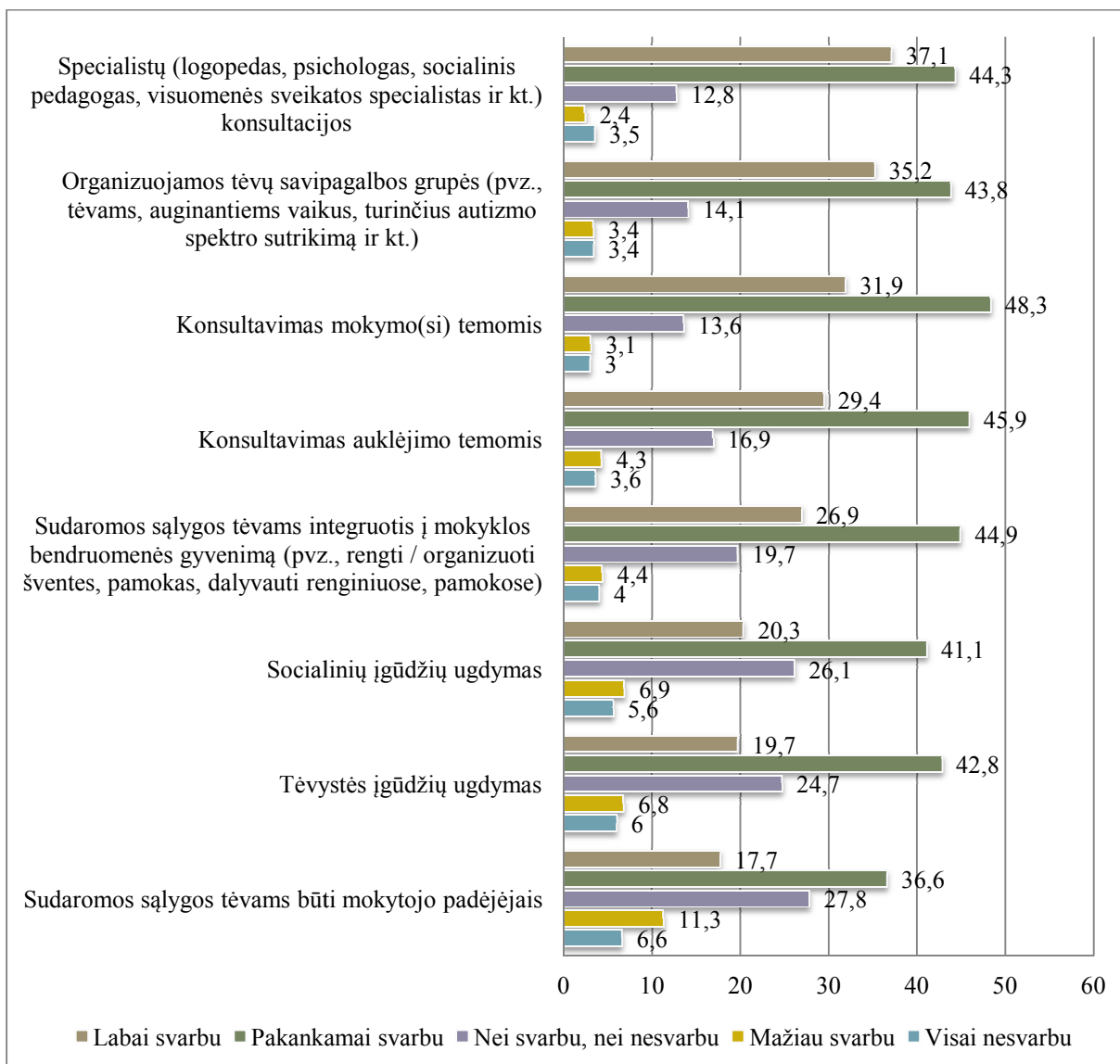
Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius. Siekiant įvertinti teikiamų paslaugų poreikį specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems ir gabiems mokiniams lyginamas poreikio vertinimas respondentų grupėse pagal išsilavinimą, gyvenamąją vietovę. Beveik visais (išskyrus pirmąją paslaugų rūšį) paslaugų pasiūlos aspektais aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai lyginant su žemiausią išsilavinimą turinčiais tėvais išreiškia didesnį poreikį dėl minėtų paslaugų organizavimo *visos dienos mokykloje* (p varijuoja nuo 0,001 iki 0,006).

Gyvenamosios vietovės analizės apsektu pastebima, kad tėvai, gyvenantys didmiesčiuose, labiau nei kiti tėvai akcentuoja pagalbą ugdant bei socializuojant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikus: papildoma individuali pagalba mokytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ($p \leq 0,01$); specialistų (psichologo, logopedo, socialinio pedagogo, surdopedagogo ir kt.) pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ($p \leq 0,01$) poreikį. Tuo tarpu tėvai, kurių vaikai lanko kaimo vietovės mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti organizuojama papildoma individuali pagalba mokytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ($p \leq 0,01$).

Apibendrinant svarbu akcentuoti tai, kad pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, taip pat ir gabiems vaikams yra itin aktuali paslauga daugumai tėvų. Svarbi tiek švietimo pagalbos specialistų pagalba, tiek papildoma pagalba mokantis, tiek pagalba socializacijos procesuose. Šių paslaugų matymas visos dienos mokyklos kontekste grindžiamas vienais aukščiausių vertinimų (analizuojant paslaugų poreikio vertinimo vidurkius) ir traktuojama kaip neatsiejama paslauga visos dienos mokyklos koncepcijoje. Tai itin svarbu tėvams, gyvenantiems didmiesčiuose. Kiek mažiau akcentuota pagalba gabiems vaikams.

2.4.2.6. Paslaugos tėvams

Ugdymo institucija šiandieniniame geros mokyklos kontekste nėra suvokiama kaip institucija, kurioje dominuoja vienkryptis mokytojo ir mokinio santykis, ugdymas. Šiandien akcentuojamas ugdymasis ir mokymasis kartu, akcentuojamas subjektų santykis. Tėvai yra viso ugdymosi proceso neatsiejama dalis. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991), kad švietimo pagalba teikiama ne tik, bet ir jo tėvams. Tyrimu bandyta atskleisti, kiek būtų svarbu patiems tėvams gauti paslaugas visos dienos mokykloje (žr. 30 pav.).

30 pav. Visos dienos mokykloje teikiamos paslaugos mokinių tėvams, tėvų vertinimas (proc.)

Vertinant gautus rezultatus paaiškėjo, kad didžioji dauguma tėvų mano, kad paslaugos yra *pakankamai svarbios*. Išsiskiria šių paslaugų būtinybė: konsultavimas mokymo(si) temomis (48,3 proc.), konsultavimas auklėjimo temomis (45,9 proc.) bei sąlygų sudarymas tėvams integruotis į mokyklos bendruomenės gyvenimą (44,9 proc.). Kiek rečiau tėvai pažymėjo, kad *pakankamai svarbu*, kad *visos dienos mokykloje* būtų specialistų (logopedas, psichologas, socialinis pedagogas, visuomenės sveikatos specialistas ir kt.) konsultacijos (44,3 proc.). organizuojamos tėvų savipagalbos grupės (43,8 proc.), vykdomas tėvystės (42,8 proc.) ir socialinių (41,1 proc.) įgūdžių ugdymas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tėvai labiau tikisi gauti tokias paslaugas, kurios tiesiogiai susiję su vaiko ugdymo turiniu, vaiko auklėjimo tikslais. Tačiau tai, kas susiję su pačių tėvų mokymusi (*tėvystės įgūdžių ugdymas* ($M = 3,6$) ar tiesioginė pagalba mokytojui ($M = 3,5$)) nėra iškeliamą į paslaugų poreikio prioritetus.

Skirtumai pagal socialinius-demografinius kintamuosius.

Pagal pateiktus vidutinius rangus ir gautą statistinį reikšmingumą ($p < 0,05$) daroma išvadą, kad paslaugų mokinių tėvams vertinimas reikšmingai skiriasi tėvų grupėse tiek pagal išsilavinimą, tiek pagal gyvenamąją vietovę tik vienu aspektu. Pastebima, kad tėvai, kurių išsilavinimas yra aukštesnis, labiau nei žemesnį išsilavinimą turintys tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti sudaromos sąlygos tėvams integruotis į mokyklos bendruomenės gyvenimą (pvz., rengti / organizuoti šventes, pamokas, dalyvauti renginiuose, pamokose) ($p \leq 0,01$); tuo tarpu didmiesčiuose gyvenantys tėvai labiau akcentavo konsultavimo auklėjimo temomis poreikį ($p \leq 0,05$). Tuo tarpu tėvai, kurių vaikai lanko didmiesčio mokyklas, labiau nei kiti tėvai akcentuoja, kad visos dienos mokykloje turi būti organizuojamas tėvystės įgūdžių ugdymas ($p \leq 0,05$) ir konsultavimas mokymo(si) temomis ($p \leq 0,01$).

Apibendrinant tėvų nuomonę pagalbos tėvams organizavimu viso dienos mokykloje aspektu, pažymėtina tai, kad svarbiausios paslaugos, susijusios su konsultacijomis, kurių metu teikiama pagalba vaiko mokymo ir auklėjimo klausimais. Nors paslaugų rūšis, susijusi su pačių tėvų mokymusi, įsitraukimu, yra mažiau vertinama ir pageidaujama visos dienos mokyklos vizijoje, tačiau didmiesčiuose esančių mokyklų mokinių tėvų nuomone, svarbus yra ir tėvystės įgūdžių organizavimo klausimas. Galimybės integruotis į mokyklos bendruomenės gyvenimo svarba aktuali aukštesnį išsilavinimą turinčių tėvų grupėje.

2.4.3. TYRIMO DALYVIŲ PASTABOS APIE VISOS DIENOS MOKYKLOS IDĖJĄ

Tyrimo metu tėvai, atsakinėdami į anketos klausimus apie *visos dienos mokyklos* poreikį, anketos pabaigoje buvo pakviesti pasidalyti savo asmeninėmis įžvalgomis ir pastebėjimais apie aptariamą *visos dienos mokyklos* poreikį. Anketos pildymo pradžioje visiems tėvams, turintiems mokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų, buvo paaiškinta, kad šio tyrimo tikslas – nubrėžti *visos dienos mokyklos* gaires.

Svarbu pažymėti, kad tik dalis tėvų išsakė savo nuomones ir pastebėjimus aptariamu klausimu. Dalis tėvų į anketos pabaigoje pateiktą atvirą klausimą nieko neatsakė arba pažymėjo, kad pasiūlymų *visos dienos mokyklos* idėjai neturi. Taigi, apdorojant tyrimo duomenis šie atsakymai buvo atmesti ir tolesniam kokybinių duomenų apdorojimui nenaudojami. Likusių tėvų (11 proc.) pasisakymai šioje tyrimo ataskaitoje pateikiami originalūs (t. y. pasisakymų kalbos stilius, skyryba nekoreguota); vienintelis pasisakymų

redagavimas – diakritinių lietuvių kalbos ženklų sudėjimas citatose tam, kad jas galima būtų lengviau skaityti (dalis tėvų atsakinėdami į el. anketos paskutinį klausimą „Gal turite pasiūlymų *visos dienos mokyklos* idėjai“ savo atsakymus rašė nenaudodami kai kurių lietuvių kalbos abėcėlės raidžių – ų, ū, š, ž, č, ę, è, ą).

2.4.3.1. Pozityvūs atsiliepimai apie *visos dienos mokyklos* idėją

Analizuojant visą sukaupą kokybinio pobūdžio medžiagą pastebėta, kad dauguma tyrime dalyvavusių ir atsakymus į atvirą klausimą žymėjusių tėvų yra pozityviai nusiteikę *visos dienos mokyklos* idėjos atžvilgiu. Penktadalis (19,63 proc.) visų pasisakymų yra pritariantys. Neretai tėvai tiesiog trumpai, lakoniškai pažymėdavo, kad tai yra „*Puiki idėja!*“, arba vieno ar kito argumento viduje įterpdavo savo analogišką pritarimą (pvz., „... *puiki idėja* ...“ ir pan.). Kai kuriuose pasisakymuose galima buvo pastebėti labai tvirtą tėvų pritarimą nagrinėjamam klausimui „*GREIČIAU ☺ ir kuo daugiau tokių!*“; „... *vienareikšmiškai turi būti* ...“; „... *būtų tiesiog tobula*...“ „... *būtų nuostabu!*“; „*Tai būtų tobula mokykla.*“ ir pan.). Kai kurie tėvai buvo santūresni („*Tai tikrai reikalinga praktika.*“; „*Gražus sumanymas.*“ ir pan.), nors žvelgia į šio klausimo sprendimą su viltimi („... *kad tik tokios rastųsi* ...“), juolab, kad mato labai aiškų poreikį (pvz., „*Auginu vaiką su spec. poreikiais ir manau, kad tokia mokykla būtų labai šaunus dalykas.*“), kuris, tikėtina, tėvų vertinimu prisidėtų prie kokybinio mokyklos kaitos proceso (... *tėvai labiau prisijungtų prie mokyklos gyvenimo* ...).

Kai kuriuose tėvų pasisakymuose šalia pritarimo idėjai buvo paminėtos ir kai kurios, tiesa, remiantis anketos duomenimis, nedažnos jau egzistuojančios praktikos. Remiantis tėvų pasisakymais, galima teigti, kad visos mokyklos idėjos Lietuvos tėvams yra pažįstamos. Jas tėvai atpažįsta dažniausiai vertindami privačių mokyklų veiklą (pvz., „... *praktiškai veikia šv. Juozapo mokykloje.*“; „*Dairytis daug nebereikėtų, puikus pavyzdys – privatūs darželiai, mokyklos.*“; „*Geras pavyzdys yra Valdorfo sistemos mokyklos ir kitos privačios.*“ ir pan.).

2.4.3.2. Abejones ir kritinės pastabos *visos dienos mokyklos* idėjai

Šalia daugelio *visos dienos mokyklos* idėjai pritariančių pasisakymų dalis tėvų (8,59 proc.) išsakė kai kurias abejones. Kai kurie mano, kad tai nėra įmanoma šiandieninėje valstybinėje ugdymo institucijoje („*Tokia mokykla gali būti tik privati*“; „*Paklauskite po 15 metų, nes šiuo metu <...> sistema tikrai nepasirengusi visos dienos mokyklai*...“), nes tie, kurie nori, gali nesunkiai surasti, kaip užimti savo vaiką, be to, tokių idėjų kėlimas ir diskutavimas, kai kurių manymu, tuščias laiko švaistymas („*Negi neturite kuo užsiimti,*

kurdami tokias idėjas. Švietimo sistemoje yra daug rimtesnių problemų nei tokios visos dienos mokyklos kūrimas. Yra prailgintos grupės – kas nori tas lanko. Po pamokų būrelių kalnas – tik norėk ir eik.“), mat, tėvų manymu, neišsprendus esminių šiandieninės mokyklos problemų visos dienos mokyklos idėja greitai liks tik popierių krūva.

Kai kurie tėvai abejoja idėjos sėkme matydami grėsmę dėl finansavimo ir specialistų stokos (*„Idėja puiki, bet kas už tai mokės?“; „... atsirastų žmonių, kurie dirbtų šį darbą?“; „Jeigu norima <...> už tą patį atlygi, visi šie planai ir idėjos bus tik dokumentacijos puošmena.“; „Daugelyje mokyklų nėra tinkamų aikštynų, o sporto salės pradinėse mokyklose mažos, tai pirmiausia reikia pasirūpinti ...“* ir pan.). Taigi, tėvai šioje situacijoje matytų perspektyvą tik tuo atveju, jeigu būtų sutvarkyti techniniai, personalo, finansavimo klausimai.

Kiek didesnis būrys (17,79 proc.) tyrime dalyvavusių tėvų buvo kritiški aptariamoms idėjos atžvilgiu. Analogiškai, kaip ir pozityviai nusiteikusiųjų grupėje, tai ir čia – ne vienas kategoriškas pasisakymas (pvz., *„Kategoriškas NE.“; „Nereikalinga tokia!!!“; „Nepritariu šiai idėjai!“; „... vaikams reikia <...> ne REZERVATO!“* ir pan.). Kai kurie tėvai šiek tiek švelniau (pvz., *„Nereikalinga tokia mokykla...“; „... neįmanoma bus sukurti aukšto lygio reformaiojo ugdymo ...“; „... Lietuvos ekonominiame fone yra neįmanoma.“; „Dabartinis mokyklos modelis yra puikus.“* ir pan.), tačiau taip pat negatyviai nagrinėjamos idėjos atžvilgiu išsakė savo nuomonę.

Kai kuriuose nepritariančiuose pasisakymuose buvo pastebimas abejojimas idėjos pagrįstumu (pvz., *„... tokia mokykla dvelkia totalitarizmu.“; „... mokykla taptų savotišku getu ...“; „Esu nusivylusi siekiu paversti mokyklą visišku vaiko nuo šeimos atskyrimo įrankiu.“* ir pan.) ir nusivylimas „nesibaigiančiomis“ pertvarkomis mokykloje (pvz., *„... neįmanoma vėl organizuojama švietimo pertvarka???“; „... eilinis „rašymas pirštu ant vandens“ ...“*).

Taigi, tėvų abejonės dėl būsimų reformų, lėšų, skiriamų švietimui, stokos, visos dienos mokyklos idėjos išdiskutavimo ir pan. verčia juos nerimauti ir abejoti tokios mokyklos poreikiu.

2.4.3.3. Pasiūlymai visos dienos mokyklos veiklos organizavimui

Šalia daugybės pritarimų ir nepritarimų nagrinėjamai idėjai, trečdalis pasisakiusiųjų tėvų (35,58 proc.) pateikė konkrečius pasiūlymus (žr. 19 lentelę). Tėvų išsakytų pasiūlymų minčių turinio analizės metu išryškėjo keturios pasiūlymų sąlyginės grupės (potemės). Pirmosios potemės teiginius sieja sąlyginiai filosofiniai ugdymo pagrindai. Analizuojant tėvų mintis, išryškėja konstruktyvios pedagoginės sąveikos, holistinio ugdymo bei humanistinio

ugdymo pedagoginių koncepcijų kontūrai. Tai aiškios, tėvų lūkesčius atliepiančios, būsimos *visos dienos mokyklos* teorinio modelio kūrimo teorinės prielaidos.

Analizuojant filosofinio turinio tėvų pasiūlymus *visos dienos mokyklos* idėjos įgyvendinimui, itin aktualus vienas tėvų pastebėjimas, susijęs su esama ir perspektyvoje grėsminga kaimiškose teritorijose gyvenančių vaikų galima atskirtimi. Akivaizdu, kad tai susiję ne tik su ekonominiais veiksniais. Remiantis tėvų abejonėmis ir kritiniais idėjos vertinimais, pastebima galima visapusiško kokybiško ugdymo prieinamumo problema.

19 lentelė. Tėvų pasiūlymai *visos dienos mokyklos* idėjos įgyvendinimui

Potemė	Teiginiai
Filosofiniai pasiūlymai	<i>Svarbiausia yra vaiko ir mokytojo ryšys.</i>
	<i>Sukurti saugią aplinką vaikui...</i>
	<i>... ugdymui humanistine dvasia.</i>
	<i>... būtų svarbi, jei jos veikloje dalyvautų ir tėvai...</i>
	<i>Idėja gali pasiteisinti tik tuo atveju, jei sistema būtų pakeista <...> ir filosofškai.</i>
	<i>Svarbiausia kompleksinis požiūris į harmoningos asmenybės ugdymą.</i>
	<i>Kaimo vaikams didelė atskirtis...</i>
Ugdymo, korekciniai pasiūlymai	<i>Vaikams padėti toje srityje kur labiausiai nesiseka.</i>
	<i>Ugdyti mokinius prisiimti atsakomybę.</i>
	<i>... integruoti ugdymą ...</i>
	<i>Svarbu organizuoti vieną ar kitą veiklą kokybiškai...</i>
	<i>... turėtų būti iš esmės peržiūrėtas visas ugdymo procesas...</i>
Socialiniai, sveikatinimo pasiūlymai	<i>... galėtų būti sudaromos sąlygos pamiegoti pietų miegą.</i>
	<i>Kad vaikams būtų geras maistas...</i>
	<i>... didesnės sąlygos vaikui sportuoti, judėjimui.</i>
	<i>... ir pasimokyti, ir pailsėti, ir užsiimti papildoma veikla...</i>
	<i>Būtinai turi veikti valgykla. Būtinai turi būti kuleriai su vandeniu. Turi būti visiška vaikų kontrolė.</i>
Organizaciniai, techniniai pasiūlymai	<i>... daugiau popamokinės veiklos būrelių...</i>
	<i>Paruošti namų darbus, paskui žaisti, bendrauti, sportuoti.</i>
	<i>Labiausiai reikalinga <...> asocialioms šeimoms, <...> priešmokyklinio ir pradinio ugdymo grupėms.</i>
	<i>... arti namų.</i>
	<i>Turėtų būti pasirenkamas variantas...</i>
	<i>... neturėtų visą dieną dirbti tie patys pedagogai...</i>
	<i>Vaikams iki 16 metų...</i>
	<i>Nepulti akiai taikyti naujovių.</i>
	<i>... kad būtų subalansuotas apkrovimas vaikui.</i>

Mąstant apie *visos dienos mokyklą* tėvams yra svarbus vaikų visuminis, integruotas ugdymas. Tėvai atkreipia dėmesį, kad bet koks pertvarkos procesas negali vykti be nuoseklaus, esmingo ugdymo proceso turinio peržiūrėjimo, kurio vienu iš pagrindinių siekinių turėtų tapti ugdymo kokybė. Žinoma, kai kurie tėvai į būsimas galimas pertvarkas žvelgia labai paprastai – jiems svarbiausia, kad *visos dienos mokykloje* būtų ugdomos kasdieniam gyvenimui aktualios vertybės bei padedama išspręsti kasdienes iššūkius, pavyzdžiui, įveikiant mokymosi spragas.

Kai kurie tėvai, dažniausiai tie, kurių vaikai ugdomi šiuo metu mokyklose pagal priešmokyklinio arba pradinio ugdymo programas, akcentuoja, kad jiems svarbiausi yra socialiniai, susiję su vaikų sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymu klausimai. Neretai tėvai pirmiausia akcentuoja poreikį užtikrinti savo vaikams saugią, sveiką aplinką, kad *visos dienos mokykla*, jų manymu, yra ta vieta, kur vaikui tiekiamas „geras maistas“, „visiška vaikų kontrolė“ ir panašūs dalykai. Kai kurių tėvų siūlymu, tokioje mokykloje turėtų būti erdvės, kuriose vaikas galėtų ne tik mokytis, bet ir pailsėti, pabendrauti su draugais, pasportuoti ar net pamiegoti. Gana dažnai tėvai atkreipia dėmesį į tai, kad jiems svarbu, kad vaikai mokykloje galėtų judėti, sportuoti, t. y. būtų aktyvūs, būtų atitraukti nuo skaitmeninių technologijų.

Tyrimų duomenys rodo įdomią tėvų poziciją, kuomet atskirus tėvų pasisakymus analizuojame dviem aspektais – kam turėtų būti skirta *visos dienos mokykla* ir kur ji turėtų organizuoti savo veiklą. Apibendrinant tėvų pasisakymus, galima teigti, kad tokia mokykla aktuali turėtų būti vaikams iki 16 metų. Be to, tėvams itin svarbu, kad tokia mokykla būtų šalia namų. Tėvai pageidauja, kad tokioje mokykloje būtų pakankama neformalios veiklos įvairovė bei galimybė vaikams paruošti namų darbus, kartu su bendraamžiais žaisti, bendrauti, sportuoti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurie tėvai mano, kad *visos dienos mokykla* labiausiai reikalinga yra „asocialioms šeimoms“ arba tiems, kurie yra patys jauniausi (t. y. ugdomi pagal priešmokyklinio arba pradinio ugdymo programas).

Apibendrinant derėtų atkreipti dėmesį į kai kuriuos tėvų pastebėjimus – „turėtų būti pasirenkamas variantas“ bei „nepulti aklai taikyti naujovių“. Be to, tėvai pastebi, kad mąstant ir modeliuojant *visos dienos mokyklos* modelį reikia apgalvoti personalo klausimą. Kai kurių tėvų manymu, tie patys pedagogai neturėtų visą laiką (t. y. visą *visos dienos mokyklos* vienos darbo dienos darbo laiką) dirbti su tais pačiais vaikais.

2.4.4. APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

Apžvelgus, išanalizavus ir įvertinus švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų teisinį reglamentavimą Lietuvoje, siekiant atskleisti sąlygas, remiantis esamu teisiniu reglamentavimu, įgyvendinti *visos dienos mokyklą* Lietuvoje, galima teigti, kad iš esmės yra visos teisinės prielaidos organizuoti *visos dienos mokyklą* teikiant paslaugas bendrojo ugdymo mokykloje.

Apibendrinant peržvelgtas esamas *visos dienos mokyklos* praktikas galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra skirtingų modelių, kurie iš esmės susiję su poreikių, siejamų su *visos dienos mokyklos* idėja, tenkinimu. Kai kurios praktikos (pailginta dienos grupė, vaikų dienos centrai), nors ir nelaikytinos *visos dienos mokykla*, turi tam tikrų *visos dienos mokyklos* bruožų: juose vaikai prižiūrimi ir ugdomi ilgesnę dienos dalį, iki darbo dienos pabaigos, prireikus teikiama švietimo pagalba, teikiamos mokamos (pailgintos dienos grupės atveju) ar nemokamos (vaikų dienos centrų atveju) maitinimo paslaugos. Vaikų dienos centrų veikla skirta socialinei atskirčiai mažinti. Tačiau ir pailgintos dienos grupės, ir vaikų dienos centrų lankymas nėra privalomas, todėl šių praktikų atveju sunku įgyvendinti nuoseklias ugdymo programas. Kai kuriose ugdymo įstaigose, dažniausiai nevalstybinėse, įgyvendinamas *visos dienos mokyklos* modelis. Tokio modelio pasirinkimas susijęs su tam tikros ugdymo idėjos įgyvendinimu. Tokiose mokyklose ugdymo planai plečiami priklausomai nuo pasirinktos ugdymo idėjos daugiau laiko skiriant tipiškiems dalykams ir kaip privalomus įtraukiant savitus dalykus. *Visos dienos mokyklose* siekiama ugdymo proceso integralumo apgalvojant formaliojo ir neformaliojo švietimo, dalykinio mokymosi ir projektinės, pažintinės, kūrybinės veiklos sąsajas, ugdymo procesą organizuojant teminiu principu. Organizuojant ugdymosi procesą mokymasis intensyvinamas, ilginamos mokymosi sesijos, skiriama daugiau laiko poilsiui, fiziniam aktyvumui, buvimui lauke. Privalomoji dalis dažnai tunka iki 16 val., vėliau teikiamos priežiūros paslaugos ir siūlomi neformaliojo švietimo užsiėmimai (panašiai kaip ir pailgintos dienos grupės atveju). Ugdymo įstaigose teikiamos mokamos maitinimo paslaugos. Mokslas tokiose ugdymo įstaigose mokamas. Tokių įstaigų Lietuvoje nėra daug.

Apibendrinant tyrimo duomenis teigtina, kad tėvai *visos dienos mokyklą* įsivaizduoja kaip instituciją, kurioje jų vaikams būtų sudarytos sąlygos ne tik savarankiškai dirbti ir mokytis, bet ir ilsėtis, sportuoti bei atsipalaiduoti. Nagrinėjant atskiras šiandieninėje mokykloje teikiamas paslaugas ir jų galimą poreikį *visos dienos mokykloje*, darytinos išvados, kad:

- **švietimo paslaugų teikimo srityje** akcentuotinos kelios tendencijos. Didžioji dalis tėvų pasisako už formaliojo ir neformaliojo ugdymo turinio atskyrimą. Žemesnį išsilavinimą

turintys tėvai išreiškia didesnę poreikį, kad skirtingų formų užsiėmimai būtų išdėstyti per visą dieną be aiškaus jų suskirstymo dienos režime, o kaimiškose vietovėse mokyklas lankančių vaikų tėvai mano, kad yra svarbi ir šių formų integracija; tuo tarpu papildomų būrelių, įvairaus spektro veiklų pasiūlos poreikio analizė atkleidė veiklų, siejamų su individualios pagalbos ar papildomų pamokų, pasiūlos poreikį, orientuojantis į pagalbą su ugdomąja / mokymo programa, jos turiniu. *Visos dienos mokykloje* aktualus yra ir profesinio orientavimo segmentas, jį labiau akcentuoja kaimiškąsias mokyklas lankančių vaikų ir aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai.

- **kultūros paslaugų** (t. y. lankymasis muziejuose, sąlygų sudarymas stebėti spektaklius, klausytis koncertų ir pan.) **inkorporavimo poreikis** į *visos dienos mokyklos* viziją nėra prioritetas lyginant su kitų paslaugų, labiau orientuotų į kognityvinių gebėjimų ugdymą, poreikiu, tačiau kultūrinių paslaugų pasiūlos poreikis vis tik išlieka aktualus skirtingose vietovėse gyvenantiems tėvams: tiek didmiesčiuose gyvenantys tėvai, tiek tėvai, kurių vaikai lanko kaimiškąsias mokyklas, akcentuoja muziejų lankymo svarbą, o aukštąjį išsilavinimą ir didmiesčiams atstovaujantys tėvai pageidautų, kad vaikams būtų sudaromos sąlygos stebėti spektaklius.
- **socialinių, socialinių edukacinių paslaugų poreikis** traktuojamas kaip viena iš labiausiai aktualių paslaugų *visos dienos mokyklos* kontekste. Stebimos aiškos individualios psichologinės, socialinės, socioedukacinės pagalbos, vaikų užimtumo ir prevencinių veiklų organizavimo paslaugų poreikio tendencijos, šis poreikis ypač aktualus didmiesčiuose gyvenantiems bei turintiems aukštąjį išsilavinimą tėvams. Taip pat yra svarbus ir vaiko nemokamo maitinimo klausimas, kuris aktualus mažesniame teritoriniame vienetė esančių mokyklų mokinių tėvams.
- **sveikatinimo paslaugų poreikis** *visos dienos mokykloje* – kuo didesniame teritoriniame vienetui priklauso tėvai, tuo labiau jie pabrėžia psichologinės sveikatos ugdymo svarbą; akcentuojamas sąlygų sportuoti, būti lauke sudarymas; aktualus prevencinės veiklos, nukreiptos prieš žalingų įpročių prevenciją, organizavimas.
- **pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems ir gabiems vaikams** yra itin aktuali paslauga daugumai tėvų: svarbi tiek švietimo pagalbos specialistų pagalba, tiek papildoma pagalba mokantis, tiek pagalba socializacijos procesuose (šių paslaugų matymas *visos dienos mokyklos* kontekste grindžiamas vienais aukščiausių vertinimų (analizuojant paslaugų poreikio vertinimo vidurkius) ir traktuojama kaip neatsiejama paslauga *visos dienos mokyklos* koncepcijoje; tai itin svarbu tėvams, gyvenantiems didmiesčiuose; kiek mažiau akcentuota pagalba gabiems vaikams).

- **pagalbos tėvams organizavimas** *visos dienos mokykloje* siejamas su konsultacijomis, kurių metu teikiama pagalba vaiko mokymo ir auklėjimo klausimais. Nors paslaugų rūšis, susijusi su pačių tėvų mokymusi, įsitraukimu, yra mažiau vertinama ir pageidaujama *visos dienos mokyklos* vizijoje, tačiau, didmiesčiuose esančių mokyklų mokinių tėvų nuomone, svarbus yra ir tėvystės įgūdžių organizavimo klausimas. Galimybės integruotis į mokyklos bendruomenės gyvenimą svarba aktuali aukštesnį išsilavinimą turintiems tėvams.

Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad *visos dienos mokyklos* poreikis, tėvų nuomone, labiausiai išreikštas vaikams nuo 6 iki 11 m., taip pat socialiai pažeidžiamiesiems ar turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Pastebima tendencija, kad tėvai, kurių vaikai lanko mokyklą didmiestyje, privačią ar *visos dienos mokyklą*, labiau sutinka, kad *visos dienos mokykla* yra reikalinga įvairių grupių mokiniams. Taip pat pastebima tendencija, kad kaimo vietovėse gyvenantys tėvai dažniau išreiškia siūlymą *visos dienos mokyklai* darbą pradėti vėliau ir baigti anksčiau nei didmiesčiuose ar miestuose. Tai sietina su pavėžėjimo paslaugos teikimo kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams ypatumais.

Vertinant tėvų nuomones išryškėjo, kad penktadalis tėvų pozityviai vertina *visos mokyklos* idėją ir pritaria tokios mokyklos kūrimui. Kai kurie tėvai *visos dienos mokyklos* modelį atpažįsta realiai egzistuojančiose ir šiuo metu Lietuvoje veikiančiose praktikose, tiesa, dažniausiai – privačiose ugdymo įstaigose. Atkreiptinas dėmesys į negausius, kategoriškai nepritariančiųjų ar abejojančiųjų pasisakymus dėl *visos dienos mokyklos* kūrimo. Tai dažniausiai siejama su tėvų abejonėmis dėl būsimų reformų, švietimui skiriamų lėšų stokos, *visos dienos mokyklos* idėjos išdiskutavimo visuomenėje ir pan.

Mąstant apie *visos dienos mokyklą* tėvams yra svarbus vaikų visuminis, integruotas ugdymas. Tėvai atkreipia dėmesį, kad bet koks pertvarkos procesas negali vykti be nuoseklaus, esmingo ugdymo proceso turinio peržiūrėjimo, kurio vienu iš pagrindinių siekinių turėtų tapti ugdymo kokybė. Žinoma, kai kurie tėvai į būsimas galimas pertvarkas žvelgia labai paprastai – jiems svarbiausia, kad *visos dienos mokykloje* būtų ugdomos kasdieniam gyvenimui aktualios vertybės bei padedama išspręsti kasdienes iššūkius, pavyzdžiui, įveikiant mokymosi spragas. Tačiau šioje situacijoje itin opi galima problema – kaimiškose teritorijose gyvenančių vaikų galima atskirti: remiantis tėvų abejonėmis ir kritiniais idėjos vertinimais, pastebima galima visapusiško kokybiško ugdymo prieinamumo problema.

Apibendrinant derėtų atkreipti dėmesį į tėvų siūlymus išdiskutuoti *visos dienos mokyklos* idėją nepuolant akiai taikyti kiekvienos naujos idėjos. Ne mažiau svarbūs klausimai aptariant *visos dienos mokyklos* modelį yra ir personalo, ir finansavimo klausimai. Beveik pusė apklaustųjų mano, kad *visos dienos mokykla* turėtų būti visiškai nemokama. Tik labai

maža dalis tėvų nurodo, kad už pailgintas mokyklos darbo valandas turėtų susimokėti patys tėvai (labiausiai už nemokamą mokyklą pasisako kaimo vietovių gyventojai, žemesnį nei aukštąjį išsilavinimą turintys bei socialiai pažeidžiamų grupių asmenys).

BENDROS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Užsienio šalių – Anglijos, Graikijos, Vokietijos, Suomijos ir Portugalijos, patirties analizė rodo, kad *visos dienos mokyklos* samprata ir jos praktinis įgyvendinimas yra nulemtas kiekvienos šalies kultūros, ugdymo tradicijų, bendro socialinio-ekonominio ir politinio konteksto. Daugeliu atveju *visos dienos mokykla* orientuota į pagalbą silpniau besimokantiems, turintiems žemesnį socialinį-ekonominį statusą, kitataučiams, emigrantams. *Visos dienos mokykla* remiasi formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo sinergija. Įgyvendinant *visos dienos mokyklos* idėją aktualizuojamas visos bendruomenės dalyvavimas, socialinių partnerių įtraukimas. Tai grindžiama atviros mokyklos filosofija, kuri mokyklą laiko integralia vietos bendruomenės dalimi.

Tyrimų rezultatai akcentuoja du esminius *visos dienos mokyklos* privalumus. Pirma, *visos dienos mokykla* užtikrina vaikų saugumą ir priežiūrą. Antra – lygias visų vaikų teises į neformalųjį švietimą. Užsienio šalių tyrimai pažymi, kad *visą dieną mokykloje* praleistas laikas nelemia geresnių mokymosi rezultatų.

Tiek mokslininkai, tiek praktikai pastebi, kad *visos dienos mokyklos* idėjos įgyvendinimas įmanomas tik esant koordinuotoms, organizuotoms pastangoms bei stabiliam finansavimui.

Lietuvos analizė atskleidė, kad *visos dienos mokyklos* idėja yra įgyvendinama valstybinėse bei privačiose ugdymo įstaigose ir turi skirtingą išraišką. Kai kurios praktikos (pailginta dienos grupė, mokinių užimtumo klubai, vaikų dienos centrai), nors ir nelaikytinos *visos dienos mokykla*, turi tam tikrų *visos dienos mokyklos* bruožų: juose vaikai prižiūrimi ir ugdomi ilgesnę dienos dalį, iki darbo dienos pabaigos, prireikus teikiama švietimo pagalba, maitinimo paslaugos. Vaikų dienos centrų veikla skirta socialinei atskirčiai mažinti, mokinių užimtumo klubai orientuoti į formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo dermės užtikrinimą, mokymosi pasiekimų gerinimą. Kadangi pailgintos dienos grupės, užimtumo klubų, vaikų dienos centrų lankymas nėra privalomas, todėl šių praktikų atveju sunku įgyvendinti nuoseklias ugdymo(si) programas, jų poveikį patiria tik dalis mokinių. Pilniausiai *visos dienos mokyklos* modelis atsiskleidžia nevalstybinėse mokyklose. Dažniausiai jis pasirenkamas kaip konkrečios ugdymo idėjos realizavimo būdas. Tokiose mokyklose ugdymo turinys plečiamas priklausomai nuo pasirinktos ugdymo idėjos. *Visos dienos mokykloje* siekiama formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo integralumo ugdymo procese. Organizuojant ugdymosi procesą mokymasis intensyvinamas, ilginamos mokymosi sesijos, skiriama daugiau laiko poilsiui, fiziniam aktyvumui.

Esamas teisinis švietimo, sveikatos, socialinių ir kultūros paslaugų reglamentavimas Lietuvoje sudaro teisinės prielaidas įgyvendinti *visos dienos mokyklos* idėją. Formalusis ugdymas ir neformalusis švietimas, švietimo pagalbos paslaugos yra finansuojamos valstybės lėšomis. Iš dalies remiamos kultūrinės veiklos, remtinų šeimų vaikams organizuojamas nemokamas maitinimas.

Visos dienos mokyklos poreikio tyrimas atskleidė, kad tėvai *visos dienos mokyklą* įsivaizduoja kaip instituciją, kurioje jų vaikams būtų sudarytos sąlygos ne tik savarankiškai mokytis, bet ir ilsėtis, sportuoti bei atsipalaiduoti. Nagrinėjant atskiras šiandieninėje mokykloje teikiamas paslaugas ir jų galimą poreikį *visos dienos mokykloje*, nustatyta, kad:

- Didžioji dalis tėvų pasisako už formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo turinio atskyrimą. Žemesnį išsilavinimą turintys tėvai išreiškia didesnę poreikį, kad skirtingų formų užsiėmimai būtų išdėstyti per visą dieną be aiškaus jų suskirstymo dienos režime, o kaimiškose vietovėse mokyklas lankančių vaikų tėvai mano, kad yra svarbi ir šių formų integracija. Papildomų būrelių, įvairaus spektro veiklų pasiūlos poreikio analizė atskleidė veiklų, siejamų su individualios pagalbos ar papildomų pamokų, pasiūlos poreikį, orientuojantis į pagalbą su ugdomąja / mokymo programa, jos turiniu. *Visos dienos mokykloje* aktualus yra ir profesinio orientavimo segmentas, jį labiau akcentuoja kaimiškąsias mokyklas lankančių vaikų ir aukštesnįjį išsilavinimą turintys tėvai.
- Kultūrinių paslaugų poreikis nėra labai aiškiai išreikštas lyginant su kitomis. Tačiau minimas muziejų ir spektaklių lankymas. Tiek didmiesčiuose, tiek kaimiškose vietovėse gyvenantys tėvai akcentuoja muziejų lankymo svarbą. Aukštąjį išsilavinimą turintys ir didmiesčiams atstovaujantys tėvai pageidautų, kad vaikams būtų sudaromos sąlygos stebėti spektaklius.
- Socialinių, socialinių edukacinių paslaugų poreikis traktuojamas kaip viena iš labiausiai aktualių paslaugų. Pageidaujama individualios psichologinės, socialinės, socioedukacinės pagalbos, vaikų užimtumo ir prevencinių veiklų organizavimo paslaugų. Šis poreikis ypač aktualus didmiesčiuose gyvenantiems bei turintiems aukštąjį išsilavinimą tėvams. Taip pat yra svarbus ir vaiko nemokamo maitinimo klausimas, kuris aktualus mažesniame teritoriniame vienetuose esančių mokyklų mokinių tėvams.
- Sveikatinimo paslaugų poreikis siejamas su psichologinės sveikatos stiprinimu. Taip pat akcentuojamas sąlygų sportuoti, būti lauke sudarymas. Aktualios prevencinės, prieš žalingus įpročius, nukreiptos veiklos.
- Pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems ir gabiems vaikams yra itin aktuali daugumai tėvų. Svarbi švietimo pagalbos specialistų pagalba, papildoma pagalba mokantis, pagalba socializacijos procesuose.

- Pagalba tėvams siejama su konsultacijomis vaikų mokymo ir auklėjimo klausimais. Didmiesčiuose esančių mokyklų mokinių tėvų nuomone, svarbūs būtų tėvystės įgūdžių mokymai. Aktyviau įsitraukti į mokyklos bendruomenės gyvenimą norėtų aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai.
- Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad *visos dienos mokykla* aktuali vaikams nuo 6 iki 11 metų. Taip pat socialiai pažeidžiamiems ar turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Didmiesčių mokinių, lankančių privačią ar *visos dienos mokyklą*, tėvai labiau sutinka, kad *visos dienos mokykla* yra reikalinga įvairių grupių mokiniams. Kaimo vietovėse gyvenantys tėvai *visos dienos mokyklos* trukmę sieja su pavėžėjimo paslauga, todėl siūlo pradėti vėliau ir baigti anksčiau.
- Penktadalis tėvų pozityviai vertina visos mokyklos idėją ir pritaria tokios mokyklos kūrimui. Kategoriškai nepritariančiųjų ar abejojančiųjų nėra daug. Tėvų abejonės sietinos su skiriamų lėšų stoka, skubotų reformų, be platesnio idėjos viešinimo ir išdiskutavimo, baime. Tėvai atkreipia dėmesį, kad bet koks pertvarkos procesas negali vykti be nuoseklaus, esmingo ugdymo proceso turinio peržiūrėjimo, kurio vienu iš pagrindinių siekinių turėtų tapti ugdymo kokybė. Žinoma, kai kurie tėvai į būsimas galimas pertvarkas žvelgia labai paprastai – jiems svarbiausia, kad *visos dienos mokykloje* būtų ugdomos kasdieniam gyvenimui aktualios vertybės bei padedama išspręsti kasdienes iššūkius, pavyzdžiui, įveikiant mokymosi spragas. Tačiau šioje situacijoje itin opi galima problema – kaimiškose teritorijose gyvenančių vaikų galima atskirti: remiantis tėvų abejonėmis ir kritiniais idėjos vertinimais, pastebima galima visapusiško kokybiško ugdymo prieinamumo problema.

Plėtojant *visos dienos mokyklos* idėją, rekomenduotina atsižvelgti į:

- skirtingas *visos dienos mokyklos* koncepcijas ir jų įgyvendinimo būdus užsienio šalyse bei atitinkamai modeliuoti Lietuvos praktiką;
- atliktus tokių mokyklų veiksmingumo tyrimus užsienio šalyse ir pasiremti jų išvadomis;
- jau turimą Lietuvos mokyklų praktiką ir pasinaudoti sėkmingais pavyzdžiais;
- palankias teisinės prielaidas ir siekti atskirų sričių (socialinės, kultūros, švietimo) sinergijos;
- skirtingus tėvų, gyvenančių didmiesčiuose ir kaimiškose vietovėse, poreikius ir rasti būdus jų lūkesčiams patenkinti.
- *visos dienos mokykla* turi atliepti konkrečios mokyklos kontekstą, poreikius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. *100 zuikių* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://100zuikiu.lt/#post-6>
2. 2011–2020 metų valstybinė sporto plėtros strategija (2011). *Valstybės žinios*, 41-1942.
3. 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategija (2011). *Valstybės žinios*, 41-1942.
4. 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas (2014). *TAR*, 1427.
5. 2014–2020 metų nacionalinė pažangos programa (2012). *Valstybės žinios*, 144-7430.
6. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai (2017). *TAR*, 9553.
7. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai (2017). *TAR*, 9553.
8. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo planas (2017). *TAR*, 9658.
9. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo planas (2017). *TAR*, 9658.
10. *Aamu- ja iltapäivätoiminta* (n. d. a). Prieiga per internetą: <http://minedu.fi/aamu-ja-iltapaivatoiminta>
11. *Aamu- ja iltapäivätoiminta* (n. d. b). Prieiga per internetą: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/aamu-ja_iltapaivatoiminta
12. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., ir Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Prieiga per internetą: http://www.su.lt/bylos/fakultetai/socialines_geroves_ir_negales_studiju/mokslo%20studija.pdf
13. Ališauskienė, S., Ališauskas, A., Melienė, R., Šapelytė, O., Miltenienė, L., ir Gerulaitis, D. (2007). *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis. Tyrimo ataskaita*. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/SMM_ATASKAITA_pagalbos%20lygis_2007.pdf

14. Androulakis, G., Emvalotis, A. Mponidis, K., Stamovlasis, D., & Kaklamani, S. (2006). *Educational Experiences and Perceptions of Teachers Working in All-Day Schools*. Athens: Greek Institute of Educational Studies.
15. Androulakis, G., Emvalotis, A., Bonidis, K., Stamovlasis, D., & Kaklamani, S. (2011). *Experiences and Opinions of Teachers Working in All-Day Primary Schools with Revised Cohesive Programme*. Athens: IPEM – DOE.
16. Appel, S. (2006). Warum wir Ganztagsschule einrichten sollte. In K. Höhmann, & H. G. Holtappels (Hrsg.), *Ganztagsschule gestalten: Konzeption. Praxis. Impulse* (S. 40–55). Seelze: Kallmeyer und Klett.
17. Armstrong, T., & Armstrong, G. (2004). The Organizational, Community and Programmatic Characteristics that Predict the Effective Implementation of After-School Programs. *Journal of School Violence*, 3, 93–109.
18. Arnoldt, B. (2011). Kooperation zwischen Ganztagsschule und außerschulischen Partnern. Entwicklung der Rahmenbedingungen. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Eckhard, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagsschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen: Längsschnittliche Befunde der Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen (StEG)* (S. 312–329). Weinheim und München: Juventa Verl.
19. Arnoldt, B., Kuhn, P. H., & Züchner, I. (2011). Entwicklung von Sozialverhalten in der Ganztagsschule. Wirkungen der Ganztagsteilnahme und der Angebotsqualität. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagsschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen* (S. 246–266). Weinheim und München: Juventa Verl.
20. Arvaniti, I. (2004). *Teachers speak about the “All-Day” School*. Thessaloniki: University Studio Press.
21. Behr-Heintze, A., & Lipski, J. (2005). *Schule und soziale Netzwerke*. Schwalbach: Wochenschauverlag.
22. Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas (2014). *TAR*, 12000.
23. Bendrųjų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 88-4219.

24. Bettmer, F. (2007). Soziale Ungleichheit und Exklusion – Theoretische und empirische Bezüge im Kontext von Schule und Jugendhilfe. In F. Bettmer, S. Maykus, P. Franz, & A. Richter (Hrsg.), *Ganztagsschule als Forschungsfeld* (S. 187–212). Wiesbaden: VS Verl.
25. Bolívar, A. (2012). Justicia Social y Equidad Escolar: Una Revisión Actual. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 1 (1), 9–45.
26. Bösebeck, U., Tölle, R., & Hagedorn, M. (2006). Ganztagsschulen brauchen Partnern in der Administration. In K. Höhmann, & H. G. Holtappels (Hrsg.), *Ganztagsschule gestalten: Konzeption. Praxis. Impulse* (S. 223–234). Seelze: Kallmeyer und Klet.
27. Briggs, A., & Simons, J. (2014, August 12). *Only a Matter of Time? A framework for the most effective way to lengthen the school day in England*. Prieiga per internetą: <https://policyexchange.org.uk/publication/only-a-matter-of-time-a-framework-for-the-most-effective-way-to-lengthen-the-school-day-in-england/>
28. Bundesministerium für Bildung und Forschung (2009). *Gut angelegt Das Investitionsprogramm Zukunft Bildung und Betreuung*. Prieiga per internetą: https://www.ganztagsschulen.org/_media/gut_angelegt.pdf
29. Burow, O. A., & Pauli, B. (2013). *Ganztagsschule entwickeln: von der Unterrichtsanstalt zum kreativen Feld*. Schwalbach: Debus-Pädagogik Verl.
30. Chaniotakis, N., Gregoriadis, A., & Thoidis, I. (2009). *Teachers' Perception about Homework in Full-Day School. Paper presented at the European Conference on Educational Research „Theory and Evidence in European Educational Research”, 28–30 September 2009, Vienna*. Prieiga per internetą: http://ikee.lib.auth.gr/record/130062/files/Chaniotakis_Gregoriadis_Thoidis%20Article.pdf
31. Cirin, R. (2014). *Do Academies make use of their Autonomy?* Prieiga per internetą: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/401455/R366_-_research_report_academy_autonomy.pdf
32. Coelen, T. (2004). *“Full-time” Education Systems in the Knowledge-Society. International Comparison of the Cooperation between Schools and Out-Of-School Educational Agencies. Paper presented at the European Conference on Educational Research, 17–20 September 2003, Hamburg*. Prieiga per internetą: <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003521.htm>

33. Commission of the European Communities (2001). *European Commission White Paper: New Impetus for European Youth*. Prieiga per internetą: http://aei.pitt.edu/1186/1/youth_wp_COM_2001_681.pdf
34. Das Konsortium der Studie zur Entwicklung von Ganztagschulen (2015). *Ganztagschule: Bildungsqualität und Wirkungen ausserunterrichtlicher Angebote. Ergebnisse der Studie zur Entwicklung von Ganztagschulen 2012–2015*. Prieiga per internetą: http://projekt-steg.de/sites/default/files/StEG_Brosch_FINAL.pdf
35. Demeuse, M., Frandji, D., Greger, D., & Rochex, J. Y. (2008). *L'éducation Prioritaire en Europe: Conceptions, Mises en Oeuvre, Débats*. Paris: INRP.
36. Den Besten, O. (2010). Visualising Social Divisions in Berlin: Children's After-School Activities in Two Contrasted City Neighbourhoods. *Forum: Qualitative Social Research*, 11 (2), Art. 35. doi: <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-11.2.1488>.
37. Department of Education (2016). *School attendance: Guidance for Maintained Schools, Academies, Independent Schools and Local Authorities*. Prieiga per internetą: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/564599/school_attendance.pdf
38. *Deregulation Act. Schedule 16. Schools: Reduction of Burdens* (2015). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/20/notes/division/5/124>
39. Dobert, H., Echard, K., & Sroka, W. (2004). *Conditions of School Performance in Seven Countries*. Münster: Waxmann.
40. *Education and Adoption Bill* (2016). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/6/contents/enacted>
41. Ekologijos ir aplinkos technologijų ugdymo samprata (2015). *TAR*, 6143.
42. European Commission Directorate-General for Education and Culture (2015 a). *Education and Training – Monitor 2015 – Country analysis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
43. European Commission Directorate-General for Education and Culture (2015 b). *Education and Training – Monitor 2015 – United Kingdom*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
44. European Commission/EACEA/Eurydice (2015). *The Organisation of School Time in Europe. Primary and General Secondary Education – 2015/16 School Year. Eurydice Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

45. Europos Komisija (2010). *Komisijos komunikatas 2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>
46. Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις. Άρθρο 4 Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο 2525/1997 (1997). Prieiga per internetą: http://www.fa3.gr/nomothesia_2/nomoth_education/14-nomos_2525-97.htm
47. *Extending School Time: Low Impact for Moderate Cost, Based on Moderate Evidence* (2017, August 16). Prieiga per internetą: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/pdf/generate/?u=https://educationendowmentfoundation.org.uk/pdf/toolkit/?id=153&t=Teaching%20and%20Learning%20Toolkit&e=153&s=>
48. Field, S., Kuczera, M., & Pont, B. (2007). *No More Failures: Ten Steps to Equity in Education*. Paris: OECD Publishing.
49. Fischer, N., Brümmer, F., & Kuhn, H. P. (2011). Entwicklung von Wohlbefinden und motivationalen Orientierungen in der Ganztagschule. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen; längsschnittliche Befunde der Studie zur Entwicklung von Ganztagschulen (StEG)* (S. 227–245). Weinheim: Beltz Juventa.
50. *Forvardas* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://forvardas.lt/>
51. Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų planas (2014). *TAR*, 732.
52. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programa (2009). *Valstybės žinios*, 12-483.
53. Geppert, C. B., Hofmann, S., & Hopmann, T. (2012). Policy Reform Efforts and Equal Opportunity: an Evidence-based Link? An Analysis of Current Sector Reforms in the Austrian School System. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 2 (2), 9–29.
54. Geros mokyklos koncepcija (2015). *TAR*, 20048.
55. Gkoratsa, A. (2014). *The Impact of Greek “All-Day” School on Teachers’, Students’ and Parents’ Lives* (Doctoral dissertation). Prieiga per internetą: <http://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.607545>
56. *Gute Bildung in Ganztagschulen* (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.bmbf.de/de/gute-bildung-in-ganztagschulen-83.html>

57. Haapasalo, I., Välimaa, R., & Kannas, L. (2010). How Comprehensive School Students Perceive their Psychosocial School Environment? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54 (2), 133–150.
58. Hobby, R. (2014, February 3). Teachers could benefit from a longer school day – discuss. *The Guardian*. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/teacher-network/teacher-blog/2014/feb/03/longer-school-day-teacher-working-hours-holiday>
59. Holtappels, H. G. (2007). Ganztagsschule entwickeln und gestalten – Zielorientierung und Gestaltungsansätze. In K. Höhmann, H. G. Holtappels, I. Kamski, & T. Schnetzer (Hrsg.), *Entwicklung und Organisation von Ganztagsschulen: Anregungen, Konzepte, Praxisbeispiele* (S. 7–44). Dortmund: IFS.
60. Hopf, A., & Stecher, L. (2014). Außerunterrichtliche Angebote an Ganztagsschulen. In T. Coelen, & L. Stecher (Hrsg.), *Die Ganztagsschule: Eine Einführung* (S. 65–78). Weinheim und Basel: Juventa Verl.
61. House of Commons Education Committee (2014a). *Underachievement in Education by White Working Class Children: First Report of Session 2014–15*. Prieiga per internetą: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmeduc/142/142.pdf>
62. House of Commons Education Committee (2014b). *Underachievement in Education by White Working Class Children: Government Response to the Committee's First Report of Session 2014–15* (2014). Prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmeduc/647/647.pdf>
63. *House of Commons Hansard Debates for 10 Feb 2014* (2014). Prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmhansrd/cm140210/debtext/140210-0001.htm>
64. *House of Commons Official Report. Parliamentary Debates (Hansard), Wednesday 16 March 2016, Volume 607, No. 134* (2016). Prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201516/cmhansrd/chan134.pdf>
65. Humanistinės kultūros ugdymo menine veikla samprata (2012). *Valstybės žinios*, 137-7032.
66. Jėzuitų pedagogika grįsto ugdymo Lietuvoje samprata (2008). *Valstybės žinios*, 142-5670.

67. *Jonavos pradinės mokyklos pailgintos dienos grupės planas 2017–2017 mokslo metams* (2017). Prieiga per internetą: <http://www.pradine.jonava.lm.lt/wp-content/uploads/2012/04/Pailgintos-grupes-veiklos-planas-I-grupe-2017-2018.docx>
68. *Jonavos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų pailgintos dienos grupės veiklos tvarkos aprašas* (2017). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=028d362076b011e7827cd63159af616c>
69. *Joustava koulupäivä* (n. d.). Prieiga per internetą: <https://peda.net/lappeenranta/peruskoulut/lappeen-koulu/huoltajalle/opetusj%C3%A4rjestelyt/jk/jk>
70. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos fakultatyvus protokolai (2010). *Valstybės žinios*, 71-3561.
71. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1995). *Valstybės žinios*, 60-1501.
72. Junttila, N. (2010). *Social Competence and Loneliness during the School Years: Issues in Assessment Interrelations and Intergenerational Transmission*. Turku: Publications of the University of Turku.
73. Kamski, I., & Schnetzer, T. (2007). Personalentwicklung in Ganztagschulen. In K. Höhmann, H. G. Holtappels, I. Kamski, & T. Schnetzer (Hrsg.), *Entwicklung und Organisation von Ganztagschulen: Anregungen, Konzepte, Praxisbeispiele* (S. 84–89). Dortmund: IFS.
74. Katalikiškojo ugdymo sistemos samprata (2012). *Valstybės žinios*, 137-7033
75. Kauno miesto savivaldybės visos dienos mokyklos aprašas (2017). *TAR*, 9602.
76. Kauno Simono Daukanto progimnazija (b. d.). *Mokinių laisvalaikio užimtumo centras „Dictum factum“*. Prieiga per internetą: <https://www.daukantas.kaunas.lm.lt/veiklos-sritys/mokiniu-laisvaikio-uzimtumo-centras-dictum-factum/>
77. *Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazija* (b. d.). Prieiga per internetą: <https://www.darius-girenas.kaunas.lm.lt/index.htm>
78. Kielbock, S., & Stecher, L. (2014). Ganztagschule und ihre Formen. In T. Coelen, & L. Stecher (Hrsg.), *Die Ganztagschule: Eine Einführung* (S. 13–28). Weinheim und Basel: Juventa Verl.
79. *Kinder- und Jugendhilfe in Deutschland - Präsentationsfolien und Erläuterungen* (2009). Prieiga per internetą: <http://www.kinder-jugendhilfe.info/wai1/showcontent.asp?ThemaID=4426>

80. *Klaipėdos Vydūno gimnazija* (b. d.). Prieiga per internetą:
http://www.kurybinespartnerystes.lt/kp-klaipedos_vyduno_vidurine_mokykla
81. Klasikinio ugdymo samprata (2015). *TAR*, 2015-09723.
82. Klemm, K. (2014). *Ganztagsschulen in Deutschland: Die Ausbaudynamik ist erlahmt. Im Auftrag der Bertelsmann Stiftung*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung Verl.
83. Klieme, E., & Rauschenbach, T. (2011). Entwicklung und Wirkung von Ganztagsschule. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagsschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen* (S. 342–350). Weinheim und München: Juventa Verl.
84. Koehler, H. (2005). Lernorganisation. In K. Höhmann, H. G. Holtappels, I. Kamski, & T. Schnetzer (Hrsg.), *Entwicklung und Organisation von Ganztagsschulen: Anregungen, Konzepte, Praxisbeispiele* (S. 59–65). Dortmund: IFS.
85. Konstantinou, X. (2007). *The Social and Educational Role of the All-Day School: A Review of the Perceptions of Parents and Teachers*. Athens: Greek Institute of Educational Studies.
86. *Kryptingas meninis ugdymas 2016–2017 m.* (2017). Prieiga per internetą:
http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%277.%20Kryptingas%20meninis%20ugdymas%27%5d&ui.name=7.%20Kryptingas%20meninis%20ugdymas&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false
87. *Kryptingas meninis ugdymas 2017–2018 m.* (2017). Prieiga per internetą:
http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%277.%20Kryptingas%20meninis%20ugdymas%27%5d&ui.name=7.%20Kryptingas%20meninis%20ugdymas&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false
88. Kuhn, H. J., & Tillman, K. J. (2015). Ganztagsschulentwicklung, Bildungspolitik und Erziehungswissenschaft. In T. Hascher, T. S. Idel, S. Reh, W. Thole, & K. J. Tillman

(Hrsg.), *Bildung über den ganzen Tag: Forschungs- und Theorieperspektiven der Erziehungswissenschaft* (S. 55–78). Opladen. Berlin: Budrich Verl.

89. Kuhn, H. P., & Fischer, N. (2011). Entwicklung der Schulnoten in der Ganztagschule. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen* (S. 207–226). Weinheim und München: Juventa Verl.
90. Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptys (2015). *TAR*, 11866.
91. *Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas* (2012). Prieiga per internetą:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUK_Ewja7erJ2vzWAhWnJ5oKHXawAa4QFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fold.lrkmlt%2Fget_file.php%3Ffile%3DWkdkbW1tZINtcVNYbXBoaG10aG9sR0pxbEplYW1taGxhcHlhMWN1ZmlwTnNvV0tnWmRab1ptbWhaYVJvekdyUlltT1YwWjdhbmlWcXFKM2JsN
92. Kultusministerkonferenz (2015). Ganztagschulen in Deutschland. Bericht der Kultusministerkonferenz vom 03.12.2015. Prieiga per internetą:
https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/veroeffentlichungen_beschluesse/2015/2015-12-03-Ganztagschulbericht.pdf
93. Leite, C. (2006). Políticas de Currículo em Portugal e (im) Possibilidades da Escola se Assumir como uma Instituição Curricularmente Inteligente. *Currículo sem Fronteiras*, 6 (2), 67–81.
94. *Length of School Week: Pupils in Special Schools and Units* (2002). Prieiga per internetą: <http://www.gov.scot/Resource/Doc/46922/0024039.pdf>
95. Lettau, W. D., Radisch, F., & Fussangel, K. (2016). Ganztagschule und Chancengleichheit: Systematiken der Teilnahme an offenen Ganztagschulen. In N. Fischer, H. P. Kuhn, & C. Tillack (Hrsg.), *Was sind gute Schulen? Teil 4. Theorie, Praxis und Forschung zur Qualität von Ganztagschulen* (S. 94–113). Immenhausen: Prolog Verl. (2016).
96. Lietuvos higienos norma HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai (2011). *Valstybės žinios*, 103-4858.
97. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės (2010). *Valstybės žinios*, 80-4152.

98. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014
99. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, 249-0.
100. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 73-2755.
101. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 17-589.
102. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. V-1126 dėl šalies ir tarptautinių švietimo projektų vykdymo mokyklose (2011). *Valstybės žinios*, 79-3874.
103. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991). *Valstybės žinios*, 23-593
104. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 33-807.
105. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 55-1049.
106. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (2013). *Valstybės žinios*, 29-1406.
107. Lietuvos Respublikos vyriausybės programa (2016). *TAR*, 28737.
108. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 56-2225.
109. Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programa (2014). *TAR*, 9403.
110. *Lietuvos švietimas skaičiais 2016. Bendrasis ugdymas* (2016). Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/609_e34d39718278eb495bdfce45472e5e7d.pdf
111. Lipovetsky, G. (1989). *A era do vazio*. Lisboa: Relógio D'Água.
112. Long, R. (2016). *The School Day and Year (England): House of Commons Briefing Paper No. 07148, 16 March 2016*. Prieiga per internetą: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07148/SN07148.pdf>
113. Loukeris, D., Verdis, A., Karabatzaki, Z., & Syriou, I. (2009). Aspects of the Effectiveness of the Greek Holoimero (“All-Day”) Primary School. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 14 (2), 161–174.

114. Ludwig, H. (2005). Die Entwicklung der modernen Ganztagschule. In V. Ladenthin, & J. Rekus (Hrsg.), *Die Ganztagschule: Alltag, Reform, Geschichte, Theorie* (S. 261–278). Weinheim und München: Juventa Verl.
115. Madureira, C., Rando, B., Alexandre, H., & Martins, M. (2011). *Cadernos INA N.º 48: avaliação das actividades de enriquecimento curricular nas Escolas do 1º Ciclo do Ensino Básico. Estudo de caso nas áreas metropolitanas de Lisboa e Porto*. Lisboa: INA Editora.
116. Magalhães, A. M., & Stoer, S. R. (2002). A Nova Classe Média e a Reconfiguração do Mandato Endereçado ao Sistema Educativo. *Educação, Sociedade & Culturas*, 18, 25–40.
117. Maitinimo organizavimo ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir vaikų socialinės globos įstaigose tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 140-6573.
118. Mansell, W. (2014, March 21). The Debate over Longer School Days. *Financial Times*. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/381f8ad0-9311-11e3-b07c-00144feab7de>
119. Martins, J., Vale, A., & Mouraz, A. (2015). All-Day Schooling: Improving Social and Educational Portuguese Policies. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 7 (2), 199–216.
120. *Melkio mokykla* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://www.melkys.lt/index.html>
121. Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 45-2121.
122. Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2013–2017 metų programa (2012). *Valstybės žinios*, 68-3493.
123. Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2018–2020 metais projektas (2017). *TAR*, 12315.
124. Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės (2011). *Valstybės žinios*, 79-3869.
125. Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika (2001). *Valstybės žinios*, 57-2040.
126. Mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarkos aprašas (2016). *TAR*, 17977.

127. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 122-5771.
128. Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata (2004). *Valstybės žinios*, 104-3854.
129. Muñoz, J. M. E. (2005). Valores Institucionales de la Escuela Pública: ideales que hay que precisar y políticas a realizar. In J. M. E. Muñoz, A. G. Pallas, G. M. Ceron, & X. R. Sala (Eds.), *Sistema educativo y democracia: alternativas para un sistema escolar democrático* (pp. 9–40). Barcelona: Ediciones Octaedro.
130. Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programa (2012). *Valstybės žinios*, 137-7021.
131. Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas (2015). *TAR*, 10323.
132. Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m. (2014). *TAR*, 2014-03283.
133. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012). *Valstybės žinios*, 42-2102.
134. Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašas (2016). *TAR*, 73.
135. Neformaliojo vaikų švietimo projektų finansavimo ir organizavimo tvarkos aprašas (2017). *TAR*, 10511.
136. Netradicinio ugdymo koncepcija (2010). *Valstybės žinios*, 30-1400.
137. *Obuolio pradinė mokykla* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://obuoliopradine.lt>
138. Oelerich, G. (2007). Ganztagschulen und Ganztagsangebote in Deutschland – Schwerpunkte, Entwicklungen und Diskurse. In F. Bettmer, F. P. Maykus, & A. Richter (Hrsg.), *Ganztagschule als Forschungsfeld* (S. 13–42). Wiesbaden: VS Verl.
139. *Pailgintos dienos grupės 2016–2017 m.* (2017). Prieiga per internetą: http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%276.%20Pailgintos%20dienes%20grup%C4%97s%27%5d&ui.name=6.%20Pailgintos%20dienes%20grup%C4%97s&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false

140. *Pailgintos dienos grupės 2017–2018 m.* (2017). Prieiga per internetą:
http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%276.%20Pailgintos%20dienos%20grup%C4%97s%27%5d&ui.name=6.%20Pailgintos%20dienos%20grup%C4%97s&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false
141. *Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla. Pailgintos darbo dienos grupė* (2016). Prieiga per internetą: <http://www.jurguciomokykla.lt/lt/paslaugos/pailgintos-darbo-dienos-grupe>
142. Papapetrou, M., & Sousamidou-Karamperi, A. (2004). “All-Day” School: A New Educational Reality. Thessaloniki: Ed. University Studio press.
143. Pashalis, A., & Tsiagkis, I. (2000). The “All-Day” School: Studying an Innovation. *Deiktes Ekpaideusis*, 2 (3), 21–35.
144. Pfeifer, M., & Holtappels, H. G. (2008). Improving Learning in All-Day Schools: Results of a New Teaching Time Model. *European Educational Research Journal*, 7 (2), 232–242. doi: <https://doi.org/10.2304/eeerj.2008.7.2.232>.
145. Pires, C. (2007). A Construção de Sentidos em Política Educativa: o caso da escola a tempo inteiro. *Sísifo: Revista de Ciências da Educação*, 4, 77–86.
146. Pöder, K., Kerem, K., & Lauri, T. (2013). Efficiency and Equity within European Education Systems and School Choice Policy: Bridging Qualitative and Quantitative Approaches. *Journal of School Choice*, 7 (1), 1–36. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/15582159.2013.759837>.
147. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). *Valstybės žinios*, 99-3848.
148. Profesinės linkmės muzikinio ugdymo modulio aprašas (2009). *Valstybės žinios*, 23-926.
149. Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas (2012). *Valstybės žinios*, 82-4284.
150. Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 88-4220.

151. Pulkkinen, L. (2002). Social development and its risk factors. In L. Backman, & C. van Hofsten (Eds.), *Psychology at the Turn of the Millennium: Social, Developmental, and Clinical Perspectives. Vol. 2* (pp. 53–76). East Sussex: Psychology Press.
152. Pulkkinen, L. (2005). The Organization of a School Day in Finland and the Conception of the “Integrated School Day” in the MUKAVA Project. In F. Radisch, & E. Klieme (Eds.), *Ganztagsangebote in der Schule. International Erfahrungen und empirische Forhugen. Bildungsreform Band 12* (S. 41–69). Bonn: Bundesministerium für Bildung und Forschung.
153. Pulkkinen, L. (2012). The Integrated School Day – Improving the Educational Offering of Schools in Finland. In C. Clouder, B. Heys, M. Matthes, & P. Sullivan (Eds.), *Improving the Quality of Childhood in Europe 2012. Vol. 3* (pp. 41–67). East Sussex: ECSWE (European Council for Steiner Waldorf Education).
154. Pulkkinen, L. (2015). *Innostava koulupäivä. Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6.* Prieiga per internetą: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75195/tr06.pdf?sequence=1>
155. Pulkkinen, L., & Launonen, L. (2005). *Ehetytty koulupäivä: Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen.* Helsinki: Edita.
156. Rajala, R. (2017). *Joustava koulupäivä Suomessa.* Prieiga per internetą: <http://www.tallinn.ee/mok/RiittaRajalaJoustava-koulupaiva-Suomessa>
157. Rauschenbach, T. (2015). Ganzttagsschule – ein Projekt ohne Konzept. In T. Hascher, T. S. Idel, S. Reh, W. Thole, & K. J. Tillman (Hrsg.), *Bildung über den ganzen Tag: Forschungs- und Theorieperspektiven der Erziehungswissenschaft* (S. 23–38). Opladen. Berlin: Budrich Verl.
158. Reh, S., Rabenstein, K., & Fritzsche, B. (2011). Learning Spaces without Boundaries? Territories, Power and how Schools Regulate Learning. *Social & Cultural Geography*, 12 (1), 83–98. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/14649365.2011.542482>.
159. Rekus, J. (2005). Theorie der Ganzttagsschule – praktische Orientierungen. In V. Ladenthin, & J. Rekus (Hrsg.), *Die Ganzttagsschule: Alltag, Reform, Geschichte, Theorie* (S. 279–298). Weinheim und München: Juventa Verl.
160. Roldão, M. C. (2008). Prefácio. In M. Oliveira, R. Coelho, R. Matos, & S. Milhano (Eds.), *Actividades de enriquecimento curricular: relatório sobre a sua implementação*

no 1° ciclo do Ensino Básico do concelho das Caldas da Rainha (pp.1–11). Leiria: Centro de Investigação Identidades e Diversidades e Folheto Edições e Design.

161. *Saulės gojus* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://saulesgojus.lt>
162. Sausumos kadetų ugdymo samprata (2012). *Valstybės žinios*, 137-7031.
163. Schnitter, M., & Häselhoff, K. S. (n. d.). *All-Day Schooling in Düsseldorf. Germany: Education, Economy and Society*. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/edu/innovation-education/all-dayschoolingindusseldorfgermany.htm>
164. *School Teachers' Review Body: Twenty-Third Report, February 2014* (2014). Prieiga per internetą: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/279038/140207_23rd_Rpt_CM_8813.pdf
165. School's not Out: Extended Hours Would Suit Weaker Pupils – and Irk the Rest (2013, April 27). *The Economist*. Prieiga per internetą: <http://www.economist.com/news/britain/21576659-extended-hours-would-suit-weaker-pupilsand-irk-rest-schools-not-out>
166. Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (2016). *Allgemeinbildende Schulen in Ganztagsform in den Ländern in der Bundesrepublik Deutschland. Statistik 2010 bis 2014*. Prieiga per internetą: https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Statistik/GTS_2014_Bericht_Text.pdf
167. Sellen P. (2016). *Teacher Workload and Professional Development in England's Secondary Schools: Insights from TALIS*. Prieiga per internetą: http://epi.org.uk/wp-content/uploads/2016/10/TeacherWorkload_EPI.pdf
168. Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos (2017). *TAR*, 4754.
169. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas (2016). *TAR*, 26187.
170. Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 92-4395.
171. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2011). *Valstybės žinios*, 92-4395.

172. *Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse 2017–2018 m.* (2017). Prieiga per internetą: http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%273.%20Speciali%20%5b%3j%20%5b%3%20ugdymosi%20poreiki%20%5b%3%20turintys%20mokiniai%20bendrojo%20ugdymo%20mokykl%20%5b%3%20bendrosiose%20klas%20%27se%27%5d&ui.name=3.%20Speciali%20%5b%3j%20%5b%3%20ugdymosi%20poreiki%20%5b%3%20turintys%20mokiniai%20bendrojo%20ugdymo%20mokykl%20%5b%3%20bendrosiose%20klas%20%27se&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false
173. *Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse 2016–2017 m.* (2017). Prieiga per internetą: http://rsvis.emokykla.lt/cognos8/cgi-bin/cognosisapi.dll?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=%2fcontent%2ffolder%5b%40name%3d%27Bendrasis%20ugdymas%27%5d%2ffolder%5b%40name%3d%271-mokykla%27%5d%2freport%5b%40name%3d%273.%20Speciali%20%5b%3j%20%5b%3%20ugdymosi%20poreiki%20%5b%3%20turintys%20mokiniai%20bendrojo%20ugdymo%20mokykl%20%5b%3%20bendrosiose%20klas%20%27se%27%5d&ui.name=3.%20Speciali%20%5b%3j%20%5b%3%20ugdymosi%20poreiki%20%5b%3%20turintys%20mokiniai%20bendrojo%20ugdymo%20mokykl%20%5b%3%20bendrosiose%20klas%20%27se&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.toolbar=true&cv.header=false
174. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijos (2014). *TAR*, 5712.
175. Sporto ir sveikatos ugdymo samprata (2014). *TAR*, 19971.
176. *StEG 2016 bis 2019: Vertiefende Analysen zur individuellen Förderung an Ganztagschulen* (n. d.). Prieiga per internetą: <http://www.projekt-steg.de/>
177. Steiner, C. (2011). Ganztagssteilnahme und Klassenwiederholung. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen* (S. 187–206). Weinheim und München: Juventa Verl.
178. Steiner-Khamsi, G. (2012). Understanding Policy Borrowing and Lending Building Comparative Policy Studies. In G. Steiner-Khamsi, & F. Wadlow (Eds.), *World*

Yearbook of Education 2012: Policy Borrowing and Lending in Education (pp. 3–17). London and New York: Routledge.

179. Stötzel, J., & Wagener, A. L. (2014). Historische Entwicklung von Ganztagschulen in Deutschland. In T. Coelen, & L. Stecher (Hrsg.), *Die Ganztagschule: Eine Einführung* (S. 49–64). Weinheim und Basel: Juventa Verl.
180. Suzuki talentų ugdymo Lietuvoje koncepcija (2005). *Valstybės žinios*, 79-2875.
181. *Šiaulių Salduvės progimnazija. Užimtumo centras* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://salduve.lt/uzimtumo-centras/>
182. *Šiaurės licėjus* (b. d.). Prieiga per internetą: http://www.siaureslicejus.lt/ugdymo_strukt%C5%ABra
183. *Šv. Juozapo mokykla* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://www.juozapomokykla.lt/>
184. Švietimo pagalbos įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašas (2011). *Valstybės žinios*, 92-4384.
185. Tavares, C. F. (2012). *Crianças numa escola a tempo inteiro: prémio ou pena? : um estudo de caso comparativo entre um agrupamento rural e um agrupamento urbano* (Master's thesis). Prieiga per internetą: <http://repositorium.sdum.uminho.pt/handle/1822/23694>
186. *Teaching Days and Hours of Attendance* (2013). Prieiga per internetą: <https://www.education-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/education/2013%2009%20-%20Amended.pdf>
187. *The Changing of School Session Times (England) (Revocation) Regulations 2011 No. 1954* (2011). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2011/1954/made>
188. *The Changing of School Session Times (Wales) Regulations 2009 No. 575 (W.54)* (2009). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/wsi/2009/572/contents/made>
189. *The Education (School Day and School Year) (England) Regulations 1999 No. 3181* (1999). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/1999/3181/contents/made>
190. *The Education Act 2002 c. 32* (2002). Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/32/contents>

191. Thoidis, I., & Chaniotakis, N. (2015). All-Day School: A School in Crisis or a Social Pedagogical Solution to the Crisis? *International Journal of Social Pedagogy – Special Issue “Social Pedagogy in Times of Crisis in Greece”*, 4 (1), 137–149.
192. Tillmann, K. J. (2006). Ganztagschulen: die schulpädagogische Perspektive. In K. Höhmann, & H. G. Holtappels (Hrsg.), *Ganztagschule gestalten: Konzeption. Praxis. Impulse* (S. 34–39). Seelze: Kallmeyer und Klett.
193. Ugdymo karjerai programa (2014). *TAR*, 4888.
194. Vaiko gerovės 2013–2018 m. programa (2012). *Valstybės žinios*, 140-7208.
195. *Vaikų dienos centras „Ateities vaikai“* (2017-09-01). Prieiga per internetą: http://www.ateities.lt/index.php?action=article&article_id=164
196. Vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijos (2015). *TAR*, 16951.
197. Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija (2008). *Valstybės žinios*, 20-739.
198. Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų planas (2017). *TAR*, 10872.
199. Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepcija (2004). *Valstybės žinios*, 83-3031.
200. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012). *Valstybės žinios*, 61-3050.
201. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (2013). *Valstybės žinios*, 140-7095.
202. Veil, M. (2002). Ganztagschule mit Tradition: Frankreich. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte. Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament. B 41/2002* (S. 29–37). Prieiga per internetą: <http://www.bpb.de/system/files/pdf/KY7CUT.pdf>
203. Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft e. V. (Hrsg.) (2013). *Zwischenbilanz. Ganztagsgrundschulen: Betreuung oder Rhythmisierung? Gutachten*. Münster: Waxmann Verl.
204. Vidurinio ugdymo bendrosios programos (2011). *Valstybės žinios*, 26-1283.
205. *Vilniaus humanistinė mokykla* (b. d.). Prieiga per internetą: <http://vhm.lt>
206. Visuomenės sveikatos priežiūros organizavimo mokykloje tvarkos aprašas (2005). *Valstybės žinios*, 153-5657.

207. Worrall, P. (2013, April 19). *Should we make the school day longer?* Prieiga per internetą: https://www.channel4.com/news/factcheck/factcheck-should-we-make-the-school-day-longer?intcmp=search_results_page_bottom_p1
208. Züchner, I. (2015). Was ist eine Ganztagsschule? In T. Hascher, T. S. Idel, S. Reh, W. Thole, & K. J. Tillmann (Hrsg.), *Bildung über den ganzen Tag* (S. 133–150). Opladen: Budrich.
209. Züchner, I., & Fischer, N. (2011). Ganztagsschulentwicklung und Ganztagsschulforschung. In N. Fischer, H. G. Holtappels, E. Klieme, T. Rauschenbach, L. Stecher, & I. Züchner (Hrsg.), *Ganztagsschule: Entwicklung, Qualität, Wirkungen* (S. 9–17). Weinheim und München: Juventa Verl.

PRIEDAI

Klausimynas tėvams

D1. Kuriose klasėse mokosi jūsų vaikas/-ai? (galite žymėti kelis variantus) *

- ☐ Priešmokyklinėje grupėje
- ☐ 1-4 klasėse
- ☐ 5-8 klasėse
- ☐ 9-12 klasėse
- ☐ Šių klasių vaikų neturiu

D2. Jūs esate: *

- ☐ Mama (pamotė, globėja)
- ☐ Tėtis (patėvis, globėjas)
- ☐ Kita

D3. Įrašykite savo amžių: *

D4. Koks jūsų išsilavinimas? *

- ☐ Pradinis
- ☐ Pagrindinis
- ☐ Vidurinis
- ☐ Profesinis
- ☐ Aukštesnysis
- ☐ Aukštasis neuniversitetinis
- ☐ Aukštasis universitetinis

D5. Kokios jūsų namų ūkio mėnesio pajamos vienam nariui į rankas (sudėkite visas pajamas ir padalinkite iš žmonių skaičiaus)?

- ☐ Iki 150 eurų
- ☐ 151-250 eurų
- ☐ 251-500 eurų
- ☐ 501-1000 eurų
- ☐ 1001-1500 eurų
- ☐ 1501-2000 eurų
- ☐ Virš 2001 euro
- ☐ Nenoriu atsakyti

D6. Kokioje apskrityje gyvenate? 🇵🇱

- pasirinkti - ▼

D7. Kurioje vietovėje gyvenate? 🇵🇱

- ☐ Didmiestyje (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)
- ☐ Mieste (nuo 20000 iki 60000 gyventojų)
- ☐ Miestelyje (nuo 2000 iki 20000 gyventojų)
- ☐ Mažame miestelyje (nuo 200 iki 2000 gyventojų)
- ☐ Kaimo vietovėje

D8. Kurioje vietovėje yra jūsų vaiko / vaikų mokykla?

- ☐ Didmiestyje (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)
- ☐ Mieste (nuo 20000 iki 60000 gyventojų)
- ☐ Miestelyje (nuo 2000 iki 20000 gyventojų)
- ☐ Mažame miestelyje (nuo 200 iki 2000 gyventojų)
- ☐ Kaimo vietovėje

D9. Kokio tipo mokykloje mokosi/-ėsi bent vienas iš jūsų vaikų? (galite žymėti abu variantus)

- ☐ Valstybinėje
- ☐ Privačioje

D10. Kokios trukmės mokykloje mokosi arba mokėsi bent vienas iš jūsų vaikų? (galite žymėti kelis variantus)

- ☐ Visos dienos mokykloje
- ☐ Įprastinės trukmės (pamokos vyksta pusę dienos) mokykloje ir lanko/-ė prailgintą grupę
- ☐ Įprastinės trukmės (pamokos vyksta pusę dienos) mokykloje
- ☐ Specialiojoje (pvz. sporto, muzikos) mokykloje
- ☐ Specialiojoje (vaikams su specialiaisiais ugdymosi poreikiais) mokykloje
- ☐ Kita

D11. Ar bent vienas iš jūsų vaikų lanko neformalaus švietimo užsiėmimus / būrelius? (galite žymėti kelis variantus)

- ☐ Lanko mokykloje
- ☐ Lanko ne mokykloje
- ☐ Nelanko, bet norėtų lankyti mokykloje
- ☐ Nelanko, bet norėtų lankyti ne mokykloje
- ☐ Nelanko ir nenori lankyti

M1. Kaip jums atrodo, ar Lietuvoje yra poreikis turėti visos dienos mokyklą šioms mokinių grupėms? (galite žymėti kelis variantus) ★

- ☐ Priešmokyklinės grupės vaikams
- ☐ 1-4 klasių mokiniams
- ☐ 5-8 klasių mokiniams
- ☐ 9-12 klasių mokiniams
- ☐ Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams
- ☐ Socialiai pažeidžiamų grupių mokiniams
- ☐ Gabiems mokiniams
- ☐ Nėra tokio poreikio

M2. Kaip jums atrodo, ar visos dienos mokykla turėtų būti privaloma ar pasirenkama? *

	Privaloma	Pasirenkama	Visai nereikia
Priešmokyklinės grupės vaikams	☐	☐	☐
1-4 klasių mokiniams	☐	☐	☐
5-8 klasių mokiniams	☐	☐	☐
9-12 klasių mokiniams	☐	☐	☐
Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams	☐	☐	☐
Socialiai pažeidžiamų grupių mokiniams	☐	☐	☐
Gabiems mokiniams	☐	☐	☐

M3. Kaip jums atrodo, nuo kelių valandų ryto visos dienos mokykla turėtų pradėti darbą? (Irašykite skaičių, pvz., 7)

M4. Kaip jums atrodo, iki kelių valandų visos dienos mokykla turėtų dirbti? (Irašykite skaičių, pvz., 16)

M5. Koks galėtų būti visos dienos mokyklos modelis? (galite žymėti kelis variantus) ★

- ☐ Mokykla, paremta savita ugdymo filosofija (pvz., visuminio ugdymo / katalikiška / praktinių, darbinių įgūdžių ugdymo / kūrybiškumo / lauko / sveikatingumo / ar kt.)
- ☐ Mokykla, kurioje pamokos išdėstytos per visą dieną su ilgesnėmis pertraukomis
- ☐ Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos po pamokų atlikti namų darbus
- ☐ Mokykla, kurioje po pamokų mokiniams teikiamos socialinės paslaugos (pvz., užimtumas, maitinimas)
- ☐ Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos teikti neformaliojo vaikų švietimo paslaugas
- ☐ Mokykla, kurioje sudarytos galimybės papildomam akademinių žinių gilinimui
- ☐ Neturiu nuomonės

M6. Kaip jums atrodo, ar tėvai turėtų prisidėti finansiškai prie visos dienos mokyklos organizavimo?

- ☐ Visos dienos mokykla turėtų būti nemokama
- ☐ Už prailgintas mokyklos darbo valandas tėvai turėtų susimokėti
- ☐ Už prailgintas mokyklos darbo valandas tėvai turėtų iš dalies susimokėti
- ☐ Už prailgintas mokyklos darbo valandas tėvai turėtų susimokėti, išskyrus socialiai pažeidžiamų grupių tėvus
- ☐ Už prailgintas mokyklos darbo valandas tėvai turėtų iš dalies susimokėti, išskyrus socialiai pažeidžiamų grupių tėvus
- ☐ Neturiu nuomonės

M7. Kiek būtų svarbu visos dienos mokykloje mokiniams sudaryti šias sąlygas?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Turėti poilsio erdves, kuriuose mokiniai galėtų ramiai leisti laiką, skaityti	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti erdves, kuriose mokiniai galėtų bendrauti, žaisti	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti poilsio kambarius, kuriuose mokiniai galėtų pabūti po vieną ar po kelis	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti kambarius, kuriuose mokiniai galėtų dirbti / mokytis grupelėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti erdves individualiam namų darbų ar savarankiškų užduočių ruošimui	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti erdvę sportuoti	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti skaitmeninę mokymosi erdvę savarankiškam darbui (galimybę naudotis kompiuteriu)	☐	☐	☐	☐	☐
Turėti erdvę gamtos mokslų darbų atlikimui	☐	☐	☐	☐	☐
Poilsio kambariuose būtų poilsui ir atsipalaidavimui pritaikyti baldai (pvz., minkšti foteliai, sofos, kilimai)	☐	☐	☐	☐	☐

M8. Kiek būtų svarbu, kad netoli visos dienos mokyklos būtų šios organizacijos / įstaigos, galinčios padėti mokyklai organizuoti neformalią ugdymo veiklą arba renginius?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Jaunimo organizacijos (pvz., skautai, ateitininkai)	☐	☐	☐	☐	☐
Muziejus	☐	☐	☐	☐	☐
Teatras	☐	☐	☐	☐	☐
Baseinas	☐	☐	☐	☐	☐
Bažnyčia	☐	☐	☐	☐	☐
Viešoji biblioteka	☐	☐	☐	☐	☐
Fabrikas	☐	☐	☐	☐	☐
Žemės ūkio įmonė	☐	☐	☐	☐	☐
Verslo įmonė	☐	☐	☐	☐	☐

Š1. Kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje šios papildomos pamokos / būreliai?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Papildomos pamokos / būreliai (pvz., matematika, istorija) gabiems vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Papildomos pamokos / būreliai (pvz., matematika, istorija) silpniau besimokantiems vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Papildomos pamokos / būreliai (pvz., matematika, istorija) besidomintiems tam tikra ugdymo sritimi vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Papildomos meno pamokos / būreliai menui gabiems vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Papildomos meno pamokos / būreliai besidomintiems menu vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Papildomos sporto pamokos / būreliai aktyviai sportuojantiems vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Įvairius mokinio pomėgius atitinkantys būreliai	☐	☐	☐	☐	☐
Pilietiškumą ir sąmoningumą skatinančios pamokos / būreliai	☐	☐	☐	☐	☐
Sveiką gyvenseną propaguojančios pamokos / būreliai	☐	☐	☐	☐	☐
Kūrybiškumą ugdančios pamokos / būreliai	☐	☐	☐	☐	☐
Raštingumą (matematinį, kalbinį, skaitmeninį, gamtamokslį, finansinį, ekonominį) ugdančios pamokos / būreliai	☐	☐	☐	☐	☐

Š2. Kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje šios švietimo galimybės?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Galimybė ugdymo turinio klausimais konsultuotis pas mokytoją individualiai (pvz., dėl namų darbų, projektinės užduoties atlikimo)	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybė su ugdymo turiniu nesusijusiais klausimais konsultuotis pas mokytoją individualiai (pvz., domėjimosi sritimis)	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybė dirbti komandomis (pvz., kartu rengti projektus, spręsti problemas)	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybė dirbti savarankiškai (pvz., atlikti namų darbus)	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybė gauti profesinio orientavimo paslaugas	☐	☐	☐	☐	☐

Š3. Kiek būtų svarbu visos dienos mokykloje ugdymo procesą išdėlioti šiais būdais?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Formalus ugdymas (pamokos) vyksta pirmoje dienos pusėje, neformalus ugdymas (papildomos pamokos, būreliai, konsultavimas) vyksta antroje dienos pusėje	☐	☐	☐	☐	☐
Formalaus ir neformalaus ugdymo užsiėmimai išdėstyti per visą mokyklos darbo dieną	☐	☐	☐	☐	☐
Formalaus ir neformalaus ugdymo veiklos integruojamos (apjungiamos)	☐	☐	☐	☐	☐
Laikas nėra suskirstytas pamokomis (ugdomoji veikla vyksta visą dieną su pertraukomis)	☐	☐	☐	☐	☐

SV1. Kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje šios sveikos gyvensenos ugdymo paslaugos?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Sudaromos sąlygos sportuoti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos vaikams būti lauke ne mažiau kaip 1 val. per dieną (neįskaitant išėjimo į lauką pertraukų metu)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos patiems mokiniams gaminti valgi (pvz., priešpiečius)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams auginti daržoves	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams rinkti vaistažoles, uogas ar grybus	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams pasirinkti individualų meniu	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams ugdytis psichologinę sveikatą	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams ugdytis dvasinę sveikatą	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos mokiniams ugdytis sveiką gyvenseną	☐	☐	☐	☐	☐
Vykdoma žalingų įpročių prevencijos veikla	☐	☐	☐	☐	☐

K1. Kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje šios kultūrinio ugdymo paslaugos?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Sudaromos sąlygos stebėti spektaklius (mokykloje arba teatre)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos dalyvauti koncertuose (mokykloje arba už mokyklos ribų)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos lankyti muziejus	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos lankyti parodas (mokykloje arba už mokyklos ribų)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos dalyvauti šventėse (mokykloje arba už mokyklos ribų)	☐	☐	☐	☐	☐

SO1. Kiek būtų svarbios visos dienos mokykloje šios socialinės paslaugos?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Vaikų užimtumas po pamokų	☐	☐	☐	☐	☐
Nemokamas maitinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Iš dalies nemokamas maitinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Vykdoma prevencijos veikla (smurto, patyčių)	☐	☐	☐	☐	☐
Vykdoma prevencinė veikla su rizikos grupės mokiniais	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos savanoriauti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos žaisti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos gauti individualią psichologinę ar socialinę pedagoginę pagalbą	☐	☐	☐	☐	☐

SP1. Kiek būtų svarbu visos dienos mokykloje teikti paslaugas specifinių grupių mokiniams?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Papildoma individuali pagalba mokytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams	☐	☐	☐	☐	☐
Pagalba socializacijos procese specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams	☐	☐	☐	☐	☐
Specialistų (psichologo, logopedo, socialinio pedagogo, surdopedagogo ir kt.) pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams	☐	☐	☐	☐	☐
Individualizuota pagalba gabiems mokiniams (plėtojant jų specifinius mokslinius gebėjimus)	☐	☐	☐	☐	☐
Individualizuota pagalba menui gabiems mokiniams (ugdant jų specifinius meninius gebėjimus)	☐	☐	☐	☐	☐

T1. Kiek būtų svarbu visos dienos mokykloje teikti šias paslaugas mokinių tėvams?

	Visai nesvarbu	Mažiau svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Pakankamai svarbu	Labai svarbu
Tėvystės įgūdžių ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
Socialinių įgūdžių ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
Konsultavimas mokymo(si) temomis	☐	☐	☐	☐	☐
Konsultavimas auklėjimo temomis	☐	☐	☐	☐	☐
Specialistų (logopedas, psichologas, socialinis pedagogas, visuomenės sveikatos specialistas ir kt.) konsultacijos	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos tėvams integruotis į mokyklos bendruomenės gyvenimą (pvz., rengti/organizuoti šventes, pamokas, dalyvauti renginiuose, pamokose)	☐	☐	☐	☐	☐
Sudaromos sąlygos tėvams būti mokytojo padėjėjais	☐	☐	☐	☐	☐
Organizuojamos tėvų savipagalbos grupės (pvz., tėvams, auginantiems vaikus, turinčius autizmo spektro sutrikimą ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐

P1. Gal turite pasiūlymų visos dienos mokyklos idėjai?